DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ANDREW WIEST

ÇEVİRİ: SELÇUK UYGUR

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI TARİHİ

FOTOĞRAFLAR • HARİTALAR • ÇİZİMLER

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Kronik

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI TARİHİ
• Fotoğraflar • Haritalar • Çizimler
—
ANDREW WIEST

KRONİK KİTAP: 335
Dünya Tarihi Dizisi: 24

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

ÇEVİRİ
Selçuk Uygur

EDİTÖR
Can Uyar
Ali Kaan Cerit

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Hüseyin Özkan

1. Baskı, Ekim 2022, İstanbul

ISBN
978-625-8431-92-6

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

YAYIN HAKLARI
Andrew Wiest, 2014, "The Illustrated History of World War I" özgün adıyla Amber Books tarafından yayınlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kronik Yayıncılık A.Ş.'ye aittir. Hiçbir şekilde yazılar ve görseller kopya edilemez, taklit edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ANDREW WIEST

ÇEVİRİ:
SELÇUK UYGUR

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI TARİHİ

FOTOĞRAFLAR • HARİTALAR • ÇİZİMLER

Kronik

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ANDREW WIEST

Güney Mississippi Üniversitesi'nde profesör olan Andrew Wiest, aynı üniversitedeki Savaş ve Toplum Çalışmaları Merkezi'nin kurucu başkanıdır. Birinci Dünya Savaşı ve Vietnam Savaşı üzerine uzmanlaşan West'in Askeri Tarih Topluluğu Seçkin Kitap Ödülü'nü kazanan *Vietnam's Forgotten Army* ve Emmy Ödülleri'ne aday gösterilen *Brothers in War* belgeselinin kaynak çalışması *The Boys of '67* gibi pek çok çalışması mevcuttur.

SELÇUK UYGUR

1989 yılında İstanbul'da doğdu. 2010 yılında Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yıldız Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Università degli Studi di Firenze - Scuola di Scienze Politiche'de yüksek lisans eğitimi gördü. *Sabitfikir* ve *Kitap-lık* gibi dergilerde edebiyat eleştirileri ve makaleler yazdı. Bir süre boyunca çeşitli yayınevlerinde editörlük yapmasının ardından 20. yüzyıl siyasi ve askerî tarihi alanında çeviri ve çalışmalara yoğunlaştı. Türkçeye kazandırdığı diğer eserler: *Savaş Günlükleri,* Galeazzo Ciano (Kronik, 2017); *Kuşçubaşı Eşref,* Benjamin C. Fortna (Timaş, 2017); *Vatan ve Führer İçin*, Erwin Bartmann (Kronik, 2018); *Kardeşler Takımı*, Stephen E. Ambrose (Kronik, 2018), *Hitler'in Generalleri Konuşuyor*, B. H. Liddell Hart (Kronik, 2019), *Çöküş*, Ian Kershaw, (Kronik, 2021), *Erich von Manstein*, Robert Forczyk, (Kronik, 2022), *Dünyanın En Mutlu Adamı*, Eddie Jaku, (Kronik, 2022). Telif eserleri: *Operasyon: Mussolini* (Kronik, 2020).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

07 BİR
Savaşa Giden Yol

29 İKİ
Almanya'nın Batıya Taarruzu

53 ÜÇ
Doğu Cephesi

79 DÖRT
Siperlerdeki Açmaz

107 BEŞ
Savaş Yayılıyor

139 ALTI
Batıda Kıyım

173 YEDİ
Denizlerde Hâkimiyet Mücadelesi

197 SEKİZ
Bozgun, Çaresizlik ve İsyan

233 DOKUZ
Gökyüzündeki Savaş

255 ON
Son Muharebeler

291 ON BİR
Tazminat

314 EKLER

324 DİZİN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞA GİDEN YOL

ASKERLERİNİ CEPHEYE UĞURLAYAN BU ALMAN TOPLULUĞU DA DÂHİL PEK ÇOK AVRUPALI, BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NI COŞKUYLA KARŞILADI. MODERN VE ENDÜSTRİYEL SAVAŞLARIN İLKİNİN HIZLI BİR ZAFERLE SONA ERMESİ BEKLENİYORDU. OYSA DÜNYA, KENDİSİNİ BEKLEYEN DEHŞETLERDEN HABERSİZDİ.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALMAN BİRLİĞİNİN BANİSİ OTTO VON BISMARCK, İSTİKBALDEKİ SAVAŞI ÖNLEMEYE ÇALIŞTI.

Fransa yalnızca mağlup olmakla kalmamış, bir de aşağılanmıştı. İntikam hırsı ve Alsas-Loren'in geri alınması, sonraki yıllarda Fransız dış politikasının temelini oluşturacaktı. Almanya kendisine öfke dolu bir düşman yaratmıştı.

BISMARCK VE FRANSA

Birinci Dünya Savaşı'na bazı yönlerden 1870-71 Fransa-Prusya Savaşı'nın devamı olarak bakılabilir. Şansölye Otto von Bismarck, Almanya'yı birleştirmek için 1860'lı yıllarda askerî yolu kullanmış, bu uğurda Fransa'yla yapılan son savaşın da Alman zaferiyle sonuçlanması, bir başka Fransız Devrimi'ne ve Frankfurt Antlaşması'na yol açmıştı. Bismarck, zaferlerini suistimal etmemeye her zaman özen göstermiş, yalnızca kendi ulusunu birleştirmeyi amaçlamıştı. Ancak Frankfurt Antlaşması'nda kritik hatalar yaptı. Almanya, tartışmalı sınır bölgeleri Alsas ve Loren'i ilhak ediyor ve antlaşma, Fransa savaş tazminatını tümüyle ödeyene kadar Almanya'nın bu ülkeyi işgalini öngörüyordu. Son olarak, Alman İmparatorluğu'nun kuruluşu, Fransız gücünün sembolü olan Versay Sarayı'ndaki Aynalar Salonu'nda yapılan gösterişli bir törenle ilan edildi. Fransa böylelikle yalnızca mağlup olmakla kalmamış, bir de aşağılanmıştı. İntikam hırsı ve Alsas-Loren'in geri alınması, sonraki yıllarda Fransız dış politikasının temelini oluşturacaktı. Almanya kendisine öfkeli bir düşman yaratmıştı.

Gerçekçi bir adam olan Bismarck, hatasını mümkün olduğunca telafi etmeye koyuldu. Şansölyenin amacı Fransızları diplomatik olarak yalnızlaştırmak ve olası bir intikam savaşı için besledikleri umutların önünü kesmekti ki, bunu da birtakım kurnaz diplomatik manevralarla gerçekleştirdi. Söz konusu Avrupa siyaseti olduğunda, geleneksel izolasyonist tutumunu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GENEL BAKIŞ

1870'teki Fransa-Prusya Savaşı, Kıta Avrupası'nın birbirine rakip karmaşık bir ittifaklar sistemine sürüklenmesine neden oldu. Hemen hemen birbirine denk olan bu ittifakların başını Fransa ve Almanya çekiyordu. Britanya daima askerî ittifaklardan uzak durmuş fakat yenilgiden kıl payı kurtulduğu Boer Savaşı, Birleşik Krallık'ı izolasyonist tutumunu gözden geçirmeye ikna etmişti. Fransa'yla arasındaki düşmanlıklar partner seçiminde Almanya'yı İngiltere için makûl kılıyordu. Fakat Kayzer II. Wilhelm'in beceriksiz diplomasisi Britanya'yı Fransa'yla bir Antant'a zorlayarak Avrupa'daki hassas kuvvet dengesinin değişmesine yol açtı.

Ansızın vuku bulan bir trajediyle, söz konusu ittifaklar kavgaya tutuştu. Avusturya tahtının vârisi Arşidük Franz Ferdinand'a düzenlenen dramatik suikast, 20. yüzyılın en önemli savaşının başlamasına sebep olan bir dizi olayın tetikleyicisi oldu.

sürdüren Britanya'dan yana endişelenecek pek bir şey yoktu ve İtalya sıkı bir dost olarak kalmayı sürdürüyordu. Balkanlar'daki çekişmeler sebebiyle daima birbirlerinin boğazına sarılan Avusturya ve Rusya'yla olan ilişkiler ise daha çetrefilliydi. Avusturya bölgede yayılmayı umuyor, Rusya ise kendini Balkanlar'daki Slavların hâmîsi olarak görüyor ve Osmanlı İmparatorluğu'nun elindeki Çanakkale Boğazı'na erişmek için alenen ellerini ovuşturuyordu. Bu koşullarda her iki ülkeyle de ittifak yapmanın imkânsız olduğunu bilen Bismarck elindeki en iyi kartı oynadı: Avusturya'yla askerî bir ittifaka imza atan Almanya, ardından Rusya'yla gizli 1887 Rus-Alman Antlaşması'nı yaptı. 1888'e gelindiğinde Bismarck'ın diplomatik dünyasında her şey yolundaydı. Fransa tecrit edildiği gibi kıtadaki yegâne ittifaka da Almanya liderlik ediyordu. Lâkin aynı yıl Kayzer II. Wilhelm'in tahta çıkmasıyla Bismarck'ın titiz çabaları büyük bir tehlikeye girdi.

KAYZER VE DIŞ POLİTİKA

Yeni Kayzer, dedesinin aksine milletinin dış politikasına kişiliğiyle damgasını vuracaktı. II. Wilhelm karmaşık, kimi zaman da gülünç bir adamdı. Dolabında bir yılın günlerinden daha fazla askerî üniforma bulunduran gösteriş düşkünü ve kibirli hükümdar, milletini o dönemde Britanya'nın işgal ettiği bir konum olan dünyanın hâkim gücü pozisyonuna getirmenin özlemi içindeydi.

Kraliçe Victoria'nın torunu olan Wilhelm bir yandan Britanya'yı seviyor diğer yandan ise bu ada ulusuna fena hâlde haset ediyordu. Bismarck'ın sahip

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KAYZER II. WILHELM

KAYZER

Kayzer II. Wilhelm 1888 yılında Almanya'da tahta çıktı. Babası III. Friedrich, annesi ise Kraliçe Victoria'nın en büyük kızıydı. Kibirli ve kendinden emin bir adam olan Kayzer, nüfuzundan duyduğu rahatsızlık sebebiyle Alman Birliği'nin bânîsi Otto von Bismarck'ı 1890 yılında görevden aldı. Akabinde Alman dış politikasını büyük ölçüde kontrolü altına alarak Avrupa'yı savaşa sürükledi. Wilhelm'in hedefleri tarihçiler arasında hâlâ tartışma konusudur. Avrupa'yı hükmü altına mı almak istemiş, yoksa yalnızca dizginlemekte başarısız olduğu bir dizi yıkıcı olayı mı tetiklemişti? Kayzer ve kişiliği, Birinci Dünya Savaşı'na giden sürecin merkezinde yer alır.

Wilhelm, Almanya'nın dünyanın hâkim gücü olan Büyük Britanya'nın yerine geçebileceğini ummuştu. Bu uğurda ordu ve donanmanın büyümesini destekleyip, Almanya'yı potansiyel müttefiki Büyük Britanya'dan uzaklaştıracak büyük bir silahlanma yarışının fitilini yaktı.

Kayzer, ihtilaflı meselelerde genellikle örtülü savaş tehditleri savurduğu kavgacı bir dış politika izliyordu. Bu tutum nihayetinde ters tepip, Rusya ve Britanya'yı Fransa'yla antlaşmalar yapmaya teşvik etti. Harbin başlamasıyla askerî lider rolüne soyunmaya kalkan Alman imparatoru, kendini çok geçmeden kendi savaş makinesinin kontrolü altında buldu ve Almanya'nın yenilip ihtilale sürüklenmesiyle 9 Kasım 1918'de tahtını bırakarak Hollanda'ya sürgüne gitti. İmparator şayet Avrupa'da hegemonya kurmak için savaşı gerçekten istemişse de, modern savaşın riskleri ve doğasını anlamakta başarısız olmuştu.

olduğu nüfuz ve benimsediği pasif dış politikadan rahatsızlık duyan Kayzer, 1890 yılında şansölyeyi görevden aldı ki, şansölyeyi o tarihe kadar görevde bırakması da yalnızca nezaket icabıydı. Alman tarihinin en büyük diplomatik dehası ve imparatorluğun banisi böylelikle sahneden ayrılmış, Alman devletinin dümeni büyük emelleri olan tecrübesiz bir asabinin eline kalmıştı.

Kayzer'in ilk diplomatik hamlelerinden biri kelimenin tam anlamıyla faciayla sonuçlandı: Alman İmparatoru, 1890 yılında zaman aşımına uğrayan 1887 tarihli Rus-Alman Antlaşması'nı yenilemedi. Bu, Rusları Avrupa'da dostsuz ve son derece riskli bir durumda bırakıyordu. Fakat Rusya için bu çıkmazın çözümü ziyadesiyle açıktı: Yüzünü Fransa'ya dönecekti. Almanya Kıta Avrupası'ndaki meselelere hükmeder görünürken, söz konusu iki millet de birer seyirci konumuna düşmüştü. Rusya ve Fransa, dostluktan ziyade savunmaya dayalı nedenlerden ötürü 1894 yılında İkili İttifak'ı imzaladı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

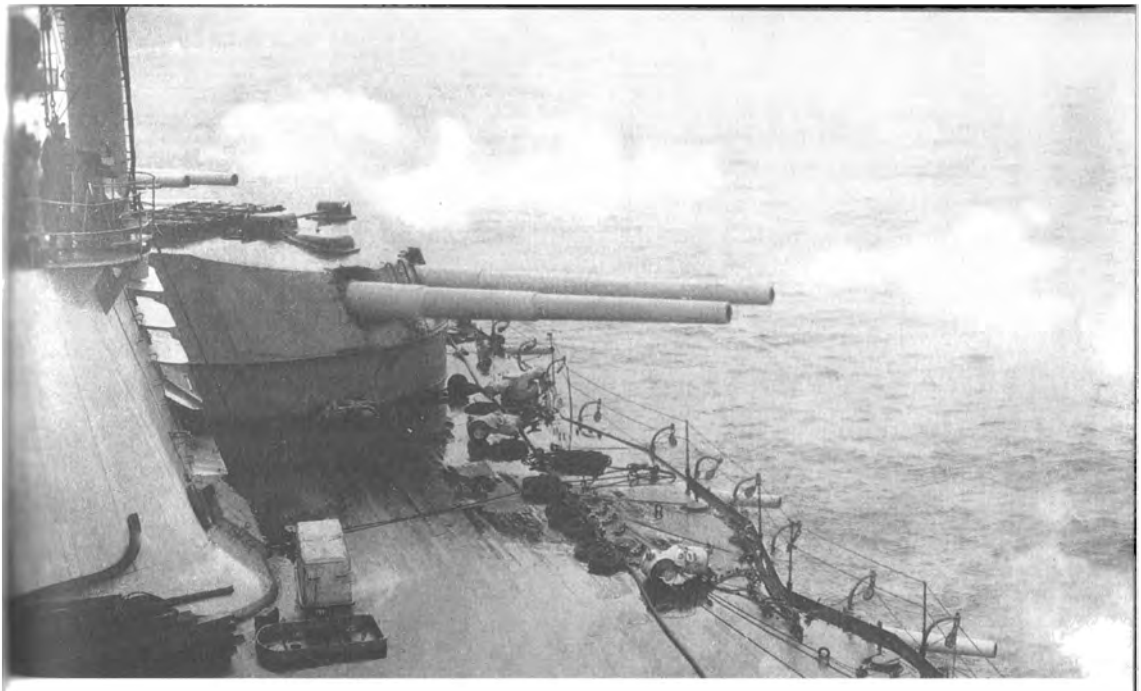

YENİ ALMAN MUHAREBE GEMİLERİNDEN BİRİ TOPLARINI ATEŞLERKEN.

Kayzer, Bismarck'ın dikkatle tertiplediği planları yalnızca dört yıl gibi kısa bir zamanda darmadağın etmişti. Fransa artık bir müttefike sahipken, Almanya ise kendini istenmeyen bir pozisyonda, iki olası düşman gücün arasında bulmuştu. Buna karşılık Kayzer, İtalya'yı Avusturya'yla olan paktına dâhil edip Üçlü İttifak'ı oluşturarak kayıplarının bir kısmını telafi etti. Ancak güç dengesi Frankfurt Antlaşması'ndan bu yana Almanya'ya karşı intikam duyguları besleyen Fransa'nın lehine dönüyordu.

Kayzer, Almanya'nın mevcut diplomatik sorunları yetmezmiş gibi bir de denizdeki meselelere el atmaya başladı. Alfred Thayer Mahan'ın fikirlerini benimseyerek, Almanya'nın gerçek bir dünya gücü olmak uğruna büyük bir donanmaya sahip olması gerektiğine inandı. Neticede Almanya, 1898 yılında Açık Deniz Filosu'nun teşkiliyle sonuçlanacak deniz yasasını onayladı. Bu gelişme, varlığının teminatı bütünüyle denizlerdeki hâkimiyetine dayanan Büyük Britanya'nın

KAYZER'İN DONANMA BAŞMÜŞAVİRİ VE ALMAN AÇIK DENİZ FİLOSU'NUN BÂNİSİ AMİRAL ALFRED VON TIRPITZ. TIRPITZ'IN GEMİ İNŞA PROGRAMI, BÜYÜK BRİTANYA'YLA DENİZLERDE AMANSIZ BİR SİLAHLANMA YARIŞININ TETİKLEYİCİLERİNDEN BİRİ OLDU.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gözünden kaçmayacak olsa da, yeniyetme Alman donanması 1898 yılında henüz bir tehlike teşkil etmekten uzaktı. Pek çok İngilizin gözünde asıl tehdidin kaynağı hâlâ eski düşman Fransa'ydı. Fakat Kayzer, Britanya'yı Fransa'nın kollarına itecek meseleye dokunmuştu. Wilhelm için donanma aslen diplomatik bir vasıtayken, Britanya için ise bir ölüm-kalım meselesiydi.

BRİTANYA VE ANTANT

Napolyon döneminde müdahil olduğu Avrupa'daki kıta harbinden beri dikkatini bir dünya imparatorluğu kurmaya yöneltmiş olan Birleşik Krallık, Avrupa meselelerinden kısmen uzak durmaktan genel olarak

HMS DREADNOUGHT

Amiral Fisher tarafından geliştirilip 1906'da hizmete giren HMS *Dreadnought*, tasarımı ve silahlarıyla denizlerde devrim yarattı. Dretnot suda alçaktan seyrine imkân sağlayan yeni bir türbin motoruyla çalışıyor, böylece düşman için vurulması daha zor ve küçük bir hedef hâline geliyordu. Buna ilaveten, son model motoru geminin saatte 39 deniz miline (21 knot) ulaşmasına imkân veriyor ve onu denizlerdeki en hızlı ana muharebe gemisi yapıyordu. Son olarak, dretnot tümüyle ağır toplarla teçhiz ilk zırhlıydı. Bundan önceki zırhlılar pek çok görev için tasarlanmış çeşitli silahlar bulundururken, dretnotun silahları birlikte ateşlenmek için tasarlanmış, her biri 16 kilometrelik (10 mil) bir mesafeye 453 kilodan ağır mermiler yollayabilen 10 adet 12 pusluk toplardan oluşuyordu. Dretnot, karşısına çıkabilecek bütün ana muharebe gemilerine hız, manevra ve muharebe üstünlüğü sağlayabilirdi. Geminin sahip olduğu hız ve ateş gücüyle dünyadaki donanmaların pek çoğuyla tek başına çarpışabileceği tahmin ediliyordu. Sonuç olarak, dretnotun hizmete girişi dünyadaki bütün ana muharebe gemilerini çağdışı bıraktı. Yerkürenin dört bir yanındaki milletlerin kendi "tümüyle ağır toplu" gemilerini geliştirmek ve inşa etmek adına yarışa tutuşması, adını *HMS Dreadnought*'tan alan "dretnot" isimli yeni bir zırhlı sınıfının doğuşuna neden oldu. Hızlı bir dretnot üretimine başlayan Almanlar, Britanya'yla amansız bir donanma yarışına tutuşup bu ülkeyi Fransa'yla ittifak yapmaya her zamankinden daha çok yaklaştırdı. Lâkin Birinci Dünya Savaşı başladığında, vaktiyle denizlerde deprem yaratan dretnotun zamanı da birazcık geçmişti. Savaşta İngiliz Büyük Filosu'yla (Grand Fleet) hizmet veren HMS *Dreadnought*, 1915'te batırdığı bir U-Boot dışında ciddi bir muharebe görmedi.

DENİZ KUVVETLERİNDE DEVRİM YARATAN GEMİ: HMS DREADNOUGHT

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

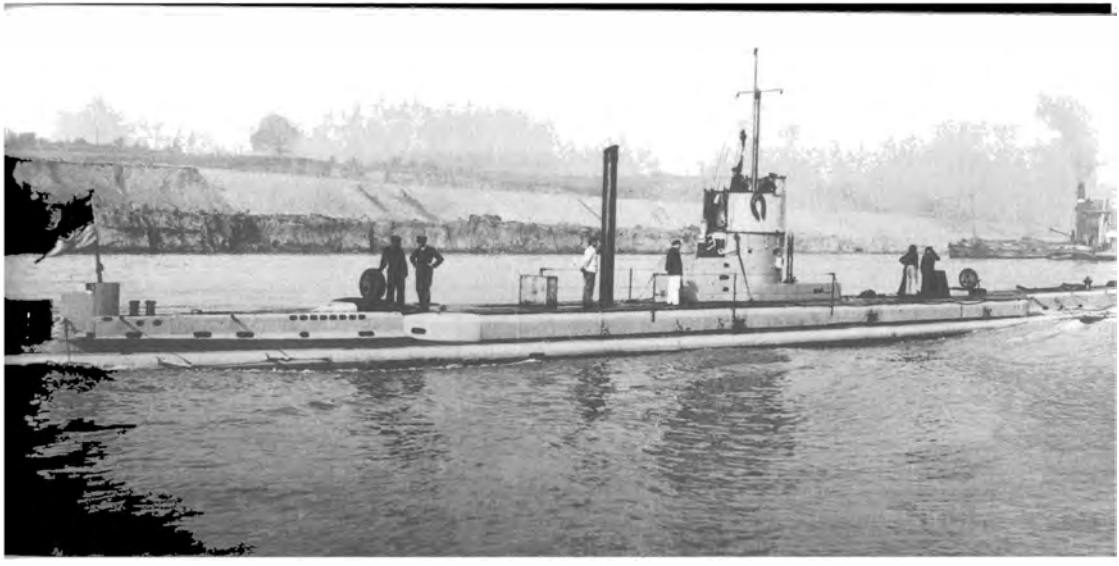

DONANMA KURAMCILARININ PEK ÇOĞU DENİZLERDEKİ MÜCADELENİN ANA MUHAREBE GEMİLERİ ARASINDA GEÇECEĞİNE İNANMIŞ OLSA DA, BRİTANYA'NIN DENİZLERDEKİ HÂKİMİYETİNE MEYDAN OKUYAN DENİZALTILAR OLACAKTI. BU FOTOĞRAFTA, ALMAN U-BOOT'U U-15, SAVAŞIN İLK GÜNLERİNDE KİEL KANALINDA SEYREDERKEN GÖRÜLÜYOR.

hoşnuttu. Lâkin imparatorluktaki birtakım gelişmeler Britanya'yı bu izolasyonist tutumunu gözden geçirmeye zorladı. Güney Afrika'nın önde gelen emperyalisti Cecil Rhodes, Britanya İmparatorluğu'nun elmas zengini Boer cumhuriyetlerini de kapsayacak şekilde kuzeye yayılmasını istiyordu. Küçük Boer nüfusunun ciddi bir direniş gösteremeyeceğini uman Rhodes, baskı uygulayarak Boerlerin kararlılığını sınamaya başladı. Lâkin Boerlerin tavizsiz duruşuyla iki taraf da savaş durumuna geçti ve Boerler ani bir önleme taarruzu* icra ettikleri sürpriz bir hamleyle 1899 yılında Güney Afrika'yı işgal etti.

200.000 Boer çiftçisinin dünyanın en güçlü imparatorluğuyla karşı karşıya geldiği savaş destansı bir dengesizlik içinde geçmeliydi. Ancak başlangıçta zafer üstüne zafer kazanan Boerler, birkaç önemli Güney Afrika şehrini kuşatmaya aldı. İmparatorluk güçleri ancak dev bir insan ve materyal yığınağından sonra inisiyatifi

Almanlar, Britanya'nın gelecekte kendi lehlerine bir anlaşma teklifinde bulunmasını sağlamak için askerî ve uluslararası güçlerini sergilemeyi tercih etti. Almanya'daki pek az kişi Britanya'nın kadim düşmanı Fransa'yla bir anlaşmaya varabileceğine inandığından böyle bir risk alınmaya değer görünüyordu.

* Hücuma geçmesi beklenen düşman karşısında stratejik avantaj elde etmek için ondan önce davranarak icra edilen sürpriz taarruz. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SINN FEIN ÜYELERİNİN TOPLANTISI

CURRAGH AYAKLANMASI

Britanya'daki Liberal Parti, Katolik Dublin merkezli Özerk İrlanda Hareketi'ne nicedir olumlu yaklaşıyordu. Lâkin muhafazakâr Lordlar Kamarası, İrlanda'nın özerkliğine yönelik çabaların önüne daima taş koymuştu.

Kısmen de pahalı dretnot yapımı için yeni vergilerin öngörülmesiyle ilintili 1909 tarihli anayasal kriz, Lordlar Kamarası'nı veto yetkisinden mahrum bıraktı. Nihayetinde Avam Kamarası, 1912'de Özerklik Yasası'nı onayladı. Lâkin 1914'te yürürlüğe girmesi planlanan yasa, Kuzey İrlanda'daki Protestanlar arasında büyük öfke yaratıp, topluluğun yasaya direnmek için silahlanmasına neden oldu. Dahası, İrlandalı Protestanların Britanya'daki destekçileri olan Birlikçiler (*Unionists*), hükûmetten Kuzey İrlandalıları özerk yönetimin dışında tutmasını talep etti. Katolik İrlanda milliyetçilerinin hayalleriyle örtüşmeyen bu durum, söz konusu topluluğun da özerkliği savunmak için silahlanmasına neden olacaktı.

Britanya zor bir durumla karşı karşıyaydı: Özerklik Yasası'nın yürürlüğe girmesi yaklaşırken, İrlanda'da iç savaşın eşiğine gelinmişti. Avrupa'daki gelişmelerin 1914'ün başlarında adım adım savaşa doğru evrildiği sırada Britanya hükûmeti Curragh, Güney İrlanda'daki üslerinde konuşlu süvari birliklerini olası bir kargaşayı bastırmak amacıyla kuzeye sevk etti. Fakat süvari subaylarının Birleşik Krallık'a sadık tebaaya karşı güç kullanmak yerine barışçıl bir şekilde toplu hâlde istifa etmeleriyle İngiliz ordusundaki pek çok subayın da Birlikçi görüşleri paylaştığı ortaya çıktı.

1914 yılının Haziran ve Temmuz aylarında doruk noktasına ulaşan İrlanda'daki olaylar, İngiliz hükûmetinin Avrupa'da kapıya dayanan savaşı fark etmesine engel oldu. Nihayetinde ortak düşman olan Almanya'yla olan savaş, İrlanda'daki hesaplaşmanın 1916'ya kadar ertelenmesiyle sonuçlandı.

Bir yıldan biraz daha uzun süren Rus-Japon Savaşı, Rusya'nın yenilgisiyle sonuçlandı. Yenilginin arkaik Rus düzeninde yarattığı gerilim, toplumsal kırılmaya ve ılımlı reformlar talep eden bir ihtilalin patlamasına neden oldu.

ele geçirebildi. Buna rağmen Boerler gerilla taktikleri kullanarak inatla mücadele etti. Neticede İngiliz güçleri, Boerleri pes etmeye zorlamak için bir toplama kampı sistemi kurdu ve savaş 1902'ye değin devam etti. Boer Savaşı'ndaki sefil durum, İngiliz liderleri politikalarının birçoğunu gözden geçirmek durumunda bıraktı. Britanya Boerlerle değil de Avrupa'daki bir düşmanla karşılaşmış olsaydı savaşın sonucu ne olurdu? Nihayetinde orduda reform için düğmeye basan İngilizler, bundan da önemli bir hamle yaparak müttefik arayışına girdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BOER SAVAŞI'NDA MUHAREBE HÂLİNDEKİ BRİTANYA ASKERLERİ.

Britanya olası bir partnerlik için öncelikle – genellikle geçmiş savaşlarda müttefik olan – Almanya'nın nabzını yokladı. Lâkin Kayzer, Britanya'nın bu girişimlerinin sonuçsuz kalmasında etkili oldu. Olası bir Anglo-Alman ittifakı neredeyse durdurulamaz olacağından, Wilhelm'in bu girişimleri hangi mantıkla reddettiği tarihçiler arasında hâlâ tartışma konusudur. Görünüşe bakılırsa, Kayzer Britanya'yla olası bir ittifakı kendi boyunduruğu altında bulundurmak gibi beyhude bir niyet besliyordu. Britanya'yla ittifakı istemiş fakat İngilizlerin bu ittifaktaki rollerinin ikinci derecede olacağından emin olmalarını arzu etmişti. İmparatora göre, bunu elde etmek ve Britanya'nın gelecekte Almanya'nın lehine bir antlaşma teklifinde bulunmasını sağlamak için Almanya, uluslararası gücünü ve donanması da dâhil askerî kudretini sergilemeliydi. Almanya'daki pek az kişi Britanya'nın kadim düşmanı Fransa'yla bir

BOER SAVAŞI'NDA BRİTANYA'YA KARŞI MÜCADELE EDEN GENERAL JAN CHRISTIAN SMUTS (ORTADA). BUNA KARŞIN, SMUTS VE DİĞER ILIMLI BOERLER BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA BRİTANYA İÇİN SAVAŞTI.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

anlaşmaya varabileceğine inandığından böyle bir risk alınmaya değer görünüyordu. Dolayısıyla Kayzer Anglo-Alman ittifakını kendi tahayyülündeki hâliyle hayata geçirmek için bolca zamanı olduğunu düşündü. Yanılıyordu.

Yerel ve küresel birkaç gelişme Britanya ile Fransa arasındaki düşmanlığı azaltarak eski hasımları bir araya getirdi. Britanya Kralı VII. Edward 1903'te Fransa'ya resmî bir ziyarette bulundu. Fransızların önemli bir bölümünün Britanya'ya hâlâ düşman gözüyle baktığına inanan pek çok kişi bu ziyareti akılsızca buluyor, Fransız halkının Britanya kralının varlığına gösterebileceği ters bir tepkinin iki ülke arasındaki ilişkilere onulmaz bir hasar verebileceğine inanılıyordu. Fakat VII. Edward Fransa'da son derece hoş karşılandığı gibi, kendisi de duyarlı ve nazik bir ziyaretçiydi. Bir başlangıçtan ibaret olmakla birlikte, ziyaretin Manş'ın her iki yakasındaki korkuların yatıştırılmasında mühim bir tesiri oldu.

Uzak Doğu'daysa Çin'in yaklaşan çöküşü, enkazdan arta kalacaklar için mücadeleye en meyilli iki devlet olan Japonya ve Rusya arasındaki gerilimi tırmandırıyordu. Kendine az çok Britanya'yı model almış bir ada ulusu olan Japonlar, Pasifik'in yükselen deniz gücüydü. Bölgedeki hâkimiyetini pekiştirmek isteyen bu ulus, Uzak Doğu'da mühim bir deniz varlığı bulunan yegâne Avrupa devleti konumundaki Britanya'yla ittifak arayışına girdi. 1902 yılında imzalanan Britanya-Japonya ittifakıyla Japonya, Çin'deki hâkimiyet mücadelesinde güçlerini Rusya üzerinde yoğunlaştırmakta serbest kaldı. Pasifik'te elde ettiği bu güvenli konumdan yararlanan Japonya'nın, 1904'te Port Arthur'daki Rus Pasifik Filosu'na sürpriz bir taarruz icra etmesiyle Rus-Japon Savaşı başladı.

Rus-Japon Savaşı bir yıldan biraz daha uzun sürecek ve Rusların mağlubiyetiyle sonuçlanacaktı. Yenilginin arkaik Rus düzeninde yarattığı gerilim, toplumsal kırılmaya ve ılımlı reformlar talep eden bir ihtilalin patlamasına neden oldu. Savaş Japonya'nın önemli bir güç olarak ortaya çıkışına işaret ettiği gibi Rusya'nın azalan gücü üzerine mülahazalara yol açtı. Müttefiklerinin kötü durumundan büyük bir kaygıya kapılan Fransızlar, Rus yardımının gelecekteki bir savaşta yeterli olmayabileceğini kavramıştı. Böylece Britanya'yla filizlenmekte olan yeni dostluk, Fransız dış politikasında daha önemli bir hâl aldı.

Denizlerdeki meseleler, Britanya ile Fransa arasındaki yakın bağların oluşmasında başrol oynadı. Alman Açık Deniz Filosu'nun (Hochseeflotte) büyümesi 1903 yılında artık Britanya'daki askerî ve siyasi liderleri endişelendiriyordu. Bu liderler, Alman tersanelerinin asla Britanya'nınkine denk bir donanma inşa edemeyeceğinden emindi. Buna karşılık, Britanya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NATAL'IN BOERLER TARAFINDAN KISA SÜREN İŞGALİ SIRASINDA FOTOĞRAF İÇİN POZ VEREN BİR BOER KOMANDO BİRLİĞİ (GAYRİNİZAMİ BİRLİK). BOERLERİN GAYRİNİZAMİ HARP TAKTİKLERİ, BRİTANYALILARIN ZAFERİ GARANTİYE ALMAK İÇİN TOPLAMA KAMPLARI KURMASINA NEDEN OLDU.

Donanması imparatorluğun çıkarlarının peşinde dünyanın en ücra köşelerine kadar dağılmışken, Alman Donanması Kuzey Denizi'nde toplanmıştı. Kayzer'in donanma müşaviri Amiral Alfred von Tirpitz bu durumu bir fırsat olarak değerlendirdi. Amirale göre Almanya'nın mevcut koşullarda Britanya donanmasının yarısından az bir deniz gücü bulundurması yeterli olacak, Britanya tüm filosunu geri çağıramayacağı için sayıca daha az fakat toplu hâldeki Alman donanması Britanya için ciddi bir tehdit oluşturacaktı. Kuzey Denizi'ndeki kuvvet dengesi, İngilizleri Alman kontrolündeki bir ittifaka zorlamak için bir koz olarak kullanılabilirdi. Kayzer itaatkâr bir Britanya'yla arzu ettiği işbirliğini gerçekleştirebilmek ümidiyle Tirpitz'in planını kabul etti. Fakat Almanlar yanılıyordu. Kendisine denizden yönelen tehditleri bir kez daha ölüm kalım meselesi addeden Britanya, neticede umulmadık olanı yaptı: Kolonileriyle ilgili meseleleri çözüme kavuşturdu ve donanmasını Alman tehdidini karşılamak üzere Kuzey Denizi'nde yoğunlaşması için serbest bıraktı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Britanya 1904 yılında nihayet Fransa'yla anlaşma sağlayıp Antant'ı imzaladı. Bu dostça anlaşma, ayak bağı olan Afrika'daki sömürgeler başta olmak üzere iki hasım millet arasındaki başlıca kolonyal anlaşmazlıkların tamamını sonuca bağladı. Britanya 1907 yılında bu kez Rusya'yla, ağırlıklı olarak Asya'daki toprak anlaşmazlıklarını sona erdiren bir diğer Antant'a imza attı. Britanya her ne kadar Fransa ve Rusya'yla ittifak yapmış olmasa da Üçlü İtilaf, diplomatik ilişkilerde köklü bir devrim niteliğindedir. Kayzer'in agresif politikası, Yüz Yıl Savaşları'ndan beri düşman olan Fransa ve Britanya'yı bir araya getirmişti. Oldukça kötü bir şekilde tökezleyen Kayzer, şimdi oluşumuna yardımcı olduğu antantı parçalamaya çalışacaktı.

GERİLİM ARTIYOR

Anglo-Fransız Antlaşması, İngilizlerin kendi bölgelerini Fransız kontrolüne bırakmasıyla Fas'taki ihtilafları çözüme kavuşturdu. Fransızlar yeni mandalarının yönetimini devralmak için harekete geçerken, Kayzer de meseleyi Antant üzerinde baskı kurup onu dağıtmak için kullanmaya karar verdi. Büyük bir hamle yapan Alman İmparatoru, Fas'ın Tanca Limanı'na giderek Fas'ın bağımsızlığını desteklediğini ilan etti. İlaveten, Fas meselesinin çözümü için uluslararası bir konferansın toplanmasını talep edip, buna

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BOER SAVAŞI'YLA AÇIĞA ÇIKAN SORUNLARIN ARDINDAN, BRİTANYA DAHA PROFESYONEL BİR KUVVET OLUŞTURMAK İÇİN ASKERÎ TALİM PROGRAMINDA BİRTAKIM YENİLİKLERE GİTTİ. BU ASKERLERİN EĞİTİMİ ONLARA MONS'TA BÜYÜK FAYDA SAĞLAYACAKTI.

yegâne alternatifin savaş olacağına ilişkin örtülü tehditler savurdu. Birinci Fas Krizi başlamıştı.

Avrupa'nın önde gelen devletleri, Fas'ın geleceğini ve dolayısıyla Avrupa'daki kuvvet dengesini görüşmek üzere 1906 yılında Algeciras Konferansı'nda bir araya geldi. Konferans, Antant'ı yok etmek için güç kullanma çabaları boşa çıkan Almanya için bir felaket oldu. İngilizler Fransızlara tam destek verip, Almanya'nın savaş tehditleri karşısında geri adım atmadı. Buna ilaveten, Avrupa'daki güçlerin çoğunun Fas meselesinde Fransa'yı desteklediğini gören Kayzer afallamıştı. Almanya'nın müttefiki İtalya'nın bile Fransa'yla saf tutması, geride Alman davasına sadık bir tek Avusturya'yı bırakıyordu.

Konferansın sonuçları Kayzer'in tahmin edebileceğinden de kötüydü. Artık Britanya'daki pek çok kişi için Kıta Avrupası'nın güvenliğini tehdit edenin Almanya olduğu açıktı. Fransa ve Britanya'nın askerî erkânı, Britanya'nın yaklaşan savaşa en iyi nasıl müdahil olabileceğiyle ilgili gizli görüşmelere başladı. Bir Alman istilası durumunda Britanya'nın mevcut ordusunun çoğunu Fransa'ya göndermesine karar verilmişti. İngiliz Sefer Kuvveti (British Expeditionary Force - BEF), 100.000 kişilik oldukça küçük bir kuvvet olmasına karşın, birbirine hayli denk durumdaki Alman ve Fransız kuvvetleri arasındaki savaşta kritik bir rol oynayabilirdi.

Antant'ı diplomatik yollarla parçalamakta başarısız olan Kayzer, Britanya ve Fransa'yı birbirinden ayırmak için farklı güç kullanma yöntemlerine başvurdu. Britanya, 1906 yılında HMS *Dreadnought*'u suya indirerek deniz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ARŞİDÜK FRANZ FERDINAND VE EŞİ, SUİKASTA UĞRAYACAKLARI O MUKADDER GÜNDE ARABALARINA DOĞRU İLERLERKEN.

GAVRILO PRINCIP VE ÖTEKİ KOMPLOCULAR ARŞİDÜK'E SUİKASTTAN YARGILANIRKEN. PRINCIP'İN ATTIĞI KURŞUNLAR BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ÇIKIŞ NEDENLERİNDEN BİRİ OLACAKTI.

harbinde devrim yapmıştı. Günümüz uzmanlarına göre gemi öylesine kuvvetliydi ki, diğer bütün savaş gemilerini önemsiz kılmıştı. Dretnot, Britanya'nın denizlerdeki hâkimiyetini pekiştirdiği gibi, onu riskli bir durumla da karşı karşıya bıraktı. Britanya, 1905 yılında Alman donanmasına kıyasla o kadar çok savaş gemisi bulunduruyordu ki, Alman donanması ona karşı ciddi bir tehdit teşkil etmekten uzaktı. Fakat dretnotun ortaya çıkışıyla gemi tasarımında zuhur eden sıçrama eski Britanya gemilerinin pek çoğunu işe yaramaz kıldı. Britanya donanmasının Alman donanmasına üstünlüğü tek bir gemiye indirgenmişti: Bundan böyle yalnızca dretnot sınıfındaki gemiler önemli olacaktı.

Kayzer coşkuyla bu fırsatın üzerine atıldı. Almanya kendi dretnotlarını

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

YAS İÇİNDEKİ HALK, ARŞİDÜK FRANZ FERDINAND'IN CENAZE ALAYINI İZLİYOR. ARŞİDÜK'ÜN SUİKASTA UĞRAMASINI DEHŞETLE KARŞILAYAN BİRÇOK AVUSTURYALI İNTİKAM İSTİYORDU.

geliştirecekti; maksat bunu akıl almaz bir hızla yaparak Britanya'nın denizlerdeki hâkimiyetine meydan okumaktı. Fakat kendisi için donanmanın ölüm-kalım meselesi teşkil ettiği Britanya buna izin veremezdi. Sonuçta İngilizler, Almanya'nın üreteceği her bir dretnota karşılık iki dretnot üretme kararı aldı. Denizdeki pahalı ve amansız silahlanma yarışı başlamıştı. Kısa zaman öncesine kadar Fransa'ya karşı Britanya'nın tarihi dostu olan Almanya, artık onun ulusal düşmanıydı.

Fas 1911'de yine bir Avrupa krizinin merkezi oldu. Yabancılara karşı patlayan bir isyanın ardından Kayzer, görünürde bölgedeki Alman çıkarlarını korumak, fakat aslında Britanya'ya Fransızların zayıflığını göstermek maksadıyla Alman gambotu *Panther*'in Fas'ın Agadir limanına

Birçokları, kapıya dayanan çatışmanın atlatıldığını düşünüyordu. Lâkin ittifak sistemleri, çıkacak küçük bir kıvılcımı bir savaş yangınına körüklemek üzere pusudaydı. Söz konusu kıvılcımın kaynağı Balkanlar olacaktı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

demirlemesini emretti. Böylece Kayzer, İngilizlerin gecikmeli de olsa güçlü bir Almanya'nın güçsüz bir Fransa'dan daha iyi bir müttefik olacağı kanaatine varacaklarını düşünüyordu. Kayzer yanılmıştı; Antant'ı çökertmeye yönelik diplomatik çaba bir kez daha başarısızlıkla sonuçlandığı gibi, Almanya için öngörülemeyen ilave sonuçlara gebe kaldı. Britanya, İkinci Fas Krizi'nin arifesinde Fransa'yla o zamana değin görülmemiş bir deniz antlaşmasına imza atıp, Akdeniz'i Fransızların himayesine bırakmak için donanmasını çekti. Karşılığındaysa Fransa'ya herhangi bir Alman saldırısı hâlinde Britanya Manş Denizi'ni koruyacaktı. Antant artık adı konulmamış gerçek bir askerî ittifaktı.

BALKAN KRİZİ VE YAKLAŞAN SAVAŞ

Kayzer'in 1911'deki diplomatik başarısızlığının akabinde saldırgan eylemlerine ölçü vermesi Avrupa'nın hâkim güçleri arasındaki ilişkileri yatıştırdı. Birçokları, kapıya dayanan çatışmanın atlatıldığını düşünüyordu. Lâkin ittifak sistemleri, çıkacak küçük bir kıvılcımı savaş alevlerine körüklemek üzere pusudaydı. Söz konusu kıvılcımın kaynağı Balkanlar olacaktı. En önemlisi Sırbistan olan küçük Balkan ulusları, sendelemekte olan Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlıklarını henüz kazanmışlardı. Türklerin geri çekilmesinin ardından, farklı etnik ve dinî gruplar Balkanlar'da egemenlik için bir dizi savaşa tutuştu.

AVUSTURYA KARTALINI YAVRU SIRP HOROZUNA SALDIRIRKEN TASVİR EDEN *PUNCH* DERGİSİ KARİKATÜRÜ. ANCAK ARKADA GİZLENEN RUS AYISI, SIRBİSTAN'IN YARDIMINA GELMEYE HAZIR.

Bunlar yetmezmiş gibi, bu kargaşaya bir de Avusturyalıların Balkanlar'a yayılma tutkuları ile egemenliklerini Bosna'dakileri kapsayacak şekilde Balkan Slavlarına doğru genişletmeleri eklendi. Dahası, Rusya Boğazlar'ın kontrolü için planlar yapıyor ve Balkan uluslarına karşı Slav olmalarından kaynaklı etnik bir hısımlık hissediyordu. Doğrusu istenirse, Ruslar ve Sırplar hedefinde Avusturya'nın bulunduğu bir askerî ittifak içine girmişti. Çıkarları çatışan Avusturya ve Rusya, Balkanlar'daki son derece istikrarsız siyasi durumun ortasında diplomatik bir mücadeleye tutuşmuştu.

28 Haziran 1914'te bir suikastçının silahından çıkan kurşunlar, Avrupa'daki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AVUSTURYA, SIRBİSTAN'A KARŞI SAVAŞI MEMNUNİYETLE KARŞILADI. FOTOĞRAFTA, CEPHEYE GİTMEDEN ÖNCE BİR KARDİNAL TARAFINDAN TAKDİS EDİLEN HARP OKULU SUBAYLARI GÖRÜLÜYOR.

o hassas sükûneti çınlayarak paramparça etti. Avusturya tahtının vârisi Arşidük Franz Ferdinand, Saraybosna'ya sözüm ona bir iyi niyet turu düzenlemişti. Ancak Arşidük'ün ziyaret sebebinin kısmen Sırbistan'daki Avusturya hâkimiyetini sergilemek olduğuna şüphe yoktu. Birçok Sırp, Avusturya İmparatorluğu'nun çizmesini üzerlerinde hissederek yaşamıştı ve Arşidük'ün varlığı, Balkanlar'daki Slav halklarını Avusturya'nın nüfuzundan kurtarıp kendi kontrolüne almayı arzulayan milliyetçi Sırp hükümeti başta olmak üzere Sırpların tamamına karşı bir provokasyondu. Aşırı milliyetçi Sırp "Kara El" örgütü üyesi Gavrilo Princip (Sırp hükûmetinin üstü kapalı desteğini almış olma ihtimali de bulunarak), Avusturya yönetiminden intikam almak üzere birkaç suikastçıyla birlikte Saraybosna'ya geldi. Ancak Arşidük'ü öldürmek için girişilen ilk çabalar başarısız olmuş, Princip kendini bir kahvede başarısızlığına hayıflanırken bulmuştu. Fakat o esnada Arşidük'ün üstü açık arabası kahvenin dışında durdu. Silahını kapan Princip, arabaya doğru atılıp iki el ateş ederek Arşidük ve eşini öldürdü. Birinci Dünya Savaşı'yla sonuçlanacak olaylar zinciri tetiklenmişti.

Saraybosna'daki hadiseyle sarsılan dünya Arşidük için yas tutuyordu. Avusturya İmparatoru Franz Joseph'in, vârisinin ölümündeki rolünden ötürü Sırbistan'dan hesap sormak için içi içini yiyordu. Fakat Sırbistan'ın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AVRUPA'DAKİ ASKERLERİN PEK AZI ÖNLERİNDEKİ DÖRT YIL BOYUNCA KARŞILAŞACAKLARI DEHŞETLERİN FARKINDAYDI. NEŞE İÇİNDE CEPHEYE GİDEN BU İHTİYAT ERLERİNİN KİM BİLİR KAÇI AVUSTURYA'NIN 1918'DEKİ YENİLGİSİNE ŞAHİTLİK EDEBİLECEK KADAR HAYATTA KALDI.

Savaş ilk bakışta Sırbistan ve Avusturya arasındaki küçük bir çatışma gibi görünse de Avrupa'daki ittifaklar ağı onu kısa zamanda bir dünya savaşına çevirecekti.

Rusya'yla sağlam bir dostluğu olduğunu fark eden imparator, Almanya'nın desteği olmadan Sırbistan'a karşı harekete geçmeyecekti. Kayzer'in Sırbistan'a karşı herhangi bir Avusturya hamlesini desteklemeyi kabul etmesi, bu ihtiyacı 5 Temmuz'da karşılamış oldu. Avusturya'yı provokatif eylemleri için cesaretlendiren şey işte bu diplomatik "açık çek"ti. Söz konusu "açık çek"i verirken Almanların neyi amaçladığı günümüz tarihçileri arasında tartışma konusudur. Bazıları bunun Avrupa kıtasının hâkimiyetiyle sonuçlanacak bir savaşı tetiklemek için Almanya'nın bilinçli çabasının bir parçası olduğunu savunurken, ötekiler ise Almanya'nın bu kararından doğabilecek tehlikelerin farkına varamayıp, tek müttefiki olan Avusturya'yı kızdırmaktan sakındığını öne sürer. Maksat her ne olursa olsun, Avusturyalılar, Almanya'nın "açık çek"iyle artık Sırp meselesini topyekûn çözecek desteğe sahiptiler.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 23 Temmuz 1914'te Sırbistan'a bir ültimatom verdi. Ültimatom, Sırbistan'ın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

egemenlik haklarının bir kısmından feragat etmesini isteyen 10 maddeden oluşuyordu. Maddelerin kabul edilemeyecek kadar sert olması, Avusturya'nın mazur görülemeyecek bir suçun hesabını soran, haksızlığa uğramış taraf gibi görüneceği bir savaşa imkân sağlayacaktı. Fakat Sırplar sürpriz bir hamleyle isteklerin çoğunu kabul edip, ötekilerin de uluslararası bir komisyonda görüşülmesi talebinde bulundu. Sırbistan'ın bu hareketi rüzgârın yönünü Avusturya'ya doğru çevirmişti. Britanya'nın sorunun çözülmesi için önerdiği Avrupa Konferansı hem Avusturya hem de Almanya tarafından reddedildi ve Avusturya 28 Temmuz 1914'te Sırbistan'a savaş ilan etti.

SAVAŞ YAYILIYOR

Savaş, ilk bakışta Sırbistan ve Avusturya arasındaki küçük bir çatışma gibi görünse de, Avrupa'daki ittifaklar ağı kısa zamanda onu bir dünya harbine çevirecekti. Rus Çarı II. Nikola bir ikilemle karşı karşıyaydı. Askerî ittifakları sebebiyle Sırbistan'ı savunması şeref meselesiydi ancak böyle bir hamlenin Avrupa'yı alevler içinde bırakabileceğinin de farkındaydı. Fakat her şeyi bir yana bırakıp şeref yolunu tercih eden Çar, 30 Temmuz'da Rus ordusuna seferberlik emri verdi. Dünya savaşına giden yoldaki bu ikinci adım Almanya'nın tepkisine neden olacaktı.

Fransa ve Rusya arasındaki ittifak, Almanya'yı iki cepheli yıkıcı bir savaşla tehdit ediyordu. Lâkin 1913'te ölen Alman Genelkurmay Başkanı Kont Alfred von Schlieffen, böyle bir olasılık karşısında zekice bir plan yapmıştı. Fransa, ordusunu göz açıp kapayıncaya kadar seferber edebilecek modern ve küçük bir ülkeydi. Devasa bir ülke olan Rusya'nın ulaşım ağı ise zayıftı. Schlieffen Planı, Rusya'nın seferberliğini tamamlayıp savaşa hazır hâle gelmesinin altı hafta alacağını öngörüyordu. Dolayısıyla Almanya'nın Fransa'yla tek başına yüzleşmek için altı haftası olacaktı. Plana göre, Rusya seferberliğe başladığında Almanya Fransa'ya savaş ilan ederek onu altı haftada mağlup etmeliydi. Bu başarıldıktan sonra Alman ordusu Rus tehdidiyle rahatça başa çıkabilirdi. Rus seferberlik emrinin 30 Temmuz'da verilmesiyle, Almanya için altı haftalık süre başlamış oldu.

Avrupa'daki gelişmelerin sürati, boyunu aşan bir durumla karşı karşıya kalan Kayzer'i yaya bıraktı. Schlieffen Planı'nın mantığını sorgulayan imparator, mevcut Genelkurmay Başkanı Helmut von Moltke'ye yalnızca Rusya'ya karşı savaşmanın mümkün olup olmadığını sordu. Ancak görünüşe bakılırsa plan değiştirilemezdi. Kayzer'in felaketten kaçınmak konusunda samimi mi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AVRUPA'NIN DÖRT BİR YANINDAKİ ERKEKLER CEPHEYE GİTMEK İÇİN AİLELERİNİ GERİDE BIRAKTI. FOTOĞRAFTAKİ ALMAN ASKERİ, SİVİL KIYAFETLERİNİ KIŞLANIN KAPISINDAN ANNESİNE UZATIYOR.

olduğu, yoksa tasarladığı savaşta olası bir Alman yenilgisinden mi korktuğu tarihçiler arasındaki bir başka tartışma konusudur. İmparator ve müşavirleri çıkar yol bulamadı. Bu kafa karışıklığına ilaveten Fransa da kendi seferberliğini başlatmıştı. Britanya'nın bir Avrupa savaşı karşısındaki tutumunun ne olacağından emin olamayan Almanlar, ada ulusunun tarafsız kalacağını umuyordu.

Almanya 1 Ağustos'ta seferberliğini tamamladı. Ertesi gün ise Lüksemburg'a girip, Fransa'ya taarruz etmek için tarafsız Belçika'dan geçiş hakkı istedi. Belçikalıların bu talebi reddetmesiyle Almanlar 3 Ağustos'ta bu küçük ülkeyi istilaya başladı.

Fırtınaya müdahil olmayan büyük güçler artık sadece İtalya ve Britanya'ydı. İtalyanlar, saldırgan taraf nazarıyla baktıkları müttefiklerinden ayrılarak tarafsızlığı seçti. Kâğıt üzerinde tarafsız kalma seçeneği olan Britanya ise aslında geri dönülmez biçimde Fransa'ya bağlanmıştı. Bazı tarihçiler, Britanya'nın Fransa'nın yanında savaşa girme hususundaki niyetini önceden açık etmiş olması durumunda Almanya'nın bu denli saldırgan davranamayacağını söyleyerek savaşın sorumluluğunu kısmen Britanya'ya yükler. Fakat Britanya'nın ilgilenmesi gereken kendi sorunları vardı. 1914, nicedir beklenen İrlanda Özerk Yönetim Yasası'nın uygulamaya gireceği yıldı. Ayrıca, İrlanda'nın kuzeyindeki Protestanlar ile güneyindeki Katolikler iç savaşa hazırlanıyordu. Dikkatini kan gölüne dönmenin eşiğindeki İrlanda'ya yönelten Britanya, başını bu meseleden kaldırdığı vakit doludizgin savaşa ilerleyen Avrupa'da artık herhangi bir değişikliğe yol açamayacağı kadar geç olmuştu. Başbakan Herbert Asquith ve Dışişleri Bakanı Edward Grey'in başlarını çektiği hükûmet Fransa'yı destekliyordu. Ancak halkın savaşa destek vermesine neden olan şey Belçika'nın istilasıydı. Grey, savunmasız ve cesur Belçika'ya yardım için savaşa girilmesi gerektiğine dair 3 Ağustos'ta parlamentoda tutkulu bir söylev verdi. Britanya'nın 1830'larda Belçika'nın tarafsızlığını müdafaa etmek için imzaladığı antlaşmayı hatırlatarak, Britanya halkından

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1914, WHITEHALL, LONDRA. ORDUYA YAZILMAK İSTEYENLER SIRA BEKLİYOR. SAVAŞIN, KENDİLERİ DAHA MUHAREBE GÖREMEDEN BİTEBİLECEĞİNDEN KORKAN BİRÇOK KİŞİ MEVCUTTU.

bunu şereflendirmesini istedi. Dışişleri bakanının duygulu konuşması başarılı olmuş, geride savaşa muhalif yalnızca İşçi Partililerden oluşan küçük bir grup bırakmıştı.

Britanya, Alman hükûmetine askerlerini Belçika ve Fransa'dan çekmemesi durumunda Almanya'ya savaş ilan edeceğini bildiren 24 saatlik bir ültimatom verdi. Haberleri alan Alman Şansölyesi Bethmann-Hollweg'in kan beynine sıçradı. Britanya'nın harbe gireceğini ummamıştı. Hele de bunu "bir kâğıt parçası" olarak nitelendirdiği eski bir antlaşma için yapacağına inanmakta güçlük çekiyordu. Britanya'nın ültimatomu fazla etki yaratmadı, zira Almanya'nın seçtiği yolda ilerlemekten başka şansı yoktu.

Britanya'nın verdiği ültimatomun süresi 4 Ağustos gece yarısı sona erecekti. Edward Grey o akşam İrlanda'nın güneyindeki milliyetçilerin lideri John Redmond'la görüşüyordu. İkili, yaklaşmakta olan Özerk Yönetim Yasası ile bölgede devam eden huzursuzluğa ilişkin ekseriyetle ihtilafa düşmüştü. Lâkin o gece, dakikalar yavaşça ilerleyip Britanya'yı savaşa sürüklerken, her iki adam da gündemdeki olayların önemini fark etti. İki lider sessizce oturup kafa yorarken, dışarıdaki bir adam caddedeki gaz lambalarını söndürüyordu. Vakit gece yarısıydı ve Britanya'nın verdiği ültimatomun süresi doluyordu. Grey, İrlandalı misafirine bir kehanette bulundu: "Avrupa'daki bütün ışıklar sönüyor ve korkarım ki yaşamımız boyunca bir daha yandıklarını görmeyeceğiz." Öngörüsü fazlasıyla isabetliydi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

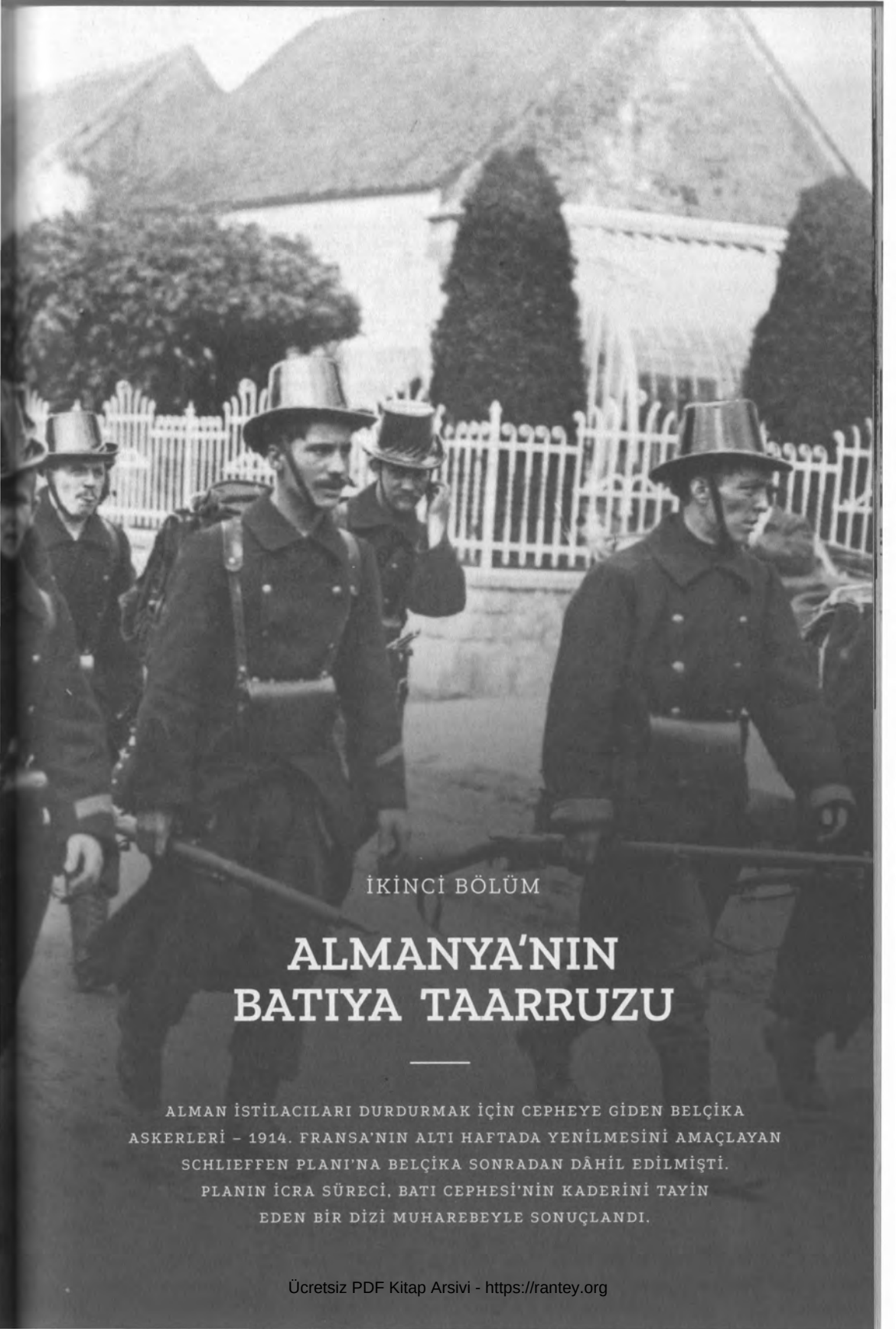

İKİNCİ BÖLÜM

ALMANYA'NIN BATIYA TAARRUZU

ALMAN İSTİLACILARI DURDURMAK İÇİN CEPHEYE GİDEN BELÇİKA ASKERLERİ – 1914. FRANSA'NIN ALTI HAFTADA YENİLMESİNİ AMAÇLAYAN SCHLIEFFEN PLANI'NA BELÇİKA SONRADAN DÂHİL EDİLMİŞTİ. PLANIN İCRA SÜRECİ, BATI CEPHESİ'NİN KADERİNİ TAYİN EDEN BİR DİZİ MUHAREBEYLE SONUÇLANDI.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Avrupa'nın savaş makineleri bir "Taarruz Kültü"nün tesiri altındaydı. Aslında yeni silahlar ve endüstriyel güç, hücumu taraflar için maliyetli ve beyhude kılacak fakat askerî planlamacılar taarruz temelli görüşlerini sonuna değin koruyacaktı.

Almanlar Fransa'yı istila etmiş ve Fransa'yı altı haftada dize getirebilmek uğruna Belçika'nın tarafsızlığını ihlal ederek Britanya'nın gazabını göze almıştı. Görünüşe bakılırsa Kayzer'in süratli bir zafer beklemesinde şaşılacak bir şey yoktu: Nihayetinde Almanya Fransa'yı 1870'te benzer bir zaman diliminde yenmişti. Çeşitli ülkelerdeki askerî düşünürlerin tamamı savaşın hızlı ve belirleyici olacağına inanıyordu. Sanayi devrimi, savaşan taraflar için bunu mümkün kılan modern bir cephanelik sağlamıştı.

GENERAL HELMUTH VON MOLTKE

MOLTKE

Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransa'yı dize getiren meşhur feldmareşalin yeğeni olan General Helmut von Moltke, 1906 yılında genelkurmay başkanı olarak Schlieffen'in yerini aldı. Genç Moltke, Schlieffen Planı'nda birkaç değişiklik yapmayı uygun gördü. Fransızlara karşı fazla toprak kaybedilebileceğinden korkarak, Alman taarruzunun sıklet merkezi olan sağ kanattan kuvvet kaydırıp Alsas-Loren'deki savunma hatlarını kuvvetlendirdi. Biraz ürkek ve gergin bir karakter olan Moltke'nin savaşın başlamasıyla cephe hattının gerisinde kalıp ilerleyen kuvvetleriyle temasını yitirmesi, Almanların batıda kazandığı başarıları gözünde fazla büyütmesine neden oldu. Karşılaştığı zorluklara bir de Doğu Cephesi'ndeki Rus istilası ve İngilizlerin Anvers'e çıkması eklendi. Schlieffen Planı Alman güçlerinin bu tarz gelişmelerle dikkat dağıtmayıp hızlı bir şekilde Fransa'yı yenmeye odaklanmasını buyuruyordu. Fakat Moltke'nin güveni kırılmıştı. Doğabilecek sonuçlardan korkarak, öteki tehditleri karşılamak üzere ilerleyen Alman güçlerinin sağ kanadından asker kaydırdı. Schlieffen Planı'nın hassas dengesi bozulmuştu. Dahası, Moltke'nin hataları kritik Marne Muharebesi'ne zemin hazırladı. Bu belirleyici anda ilerleyen kuvvetleriyle temasını yeniden yitiren general, stratejik durumla ilgilenmesi için sadece bir albay olan Richard Hentsch'i cepheye yolladı. Kontrolünü yitiren ve sinirleri bozulan Moltke taarruzu durdurdu. Schlieffen Planı'yla sürekli oynanması ile sevk ve idaredeki ürkeklik, Alman kuvvetlerinin stratejik mağlubiyetiyle sonuçlanacak, bu da Birinci Dünya Savaşı'nın dev bir çıkmaza girmesine neden olacaktı. Kayzer, 1914 Eylül'ünde Moltke'yi görevden aldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SAHRA TOPLARINI HIZLA NEHİRDEN GEÇİRMEYE ÇALIŞAN FOTOĞRAFTAKİ ALMAN ASKERLERİNİN TEZAHÜRÜ OLDUĞU ÜZERE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI, BİRÇOK ASKERÎ UZMANIN BEKLEDİĞİ GİBİ BİR MANEVRA SAVAŞI OLARAK BAŞLADI.

Şüphesiz, Avrupa'nın savaş makineleri bir "Taarruz Kültü"nün etkisi altındaydı. Aslına bakılırsa, savaşan ulusların yeni silahları ve büyük endüstriyel güçleri taarruzu maliyetli ve beyhude kılacak ancak askerî planlamacılar, taarruz odaklı inançlarından inatla ödün vermeyecekti.

General Joseph Joffre emrinde iki milyon kadar asker bulunduran Fransız ordusu, Napolyonvari bir zafer için gözü pek bir taarruz fikrini iyice benimsemişti. Plan 17 adı verilen Fransız taarruz harekât planı, Alman kontrolündeki Alsas-Loren'e büyük bir istila öngörüyordu. Joffre ve generalleri, Fransız mücadele ruhunun yahut namı diğer *élan*'ın (azim, gayret) Plan 17'nin teferruattaki eksiklerini kapatacağı düşüncesindeydi. Fakat planın, Kuzey Fransa'nın büyük bölümünün güçsüz bir savunmayla bırakılması gibi bariz birkaç zayıflığı mevcuttu. Lâkin bu detaylar Fransızlar için önemsizdi: Zira Almanya'ya öyle müthiş bir hızla taarruz edeceklerdi ki Almanlar herhangi bir karşı taarruza geçene kadar iş işten geçmiş olacak, Almanya kaçınılmaz yenilgisinden yakayı kurtaramayacaktı.

Sör John French komutasındaki 150.000 mevcutlu İngiliz Sefer Kuvveti (BEF), Fransız planlarına âdeta önemsiz bir ilave mahiyetinde dâhil edildi. Fransızlar öyle hızlı bir zafer bekliyordu ki hesaplarına göre BEF'in savaş bitmeden Fransız topraklarına ulaşmak için güçbela zamanı olacaktı. Sonuç olarak Joffre, İngilizleri Alsas-Loren'den epey öteye, hattın kuzey ucuna, yani sorundan en uzak görünen bölgeye gönderdi. Almanlar da planlarında BEF'e pek az alaka göstermişler, hatta Kayzer bu kuvveti savaşın sonucuna sınırlı etkisi olacak "küçük sefil ordu" diye nitelendirmişti. Bu aşağılayıcı nitelendirmeyi o geleneksel özgüvenleriyle iltifat addeden BEF personeli, o vakitten itibaren kendilerini "Yaşlı Sefiller" olarak adlandırdı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantev.org

GENEL BAKIŞ

Almanya, Schlieffen Planı çerçevesinde 1914'te Fransa'ya taarruz etti. Almanlar altı hafta içinde zafer kazanmayı umuyordu. Alman orduları, Fransızları bir çevirme harekâtıyla ezmek için tasarlanmış büyük bir çark manevrasıyla tarafsız Belçika'yı çiğneyerek harekete geçti. Alsas-Loren'e taarruz eden Fransızlar ilk başta Almanların ekmeğine yağ sürdü. Bu durum, Almanların neredeyse karşılık görmeksizin kuzeye ilerlemelerine olanak sağladı. Bu sırada, İngiliz Sefer Kuvveti (BEF) Fransa'ya çıkmış, cephe hattının sakin bir kısmında kalacaklarını düşünerek Mons'a ilerlemişti. Bilakis, İngilizler ilerleyen Alman güçlerinin dosdoğru önüne çıktılar. BEF, cesur bir müdafaanın ardından Paris'e doğru geri çekildi. Tam da her şey kaybedilmiş gibi görünüyordu ki Fransızlar felaket karşısında hızlı davranıp, askerlerini Paris kapılarındaki Marne Nehri'nde gerçekleşecek başarılı bir muharebe için bir araya topladı. Geri püskürtülen Almanlar, savaşı altı haftada kazanmak için oynadıkları bahsi kaybetmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı böylelikle Fransa'yı boylu boyunca saracak ve bir siper harbine dönüşecekti.

Alman harekât planını tertipleyen isim Alfred von Schlieffen'di. Fransızların kaybettikleri Alsas-Loren bölgesini ele geçirmeye teşebbüs edebileceklerini kavrayan Schlieffen, böylesine öngörülebilir bir planı kendi lehine çevirmeyi amaçladı. Schlieffen Planı, Alsas-Loren'in müdafaası için bölgede küçük bir kuvvet bırakılmasını öngörüyordu. Bu güçsüz savunma, Fransızları tuzağa çekmek için tasarlanmıştı. Fransızlar Alsas-Loren'e ilerlerken beş Alman ordusu Belçika üzerinden zayıfça savunulan kuzey Fransa'ya ilerleyecek, akabinde bir döner kapı misali Alsas-Loren'e çark edecekti. Alman orduları Paris'i zapt edecek, sonrasında ise Fransızları arkadan vurmak üzere Alsas-Loren bölgesine yönelecekti. Böylelikle Fransızlar Alsas-Loren'de kapıyı bir tarafından iterken, kapının diğer tarafı sırtlarına inecekti. Bu, Hannibal'in Cannae'de icra ettiği türden klasik bir çevirme hareketiydi ve Fransız ordusunun bir *Kesselschlacht*'la (çevirme harekâtı) topyekûn imhasını öngörüyordu.

Schlieffen, planında birtakım zaaflar bulunduğunun farkındaydı. Alman hattının sağ kanadındaki ordu, Paris'i ele geçirip güneydeki Fransız kuvvetlerini çembere almak için muazzam bir mesafe kat etmeliydi. Bu husus, planın başarısı için öylesine can alıcıydı ki Schlieffen'in ölmeden önceki son sözleri, "Sağ kanadı zayıflatmayın," idi. Ayrıca general, bu denli büyük bir harekâtı mümkün kılmak için lojistik mucizelerin gerekeceğini anlamıştı. Bu sebepten, ilerleyen Alman kuvvetlerinin ikmaline ilişkin meseleleri titizlikle planladı. Yine de Schlieffen'in planı öylesine hassas bir dengeye dayalıydı ki, asker ve ikmal düzenindeki en ufak bir oynama her şeyi riske atabilirdi.

Üç milyon üzerinde bir mevcuda sahip Alman Silahlı Kuvvetleri'ne komuta eden General Helmut von Moltke, Schlieffen Planı'nı 1914'te

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KRAL ALBERT

Kral Albert, Almanların Belçika'ya girmelerinin ardından ülkesinin küçük fakat azimli ordusunun başına geçti. Kral ve kumandanları tahkim edilmiş Liege şehrinde gözü pek bir savunma yapmayı planlıyordu. Fakat Alman ilerleyişinin hızı ve Alman ateş gücünün ağırlığı, Belçikalıları birkaç gün içinde geri çekilerek Anvers limanındaki mevzilere sığınmak durumunda bıraktı. Üstün oldukları Belçikalılara "Denize Hücum" sırasında bir darbe daha vuran Almanlar, Anvers'i de alarak onları sahil boyunca daha da geriye attı. Belçika'nın neredeyse tamamı düştükten sonra, Albert'in güçleri 1914 Ekim'i sonlarındaki Yser Muharebesi'nde nihayet çetin bir direniş sergiledi. Taşra bölgelerini sular altında bırakan Belçikalılar, Alman kuvvetlerinin ilerleyişini durdurmaya kısmen muvaffak oldu. Krallarının önderliğindeki Belçika güçleri, savaşın geri kalanını topraklarının küçük bir kısmına inatla tutunarak geçirdi. Albert, İngiliz ve Fransızlara bağımlı olsa da, eski müttefikler arasındaki ilişkiler genellikle gergindi. Kral Albert, Müttefiklerin savaştaki hedeflerinin pek çoğuyla arasına mesafe koyup kendisi ve kuvvetlerinin yalnızca Belçika'nın özgürlük ve bağımsızlığı için savaştığı hususunda ısrarcı oldu. Şüphesiz, Kral Albert ekseriyetle Almanlarla bir barış yapma eğilimindeydi ve kuvvetleri batıdaki birçok önemli Müttefik taarruzunda yer almadı. Buna karşın, 1918'de tavrını değiştiren Albert, savaşın kazanılmasını sağlayan son büyük Müttefik taarruzunda ordusuna bizzat öncülük etti.

BELÇİKA KRALI ALBERT

uygulamaya koydu. Moltke daha savaş başlamadan önce dahi planın temeliyle oynamış, üzerinde birtakım değişiklikler yapmıştı. Planın Moltke'nin revize ettiği hâli Alsas-Loren'in müdafaasına vurgu yapıyor, böylece cephenin hayatî önemi haiz sağ kanadını zayıflatıyordu. Muharebe başladığında Moltke'nin biraz ürkek bir komutan olduğu ve planı başarısızlığa mahkûm edecek feci hatalar yaptığı ortaya çıktı.

Tasarısının başarısı Schlieffen için öylesine önemliydi ki ölmeden önceki son sözleri, "Sağ kanadı zayıflatmayın," olmuştu. Schlieffen'in planı öylesine hassas bir dengeye dayalıydı ki birlik ve ikmal düzeninde en ufak bir değişiklik tüm planı mahvetme tehlikesi doğuracaktı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

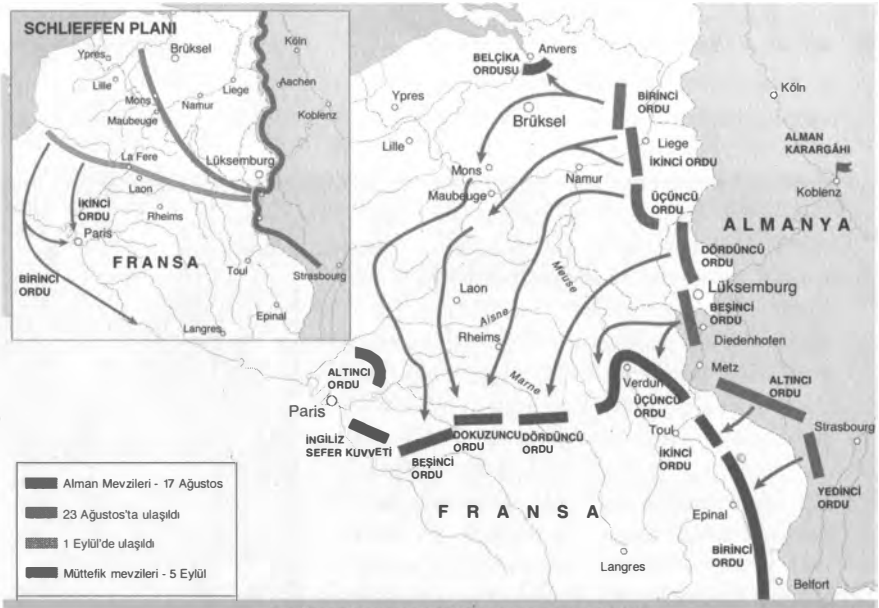

1914 AĞUSTOS'UNDAKİ ALMAN TAARRUZU

ALMAN İLERLEYİŞİ

Schlieffen'in, planında sağ kanada verdiği başrolü oynama görevi General Kluck emrindeki Alman Birinci Ordusu'na düştü. Birinci Ordu'nun hemen güneyinde ise kâğıt üzerinde Kluck'un üstü olan Bulow komutasındaki Alman İkinci Ordusu mevcuttu. Bu iki kuvvet, Schlieffen Planı'nı başarıya ulaştırmak için hem taarruz hem de ilerlemede kusursuz bir eşgüdüm sergilemeliydi. Belçikalıların direnmeyi seçmelerine pek de

M-GERÄT ("BÜYÜK BERTHA")
ALMANYA

Kalibre: 420mm
Namlu uzunluğu: 6.72m
Ağırlık: 42.600kg
Azami menzil: 9300m
Mermi ağırlığı: 810kg

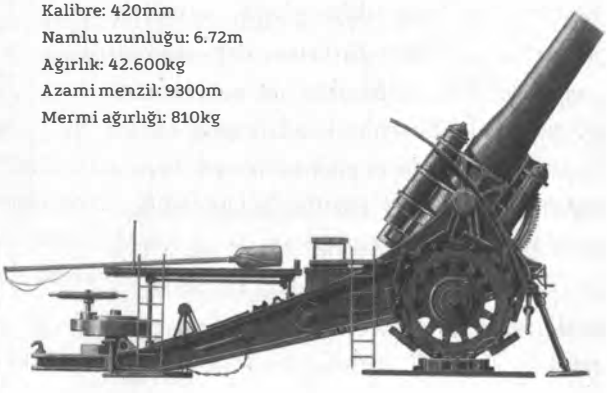

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

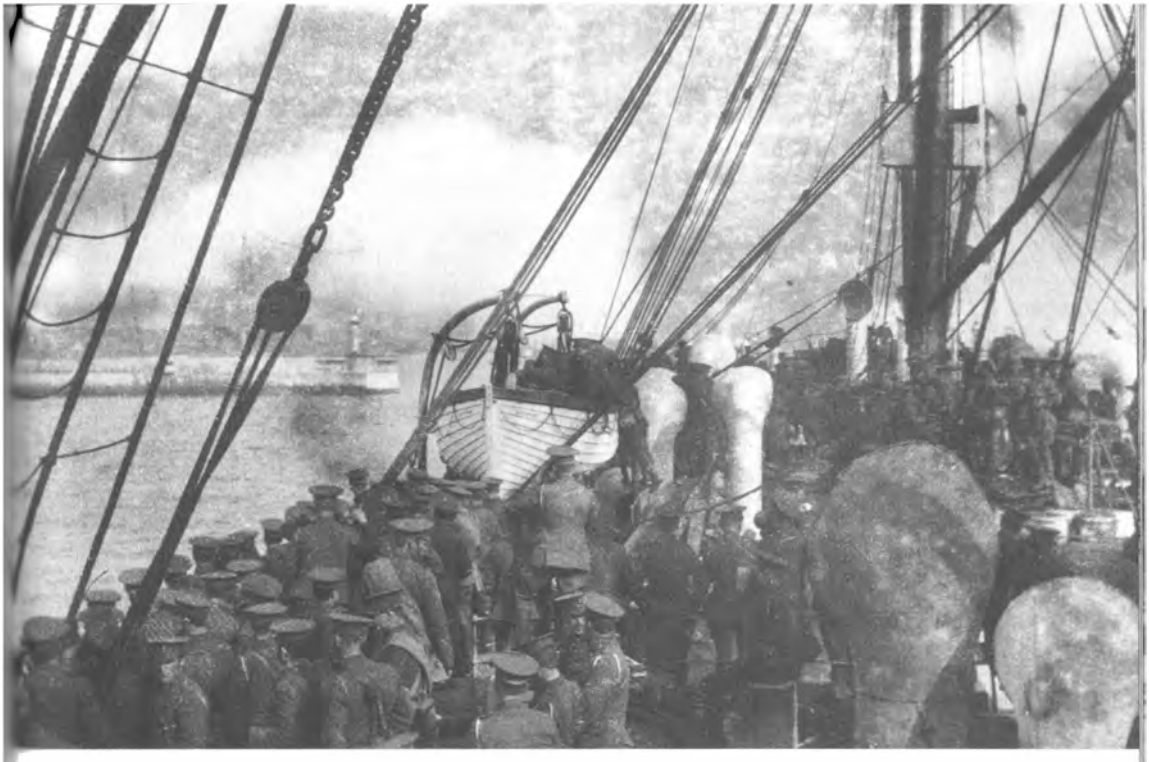

şaşırmayan Almanlar, evvela Liege Müstahkem Mevkii'ni aşmalıydı. Belçikalı ve Fransız kurmaylar, Liege'i ve Belçika'daki benzer müstahkem mevkileri bir çeşit koz olarak görüyordu. Dünyanın en kuvvetli tahkimatlarından biri olan Liege'in, Alman ilerleyişini uzun bir süre durduracağı

LE HAVRE'A ULAŞAN İNGİLİZ SEFER KUVVETİ – 16 AĞUSTOS 1914.

BRÜKSEL'DEKİ ALMAN KARARGÂHININ DIŞI – 1914. ALMANLARIN SAVAŞ SIRASINDA BELÇİKA'DA YAPTIKLARI, ABD DE DÂHİL TARAFSIZ ÜLKELERİN ALMANYA'DAN UZAKLAŞMASINDA ETKİLİ OLDU.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NORTHUMBERLAND HAFİF SÜVARİLERİ NEWCASTLE'DAN AYRILIRKEN – EYLÜL 1914.

hesaplanmıştı. Lâkin Almanların 810 kiloluk mermiler ateşleyebilen 420 mm'lik dev obüslerini getirerek taarruza geçmesi Belçikalıların moral ve müdafaalarını yerle bir etti. Kudretli Liege yalnızca bir gün dayanabildi. Almanlar 13 Ağustos'ta Belçikalıların tüm engel ve müdafaalarını aşmış ve savunmasız araziye ulaşmıştı. Orantısız bir güce karşı cesurca çarpışan Belçikalıların kuzeydeki Anvers'e doğru çekilmeleriyle Alman askerleri şimdi kitleler hâlinde Fransa'ya akıyordu.

Almanların kuzeyden bir taarruz icra edebileceğini nazara alan Fransızlar, bunu karşılamak için Metz'e kuvvetli savunma güçleri yerleştirmişti. Ancak Almanların onların beklediğinden çok daha kuzeyden ilerlemeleri, Fransız planlarını berbat etti. İlerleyen Almanların önünde yalnızca General Lanzerac komutasındaki Fransız On Beşinci Ordusu mevcuttu. Lanzerac daha 14 Ağustos'ta Joffre'ye Almanların onun cephesinden ilerleyeceklerini söylemiş lâkin Joffre Fransız taarruz harekât planı "Plan 17"den başını kaldırıp ona kulak vermemişti.

Almanların Belçika'dan ilerledikleri sırada, General Sir John French komutasındaki BEF, Fransa'da karaya çıktı. Müttefikler BEF'i nasıl

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MONS'TA BEF'LE ÇARPIŞMAK ÜZERE BİR TARLADAN GEÇEN ALMAN ASKERLERİ.

görevlendirebileceklerine ilişkin pek çok olasılığı tartışmışlarsa da, sonunda teşkilin Fransız hattının en kuzeyine, yani Belçika'nın Mons kenti yakınlarına konuşlandırılması kararlaştırılmıştı. Hesaplara göre Fransız ordusu güneyde zafere koşarken, buraya konuşlandırılan BEF önemli bir durumla karşılaşmayacaktı. İngilizler, cephenin sakin bir kısmına mevzilenecekleri beklentisiyle tayin edildikleri bölgeye yaklaşırken, Alman generaller can alıcı bir karar aldı. Kuvvetleri arasındaki açıklığı daraltmak için Bulow, Kluck'a güneye dönmesini emretti. Bu, güçlü Alman Birinci Ordusu'nun Mons istikametinde ilerleyerek BEF ile burun buruna geleceği anlamına geliyordu. Güneydeki Lanrezac komutasındaki Fransız güçlerinin Alman ilerleyişi karşısında geri çekilmesi de BEF'i çevrilerek imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya bırakmış, bu da İngilizler için işleri daha da içinden çıkılmaz bir hâle sokmuştu.

170.000 kişilik Alman Birinci Ordusu, 23 Ağustos'ta 70.000 mevcutlu BEF'le karşı karşıya geldi. Küçük Britanya kuvveti, bu destansı mücadelede taarruz üstüne taarruz püskürterek sayıca üstün olan Almanları durdurmayı başardı. Britanya askerlerinden bazıları, onları burunlarının ucundaki felaketten kurtaranın koruyucu "Mons Melekleri"yle sembolize ettikleri bir ilahi müdahale olduğunu öne sürdü. Lâkin günü kurtaran Britanya askerinin nişancılığı ve disipliniydi. BEF, sayıca az olmasına rağmen eğitim hususunda dünyanın en seçkin orduları arasındaydı. Mons'ta bu tarz bir muharebeye tutuşmayı beklemeyen Almanların 23 Ağustos'taki taarruzları da bu yüzden nispeten zayıf koordine edilmişti. Yine de BEF kendini müthiş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALMAN ASKERLERİNİ 1914'TEKİ İLERLEMELERİ SIRASINDA TAARRUZ HÂLİNDE GÖSTEREN KURGU FOTOĞRAF. ARKADAKİ TROMPETÇİ, BİRLİĞİN GERİ KALANINA İŞARET VERMEK HAZIR BEKLİYOR.

Güçlü Alman Birinci Ordusu'nun taarruz güzergâhı onu Bef'le karşı karşıya getirdi. Güneydeki Fransız güçlerinin alman ilerleyişi karşısında geri çekilmesi bef'i çevrilerek imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya bırakmış, bu da Britanyalılar için işleri daha da içinden çıkılmaz bir hâle sokmuştu.

bir tehlike içinde buldu. Bir İngiliz asker, savaşın o dehşetengiz şerbetinden ilk tadımını şöyle aktarıyor:

> *Gözlerim öylesine yorgundu ki bir anlığına gördüklerime inanamadım. Büyük, gri bir insan kitlesi, üzerimize atılmak için 45 metre öteden koşabildiğince hızlı hücum ediyordu. Silahımı ateşlememle her şey bir anda oldu. Alman yığınının titreştiğini gördük. Bazıları düşmüş, bazıları da düşenlerin üzerine düşmüştü; ama gelmeye devam ettiler... Ardından, yeniden cümbür cemaat hücuma kalktılar. Hayatımın en kritik anıydı. 18 metre sonra binlercesi üzerimize çullanacaktı fakat açtığımız ateş dehşet*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

vericiydi. O mesafeden hedefi kaçırma şansımız yoktu ve bir yahut iki dakikalık bir süre içinde Almanların üzerine kutularca cephane boşalttık. Çatışmanın sonuna geldiğimizde tüfeğim hararet yapmıştı.

BEF cesurca çarpışmıştı. Fakat General French, iki kanadı da savunmasız bir hâlde fazla dayanamayacağını, aksi takdirde Britanya kuvvetinin etrafı çevrilerek topyekûn felakete sürükleneceğini biliyordu. Neticede, Kluck'un 24 Ağustos'ta Mons'u çembere almak için harekete geçtiği sırada BEF ricata başladı. Kuzeydeki "Hudut Muharebeleri" böylelikle ses getiren bir Alman zaferiyle sona eriyordu. Bölgedeki İngiliz ve Fransız kuvvetleri topyekûn geri çekiliyor ve Schlieffen Planı, takvimin ilerisinde sayılabilecek bir hızla amansızca işlemeye devam ediyordu.

PLAN 17 VE FRANSIZ İLERLEYİŞİ

Cephe hattının güneyinde, General Joseph Joffre, Fransa-Prusya Savaşı'nda kaybedilen Alsas-Loren'i geri almak için tertiplenmiş ve nicedir beklenen Fransız taarruzunu icraya başladı. 14 Ağustos'ta, yani Almanlar kuzeyde Lanrezac'la temas sağlamışken, Fransız Birinci ve İkinci orduları Plan 17'nin ana kısmını uygulamaya koydu. Fransız ilerleyişi, nispeten de ürkek bir komutan olan Moltke'nin bölgedeki Alman ordularını kuvvetlendirmiş olması ve 75 mm'lik standart Fransız toplarına karşı menzil üstünlüğü bulunan Alman ağır toplarının Fransız birliklerine ölüm yağdırmaları nedeniyle zorlu geçiyordu. Altıncı Ordu Komutanı Prens Rupprecht'in başını çektiği Alman komutanların, savunma yapılması yerine taarruza geçilmesi için Moltke'ye baskı yapmaları da Fransızlar için işleri kötüleştiriyordu. Böyle soylu bir talebi geri çeviremeyen Moltke, Alsas-Loren'de icra edilecek bir Alman taarruzuna izin verdi. Bu karar Schlieffen Planı'nı temelden sarsacak, Fransız kuvvetleri bu sayede felakete çekilmeyecekti. Alsas-Loren'deki Alman kuvvetleri 20 Ağustos'ta karşı taarruza geçti. 22 Ağustos'a gelindiğinde Almanlar, Fransızların Plan 17 doğrultusunda ele geçirdikleri tüm toprakları geri almıştı. Rupprecht'in taarruzu taktik bir zafer fakat stratejik bir yenilgiyle sonuçlandı. Kuzeydeki gelişmelerin tabiatını fark eden Fransızlar, o vakit taarruz çıkış hatlarına çekilmiş olduklarından ötürü hızla harekete geçmeyi başardı. Gerekli sevkiyat imkânlarından yoksun olan büyük Fransız güçleri şayet Alsas-Loren içlerine sürüklenmiş olsaydı, Schlieffen Planı'nın neticesi farklı olabilirdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Joffre 23 Ağustos'ta sevgili Plan 17'sinin darmadağın olduğunun ve kuzeydeki Alman ilerleyişinin Fransa'nın varlığına büyük bir tehdit teşkil ettiğinin nihayet kavradı. Elde zafer umudu kalmadığında dahi taarruzu sürdürmek ve kuzeydeki tehlike emarelerini göz ardı etmekle suçlanabilecek olsa bile Joffre şimdi ortaya Fransa'nın kurtarıcısı olarak çıkıyordu. Savunma hattındaki generallerin tamamı, Alman taarruzunu durdurmaktan umutlarını kesmişti. Her şey âdeta Fransa-Prusya Savaşı'nın bir tekrarı gibi görünüyordu. Lâkin Joffre nihai zafere olan inancını korudu. Müttefikler için günü kurtaran şey onun felaket karşısında gösterdiği soğukkanlılık oldu. Joffre, Alman taarruzunu karşılamak ve Paris'i savunmak için Fransız kuvvetlerini kuzeye sevk etmek gibi müthiş bir işe girişti. Ayrıca hâlihazırda bölgede bulunan Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin ricatlarını durdurabilmek için de büyük çaba sarf etti.

Joffre başlangıçta yaptığı hataları telafi etmek için uğraşırken Moltke'yi ise gitgide korku sarıyordu. Moltke, Almanların Batıda hızlı bir zafer kazanabilme olasılığını ortadan kaldırabilecek hatalar yapmıştı. İngilizler, Belçikalı müttefiklerini güçlendirmek amacıyla Anvers'e küçük bir kuvvet çıkarmıştı. Bu kuvvet ciddi bir tehdit unsuru olmasa da Moltke, ilerleyen Alman güçlerinin sağ kanadından kuvvet kaydırarak bunları Belçika Müstahkem Mevkii'ne yolladı. Daha da kötüsü Moltke'nin Doğu Cephesi'ndeki gelişmelere aşırı tepki vermesiydi. Schlieffen Planı, seferberliğini tamamlayana kadar Rus ordusunun eylemlerinin göz ardı edilmesini belirtmişti. Ancak Doğu Prusya'ya yönelik olası bir Rus işgali Moltke'nin uykularını kaçırıyordu. Ruslara toprak kaybetmenin

MONS MUHAREBESİ'NİN AKABİNDEKİ UZUN RİCAT SIRASINDA FOTOĞRAFLANAN İNGİLİZ PİYADESİ. ARTÇI BİRLİKLERİN VERDİĞİ ÇETİN MÜCADELE, ALMANLARI GERİ ÇEKİLEN İNGİLİZ GÜÇLERİNDEN UZAKTA TUTTU.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olası etkilerinden endişe duyan general, batıda ilerlemekte olan kuvvetlerin sağ kanadından iki kolorduyu çekerek, bunları doğuda çarpışan birliklerin yardımına gönderdi. Böylece Batı Cephesi'nin kritik noktasındaki Alman kuvvetlerinin sayısı azalıyor, Müttefiklerinki ise artıyordu.

TOPÇU ATEŞİ ALTINDA BİSİKLET TAMİRİ YAPAN İNGİLİZ ASKERLERİ – AİSNE MINTIKASI, 1914.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

1914 FRANSASI'NDAKİ ÜNİFORMA VE TEÇHİZATIYLA İNGİLİZ KRALİYET KOŞULU TOPÇU BİRLİĞİ'NDEKİ (ROYAL HORSE ARTİLLERY) BİR ASTSUBAYIN TASVİRİ. BİRLİĞİN "L" BATARYASI, 1 EYLÜL 1914'TE NÉRY'DE 3 ADET VİKTORYA NİŞANI KAZANDI.

Moltke Schlieffen Planı'nın hassas dengesini yok etmişti ve inisiyatif Fransızlara kayıyordu. İroniktir ki Moltke'nin Ruslarla çarpışmak üzere sevk ettiği iki kolordunun Almanya'dan geçtiği sırada Almanya doğudaki muharebeleri kazanmış, batıdakileri ise kaybetmişti.

DENGELER DEĞİŞİYOR

Kuzeydeki Alman harekâtı gelişerek BEF'i imhanın eşiğine getirdi. Joffre ricat sırasında büyük bir ormandan geçmemek için kuvvetlerini bölmek durumunda kaldı. Bunun sonucunda, General Smith-Dorrien komutasındaki Britanya II'nci Kolordusu kuzeydeki Le Cateau'ya çark ederek bir kez daha Almanların yoluna çıktı. Kluck emrindeki birliklerin II'nci Kolordu'yu 26 Ağustos'ta Le Cateau'da vurmasıyla işler İngilizler için çok geçmeden vahim bir hâl aldı. II'nci Kolordu'yu imha olmaktan cesur bir müdafaa ile çetin bir direniş sergileyen artçı güçlerin himayesindeki süratli bir ricat kurtardı. BEF'in yok edilmesi ve durmak bilmeden ilerleyen Almanların Paris'e ulaşması artık yalnızca bir zaman meselesi gibi görünüyor, Müttefikler için her şey ters gidiyordu.

Almanların Le Cateau'ya doğru ilerlemesiyle Joffre gelen tehdidi karşılamak üzere birliklerini kuzeye sevk etti. Bu gelişme, Fransızların kuzeyde General Maunoury komutasındaki Altıncı Ordu ile General Foch komutasındaki Dokuzuncu Ordu'dan müteşekkil iki yeni ordu kurmalarını sağladı. Buna ilaveten, Fransızlar Paris'te Gallieni komutasında yeni bir kuvvet oluşturmakla meşguldü. Joffre'nin seri kararları ve azmi ile Moltke'nin hatalı yönetimiyle birleşince, Kuzey Fransa'daki güç dengesi Fransızların lehine dönmeye başlamıştı. Eylül ayına gelindiğinde, toplamda 41 tümeni olan Müttefiklerin karşısında sadece 25 tümenlik bir Alman gücü bulunuyordu. İnisiyatif artık Müttefiklere geçmiş, Paris'in kapılarına ve olası bir zafere yaklaşan kudretli Alman ilerleyişini zayıflatmak için karşılarına bir fırsat çıkmıştı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ MARNE MUHAREBESİ

Almanlar 31 Ağustos'ta Birinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirecek can alıcı bir karar aldı. Kluck ve Bulow, yenildikleri varsayılan Müttefik kuvvetleri daha yakından takip etmek ve kendi yorgun ve ikmali yetersiz orduları arasındaki mesafeyi daraltmak için Alman güçlerinin Paris'i kuşatarak ele geçirmek yerine çark ederek başkentin içlerine doğru ilerlemelerine hüküm verdi. Fakat Paris'in içlerine çark etmek Müttefikler karşısında Almanların kanadını açıkta bırakacak ve Joffre'ye pekişen güçleriyle bir karşı taarruz imkânı sunacaktı. Fransız eylem planı yalın ve

SCHLIEFFEN PLANI'NIN LOJİSTİK İŞLEYİŞİNİ SÜRDÜREBİLMEK İÇİN AISNE NEHRİ'Nİ GEÇEREK CEPHEYE İKMAL MALZEMESI TAŞIYAN ALMAN ASKERLERİ.

Almanlar 31 Ağustos'ta Birinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirecek can alıcı bir karar aldı. Kluck ve Bulow, yenildikleri varsayılan Müttefik kuvvetleri daha yakından takip etmek ve kendi yorgun ve ikmali yetersiz orduları arasındaki mesafeyi daraltmak için Alman güçlerinin Paris'i kuşatarak ele geçirmelerindense çark ederek başkentin içlerine doğru ilerlemelerine hüküm verdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

FRANSIZ BİRLİKLERİNİ TEFTİŞ EDERKEN GÖRÜLEN GENERAL JOFFRE. JOFFRE, PLAN 17'YE UZUN SÜRE KÖRÜ KÖRÜNE BAĞLI KALARAK VAHİM BİR HATA YAPTI. LÂKİN İNANÇ VE SOĞUKKANLILIĞI DURUMU KURTARARAK MARNE MUHAREBESİ'Nİ KAZANMASINA İMKÂN VERDİ.

tahripkârdı. Maunoury ve yeni kurulmuş ordusu, Kluck'a kanattan taarruz edecekti. Joffre, açıktaki kanadının tehdit altında olduğunu görünce Kluck'un ordusunu Maunoury'nin taarruzunu karşılamak üzere kaydıracağını umuyordu. Böyle bir eylem Kluck ve von Bulow'un orduları arasında kayda değer bir boşluk yaratacaktı. BEF de bu boşluğa doğru ilerleyecek ve Kluck'u çevirme ve imhayla tehdit edecekti.

İngilizler böyle gözü pek ve riskli bir taarruz planını kabul etme hususunda başlangıçta isteksiz davransalar da Müttefik karşı taarruzu 6 Eylül'de, Birinci Marne Muharebesi'nin başlangıcı olacak şekilde hayata geçirildi. Beklendiği gibi, Kluck'un Maunoury'nin şiddetli taarruzuyla oluşan tehlikeye sol kanadından kuvvet kaydırarak yanıt vermesi Alman hatları arasında hassas bir boşluk yarattı. Başlangıçta bir nebze tereddütle ilerleyen BEF, Almanların durumunu tümüyle tehdit edecek şekilde Kluck ve Bulow'un arasındaki boşluğa yerleşti. Lâkin Müttefik taarruzunda çok geçmeden bir sorun baş gösterdi. Kluck'un kuvvetleri Fransızları Paris'e geri sürecek bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

FRANSIZ ASKERLERİNİ FRANSA'YI YENİLGİDEN KURTARACAK MUHAREBEYE TAŞIYAN MEŞHUR "MARNE TAKSİLERİ."

amansızlıkla çarpışıyordu ki, bunun olması durumunda BEF iki üstün düşman kuvveti arasında imhayla karşı karşıya kalacaktı. Birinci Marne Muharebesi'nin neticesi 7 ve 8 Ağustos'ta muallaktaydı. Gallieni bu noktada duruma müdahale etme kararı aldı. Tayin edici ânın gelip çattığını kavrayarak, 6.000 kişilik bir takviyeyi zor durumdaki Maunoury'ye desteğe gönderdi. Söz konusu zinde kuvvetler, "Marne Taksileri" adıyla meşhur olacak bu hadisede

İNGİLİZ KRALİYET KOŞULU TOPÇU BİRLİĞİ, MARNE MUHAREBESİ'NDE KLUCK VE BULOW'UN ORDULARI ARASINDAKİ BOŞLUĞA İLERLERKEN.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MARNE MUHAREBESİ'NİN AKABİNDE AISNE'DEKİ İPTİDAİ TAHKİMATLARDA MEVZİLENEN ALMAN ASKERLERİ. BU TÜR MEVZİLER, SAVAŞIN DEVAMINDA İNŞA EDİLECEK DEVASA SİPER AĞLARININ HABERCİSİYDİ.

Marne, bazı bakımlardan tarihin en tayin edici muharebelerinden biriydi. Almanları zaferden mahrum bırakan bu muharebe, onları Fransa boyunca uzanan bir kuşatma hâlini alacak kazanamayacakları bir savaşa gark etti.

600 taksi ve otobüsle hızla cepheye yollandı. Tam zamanında yetişen takviyeler, Maunoury'ye hattı tutma imkânı sağlayıp Almanları bir kez daha felaket tehlikesiyle yüz yüze bıraktı.

Almanlar için durum hızla umutsuzlaşıyordu. Lüksemburg'daki karargâhında vaziyetle irtibatsız ve sinirleri bozuk olan Moltke'nin gelişmekte olan durum ve onu nasıl kontrol edeceğiyle ilgili esaslı bir fikri yoktu. İşin içinden çıkamayan kumandan, neticede durumu inceleyip kontrol altına alması için cepheye sıradan bir albay olan Richard Hentsch'i gönderdi. Boyunu aşan görevini yerine getirmek için çabalayan Hentsch, hem Bulow hem de Kluck'la bir araya gelmesini müteakip zafere olan inancını muhafaza edenin yalnızca Bulow olduğunu gördü. Tartışmaların ardından 9

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Eylül'de hayatının en önemli kararını alan Albay Hentsch, Alman ordularına ricat emri verdi. Marne Muharebesi sona ermişti.

Schlieffen Planı kısmen Moltke'nin beceriksizliği ve kısmen de Joffre'nin iradesi nedeniyle başarısızlığa uğramıştı. Tarihçilerin birçoğu planın en başından başarısızlığa mahkûm olduğunu öne sürse de, sağ kanadı sürekli zayıflatan Moltke de planın nihai tahribatına katkıda bulunmuştu. Moltke hatalarının bedelini genelkurmay başkanlığından azledilerek ödeyecekti. Fransa'yı altı haftada dize getirmek için sarf edilen büyük çaba başarısızlıkla sonuçlanmış ve Almanya, karşılamakta yetersiz olduğu iki cepheli yıpratıcı bir savaşla karşı karşıya kalmıştı. Marne Muharebesi, Almanlar yenilmediği ve hatta Fransız topraklarından atılmadığı için geleneksel anlamda belirleyici değildi. Fakat bazı açılardan tarihin en tayin edici muharebelerinden biri oldu. Almanları zaferden mahrum eden Marne, onları Fransa boyunca uzanan bir kuşatmaya dönüşecek, kazanamayacakları bir savaşa gark etti.

DENİZE HÜCUM

Schlieffen Planı'nın berbat olmasının ardından Kayzer işin altından kalkamayan Moltke'nin yerine General Erich von Falkenhayn'ı atadı. Muharip kuvvetlerin kuzeyinde, içinde olası bir zaferin anahtarını barındıran açık bir kanat olduğu Joffre gibi yeni Alman genelkurmay başkanının

"DENİZE HÜCUM" SIRASINDA ALMAN TAARRUZUNU BEKLEYEN İNGİLİZ ASKERLERİ. BİRİNCİ YPRES MUHAREBESİ'NDE ALMAN TAARRUZUNUN ASIL AĞIRLIĞINA İKİNCİ KEZ GÖĞÜS GERMEK DURUMUNDA KALAN BEF, İMHA EDİLMEKTEN KIL PAYI KURTULDU.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BOYUNCA SERT ÇARPIŞMALARA SAHNE OLAN YPRES KENTİNİN HARABELERİ.

da gözünden kaçmadı. Paris yakınlarındaki Alman kuvvetlerinin Aisne Nehri'ne çekildiği sırada Falkenhayn kuzeydeki Müttefik güçlerini kanattan çevirebilmek amacıyla Alsas-Loren'den kuvvet kaydırmaya başladı. Buna karşılık Joffre, avantajından mümkün mertebe faydalanmak için Aisne'daki iptidai Alman savunmalarına taarruza geçti. Fransız kuvvetleri 14 Kasım'da Chemin des Dames'daki Alman mevzilerine hücuma kalktı. Savunmalarını tertiplemek için pek az zamanları olmakla birlikte Almanlar, Fransızları yoğun ateş altına alarak taarruzu püskürtmeye muvaffak oldular. Aisne Muharebesi, Batı Cephesi'ndeki siper savaşının ilk örneği ve gelecek günlerin uğursuz bir habercisiydi.

Fransızların Chemin des Dames'daki başarısızlığının ardından Müttefikler de kuzeye kuvvet kaydırmaya koyuldu. Böylece hem Müttefikler hem de Almanlar aşağı yukarı aynı hızla kuzeye ilerlemeye başlamışlardı. Savaşın bu safhası genellikle "Denize Hücum" adıyla anılır. Bu dönemde birkaç çetin muharebe gerçekleşmiş olsa da, taraflardan hiçbiri düşmanın kanadına sarkıp gerçek bir stratejik fayda sağlayamadı. Ancak Almanlar, Manş Denizi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALMAN ASKERLERİNCE CEPHE GERİSİNE GÖTÜRÜLEN FRANSIZ HARP ESİRLERİ. HAVANIN KÖTÜLEŞMESİYLE, İKİ TARAFIN DA SİPERLERDE MEVZİ ALACAĞI BİR EYLEMSİZLİK DÖNEMİ BAŞLADI.

boyunca Anvers ve Zeebrugge de dâhil birkaç önemli limanı ele geçirdi. "Denize Hücum"dan bir miktar ganimet toplayan Falkenhayn, Belçika'nın Ypres kenti yakınlarında önemli bir fırsat yakaladığını düşündü. Bitap durumdaki BEF ise o noktada Müttefik hattının hayli hafifçe savunulan bir kısmını tutuyordu. Birliklerini söz konusu noktaya yığan Falkenhayn, İngilizlerin savunduğu hatları yarabileceğini ve böylelikle sahil boyunca ilerleyerek BEF'i savaş dışı bırakabileceğini umuyordu. Sonuçsuz kalan birkaç yoklama hücumunun ardından Falkenhayn'ın taarruzu 31 Ekim'de tüm ağırlığıyla başladı.

Bir kez daha kendinden sayıca üstün düşman kuvvetleri ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan BEF'in talihsizliği

SOĞUKTAN KORUNMAYA ÇALIŞAN BRİTANYALILAR – 1914 SONLARI.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NOEL AĞACI SÜSLEYEN ALMAN ASKERLERİ

NOEL ATEŞKESİ

Noel'in gelip çatmasıyla, cephenin İngilizlerin bulunduğu kısmında hava açtı ve soğudu. Siperlerine büzüşen İngiliz ve Alman askerleri, kendilerini siperlerde geçirecekleri ilk Noel'e hazırlıyordu. 24 Aralık gecesinin ilerleyen saatlerinde, Alman siperlerinde ışıklı Noel ağaçları belirmeye başladı. İki tarafın da askerleri Noel şarkıları söyleyip, büyük bir şaşkınlıkla az ötedeki siperlerde bulunan düşmanlarının da bilindik şarkılara eşlik ettiğine tanık oldu. Şafak söktüğünde kimsenin ateş açmaması, sabahı esrarengiz bir sükûnete kavuşturmuştu. İki tarafın da askerleri ellerinde ateşkes bayraklarıyla siperlerinden çıkarak düşmanlarıyla tanışmak için sahipsiz bölgeye ilerledi. Böylelikle, kısa süre önce amansızca birbirlerini öldürmeye uğraşan adamlar arasında bir kardeşlik havası oluştu. İngiliz ve Almanlar tokalaştı, birbirlerine hediyeler verdi, şarkılar söyledi, futbol oynadı, fotoğraf çektirdi ve ölülerini gömdü. Bir İngiliz, bu deneyiminden şöyle bahsediyor:

Demir Haç sahibi bir Alman astsubay ... arkadaşlarıyla bir marş söylemeyi başladı. Bitirdiklerinde ben de, "Fundaların ve yabansümbüllerinin çiçek açtığı İskoçya'nın güzel evlatları"na başladım. "İyi Kral Wanceslas"tan, sıradan Tommy şarkılarına kadar her şeyi söyleyerek sonunda İngilizler, İskoçlar, Prusyalılar, Württembergliler dâhil herkesin katıldığı "Auld Lang Syne"** ile bitirdik. Hayret vericiydi ve şayet bunu bir filmde görmüş olsaydım doğru olmadığına yemin edebilirdim!*

Noel ateşkesi cephenin bazı kısımlarında yaşanmadı lâkin pek çok bölgede üç gün boyunca devam etti ve ancak şaşkın subayların yeniden savaş durumuna geçilmesi emriyle son buldu. Silahlar, genellikle düşmana bu hususta yapılan uyarı ve özürlerin akabinde ateşlendi. Nihayetinde 1914'teki Noel Ateşkesi kalıcı olmadı ve savaşın katlanarak artan vahşetiyle bir kez daha yaşanmadı. Fakat sıradan adamlar, giderek genişleyen nefret uçurumuna kısa süreliğine bir köprü kurup, birbirlerinin insanlıklarının farkına varmıştı.

* Sıradan İngiliz askerine verilen isim. Türk ordusundaki "Mehmetçik" ifadesinin muadili. (ç.n.)

** "Eski zamanların hatırına" şeklinde çevrilebilecek, Noellerde söylenen geleneksel bir İskoç şarkısı. (ç.n.)

sürüyordu. Yedi tümenlik bir Alman gücü, General Douglas Haig komutasındaki Britanya I'inci Kolordusu'nun zayıf durumdaki üç tümenlik kuvvetini vurdu. Acemi fakat gayretli birliklerini kullanarak dalgalar hâlinde taarruza kalkan Almanlar ciddi kayıplar vermekle birlikte büyük gri dalga*

* Alman üniformalarının gri oluşuna gönderme yapılıyor. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ilerlemeye devam etti. Müthiş bir baskı altında kalan Britanya hatları dağılmanın eşiğine geldiyse de BEF, disiplini ve kontrollü ateş gücü sayesinde bir kez daha günü kurtarmayı başardı. Haig çözülmeye başlayan hattı tutabilmek için son aşamada yazıcı ve aşçıları dahi siperlere çağırdı. İngilizler tüm zorluklara rağmen Alman ilerleyişini püskürtmeyi başarmıştı.

11 Kasım'da Menin Yolu'ndan Ypres'ya doğru taarruza kalkan Falkenhayn'ın kuvvetleri zafer için son bir teşebbüste bulundu. Yine yıkımın eşiğine gelen BEF, taarruzu durdurmayı bir kez daha başardı. Aisne Muharebesi'nde olduğu gibi Ypres Muharebesi de siperlere mevzilenmiş bir kuvvetin, makineli tüfek ve topların oluşturacağı ateş gücünün etkin kullanımıyla kendinden üstün bir taarruz kuvvetini yok edebileceğini göstermişti.

SAVAŞ SÜRDÜKÇE, İKİ TARAF DA SİLAHLARDAN MERMİ KOVANLARINA KADAR HER ŞEYİN TOPLANDIĞI VE GİTTİKÇE ARTAN BİR "HATIRALIK" ÇILGINLIĞINA TUTULDU. FOTOĞRAFTAKİ İNGİLİZ ASKERİ, ÇOK DEĞERLİ BİR HATIRALIK OLAN SİVRİ UÇLU ALMAN MİĞFERİYLE (*PICKELHAUBE*) OBJEKTİFE POZ VERİYOR.

Havanın bozup Fransa'ya kışın gelişiyle Batı Cephesi'ndeki çarpışmalar durdu. Kazma küreğe davranan Müttefikler ve Almanlar, Manş Denizi'nden güneyde İsviçre'ye kadar uzanan bir siper ağı inşa ettiler. Batı Cephesi'nde bir daha açık bir kanat olmayacaktı. Manevra savaşı artık yerini yıpratma savaşına bırakmıştı. Şüphesiz, Almanlar 1914'te Batı Cephesi'nde pek çok zafer kazandı. Fransa içlerine kadar ulaşmışlardı ve Belçika'nın tamamına yakını ellerindeydi. Lâkin Müttefikler yıkılmamayı başarmıştı. İttifak Devletleri şimdi sayısal ve ekonomik olarak üstün bir ittifaka karşı uzun bir yıpratma savaşıyla karşı karşıyaydı. Gelecek oldukça karanlık görünüyordu ve 1914'te kazanılan zaferleri sallantıdaydı. Batıda Almanlar yaklaşık 120.000, Fransızlar ise 65.000 kayıp vermiş fakat bunlara kıyasla en ağır bedeli BEF ödemişti. Savaşın başlangıcında 70.000 kişilik bir kuvvet olan BEF'in zayiatı 55.000 idi. Kayzer'in "küçük sefil ordu" diye aşağıladığı teşkil neredeyse yok olmuş fakat görevini takdire şayan bir başarıyla yerine getirmişti. BEF üç kez Alman taarruzunun ağırlık merkezinde kaldı ve tüm zorluklara rağmen cesurca mücadele etti. Hassas güç dengesini Müttefikler lehine çeviren BEF'in eylemleriydi.

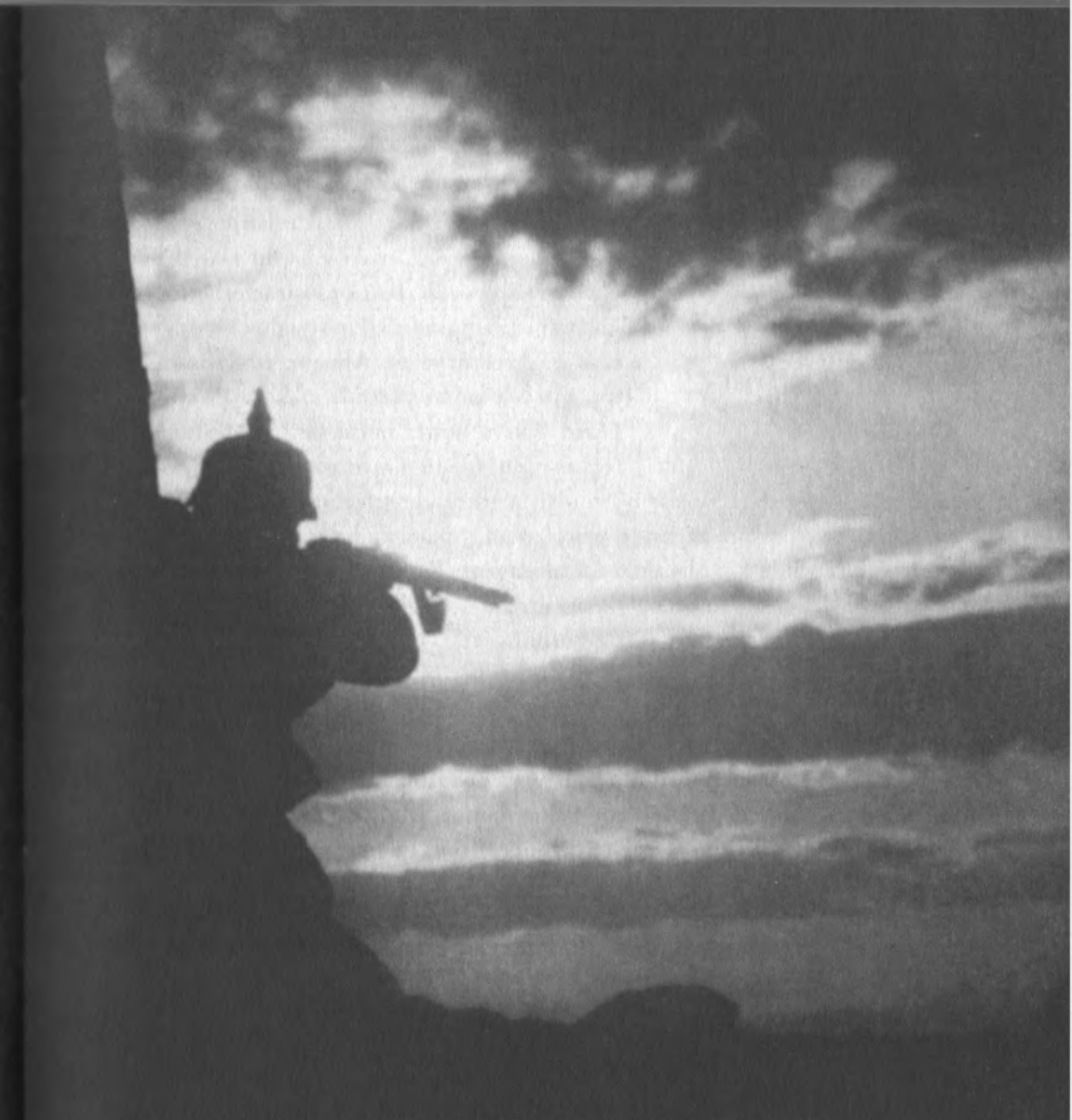

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU CEPHESİ

BATIDA FRANSA VE İNGİLTERE'Yİ DİZE GETİRMEYE ÇALIŞAN ALMANLAR, DOĞUDA İSE DOĞU PRUSYA'DAKİ BU ASKERLERİ DE DAHİL OLMAK ÜZERE SAVUNMADAYDI. ANCAK İRONİKTİR Kİ, İTTİFAK DEVLETLERİ EN BÜYÜK BAŞARILARINI DOĞUDA KAZANACAKTI.

RUS VE ALMAN PLANLAMALARI

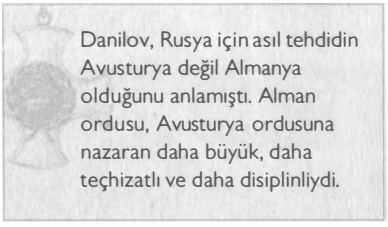

Danilov, Rusya için asıl tehdidin Avusturya değil Almanya olduğunu anlamıştı. Alman ordusu, Avusturya ordusuna nazaran daha büyük, daha teçhizatlı ve daha disiplinliydi.

Birinci Dünya Savaşı'na katılan birçok millet gibi Ruslar da yıllardır taarruz planları yapıyordu. Rus ordusu seferberliğini tamamladığında 5.3 milyonluk bir dev olacak, Avusturya ve Alman ordularının toplamı bile onun yanında ufak kalacaktı. Lâkin Rusya uçsuz bucaksız bir imparatorluk olduğu gibi ulaştırma ve sanayisi de yetersizdi. Dolayısıyla Rusların ordularını tümüyle seferber edebilmeleri aylar sürecek ve bu süre zarfında, paltolardan toplara kadar tüm savaş malzemeleri fena hâlde kıt olacaktı. Ancak savaşın Rusya daha seferberliğini bile tamamlayamadan süratle ve kesin surette sona ermesi beklendiğinden 1914'te bu gibi mülahazalar yersiz görünüyordu. General Danilov'un hazırladığı taarruz harekât planına Plan 19 adı verilmişti. Plan 19 biri Avusturya'ya, diğeri ise Doğu Prusya'ya icra edilecek iki eşzamanlı taarruzdan oluşuyordu. Danilov, Rusya için asıl tehdidin Avusturya değil Almanya olduğunu anlamıştı. Alman ordusu Avusturya ordusuna kıyasla daha büyük, daha teçhizatlı ve daha disiplinliydi. Fakat Ruslar, Almanya'nın doğuda sadece bir örtme kuvveti bırakarak gücünün çoğunu Fransa'yı yenmeye adayacağını, bunun da Rus kuvvetlerine bölgedeki Alman müdafileri tuzla buz ederek bütün Doğu Prusya'yı ele geçirme fırsatı sunacağını düşünüyordu. Zayıf ve dikkati dağınık Avusturya'ya icra edilecek muzaffer bir taarruz da

GENEL BAKIŞ

Batıdaki savaş sonuçsuz bir şekilde duraklamaya yüz tutarken, Doğu Cephesi'ndeki üç bölgede önemli muharebeler tüm şiddetiyle devam ediyordu. Ruslar, kısmen de başı dertte olan Fransızların ısrarlı talepleriyle, bölgeyi koruyan küçük Alman gücünü ezmeyi umarak Doğu Prusya'ya girdi. Fakat ölümcül kusurları bulunan taarruz Rusları felç eden bir yenilgiyle sonuçlanırken, beklenmeyen Alman zaferi de Hindenburg ve Ludendorff'tan oluşan komuta ekibinden ulusal kahramanlar yarattı. Rus kuvvetleri, yetersiz Avusturyalılara karşı daha iyi bir performans gösterdi. Galiçya'nın büyük bölümünü işgal eden Ruslar, Almanları tökezleyen müttefiklerine yardım göndermeye mecbur etti. Savaşın çıkış noktası olan Balkanlar'da ise Avusturyalılar üstün oldukları Sırp Ordusu karşısında pek az kazanım sağlayabildi. 1914'ün sonlarına gelinirken, belirleyici herhangi bir zafer kazanılmamış olmasına rağmen doğudaki mücadele henüz bir siper savaşına dönmemişti. Bu, Doğu Cephesi'ni, taraf ulusların 1915'te manevra savaşıyla kesin bir zafer umabilecekleri tek cephe hâline getiriyordu.

ÇAR II. NIKOLA

SON RUS ÇARI II. NIKOLA

Doğuyu 300 yıldır yöneten hanedanın son temsilcisi Rus Çarı II. Nikola, sonunda yersiz olmadığı ortaya çıkan kötü bir önseziyle 1914'te Rusya'yı savaşa soktu. Rus orduları cephede başarısızlığa uğrarken, Çar ülkesini devrimin tahribatından koruyabilecek ılımlı siyasi reformlara karşı çıktı. II. Nikola'nın Eylül 1915'te Grandük Nikola'yı genelkurmay başkanlığından azlederek onun yerine geçmesi işleri sadece daha da kötüleştirdi. Çar'ın başkentten uzakta oluşu hükûmetin yetersiz ellerde kalmasıyla sonuçlandı. Buna ilaveten, Çariçe'nin üzerinde büyük etkisi olan nahoş papaz Rasputin'in nüfuzu da artıyordu. Çar, komutanlık işinde tam bir facia olduğunu kanıtladı. Dönemin alaycı bir deyişine göre "komuta etmekte yetersizdi fakat onu kimselere bırakmayacaktı." Dolayısıyla liderlik ve stratejisizliğe sürüklenen Rus ordusu, Almanlar için ciddi bir tehdit olmaktan çıktı. 1917 Mart'ında Petersburg'da patlayan ekmek isyanları kısa zamanda Çar'ın tahtından olması ve karargâhında tutuklanmasıyla sonuçlandı. Nikola şayet başkentte olsaydı devrim sırasındaki hadiselerin seyrini belki etkileyebilirdi. Lâkin artık Geçici Hükûmet'in tutsağıydı. Devrimin iç savaşa gebe kalmasıyla Nikola, Bolşeviklerin eline düşerek Temmuz 1918'de bütün ailesiyle birlikte kurşuna dizildi. Çar, çıkmasına katkı sağladığı savaşın kayıplarından biri olmuştu.

dâhil, Danilov tüm bunların Rus ordusunun seferberliğini tamamlamadan çok daha önce başarılabileceğini umuyordu.

Almanlar doğuda bir bakıma Rusların ekmeğine yağ sürdü. Almanya, Schlieffen Planı gereği Fransa'ya odaklanmayı seçmişti. Plan, Rus ordusu tüm ağırlığıyla cepheye yüklenene değin küçük bir Alman gücünün Rusları uzakta tutabileceğini öngörüyordu. Bu esnada Almanlar batıdaki savaşı kazanacak ve kuvvetlerini doğuya kaydıracaktı. Başlangıçta Doğu Prusya'nın savunulması tek bir orduya, yani General Prittwitz komutasındaki Alman Sekizinci Ordusu'na bırakılmıştı. O ve kurmay başkanı General Hoffmann'ın görevi, Schlieffen Planı'nın Fransa'da başarıya ulaşabilmesi için üstün Rus kuvvetleri karşısında cepheyi savunmaktı.

Rus Kuzeybatı Ordu Grubu ve Almanya'nın istilasına General Zhilinski komuta edecekti. Bölgedeki 135.000 Almana karşı generalin emrinde 650.000 kişilik bir kuvvet mevcuttu. Rus güçleri, General Rennenkampf komutasındaki Rus Birinci Ordusu ve General Samsonov komutasındaki Rus İkinci Ordusu'ndan oluşacak şekilde ikiye ayrılmıştı. Rus taarruzunda sevk ve idarenin, birbirlerinden yıllardır fena hâlde nefret eden bu iki rakip generale verilmesi müthiş bir hataydı. Kimi tarihçiler, bu iki isim arasındaki

husumetin, içten içe birbirlerinin Almanlar karşısında bozguna uğramasını ummalarına neden olacak kadar derin olduğundan bile kuşkulanır. Buna rağmen Rus planı yalın ve taktik açıdan makul idi. Rennenkampf, Doğu Prusya'ya doğudan doğrudan hücum edecek ve küçük Alman ordusunu muharebeye zorlayacaktı. Bu esnada Samsonov ise kuvvetlerini güneydeki Polonya'dan Doğu Prusya'ya doğru harekete geçirerek Almanların gerisine sarkacak, akabinde ise onları çevirip yok ederek Doğu Prusya'daki Alman mukavemetine tümüyle son verecekti.

Ancak Rus planında işleri karıştırabilecek birkaç sorun mevcuttu. Rus ve Alman demiryollarının ray açıklıkları farklıydı. Bu durum, Rus trenlerinin Almanya'da kullanılmasını imkânsız kılıyor ve Rus ordusu için lojistik sorunlar yaratıyordu. Bir başka önemli sorun ise irtibattı: Rennenkampf ve Samsonov yüzlerce kilometrelik düşman toprağıyla birbirlerinden ayrılmıştı. İki ordu da diğerinin üzerine düşeni yerine getirebileceğini umarak körlemesine ilerlemek durumundaydı. Sınırlı iletişim telsiz tertibatıyla sağlanıyordu ve yetersizdi. Dahası, Rus kumandanların telsiz iletişimlerini şifrelememek gibi ölümcül bir hata yapması Almanların muharebenin kritik safhalarında Rusların konumlarını tespit etmesine olanak sağladı. Son sorun ise Almanların Ruslarla olası bir savaştaki çeşitli olasılıkları uzun zaman önce savaş oyunlarıyla masaya yatırmış olmasıydı. Almanlar, Rusların bir çevirme harekâtına teşebbüs edebileceği sonucuna varmış ve buna karşı titizlikle hazırlanmıştı.

RUS TAARRUZU

DEVASA RUS ORDUSU UZUN SEFERBERLİK SÜRECİNE 1914'TE BAŞLADI.

Rennenkampf komutasındaki Rus Birinci Ordusu 17 Ağustos 1914'te Almanya'ya yürüdü. Bölgedeki Alman kuvvetleri küçük bir çarpışmanın ardından hızla geri çekildi. Prittwitz ve Hoffmann, Rennenkampf'ı ağır ağır ileri çekerek kuvvetlerini geniş bir alana yaymasını umuyordu. Böylece bir dizi savunma muharebesiyle Rus Birinci Ordusu'nu bozguna uğratabileceklerdi. Ruslara karşı imha edici bir karşı hücuma kalkmayı uman Prittwitz, 20 Ağustos'ta Gumbinnen yakınlarında düşman kuvvetlerine karşı yıpratma taarruzlarına

TOPÇU BİRLİKLERİ

MUHAREBE HÂLİNDEKİ İNGİLİZ TOPÇUSU – BATI CEPHESİ

Geri tepmeyi azaltan tertibat ve yüksek infilaklı mermileri de kapsayan son teknolojik gelişmeler, topçuların ölümcüllüğünü artırmıştı. Devasa toplar, 454 kilodan ağır mermileri 16 kilometreden uzağa ateşleyebiliyordu. Yüksek infilaklı mühimmat ile havada infilaklı şarapnel mermileri açıkta yakalanan herhangi bir orduyu, daha düşmanın görüş alanına dahi giremeden yok edebilirdi. Dolayısıyla topçu birliklerinin açtığı ölümcül baraj ateşleri, Birinci Dünya Savaşı'nda savunan tarafı saldıran tarafa üstün kıldı. Zaman geçtikçe, siper savaşında mesafe alabilmek için iki taraf da büyük topçu yığınaklarına daha çok bel bağlar oldu. Üçüncü Ypres Muharebesi bunun başlıca örneklerinden biridir. Muharebe 4.2 milyon top mermisinin kullanıldığı 19 günlük bir bombardımanla başladı. Bu, 55.000 işçinin bir yıllık emeğiydi ve cepheye 321 trenle taşınmıştı. Belçikalılar her yıl bölgede birkaç tonluk patlamamış mühimmat bulur. Fakat topçu birliklerinin olağanüstü kullanımının savaşın durağan tabiatına pek az tesiri oldu. Müdafiler, tam isabet dışında hiçbir şeyden etkilenmeyen derin siperler kazdı. Buna ilaveten savaşın ilk dönemlerindeki top atışları isabetsizlikleriyle meşhurdu. Görüş alanı dışındaki hedefleri böylesine uzak mesafelerden vurmak savaş boyunca mevcut olmayan bir muhabere kabiliyeti ve teknik uzmanlık gerektiriyordu. Oldukça kuvvetli olmalarına rağmen topçu birlikleri görüş mesafesi dışında kalan hedefleri savaşın büyük bölümünde vuramadı. Dar siperler ve yeraltındaki sığınaklarda bulunan savunmacılar epey sarsılıyor fakat hayatta kalıyordu. Toplar ancak 1918'deki teknolojik gelişmeler sayesinde savaş kazandırma yetisine sahip taarruz silahlarına dönüştü.

başladı. Lâkin eşgüdümü zayıf Alman hücumu, Alman Sekizinci Ordusu'nun birkaç birliğini Rus topçusunun insafına bırakarak ricata zorlanmasıyla sonuçlanacaktı.

Kuvvetlerinin galip gelmesi ve 6.000 esir almasına karşın Rennenkampf geri çekilen Almanların peşine düşmedi. Bu kısmen ihtiyatlı bir general olmasından kaynaklansa da, kendisine düşen görevin Samsonov güneyden yetişene kadar Almanları oldukları yere mıhlamak olduğunun bilincindeydi. Zira eğer Almanlar hızla geri çekilirse Rusların tuzağı işe yaramayacaktı.

Prittwitz, Almanların Gumbinnen Muharebesi'nde aldıkları yenilginin vahim olmadığı kanaatindeydi. Generalin artan panik duygusunu ateşleyen asıl husus Samsonov komutasındaki Rus İkinci Ordusu'nun güneyden ilerlemeye başladığına dair haberlerdi. Prittwitz, kuşatma ve bozgunun an meselesi olduğundan korkarak cesaretini kaybedip, Genelkurmay Başkanı Moltke'den Alman Sekizinci Ordusu'nun 160 kilometreden fazla ricat

DOĞU PRUSYA'DAKİ RUS İLERLEYİŞİNDEN KAÇAN ALMAN MÜLTECİLER AT ARABALARININ KIRILAN TEKERİNİ TAMİR EDERKEN.

Fakat böyle bir plan Doğu Prusya'daki Alman kuvvetlerinin bölünmesini içerdiğinden ve Rennenkampf'ın yolunda yalnızca küçük bir kuvvet bırakacağından büyük bir riski de içinde barındırıyordu. Şayet Rennenkampf planı keşfetmiş olsaydı, bunun bedeli Doğu Prusya'daki her bir Alman askerinin hayatıyla ödenirdi.

ederek Vistül Nehri'nin ardındaki savunma mevzilerine konuşlanması için izin istedi. Bu tarz bir eylem, bütün Doğu Prusya'nın tümüyle Ruslara teslim edilmesi anlamına gelirdi. Doğu Prusya'nın her ne pahasına olursa olsun tutulması gerektiğine inanan Moltke, Prittwitz'i görevden alıp yerine General Paul von Hindenburg ve kurmay başkanı Erich von Ludendorff'u atadı. Buna ilaveten, Doğu Prusya'daki kötü görünen durum Moltke'yi Doğu Cephesi'ni kuvvetlendirmek için Fransa'yı istila eden orduların sağ kanadından kuvvet kaydıracağı o vahim kararı almaya zorladı.

TANNENBERG MUHAREBESİ

TANNENBERG MUHAREBESİ

Sekizinci Ordu'nun Harekât Başkanı Hoffmann, Rus ilerleyişinin Almanlara büyük bir zafer fırsatı sunduğunu daha

KAMUFLE EDİLMİŞ BİR MEVZİDE TAYINLARINI YİYEN ALMAN ASKERLERİ.

FELDMAREŞAL HINDENBURG DOĞU CEPHESİ'Nİ TEFTİŞ EDERKEN

FELDMAREŞAL PAUL VON HINDENBURG

Oldukça sıradan bir kariyerin ardından 1911'de Alman ordusundan emekli olan General Hindenburg, Rusya'nın Doğu Prusya'yı istila ettiği büyük ulusal ihtiyaç anında yeniden göreve çağrıldı. Kurmay başkanı Ludendorff'la birlikte doğudaki Rus ilerleyişini durdurmak üzere Alman Sekizinci Ordusu'nun başına getirilen yaşlı general, selefi olan General Max Hoffmann'ın tertiplediği planı kullanarak Tannenberg Muharebesi'nde büyük bir zafer kazandı. Rusları Alman topraklarından çıkardığı bu galibiyet onu ülkenin ilgi odağı yaptı. Kasım 1914'te feldmareşalliğe terfi etti ve Doğu Cephesi'nde sevk ve idareyi eline aldı. 1915'te Ruslara karşı birkaç taktik zafer daha kazanarak itibarını pekiştirdiği gibi Verdun'daki 1916 tarihli kanlı bozgunun ardından Erich von Falkenhayn'ın yerine genelkurmay başkanı oldu. Kayzer, 1918'de artık Hindenburg ve Ludendorff'un boyunduruğu altına girmiş ve Almanya, Hindenburg'un kontrolünde bir nevi askerî diktatörlük hâline gelmişti. Hindenburg, Rusya'nın çöküşüyle birlikte 1918'de Fransa'da icra edeceği bir dizi taarruzla savaşı kazanmaya çalıştı. Almanlar için zafer kimi zaman yakınmış gibi göründü, ancak dayanmayı başaran Müttefikler yıkıcı bir güçle karşı taarruza geçti. Bunun üzerine Hindenburg, Kayzer'e tahtından feragat edip Müttefiklerle barış görüşmelerine başlamasını önerdi. 1919'a kadar Alman ordusunun başında kalan Hindenburg, akabinde Birinci Dünya Savaşı'nın en büyük Alman savaş kahramanı olarak emekli oldu. Fakat sahip olduğu muazzam itibar Weimar Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak yeniden göreve çağrılmasına neden olacak ve yaşlı ve güçten düşmüş büyük komutan, bu kez kendini yeni bir gücün hâkimiyeti altında bularak 1933 yılında Adolf Hitler'i Alman şansölyesi olarak atayacaktı.

MOLTKE, DOĞUDAKİ DURUMU KURTARMAK İÇİN BATI CEPHESİ'NDEN ASKER KAYDIRDI.

Prittwitz görevden alınmadan önce anlamıştı. Hoffmann'ın kanaatine göre, cesur bir kumandan Rus ordularını ayıran büyük boşluktan faydalanabilir ve söz konusu güçler birleşme fırsatı bulamadan onları sırayla bozguna uğratabilirdi. Fakat böyle bir plan Doğu Prusya'daki Alman kuvvetlerinin bölünmesini içerdiğinden ve Rennenkampf'ın yolunda yalnızca küçük bir kuvvet bırakacağından büyük bir riski de içinde barındırıyordu. Eğer Rennenkampf planı keşfetmiş olsaydı, bunun bedeli Doğu Prusya'daki her bir Alman askerinin hayatıyla ödenirdi.

RUS TOPÇUSUNUN ATEŞİNİ KIL PAYIYLA ATLATARAK İLERLEYEN ALMAN PİYADESİ – TANNENBERG.

Doğudaki Alman zaferini mümkün kılan planı Hoffmann tertiplediyse de, onu uygulamaya koyup zaferin meyvelerini toplayan Hindenburg ve Ludendorff oldu. Plan, Alman kuvvetlerinin kuzeyden güneye yıldırım hızıyla sevki için lateral ray bağlantılarının yenilikçi bir kullanımını da öngörüyordu. Üç Alman kolordusu güneye sevk edilecek ve durumdan habersiz olan Samsonov komutasındaki İkinci Rus Ordusu'nun ilerlemesini bekleyecekti. Bir kolordu Samsonov'a taarruz ederek onu muharebeye zorlarken, diğer iki kolordu da Rus kuvvetlerini kanattan vurup onları çembere alacaktı. Almanlar 23 Ağustos'ta büyük bir gizlilik içinde kuvvet kaydırmaya başladı. Eğer Samsonov Alman manevrasını fark edebilseydi, ordusu yaklaşan tuzaktan kaçınabilirdi. Fakat bu dalavereyi Rennenkampf keşfedecek olsaydı işte o zaman her şey çok daha ciddi olurdu. Zira

Afallayan Samsonov, Alman taarruzunun kapsamını şimdi açıkça anlamış ve cephe hattının epey gerisindeki karargâhında bulunan Zhilinski bile durumun korkunçluğunu kavramaya başlamıştı. Doğuda kritik an gelip çatmıştı: Rus İkinci Ordusu'nun tamamı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

DOĞU PRUSYA'DAKİ TAYİN EDİCİ TANNENBERG MUHAREBESİ'NDE ALMANLARIN ATEŞİNE KARŞILIK VEREN RUS ASKERLERİ.

Rennenkampf'la Doğu Prusya'daki zaferin arasında sadece zayıf bir Alman süvari perdesi duruyordu. Napolyon yahut Robert E. Lee'ye yaraşır bu gözü pek ve tehlikeli planın bir ortası yoktu: Taraflardan birini şanlı bir zafere, ötekini ise sefil bir bozguna götürecekti.

Samsonov kendi cephesindeki Alman hazırlıklarının bir kısmını fark ederek Zhilinski'ye büyük bir muharebenin ufukta olduğuna dair bilgi verdi. Samsonov altından kalkamayacağı bir şey olmadığından emin bir tavırla 26 Ağustos'ta, yani bölgedeki Alman güçlerinin Rusları çembere almak için harekete geçtikleri günde birliklerine ilerlemelerini emretti. Rus general, Almanların asli gücünün sağ kanadında olduğunu düşünerek ilk başta buraya bir taarruz başlattı. Rus taarruzu başlangıçta biraz başarı elde etse de, Samsonov Alman güçlerinin cephesinden ve sol kanadından taarruz ettiklerini keşfedince oldukça gerildi. Afallayan general, Alman taarruzunun muhteviyatını şimdi açıkça anlamış ve cephe hattının epey gerisindeki karargâhında bulunan Zhilinski dahi durumun korkunçluğunu kavramaya

GEWEHR 98
ALMANYA

Kalibre: 7.92mm
Uzunluk: 1255mm
Fişek haznesi: 5'li fişek

başlamıştı. Doğuda kritik an gelip çatmıştı: Rus İkinci Ordusu'nun tamamı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ancak Rennenkampf güneye ilerler ve Almanları arkalarından vurursa durum hâlâ kurtarılabilirdi. Zhilinski, tedbirli Rennenkampf'a güneye hareket etmesini emretti. Fakat ya aşırı ihtiyatlı kişiliği ya da rakibi Samsonov'a olan bilindik nefretinin dürtüsüyle yavaşça batıya ilerleyen Rennenkampf, Rus İkinci Ordusu'nu kaderiyle baş başa bıraktı.

Tannenberg Muharebesi güneybatıda tüm şiddetiyle devam ediyordu. İki kanadın da çökmesiyle durum 28 Ağustos'ta Ruslar için kritik bir hâl aldı. Rus kuvvetlerinin merkezde başaracakları bir ilerlemenin hâlâ günü kurtarabileceğini uman Samsonov, askerlerinin çarpışma ruhunu alevlendirmek için ön hatları ziyaret etti. Fakat ön hatlarda gördükleri onu muharebenin kaybedildiğini ve ordusunun imha olmamak için geri çekilmesi gerektiğini kabullenmeye zorladı.

Ancak Samsonov çekilme kararını almakta gecikmişti. Almanlar 29 Ağustos'ta Rus İkinci Ordusu'nu tümüyle çembere aldı. Mücadele sona ermişti. Tannenberg Muharebesi, Ruslar için dillere destan bir fiyaskoydu. Almanlar 15.000 zayiat verirken, Rus İkinci Ordusu 125.000 adamını kaybetmişti. Samsonov yenilginin boyutunu idrak edince altıpatlarını şakağına dayayıp tetiği çekerek yaşamına son verdi.

MAZURYA GÖLLERİ MUHAREBESİ

Hindenburg ve Ludendorff'un emrinde zaferle coşan Alman Sekizinci Ordusu şimdi kuzeydeki Rennenkampf'la karşılaşmak için yeniden konuşlandırılıyordu. Rusların telsiz mesajlarını dinleyebilmeleri sayesinde Rennenkampf'ın konumunu tam olarak bilen Almanlar, Rus Birinci Ordusu'nun güney kanadını vurmak üzere harekete geçti. Batı Cephesi'ndeki harekâttan çekilerek doğuya sevk edilen iki Alman kolordusunun bölgeye

GENERAL SAMSONOV'UN TAARRUZ SIRASINDA FOTOĞRAFLANAN ENDİŞELİ KARARGÂH HEYETİ.

Tannenberg Muharebesi, Ruslar için dillere destan bir fiyaskoydu. Almanlar 15.000 zayiat verirken, Rus İkinci Ordusu 125.000 adamını kaybetmişti. Samsonov yenilginin boyutunu idrak edince yaşamına son verdi.

ulaşması da Almanları cesaretlendirmişti. Takviye alan Alman güçleri 7 Eylül'de Rusların sol kanadına taarruz edip, Birinci Ordu'yu denize dökülme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Tannenberg'deki felaketin varlığı zihninde henüz taze olan Rennenkampf, kuvvetlerinin çevrilip yok edilmesinden korkarak 9 Eylül'de topyekûn ricat emri verdi. Rus general, düşmanın amansız taarruzunu durdurmaları ve ordunun büyük bölümünün kaçabilmesi için gerekli zamanı kazandırmaları için iki tümenini Almanların merkezini vurmakla görevlendirdi. Söz konusu cesur Rus artçıları için bir intihar saldırısı demekti: İki tümen de bütünüyle imha oldu. Ancak taarruz eden askerler hayatlarını pahalıya satmış ve Alman ilerleyişini 48 saatliğine durdurmayı başarmıştı. Kaçan pek çok Rus, yaşamlarını bu iki tümendeki toprağa düşen yoldaşlarının cesaretine borçluydu.

Rus kuvvetlerinin tamamı 13 Eylül itibariyle Doğu Prusya'yı terk etmişti. Mazurya Gölleri Muharebesi Ruslar için ağır

RUS ARTÇI BİRLİKLERİNİN MAZURYA GÖLLERİ MUHAREBESİ'NDEKİ CESUR MUKAVEMETİNİN ARDINDAN ARAZİYİ KAPLAYAN RUS ÖLÜLERİ.

MAZURYA GÖLLERİ MUHAREBESİ'NDE RUSLARA BÜYÜK KAYIPLAR VERDİREN ALMAN MAKİNELİ TÜFEKÇİLERİ.

bir bozgundu. Almanların 10.000 zayiatına karşılık Ruslar 120.000 kayıp vermiş, nihayetinde Doğu Prusya'nın ele geçirilmesi için düzenlenen Rus harekâtı fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Zhilinski görevden alınırken Rennenkampf'ın itibarı da yerle bir oldu. Alman tarafındaysa, hakikatte yalnızca Hoffmann'ın ustaca planını icra etmiş olmalarına rağmen Hindenburg ve Ludendorff ulusal kahramanlar hâline geldiler. Tannenberg ve Mazurya Gölleri'ndeki ikiz muharebeler tarihin en belirleyici muharebeleri arasında sayılır. Küçük bir Alman kuvveti, iki devasa Rus ordusunu çembere almış ve ikisini de yok etmişti.

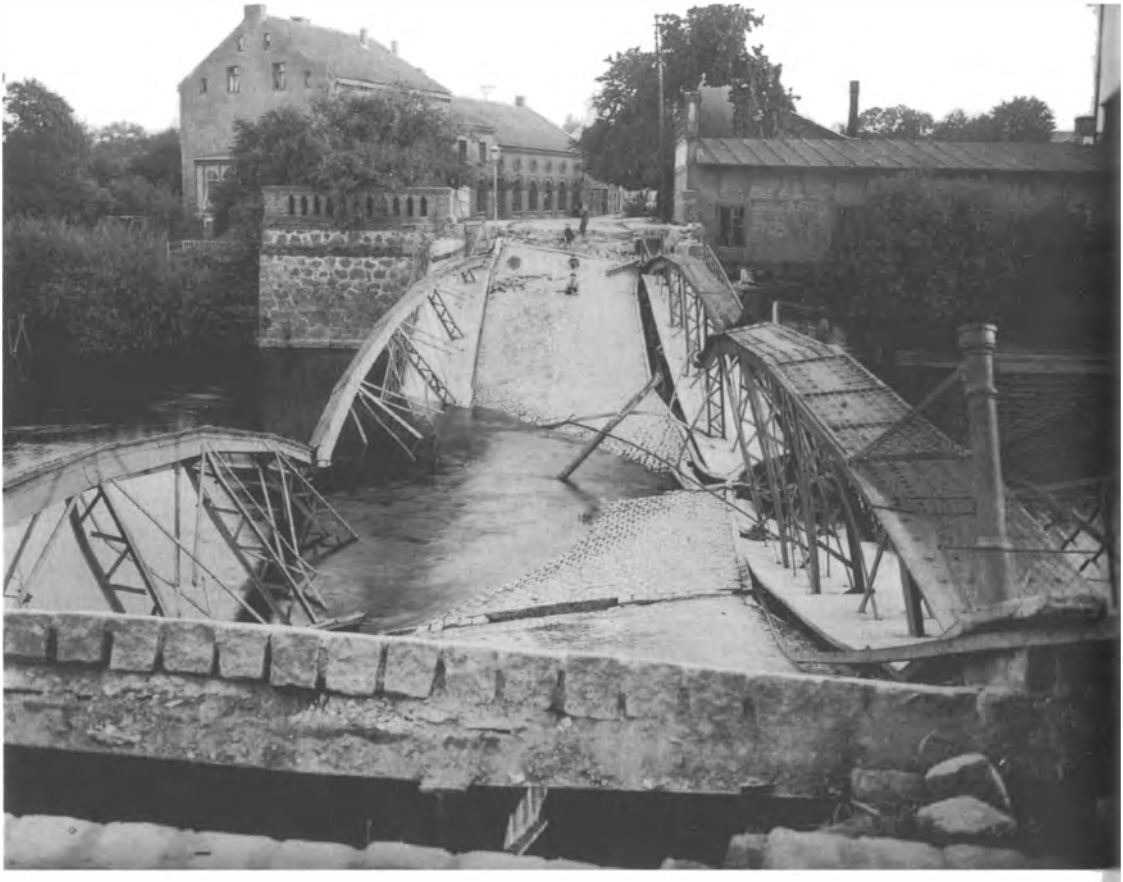

RUSLARIN, ALMANLARI YAVAŞLATMAYA YÖNELİK UMUTSUZ BİR ÇABAYLA TAHRİP ETTİKLERİ DOĞU PRUSYA'DAKİ BİR KÖPRÜ. RUSLAR 1914'TEKİ YENİLGİLERİNİN ARDINDAN HİÇBİR ZAMAN TÜMÜYLE TOPARLANAMADI.

Rus ordusu seferberliğini tamamlamadan önce girişilen istila zamansızdı. Lâkin Moltke'nin kritik durumdaki Batı Cephesi'nden kuvvet kaydırmaya zorlanması nedeniyle Rus harekâtı tamamıyla boşa gitmemişti.

Hindenburg ve Ludendorff avantajlarından hızla faydalanıp Rus topraklarını istila edecek ve Doğu Cephesi'ndeki çarpışmalar bundan böyle Rusya içlerinde devam edecekti. Rusların Almanya'yı istila harekâtı tarihçiler arasında tartışma konusudur. Rus sevk ve idaresi fena hâlde beceriksiz, Rus ordusu seferberliğini tamamlamadan önce girişilen istila zamansızdı.

Lâkin Moltke'yi kritik durumdaki Batı Cephesi'nden kuvvet kaydırmaya zorlaması nedeniyle Rus harekâtı tümüyle boşa gitmemişti. Bu eylem Almanların Mazurya Gölleri Muharebesi'ni kazanmasına yardım etmiş ancak Almanya'yı siperlerdeki yıpratma savaşıyla yenilgiye

KIŞ AYLARI İÇİN CEPHEYE İSTİKRAR KAZANDIRILMASININ AKABİNDE ÇAY MOLASINDA FOTOĞRAFLANAN RUS ASKERLERİ.

götürecek olan Schlieffen Planı'nın başarısızlığa uğramasına muhtemelen katkıda bulunmuştu.

AVUSTURYA PLANLAMASI

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun 800.000 kişilik bir silahlı gücü mevcuttu. Silahlı kuvvetlerin kâğıt üzerindeki başkomutanı yaşlı İmparator Franz Joseph'ti. Fakat ihtiyar hükümdarın aslında ordu üzerinde herhangi bir gücü yoktu. İmparatorluğun askerî gücünü kontrol eden isim Kont Franz Conrad von Hötzendorf'tu. Hötzendorf, pek çok

SAVAŞIN İLK HAFTALARINDA CEPHEYE GİDEN SEVİNÇLİ AVUSTURYA ASKERLERİ.

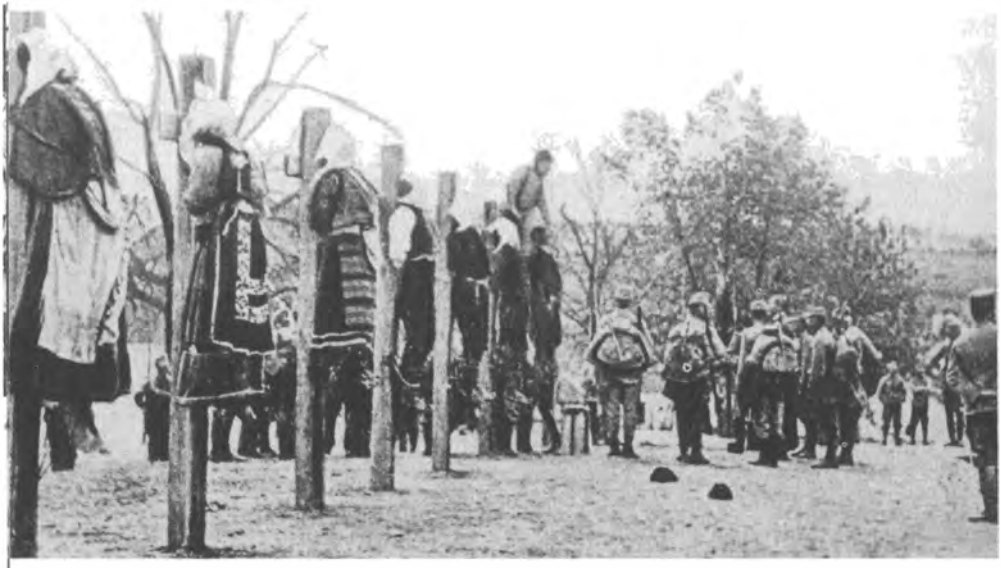

GENERAL POTIOREK'İN EMRİYLE MAKVA'DA SİVİL İTAATSİZLİKTEN ASILAN SIRP KADIN VE ERKEKLERİ – 1914.

1914'TEKİ BİR AVUSTURYA-MACARİSTAN PİYADESİ. AVUSTURYA-MACARİSTAN ORDUSU, İMPARATORLUĞUN ÇOK ULUSLU YAPISINI YANSITACAK ŞEKİLDE BİRÇOK ETNİK GRUBU İÇİNDE BARINDIRIYORDU.

tarihçi tarafından birinci sınıf bir beceriksiz olarak tabir edilen aşırı özgüvenli bir adamdı. Buna ilaveten, emrindeki Avusturya Silahlı Kuvvetleri'nin bazı aşikâr sorunları mevcuttu. Çok uluslu bir imparatorluk olan Avusturya, tahta bağlılıkları şüpheli askerlere güvenmek zorundaydı. Etnik azınlıklardan pek çok asker için gelecek muharebeler ordudan kaçmak ve Avusturyalı efendilerine karşı çarpışmak için hevesle bekledikleri bir fırsattı. Ayrıca, Avusturya'nın ulaşım altyapısı zayıf ve ekonomisi savaşın yükünü kaldırmak için yetersizdi.

Savaşın başlangıcı için plan yaparken Conrad bu tür sorunlara önemsiz hususlar nazarıyla baktı. Ona göre savaş Sırbistan'ın hızla tahrip edilmesiyle sonuçlanacak ve Rusya'ya müşterek bir Almanya-Avusturya taarruzuyla devam edecekti. Lâkin kader Conrad'a böyle temiz bir zafer bahşetmedi. Planlama sürecinde, Almanların

Fransa'yı bozguna uğratmaya odaklandığı ortaya çıktı. Alman komutan Moltke, savaş çıktığında Rusya'ya bir taarruz icra etmeyi onaylaması için Conrad'a baskı yaptı. Taarruz, Doğu Prusya'nın istilasını planlayan Rusların dikkatini dağıtmak için tasarlanmıştı. Konrad ancak kuzeydeki Alman taarruzunun Avusturya taarruzuyla eşzamanlı olacağına dair Almanlardan güvence aldıktan sonra ikna edilebildi. Böylelikle, müşterek Alman-Avusturya taarruzu yani "Plan R" hazırlandı. Lâkin yükümlülüklerini yerine getirmeye ne Moltke'nin ne de Conrad'ın niyeti vardı. Almanların 1914'te Rusya'ya taarruz etmek gibi bir amaçları yokken Conrad da Rusya yerine Sırbistan'a taarruz etmek için gizlice plan yapmıştı. Dolayısıyla İttifak Devletleri doğudaki savaşa bir anlaşmazlık hâliyle başladı. Avusturya'nın müteakip fiyaskosu, iki devlet arasındaki ilişkileri kırılma noktasına getirecekti.

SIRBİSTAN'A TAARRUZ

İlk taarruzları başarısızlıkla sonuçlanan Potiorek'in güveni sarsılmadı. Potiorek'e göre Sırplar imparatorluğun gücüne karşı fazla dayanamayacak, Avusturyalılar kapıya bir kez daha yüklenerek onu kıracaklardı.

Conrad savaşın başında Moltke'yle yaptığı anlaşmaya bağlı kalmak yerine "Sırp Tehdidi"ni ezmeye yönelik bir harekâtı tercih etti. Avusturyalılar, bu eylemlerini anlaşmanın ihlali olarak görmüyordu. Zira Conrad, Sırbistan'a karşı hızlı ve kesin bir zafer kazanmayı bekliyor, böylelikle Rusya'ya icra edilecek müteakip taarruz için yeterli zamanı kalacağına inanıyordu. İmparatorluk, Sırbistan'ı dize getirmek amacıyla stratejik ihtiyatını oluşturan İkinci Ordu'yu hâlihazırda Sırbistan sınırında bulunan iki diğer orduya katılmaya gönderdi. Avusturya ordusunun neredeyse yarısını barındıran böyle bir gücün, bu küçük Balkan ulusuyla başa çıkmak için fazlasıyla yeterli olacağı düşünülüyordu. Bölgedeki Avusturya güçleri, nüfuzu sayesinde Conrad'ın gözetiminden bağımsız bir şekilde hareket edebilen Bosna-Hersek Valisi General Potiorek'in emrine girdi. Franz Ferdinand'ın ölümünden bir nebze kendini sorumlu tutan Potiorek yetersiz bir kumandan olduğunu kanıtladı.

Sırplar, Avusturyalıların tahmin ettiğinden daha güçlüydü. Sırp ordusu seferberliğini tamamladığında General Radomir Putnik'in yetenekli liderliğindeki 450.000 kişilik bir kuvvet oldu. Üstelik, Balkan Savaşları'nda çarpışmış Sırp güçleri muharebe tecrübesine sahip oldukları gibi yurtlarını savunmak için dağlık araziden de faydalanabilirdi. 12 Ağustos'ta taarruza

1914'TEKİ AVUSTURYA İSTİLASINDA ASKERLERİYLE FOTOĞRAFLANAN SIRP GENERAL RADOMİR PUTNİK. PUTNİK'İN MAHİRANE SEVK VE İDARESİ, ÜLKESİNİ FETHETMEYE ÇALIŞAN AVUSTURYALILARIN ÇABALARINI BAŞARISIZLIĞA UĞRATTI.

geçen Avusturyalılar, Sırpları Drina Nehri'nin ardına çekilmeye zorladı. Savaşın kısa süreceğine inanan Avusturyalılar için her şey yolunda görünüyordu. Lâkin 16 Ağustos'ta sürpriz bir karşı taarruz düzenleyen Putnik, imparatorluk kuvvetlerini sınırlarına geri püskürttü. Sırpların kısa bir süreliğine Avusturya topraklarına girmesi işleri daha da kötü kıldı. Cephenin çok geçmeden istikrar kazanması Avusturyalıların Ekim ayında Sırbistan'ı bir kez daha istila etmesini sağladıysa da bu teşebbüs de bir önceki gibi ağır kayıplarla başarısızlığa uğradı.

İlk taarruzları başarısız olan Potiorek'in güveni sarsılmadı. Potiorek'e göre

AVUSTURYA'YA KARŞI VERİLEN MÜCADELENİN EN YOĞUN DÖNEMİNDE DERME ÇATMA SİPERLERİNDE FOTOĞRAFLANAN SIRP ASKERLERİ.

Sırplar imparatorluğun gücüne karşı fazla dayanamayacak, Avusturyalılar kapıya bir kez daha yüklenerek onu kıracaklardı. İmparatorluk ordusu, Potiorek'in itibarını kurtarmak ve Sırbistan'ı yok etmek için tasarlanan büyük taarruzu Kasım ayında icra etti. Taarruz Kolubara Nehri yakınlarında kazanılan bir Avusturya zaferiyle olumlu başladı. Ağır baskı altındaki Sırpların, ülkelerinin merkezindeki engebeli araziye çekilmesiyle başkent Belgrad 2 Aralık'ta Avusturyalıların eline geçti.

Fakat Putnik zaferi yenilginin dişlerinden kurtarabileceği bir fırsat gördü. Sırp general, Avusturyalıların dağlık arazide ikmal yapmakta büyük zorluklar çekeceğini

Kışın gelip çatmasıyla hava oldukça soğumuş ve yazlık üniformalarıyla kalan Avusturyalılar son derece zor bir duruma düşmüştü. Sırbistan'ın bozuk yolları dolayısıyla erzak ve mühimmatın Avusturya ön hatlarına ulaştırılamaması da durumu kötüleştiriyordu. Avusturyalı bir asker durumu, "Arazi berbat, ihtiyat kuvvetimiz yok, askerler intiharı düşünüyor," sözleriyle not düştü.

düşünüyordu. Haklıydı. Kışın gelip çatmasıyla hava oldukça soğumuş ve Avusturyalılar yazlık üniformalarıyla kalakalmıştı. Sırbistan'ın bozuk yolları dolayısıyla erzak ve mühimmatın Avusturya hatlarına ulaştırılamaması da durumu kötüleştiriyordu. Avusturyalı bir asker durumu, "Arazi berbat, ihtiyat kuvvetimiz yok, askerler intiharı düşünüyor," sözleriyle not düştü. Avusturyalıları Sırbistan içlerine çekerek ikmal hatlarından fazla uzaklaşmalarına ve zayıf bir duruma düşmelerine neden olan Putnik, son ihtiyat güçlerini de cepheye sürerek 4 Aralık'ta karşı taarruza geçti. 200.000 Sırp, morali bozuk 80.000 Avusturyalının üzerlerine çökerek onları sınırın ardına çekilmeye zorladı. Sırp güçleri 15 Aralık'ta muzaffer bir edayla Belgrad'ı geri aldı.

Avusturyalılar trajik bir yenilgi almış ve "Sırp Tehdidi" ezilememişti. İşin altından kalkamayan Potiorek görevden alındı. Daha da fenası, Avusturya'nın küçük Sırbistan'ı bile yenemeyecek kadar zayıf olduğunun ortaya çıkmasıydı. İkili Monarşi böylelikle Düvel-i Muazzama saflarındaki yerini kaybetmiş ve Almanya'ya her zamankinden daha bağlı hâle gelmişti.

Avusturyalıların Sırbistan'da uğradığı bozgunun gerçek boyutu sayılardan anlaşılabilir. Potiorek sefer sırasında 28.000 ölü, 120.000 yaralı ve 75.000 esirle emrindeki güçlerin yarısını kaybetti. 22.000 ölü, 91.000 yaralı ve 19.000 esirle Sırplar da büyük kayıp vermişti. Savaş çetin geçmiş, iki ülke de tükenmişti. Buna karşın her iki ulus da ötekini yok etmeye kararlıydı.

RUSYA'YLA SAVAŞ

Sırp seferinin nihai başarısızlığından önce Avusturyalılar Galiçya'da Rusların elinden daha büyük bir bozgun aldı. Rusların göz ardı edilemeyecek bir tehdit olduğunun farkına vardığında Conrad "Plan R"yi gecikmeli olarak uygulamaya koydu. Plan, Rusların irtibat yollarını kesmek amacıyla dört Avusturya ordusunun Polonya içlerine ilerlemesini öngörüyordu. Böyle bir eylemin Almanya'ya yönelik Rus taarruzunu aksatabileceği ve Schlieffen Planı'nın başarıyla uygulanması için gerekli zamanı kazandırabileceği umulmuştu. Lâkin Conrad'ın kişisel eylemleri yaklaşan taarruzun altını oydu. Savaştan önce hazırlanan planlara göre Polonya'nın istilasında kullanılması öngörülen İkinci Ordu Sırp seferine yollanmıştı. Neticede Avusturyalıların doğuda icra edecekleri harekâtın kapsamı daralmış ve Ruslara bir zafer fırsatı doğmuştu.

Üç Avusturya ordusu 22 Ağustos'ta Polonya'ya girdi. Bu tarz bir manevrayı bekleyen Ruslar, General Nikolay İvanov komutasındaki dört orduyu

MUHTELİF ÜNİFORMALAR İÇİNDEKİ RUS ASKERLERİ AVUSTURYALILARA KARŞI SİPERDE – 1914.

savunmada tutuyordu. Avusturya taarruzu, Rusları Lublin'e çekilmeye zorlayan Krasnik'teki zaferle iyi başladı. Fakat bu durum uzun sürmeyecekti. Ruslar sayıca çok üstündü ve geniş bir alana yayılan Avusturya güçleri arasındaki irtibat zayıftı. Dolayısıyla bir Avusturya ordusu Lublin'e doğru ilerlerken Ruslar en güneyde kalan General Brudermann emrindeki Üçüncü Ordu'yu çembere alma ve imha etme tehlikesi oluşturdu. Conrad yaklaşan faciayı öğrendiğinde durumu idrak edemeyip iyimser bir tavır takınmış, ordularından ikisine Lemberg'e çekilip orada kalmalarını emretmişti. Dankl emrindeki Avusturya Birinci Ordusu ise bu sırada Lublin'e ilerliyordu. Bu durum Rusların ekmeğine yağ sürdü. General Brusilov komutasındaki Rus Sekizinci Ordusu Lemberg'e çekilmekte olan Avusturyalıları takip ederek söz konusu kuvvetleri kuşatılma riskiyle karşı karşıya bıraktı. Kuzeyde ise Dankl'ın devam eden ilerleyişi generalin iki kanadını da açıkta bırakarak onu da felaketin eşiğine getirmişti. Avusturyalıların durumu şüphesiz kötüydü. Çılgınca bir hamle olan Rusya taarruzu İkili Monarşi'yi bozgunla burun buruna getirmişti.

Conrad nihayet kötü durumun idrakine vardı. Rus kuvvetlerinin fazla açılan Avusturya ordularına ölümcül darbeyi indirmek üzere olduğunu gösteren Rus telsiz trafiğinden öğrendiklerinin de etkisiyle, birliklerine Lemberg'in 225 kilometre batısındaki hatta çekilmelerini emretti. Rusya'ya yönelik Avusturya taarruzu püskürtülmüştü ve Avusturya ordularından geriye kalan perişan unsurlar arkalarına bakmadan kaçıyordu. Avusturya kuvvetleri Galiçya'nın çoğunu Ruslara teslim etmiş, bu da Rusları dağlık araziyi aşarak Macaristan ovasına inmenin eşiğine getirmişti. İlaveten, Rus

KORKUNÇ SAYIDAKİ YARALI RUSLARDAN BİR KISMI, SUWALKI'DEKİ DERME ÇATMA BİR HASTANEDE ORTODOKS BİR PAPAZ TARAFINDAN KUTSANIRKEN – DOĞU CEPHESİ.

LEMBERG'DEKİ (LVOV) ZAFERLERİNİ KUTLAYAN RUS ASKERLERİ.

kuvvetleri Przemysl Müstahkem Mevki-i'ndeki 150.000 civarı Avusturyalıyı kuşatma altına aldı. Galiçya'daki yeni savunma mevzilerinde dayanmayı başarmakla birlikte, 250.000 zayiat ve 100.000 esir vererek doğudaki mevcudunun yarısının kaybeden Avusturya ordusu dehşetengiz bir yenilgi almıştı.

ALMAN DESTEĞİ VE MÜCADELENİN DEVAMI

Durumun gittikçe kötüleşmesi, Viyana'daki Alman büyükelçisinin, "Tanrı zavallı ülkemi bir daha Avusturya'yla müttefik olacağı bir savaştan korusun," demesine neden oldu. Avusturyalılar da kendi hesaplarına Alman yardımı ve hedeflerine şüpheyle yaklaşıyordu.

Avusturya'nın neredeyse çöküyor oluşu Almanya'da büyük bir dehşetle karşılandı. Conrad'ın şayet Almanlar yardıma gelmezse Avusturya'nın barış isteyebileceği uyarısıyla iki müttefik arasındaki ilişkiler bir hayli gerildi. Batı Cephesi'ne boğazlarına kadar batmış olsalar da, sendeleyen müttefiklerinin bu hızla çökmesine müsaade edemeyeceklerinden Almanlar Avusturyalılara yardım etmek için güneye asker kaydırmak zorunda kaldılar. Savaşın devamında İkili Monarşi'nin ayakta kalmasını sağlayan yalnızca Alman askerî ve ekonomik yardımıydı. Durumun gittikçe vahimleşmesi, Viyana'daki Alman büyükelçisinin, "Tanrı zavallı ülkemi bir daha Avusturya'yla müttefik olacağı bir savaştan korusun," demesine neden oldu. Avusturyalılar da kendi hesaplarına Alman yardımı ve hedeflerine şüpheyle yaklaşıyor ve Conrad, Almanya'yı genellikle "gizli düşmanımız" diye nitelendiriyordu.

Almanlar, Hindenburg ve Ludendorff komutasındaki yeni Dokuzuncu Ordu'yu Galiçya'da muharebe hâlindeki Avusturya güçlerine katılması için hızla güneye sevk etti. Bölgeye varan Alman karargâh heyeti, Rusların 60 tümeni karşısında müşterek Alman-Avusturya gücünün sadece 18 tümeni olduğunu görünce âdeta şoke oldu. Durumu değerlendiren Hindenburg ve Ludendorff, sayı üstünlüğü bulunan Rusların çok geçmeden büyük bir hücuma kalkacakları sonucuna vardı. Alman komutanların duruma istikrar kazandırılması için Batı Cephesi'nden takviye gönderilmesi yönündeki yakarışları da sonuçsuz kaldı. Duruma bakılınca, oturup doğudaki felaketin gerçekleşmesini beklemekten başka yapılabilecek pek az şey varmış gibi görünüyordu.

Lâkin gözü pek bir taarruza kalkmayı seçen Hindenburg ve Ludendorff, kendilerini Almanya'da efsanevi figürler hâline getirecek bir eylem politikasına imza attı. Ludendorff'a göre Alman Dokuzuncu Ordusu Ruslar hazırlıklarını tamamlamadan önce taarruza kalkabilir ve onların taarruzlarını bozabilirdi. Her şeyin yolunda gitmesi durumunda Varşova'nın Almanların eline düşebileceğini bile umuyordu. 28 Eylül'de harekete geçen Alman ve Avusturyalılar Rusları hazırlıksız yakaladı. Ruslar hummalı bir ricatla dağılırken Alman kuvvetleri 9 Ekim'de Varşova'nın güneyinde Vistül

DOĞU CEPHESİ'NDEKİ ALMAN TOPÇUSU MUHAREBE HÂLİNDE. ALMANLARIN RUSLARA KIYASLA DAHA ÇOK TOPÇU YIĞINAĞI YAPABİLMELERİ ONLARA ZORLU MÜCADELEDE AVANTAJ SAĞLADI.

Alman kumandanların, vaziyete istikrar kazandırılması için Batı Cephesi'nden takviye gönderilmesi yönündeki yakarışları da sonuç vermedi. Duruma bakılınca, oturup doğudaki felaketin gerçekleşmesini beklemekten başka yapılabilecek pek az şey varmış gibi görünüyordu.

Nehri'ne ulaştı. Daha güneyde Avusturyalılar da sürpriz bir başarıya imza atarak Przemysl'de kuşatma altında olan Avusturya birlikleri üzerindeki baskıyı zayıflattı. Ancak bu hızlı ilerleyiş Dokuzuncu Ordu'yu tekrar düzen alan ve sayıca üstün Rusların olası bir çevirme harekâtına karşı açıkta bırakıyordu. Ludendorff muhtemel bir felaketi engellemek amacıyla ricat emri verdi. Dokuzuncu Ordu Ekim sonunda taarruz çıkış hattına geri dönmüştü.

Rusların şifresiz telsiz mesajları Almanların bir kez daha Rus planlarından haberdar olmasını sağladı: Ruslar zaferlerini Silezya bölgesinin derhâl işgaliyle sürdürmeyi düşünüyordu. Hindenburg ve Ludendorff, Rusların Almanya'ya yönelik herhangi bir istila planını bozmak için bir kez daha önleme taarruzuna kalktı. Almanların nitelikli demiryolu imkânlarından faydalanan Ludendorff, birliklerini kuzeye kaydırıp Rusları arkalarından vurdu. Şaşkına dönen Ruslar kuvvetlerini toplayıp yalnız Alman ordusunu çembere almaya fırsat bulamadan Almanlar bir kez daha Vistül'e ilerlemişti. Ruslar kuvvetlerini toparlayıp harekete geçtiklerinde Almanlar bir kez daha taarruz çıkış hatlarına geri döndü. İlaveten, güneydeki Avusturya kuvvetleri de geri çekilerek Przemysl'i kaderine terk etti. Przemysl'de kuşatma altında bulunan Avusturya güçleri, Ruslara karşı zor şartlarda dört ay daha dayanacaktı.

Kışın gelip çatmasıyla Doğu Cephesi 1915'e değin duruldu. Hindenburg ve Ludendorff'un gözü pek taarruzları Almanlara büyük bir zafer kazandırmamışsa da Rusları meşgul ederek yıkıcı Rus istilasını engellemişti. 1914 yılı böylelikle Almanlar için doğuda beklenmedik bir zafer getirmiş oluyordu. Ruslara kıyasla zayıf durumdaki Alman kuvvetleri, Rusların istila girişimlerinin tamamını yerle yeksan etmişti. Öte yandan, 1914'teki muharebeler Avusturya için neredeyse ölümcüldü. Sırbistan yenilmemiş, Galiçya kaybedilmiş, ordunun neredeyse yarısı yitirilmiş ve Avusturya çökmemek için Alman yardımına muhtaç bir hâle gelmişti. Ruslar için 1914'teki çarpışmaların sonuçları muhtelifti. Doğu Prusya'dan felaket, Galiçya'dan ise zafer gelmişti. Rus İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk aylarında felç edici, gizli mağlubiyetler aldı. Ülke 1.5 milyonun üzerinde müthiş bir kayıp vermişti. Seferberlik Rus ordusunun hâlâ 5 milyonun üzerinde askeri olduğu anlamına gelse de, Ruslar en iyi askerlerinin pek çoğunu kaybetmişti. Rusların hızlı bir zafere dair bütün umutları 1914'le birlikte sona ermiş, ülke hazırlıksız olduğu bir yıpratma savaşıyla karşı karşıya kalmıştı. Savaşın Rus ekonomisi üzerinde yarattığı baskı neredeyse dayanılmaz olacaktı. Neticede, Rusların doğudaki eylemlerinin beklenmeyen ve ölümcül bir sonucu olmuştu: Doğu Cephesi'ndeki tehlike Almanya'nın dikkatini çekmişti. Almanya 1915'te zaferi batıda değil, doğuda arayacaktı.

RUSLARA KARŞI YAN YANA İLERLEYEN ALMAN VE AVUSTURYALILAR. İKİ ORDUNUN ORTAK ÇABALARI RUSYA'YI SONUNDA DİZLERİNİN ÜSTÜNE ÇÖKTÜRECEKTİ.

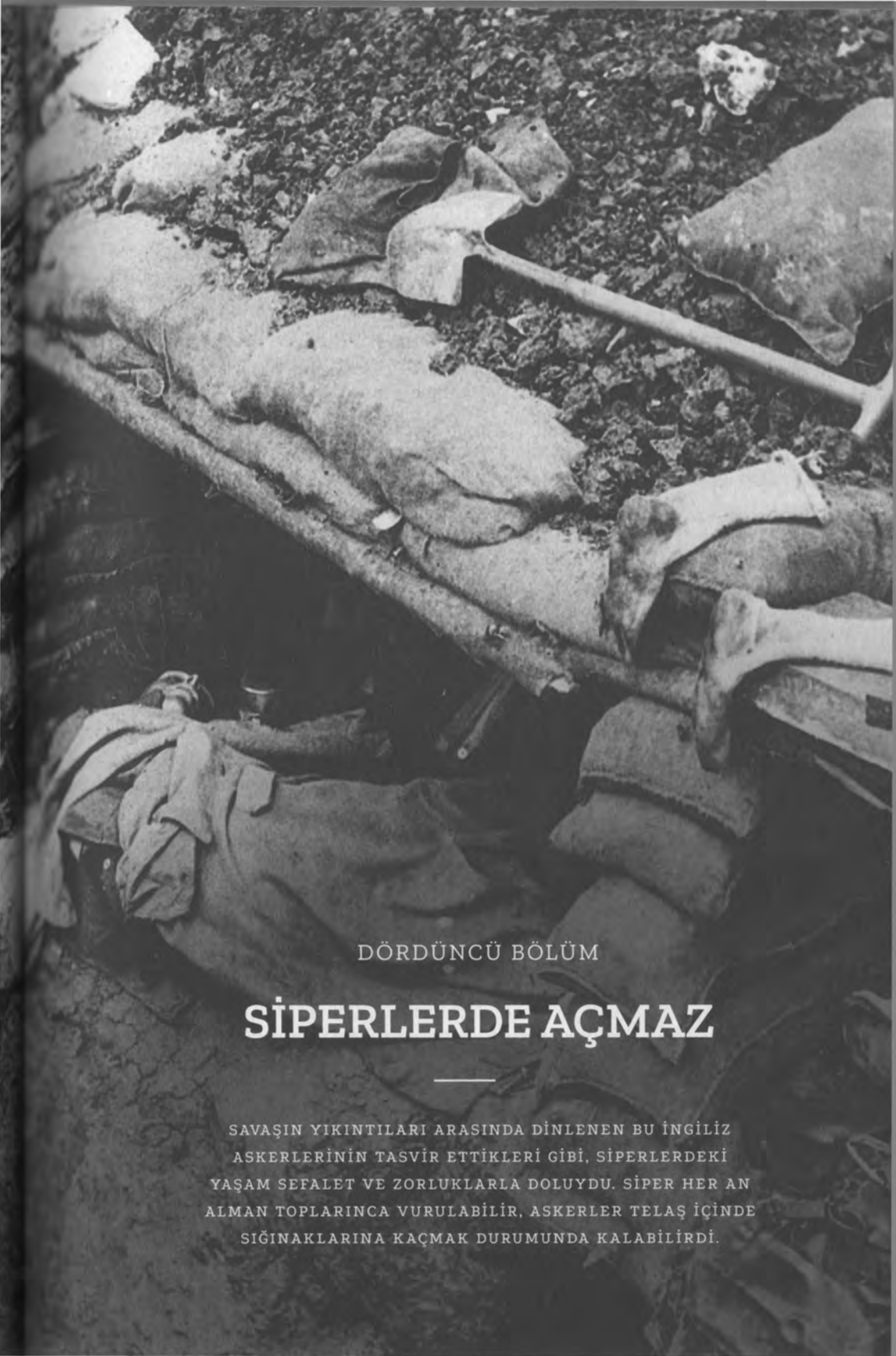

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİPERLERDE AÇMAZ

SAVAŞIN YIKINTILARI ARASINDA DİNLENEN BU İNGİLİZ ASKERLERİNİN TASVİR ETTİKLERİ GİBİ, SİPERLERDEKİ YAŞAM SEFALET VE ZORLUKLARLA DOLUYDU. SİPER HER AN ALMAN TOPLARINCA VURULABİLİR, ASKERLER TELAŞ İÇİNDE SIĞINAKLARINA KAÇMAK DURUMUNDA KALABİLİRDİ.

STRATEJİK İHTİLAF

Stratejik ihtilafın merkezinde, modern savaşın yıpratmaya dayalı yeni ve beklenmedik bir biçiminin ortaya çıkışı vardı. Birinci Dünya Savaşı bir nevi devasa kuşatma şeklini almıştı. Birçoklarına göre bu durum Avrupa'yı yok oluşla tehdit ediyordu.

Birinci Ypres Muharebesi'nde zafer kazanamayan Falkenhayn artık iki cepheli bir savaşa adapte olmak zorundaydı. Stratejik durumu ziyadesiyle inceledikten sonra batıdaki savaşın açmazda olduğu, doğuda ise Rusların neredeyse diledikleri kadar geri çekilerek Almanları anlamlı bir zaferden mahrum edebilecekleri sonucuna vardı. Alman komutan böylelikle harbin bir yıpratma savaşına dönüştüğünü anladı. Tannenberg kahramanları Hindenburg ve Ludendorff ise aynı fikirde değildi. Onlara göre kesin zafer doğudaydı; tabii Falkenhayn onlara ihtiyaçları olan takviyeleri gönderirse. Falkenhayn sonunda bu talebi onayladı. Kayda değer bir istisna dışında, 1915'teki Alman taarruzlarının nişangâhında Rusya olacaktı.

Müttefikler de benzer stratejik sorunlardan muzdaripti. Joffre'nin başını çektiği Fransızlar, Alman ordusunun Fransa'dan atılması için Müttefik taarruzlarının Batı Cephesi'nde icra edilmesinde oldukça kararlıydı. İngilizler ise bundan bu kadar emin değildi. Donanma Bakanı Winston Churchill ve David Lloyd George'un da içlerinde bulunduğu bir grup politikacı, kilitlenmiş olan Batı Cephesi'nin kendi hâline bırakılıp Avrupa'nın farklı bölgelerindeki daha zayıf düşmanlarla uğraşılması gerektiğine inanıyordu. Böylelikle, Müttefik planlamalarının yakasını savaşın geri kalanı boyunca

GENEL BAKIŞ

Nasıl bir strateji izlenmesi gerektiğine ilişkin epeyce bir tartışmanın ardından, Birinci Dünya Savaşı'nın büyük güçleri kendilerine 1915'te hızlı bir zafer getireceklerini umdukları farklı yollar seçti. Yeni Genelkurmay Başkanı Erich von Falkenhayn'ın komutasındaki Almanlar, Batı Cephesi'ni açmazda görerek asli çabalarını Rusya'yı yok etmek için doğuya yöneltti. İngiliz ve Fransızlar ise tayin edici bir muharebe için batıya odaklanıp, hiç değilse Almanları 1914'te kazandıkları topraklardan çıkarmayı umdu. Bu, 1915'in gerçek bir siper savaşının ilk yılı olmasıyla sonuçlanacak ve Müttefikler ile İttifak Devletleri, Manş Denizi'nden İsviçre'ye kadar uzanan bir kuşatmanın iç karartıcı gerçekleriyle boğuşmaya başlayacaktı. Daha önce eşine rastlanmadık bir ölçüde yaşanan bu savaş, Avrupa'daki ulusları müthiş bir ekonomik baskı altına aldı. Savaşın getirdiği zorluklar, daha 1915'in sonunda bile kıtada kendini göstermeye başlamıştı.

bırakmayacak "Doğucu-Batıcı" ihtilafı doğdu. Doğucuların alternatifleri arasında Britanya askerlerini doğrudan Berlin'e tehdit oluşturacak şekilde Kuzey Almanya Ovası'na indirmek, Sırplara yardım için Yunanistan'a asker göndermek ve Almanya'nın en yeni müttefiki Osmanlı İmparatorluğu'nu dize getirmek için Çanakkale'ye çıkarma yapmak da vardı. French ve Haig de dâhil İngiliz subayların çoğu doğuya yönelik herhangi bir stratejiye şiddetle karşı çıkıyordu. Onlara göre asıl düşman Almanya'ydı ve Osmanlı'ya taarruz etmenin Almanya'yı dize getirmek için pek bir faydası olmayacaktı. Britanya'daki tartışmalar şiddetle devam etse de Fransa 1915'te de ittifakın kıdemli ortağı olarak kalmaya devam etti. Savaşın asıl yükünü Fransızlar çektiğinden, Müttefik harekât planlamaları üzerinde sıkı bir kontrolleri vardı. Neticede 1915'teki Müttefik çabaları Batı Cephesi'ne yöneldi. Doğucuların koparabildiği yegâne şey Çanakkale'ye icra edilecek ve görünürde nispeten küçük çaplı bir deniz harekâtıydı.

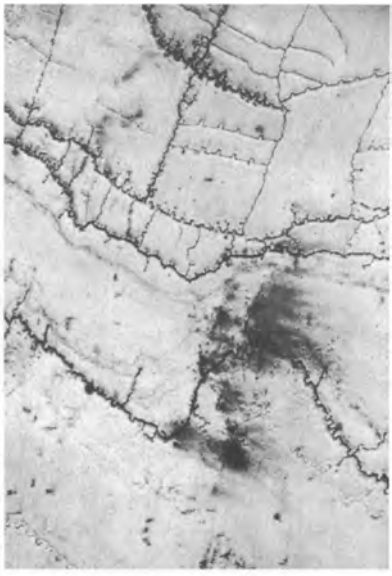

BU HAVA FOTOĞRAFINDA GÖRÜLDÜĞÜ ÜZERE SİPERLER, TAARRUZ EDEN TARAFIN CEPHEYİ TAYİN EDİCİ SURETTE YARMAYA YÖNELİK EN GÜÇLÜ ÇABALARINA BİLE ENGEL OLAN KOMPLEKS SAVUNMA DÜZENEKLERİYDİ.

1915'TEKİ ALMAN STRATEJİSİNİN MİMARI GENERAL ERICH VON FALKENHAYN, HARBİ BİR YIPRATMA SAVAŞI OLARAK GÖRDÜ.

SİPER SAVAŞI

Stratejik ihtilafın merkezinde, modern savaşın yıpratmaya dayalı yeni ve beklenmedik bir biçiminin ortaya çıkışı vardı. Birinci Dünya Savaşı bir nevi devasa kuşatma biçimini almıştı. Bu durum birçoklarına göre Avrupa'yı yok oluşla tehdit ediyordu. Marne'dan geri çekilen Almanlar, genellikle nehirlerin ardına ve yüksek bölgelere olmak üzere savunmaya en elverişli bölgelere siperler kazmıştı. Onların

BATI CEPHESİ'NDE İPTİDAİ GAZ MASKELERİYLE FOTOĞRAFLANAN HİNT ASKERLERİ

KİMYASAL SAVAŞ

Ölümcül zehirli gazı kayda değer miktarda kullanan ilk taraf Almanlar oldu. Birinci Ypres Muharebesi'ndeki taarruzlarında klor gazıyla dolu birkaç varili açan Almanlar, zehirli bulutların İngiliz ve Fransız hatlarına süzülmesini sağladı. Böyle bir saldırı beklemeyen Müttefik askerleri gaz maskelerinden yoksundu. Gazın ciğerlerini yavaş yavaş kemirdiği 5.000 asker feci şekilde can verdi. Gazın kullanımıyla birlikte karşı tedbirler de derhâl yürürlüğe kondu. 1916 başına gelindiğinde meşhur kutu gaz maskeleri artık yaygın bir şekilde kullanılıyordu. Savaş devam ettikçe iki taraf da daha ölümcül gazlar ve bunları kullanmanın daha etkili yöntemlerini keşfetti. Almanların 1915 Temmuz'unda top mermileri içine gaz yerleştirmeleriyle Müttefik hatlarındaki hiçbir noktanın bu tüyler ürperten saldırıya karşı güvenliği kalmamıştı. Almanlarca kullanıma sokulan en korkunç gaz türü Temmuz 1917'de hizmete girdi ve "hardal gazı" adıyla anılır oldu. Kokusuz ve renksiz olan bu gaz cildi ve solunum yollarını âdeta kavuruyordu. Fakat ne kadar korkunç da olsa, gaz hiçbir zaman muharebe kazandıran bir silah olmadı. Sürekli güncellenen tedbirler, gazı askerler için genellikle gaz maskeleriyle harp etmek mecburiyetinde kaldıkları bir sıkıntıdan ibaret kılıyordu. Kimyasal gazlar Birinci Dünya Savaşı boyunca toplamda bir milyon zayiata neden oldu. İngiliz şair Wilfred Owen, gaz saldırısının dehşetini "*Dulce et Decorum Est*" isimli şiirinde hakkıyla yansıtmıştır (*Dulce et decorum est pro patria mori* dönemin askere alım ilanlarında sıkça kullanılan ve "Vatan için ölmek ne şerefli şeydir" anlamına gelen bir deyişti.)

Gaz! Gaz! Haydi, oyalanmayın çocuklar!
O biçimsiz maskeleri takabilmenin, büyüktür coşkusu,
El yordamıyla, tam da son anda;
Ama haykırıyor biri hâlâ ve tökezliyor,
Alevler yahut kirecin içindeymişçesine kıvranıyor...
Puslu camların ve boğuk yeşil ışığın buğusu ardında,
Görüyorum onu boğulurken, sanki yeşil bir denizin altında.
Tüm rüyalarımda, uzanıyor bana,
Yitiyor, tıkanıyor ve boğuluyor,
Çaresiz bakışlarımın altında.

Yürüyebilseydiniz siz de, bazı boğucu rüyalarda,
Onu fırlattığımız, o vagonun ardında,
Ve görebilseydiniz, kıvranan beyaz gözlerini,
O sarkmış suratını, sanki günahtan usanmış bir şeytanınmışçasına,
Ve duyabilseydiniz, köpükle dolu ciğerlerinden,
Guruldayarak gelen kanı, her sarsıntıda,
Kanser gibi menfur,
Ve masum dillerdeki o berbat, dermansız yaraların gevişi kadar acı,
Dostum, işte o vakit anlatmazdınız böyle bir şevkle,
Umutsuz bir şerefe heves etmiş çocuklara,
O eski yalanı: Dulce et decorum est
Pro Patria mori.
(Ne de güzel ve yerindedir ölmek,
Vatan uğrunda.)

BATI CEPHESİ'NDEKİ SİPER DÜZENEKLERİNİN İNŞA VE BAKIMI NEREDEYSE KESİNTİSİZ BİR AĞIR İŞÇİLİK GEREKTİRİYORDU. FOTOĞRAFTAKİ İNGİLİZ ASKERLERİ SİPERLERİ İÇİN GEREKLİ DESTEK MALZEMELERİNİ TAŞIYOR.

peşindeki Müttefikler de siper kazmış fakat daha az avantajlı arazilere mevzilenmişti. Belçika'nın Ypres kenti, Almanların savunmalarını muazzam bir dikkatle hazırlayarak elde ettikleri avantajın belki de en meşhur örneğidir. İngilizlerin elindeki Ypres, Alman hatlarına doğru bir çıkıntı teşkil ediyordu. Almanlar, Britanya hatlarını çevreleyen bir dizi yükseltiyi ele geçirmeyi başarmış ve bu sayede İngilizlerin her hareketini izleyebilir hâle gelmişti. Almanlar mıntıkanın tamamındaki herhangi bir Britanya hareketliliğini göz açıp kapayıncaya kadar ateşe boğabilirdi. Dolayısıyla Ypres'daki çıkıntının uç noktası İngilizler için en tehlikeli görev yeri oldu ve "cehennem ateşi köşesi" (*Hellfire Corner*) adını aldı.

Savaş ilerledikçe siper ağları daha kompleks bir şekilde inşa edilecekti. Ancak 1915'in siperleri de yeterince ürkütücüydü. Bunlar genellikle 2.4 metre derinliğinde olup, mazgallar* ve ölümcül dikenli tel sıralarıyla

* İng. Parapet. Bir siper yahut silah mevziinin önüne, personeli düşman göz ve ateşinden korumak için yığılan ve genellikle toprak olan alçak bir set. (Genelkurmay Başkanlığı Özel Talimatname ve Özel Talimatları, Ö/ T320-5-1, *İngilizce – Türkçe Askerî Terimler Sözlüğü*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s. 448.) (ç.n.)

SİPER KAZAN ASKERLERİNİ TEFTİŞ EDEN FRANSIZ GENERAL. İKİ TARAFIN DA SUBAYLARI, ASKERLERİNİN İÇİNDE BULUNDUĞU KORKUNÇ KOŞULLARI GÖZARDI ETMEKLE ELEŞTİRİLDİ.

korunuyordu. Daha gelişmiş siperlere ise içindekileri doğrudan isabet eden ağır top mermisi dışındaki her şeyden muhafaza eden sığınaklar kazılıyordu.

Siperler top mermilerinin etkisini sınırlamak ve yan ateşini* engellemek için zikzak şeklinde tasarlanmıştı. Cephe hattındaki siper düzeneğini genellikle aralarında 182 metre mesafe bulunan iki ayrı siper oluşturuyor ve bunlar irtibat siperleriyle** birbirine bağlanıyordu. Cephe hattındaki siperlere serpiştirilen makineli tüfek yuvaları savunan tarafa muazzam bir ateş gücü sağlıyordu. Ana siperlerin ardında makineli tüfek mevzileri, destek siperleri ve topçu mevzilerini kapsayan başka savunma yapıları mevcuttu. Siper düzeneğinin tamamı genellikle 16 kilometre derinliğindeki ve dolambaçlı siperleriyle tasavvuru güç bir tavşan yuvasını andıran bir savunma kuşağına tekabül ediyordu. Batı Cephesi'ndeki siperler toplamda 8045 kilometrelik akıl almaz bir mesafeyi kapsıyordu.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki siperler, taarruz eden taraf için çözülemeyen bir sorun oluşturdu. Müdafiler makineli tüfeklerin ve topçu yığınağının ateş teksifine güvenebilirdi. Şayet eşzamanlı kullanılırlarsa, bu silahlar sahipsiz bölgede açıkta yakalanan bir taarruz gücünün üstüne âdeta bir "çelik fırtınası" yağdırarak onu imha edebilirdi. Bu açık bölge zamanla "sahipsiz bölge" (*no-man's-land*) adıyla anılır oldu. Birinci Dünya Savaşı sırasında taarruz eden tarafın envanterinde bu ürkütücü savunmaları aşmak için pek az imkân vardı. Piyade silahları ve makineli tüfekler, siperlerde mevzi alan

* İng. Flanking fire. Düşmanın yanına yapılan ateş; düşmanın sağ veya solunda bulunan bir yerden düşmana açılan ateş. (Genelkurmay Başkanlığı Özel Talimatname ve Özel Talimatları, Ö/ T320-5-1, *İngilizce – Türkçe Askerî Terimler Sözlüğü*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s. 253.) (ç.n.)

** İng. Communication trench. Personelin bir ateş siperinden diğerine geçmesini sağlayan ara siper. (Genelkurmay Başkanlığı Özel Talimatname ve Özel Talimatları, Ö/ T320-5-1, *İngilizce – Türkçe Askerî Terimler Sözlüğü*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s. 151.) (ç.n.)

BATI CEPHESİ'NİN ASKERLERİ SÖZDE İSTİRAHAT MOLALARINDA BİLE SÜREKLİ ÇALIŞTIRILIYORDU. FOTOĞRAFTAKİ BRİTANYALILAR TOPLARINI ATEŞ MEVZİLERİNE ÇEKİYOR.

düşmanlara karşı pek az etkiliydi. Tepeden inen mermileriyle toplar, tahkimatları tahrip edip içindekileri yerlerinden sökebilecek yegâne silahmış gibi görünüyordu. Fakat böyle bir işi ancak ağır toplar başarabilirdi ve taraf ulusların çoğunda bunlardan pek az mevcuttu.

Savaş ilerledikçe toplar ve mühimmatları giderek bollaştı ve müthiş miktarlarda kullanılır oldu. Örneğin, İngilizler Somme Muharebesi'nin hazırlık bombardımanında 1.5 milyon top mermisi ateşledi. Fakat taarruz maksatlı kullanılan topların ölümcül bir zayıflığı vardı; bunlar hedefi tutturamıyordu. Toplar askerî tarihte ilk kez görüş mesafesi dışındaki atışlarda kullanılıyor ve bu da topçuların genellikle kilometrelerce öteden ve hedeflerini görmeksizin ateş ettikleri anlamına geliyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndaki topçular eğitimlerini görev başında alıyor lâkin söz konusu mesafelerden isabetli atışlar yapmak tecrübe ve dört dörtlük bir uzmanlık gerektiriyordu. Sonuç olarak, görüş mesafesi dışındaki bir sipere atılan 100 top mermisinden ancak ikisi hedefini doğrudan vuruyor, imalat sorunları göz önüne alındığında da bunlardan ancak biri infilak ediyordu. Toplar, sahipsiz

NEUVE CHAPELLE MUHAREBESİ SIRALARINDA İNTİKAL HÂLİNDEKİ DEKAN SÜVARİ BİRLİĞİ.

Birinci Dünya Savaşı, taktik zaferlerin hareket kabiliyetiyle stratejik ilerleyişe çevrilebileceği bir silahtan yoksun olunan tek modern savaştı.

bölgede ilerleyen bir düşman ordusu gibi büyük hedefleri vurmakta iyi fakat 0.6 m genişliğindeki siperler gibi küçük hedefleri vurmakta başarısızdı. Dolayısıyla topçu bombardımanları her ne kadar gürültülü ve etkileyici de olsa, siperlerdeki düşman üzerinde genellikle pek az etkileri vardı. Bu durumu değiştirecek teknolojik gelişmeler ise ancak 1918'de elde edilecekti.

Son olarak, Birinci Dünya Savaşı'nda taarruz eden güçler iki temel şeyden yoksundu: Muhabere tertibatı ve faydalanabilecekleri etkili bir silah. Birinci Dünya Savaşı öncesinde komutanlar muharebe alanını izleyebiliyor ve habercilerle durumu kontrol edebiliyordu. Örneğin Amerikan İç Savaşı'nda Konfederasyon Ordusu'na komuta eden Robert E. Lee, Gettysburg'dan neredeyse bütün muharebe alanını görebiliyor ve kuvvetlerine oldukça kolay bir şekilde komut verebiliyordu. Ancak sanayi devrimi her şeyi değiştirdi. Muharebe alanları artık genellikle yüzlerce kilometrelik devasa mesafelerden oluşuyordu. Fakat haberleşme teknolojisi bu değişikliklere ayak uyduramamıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndaki komutanlar kuvvetlerini sevk ve idare etmek için telsiz tertibatından yararlanabiliyordu lâkin o dönemdeki

teknolojinin iptidai ve kullanışsız olmasından ötürü Birinci Dünya Savaşı'ndaki komutanların böyle bir lüksü yoktu. Taarruz için siperlerini terk ettikleri andan itibaren komutan askerleriyle, dolayısıyla da tüm muharebeyle temasını yitiriyordu.

Amerikan İç Savaşı ve Napolyon Savaşları'ndaki generallerin kazandıkları zaferleri karşı taraf için bozguna çevirebilecekleri bir silahları vardı: Süvari. Lâkin süvari açıkta yakalandığı vakit Batı Cephesi'nde piyadeden bile daha savunmasızdı. Generallerin savunmadaki düşmana karşı yıldırım hızıyla zafer kazanabilmeleri, Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve yüksek hareket kabiliyetine sahip zırhlı birlikler sayesinde mümkün oldu. Dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı, taktik zaferlerin hareket kabiliyetiyle stratejik ilerleyişe çevrilebileceği bir silahtan yoksun olunan tek modern savaştı.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki silahların taarruza elverişsizliği, hücum eden generaller için müthiş bir dezavantajdı. Haberleşme tertibatının yetersizliği yüzünden muharebeler etkili yönetilemiyor ve ordular ancak ayaklarının elverdiği hızla ilerleyebiliyordu. Lâkin savunan taraf, cephe gerisindeki telgraf iletişimi ve demiryolu sevkiyatından istifade edebiliyordu. Bu eşitsizlik, müdafilerin muharebe hakkında taarruz eden tarafa kıyasla daima daha çok şey bildiği ve takviyeleri ihtiyaç bölgesine daha hızlı ulaştırabileceği anlamına geliyordu. Dolayısıyla, 20. yüzyılın başındaki teknolojik gerçekler savunma savaşını zaruri kıldı. Savunan taraf, taarruz eden tarafa ateş üstünlüğü, idare üstünlüğü ve manevra üstünlüğü sağlayabilirdi. Ancak savaşlar genellikle savunmayla kazanılmadığı gibi, zamanın askerî kültürü de taarruz temelliydi. Böylelikle sefil bir beyhudelik içinde birbirini takip eden taarruzlar, Birinci Dünya Savaşı'na dehşetle özdeşleştirileceği o hak edilmiş namını kazandırdı.

NEUVE CHAPELLE

Batı Cephesi'ndeki taarruzların kaldığı yerden devam etmesini isteyen Joffre, Almanların Fransa'nın merkezinde oluşturduğu geniş çıkıntının yok edilmesini hedefleyen müşterek bir İngiliz-Fransız taarruzu planladı. Söz konusu plan, İngilizlerin Neuve Chapelle Köyü yakınlarındaki Aubers Tepesi'ne ilerlemesini ve Artois'ya yönelik eşzamanlı bir Fransız taarruzunu öngörüyordu. Lâkin Joffre, taarruz hazırlıklarındaki gecikmeler nedeniyle planı erteledi. BEF komutanı General French ise Joffre'nin bu kararını

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ MUHARİP GÜÇLER ULAŞIM İHTİYAÇLARINI BÜYÜK ÖLÇÜDE ATLARLA SAĞLIYORDU. DEVASA ORDULARINI HAREKET HÂLİNDE TUTABİLMEK İÇİN MİLYONLARCA ATA GEREKSİNİM DUYAN ULUSLAR, BU UĞURDA KIRSAL BÖLGELERİ ÂDETA TALAN ETTİ. FOTOĞRAFTA MUHAREBE ÖNCESİNDE TALİM YAPAN BİR İNGİLİZ HOTCHKISS MAKİNELİ TÜFEK TAKIMI GÖRÜLÜYOR.

yanlış bularak, planın İngiliz sorumluluğundaki kısmını uygulama kararı verdi.

Fransızlar, Neuve Chapelle taarruzu için Douglas Haig ve emrindeki yeni Birinci Ordu'yu görevlendirdi. Detaylı planlama ise IV'üncü Kolordu Komutanı General Henry Rawlinson'a düştü. Rawlinson'un planı, Alman hattındaki siperleri ele geçirmeye yönelik sınırlı bir harekâtı ve bu siperlerin zaptını müteakip icrası kaçınılmaz olan Alman karşı taarruzunu püskürtmeyi içeriyordu. Lâkin Haig planda değişikliğe gitti. Haig, Aubers Tepesi'nin zaptıyla sonuçlanacak daha belirleyici bir ilerleme istiyordu. Dolayısıyla Batı Cephesi'ndeki en büyük tartışmalardan biri ortaya çıktı. Taarruzlar "Isır ve Tut" diye tabir edilen küçük atılımlardan mı müteşekkil olmalı, yoksa yarma harekâtlarıyla kesin zaferler mi hedeflenmeliydi? Haig'in tercihi çoğu kez ikinci seçenekten yana oldu.

BEF'in 1828 metreden oluşan dar bir cepheyi bombalamak için 340 top getirmesi Alman siperlerinin her bir metresine 136 kg kadar top mermisi düşmesiyle sonuçlandı. Lâkin hazırlık bombardımanı ancak 35 dakikalık bir ateş fırtınasıyla sınırlandırılmıştı. Rawlinson ve Haig'in bombardımanı kısa tutmaları, hem taarruzun sürpriz niteliğini korumak istemeleri hem de BEF'in

DERME ÇATMA BİR MEVZİYİ MÜDAFAA EDEN AĞIR TEÇHİZATLI FRANSIZ ASKERLERİ. ASKERLERE TAŞITILAN AĞIR ÇANTALAR, HÂLİHAZIRDA YETERİNCE GÜÇ OLAN MUHAREBE KOŞULLARINI DAHA DA ZORLAŞTIRIYORDU.

elinde son derece sınırlı bir topçu mühimmatı bulunmasından kaynaklanıyordu.

Taarruz, takvimler 10 Mart 1915'i gösterirken saat 07.30'da başladı. Almanlar, kısmen İngilizlerin aldatma çabalarına da bağlı olarak tüm savaş boyunca sadece birkaç kez muzdarip olacakları şekilde bir hayli hazırlıksız yakalanmış ve baskın etkisi, BEF'in başlangıçta bire karşı dörtlük bir sayı üstünlüğü yakalamasına neden olmuştu. Hint birliklerince desteklenen taarruzun merkez kolundaki İngilizler süratle ilerledi. Görevlerini zorlanmadan yerine getiren bu kuvvetler, Neuve Chapelle'i geçerek yollarına devam ettiler. Taarruzun topçu bombardımanının daha az etkili olduğu kanatlarında ise İngiliz ve Hint askerlerin başı beladaydı. Bunlar güzergâhlarındaki hasar görmemiş dikenli tellerle yavaşlayıp, kanatlarındaki taarruza uğramamış Alman kuvvetleri tarafından derinlemesine ateş altına alındı.

Nitekim kanatlardaki birliklerin sert bir çarpışmaya tutuştukları taarruzda zafer merkezdeymiş gibi görünüyordu. Haig ve Rawlinson, devam eden zaferler ve yenilgiler hakkında çok az şey biliyorlardı. İlerleyen birlikler, komutanlarıyla haberci ve muhabere güvercinleri aracılığıyla iletişim kurmak durumundaydı. İkisi de tehlikeli olan bu yöntemler saatler süren kıymetli bir zaman alıyor ve neticede karargâha ulaşan haberlerin çoğu güncelliğini fena hâlde yitirmiş oluyordu. Rawlinson, normalde Aubers Tepesi'ne

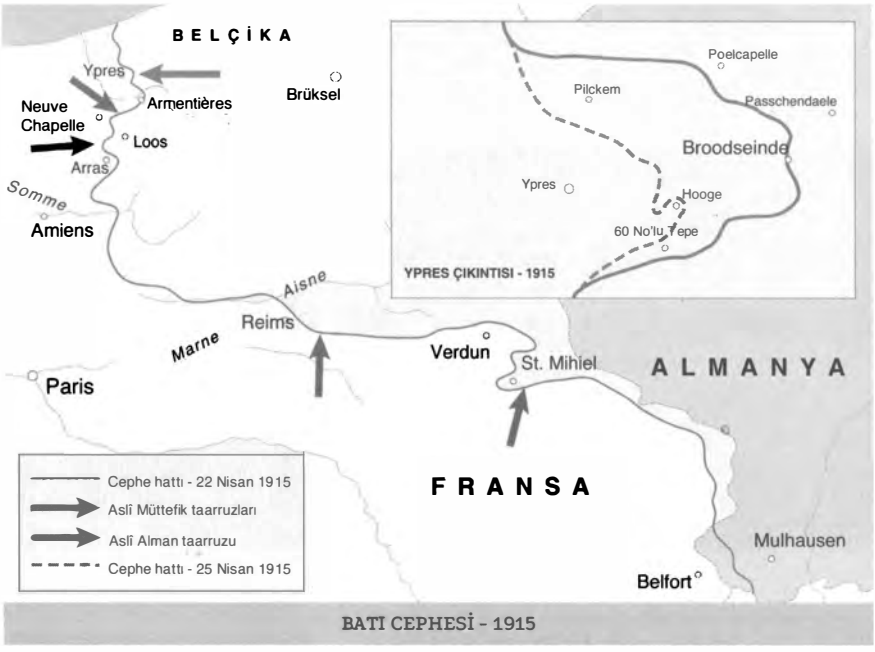

BATI CEPHESİ - 1915

MUHAREBE ALANLARI, TOPÇU YIĞINAKLARININ BOYUNDURUĞU ALTINA GİRDİ. SAYILARI GÜN GEÇTİKÇE ARTAN VE MÜHİMMAT DOYUMSUZLUĞU DİNMEK BİLMEYEN BU SİLAHLAR İÇİN YAPILAN ÜRETİM, TARAF DEVLETLERİ EKONOMİK ÇÖKÜŞÜN EŞİĞİNE GETİRECEKTİ.

yönelik hücuma öncülük etmekle mükellef olan ihtiyat kuvvetlerini, taarruzun bocalamakta olan kanatlarına yardıma gönderdi. Rawlinson'ı eleştirenler, ihtiyat kuvvetlerini Alman hatlarını yarmak üzere olan merkezdeki Hint ve İngilizleri pekiştirmeye

SİPERLERDE YAŞAM

SİPERLERDEKİ SEFALET

Batı Cephesi siperlerindeki askerler, can sıkıntısı ve akıl almaz bir korkunun hâkim olduğu ilkel bir dünyadaydı. Adamlar aylarca dışarıda yahut küçük, genellikle çamurlu sığınaklarda yaşayıp kavurucu sıcaklara, titreten soğuklara, kuraklığa ve şiddetli yağmurlara maruz kaldı. Beslenme ve sağlık hizmetleri en iyi ihtimalle yetersiz, en kötü ihtimalle de namevcuttu. Askerler bu sağlıksız koşullar altında hızla bitleniyordu.

> Nöbette soğuktan titrerken bitlerin varlığını çok fazla hissetmiyorduk. Fakat küçük sığınaklarımıza girip vücutlarımız ısınmaya başlayınca giysilerimizdeki o saklandıkları yerlerden çıkıyorlardı. Göğsümüzde yaşıyor ve... hem zihnen hem de bedenen çökmüşken uyumamıza engel oluyorlardı. Ağlayarak bitlere ve onları Yaradan'a lanetler okuyan adamlar gördüm.

Sahipsiz bölgeler uzun muharebelerde açık mezarlara dönüşüyor, hem ölmüş hem de can çekişen ve genellikle ileri derecede çürümüş binlerce parçalanmış bedeni barındırıyordu.

> Almanların 457 metre ötesine mevzilenmiştik ve aramızdaki arazi cesetlerle doluydu. Bazıları daha 12 Eylül'de ölmüştü ve biz 13 Ekim'e kadar orada kalmıştık. Kokuyu tahmin edebilirsiniz. Bunun yanı sıra bölgenin tamamı her türden garabeti barındıran bir mezarlık hâline gelmişti.

Ölü ve yaralıların, hâlâ siperlerde bulunan askerlerin yakın arkadaşları oldukları unutulmamalıdır. Hayatta kalan askerler, arkadaşlarının muharebe alanındaki cansız bedenlerinin fare sürülerince kemirilmesine çoğu zaman tanıklık ediyor ve bu, durumu daha da kötüleştiriyordu.

> Çürümüştü. Neredeyse kusacaktım… Oldukça büyük bir şeyin hedefi olmuştu. Onu görünce, "Tanrım onu gömebiliriz. Üzerini örtebiliriz," diye düşündüm. Lanet bir fare kolundan dışarı fırladı. Kolunu yiyordu, anlıyorsunuz ya... Lanet şey kolunun içinden dışarı fırladı. Neredeyse kusacaktım...

Birinci Dünya Savaşı gazileri sevgili silah arkadaşlarıyla geçirdikleri zamanları genellikle hoşça yâd etseler de muharebe zamanında siperlerde bulunmuş herkes, hayatlarının bu dönemini yeryüzündeki cehennemin tecrübesi olarak anımsar. Siperlerde çarpışanlar, savaş tarihinde eşi pek az görülmüş ruh parçalayıcı bir deneyime maruz kaldılar.

değil de kanatlara göndererek büyük bir zaferi elinden kaçırdığını ileri sürer. Lâkin eldeki koşullar ve haberleşme eksikliklerinin meydana getirdiği yoğun "savaş sisi" Rawlinson'ın hatalarını anlaşılabilir kılar.

Gafil avlanmakla birlikte Neuve Chapelle'deki tehdide hızla karşılık veren Almanlar bölgeye yaklaşık 16.000 kişilik bir takviye gönderdi. Bu

ROLLS-ROYCE ZIRHLI ARAÇ

Mürettebat: 3 yahut 4
Silah: Bir adet Vickers 7.7mm makineli tüfek

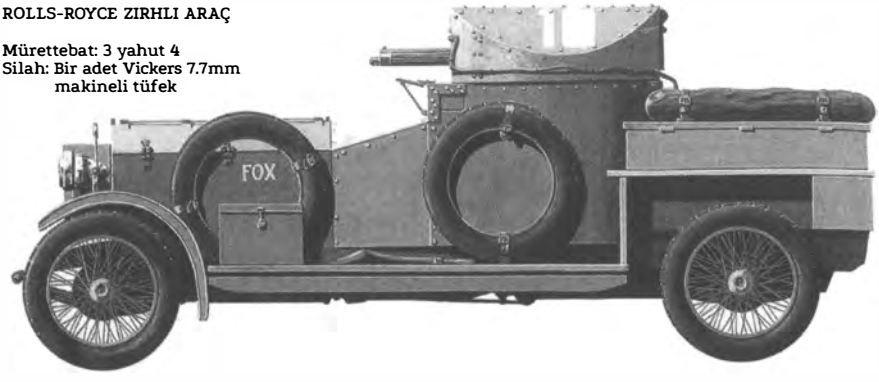

Baskın etkisi ve etkili topçu bombardımanı BEF'in taarruzun ilk gününde önemli bir ilerleme kaydetmesini sağlamış ancak Almanların tehdide hızla karşılık vermeleri cephenin yarılmasını mümkün olmaktan çıkarmıştı.

taze Alman güçleri, İngilizlerin merkezden cepheyi yarma teşebbüslerine sertçe karşı koydu. İngilizler taarruzun ikinci gününde başlangıçtaki avantajlarının çoğunu kaybetmişti. Üstelik ikinci gündeki hazırlık bombardımanı mühimmat yetersizliği yüzünden ancak 15 dakika sürecek ve bir önceki güne kıyasla daha hafif ve daha az isabetli olacak, dolayısıyla Hint ve İngilizler, hasar görmemiş tahkimatlarındaki takviye almış bir düşmana saldıracaktı. Neuve Chapelle taarruzunun ikinci gündeki Britanya hücumlarının tamamı başarısızlıkla sonuçlanarak kolayca geri

SAVAŞIN KIYIMI, BRİTANYA'YI İMPARATORLUĞUN DÖRT BİR YANINDAN GELECEK ASKERLERE HER ZAMANKİNDEN DAHA MUHTAÇ KILDI. FOTOĞRAFTAKİ HİNT ASKERLERİ KAMYONETLE İNTİKÂL EDERKEN GÖRÜLÜYOR. PEK ÇOK ASKERİN YALNIZCA YAYAN YOL ALDIĞI BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA BU ENDER BULUNAN BİR LÜKSTÜ.

püskürtüldü. Üçüncü gündeyse Almanlar kaybettikleri yerleri geri almak için karşı taarruza geçti. Fakat bu stratejik bir hataydı. Müdafi taraf olmanın getirdiği üstünlükle o aşamaya kadar İngilizlerin onda biri kadar kayıp veren Almanların güvenli siperlerini terk edip karşı taarruza geçmeleri onlara 10.000 civarı zayiata mâl oldu.

NORTH STAFFORDSHIRES ALAYI, 1/6'NCI TABUR PERSONELİ ER HARRY CHANDLER'İN NEUVE CHAPELLE MUHAREBESİ ÖNCESİNDE ÇEKİLEN FOTOĞRAFI.

Neuve Chapelle'den çıkarılabilecek birkaç ders vardı. Baskın etkisi ve etkili topçu bombardımanı BEF'in taarruzun ilk gününde önemli bir ilerleme kaydetmesini sağlamış ancak Almanların tehdide hızla karşılık vermesi cephenin yarılmasını mümkün olmaktan çıkarmıştı. İlerleyen günlerde avantaj savunan tarafa kaymış, taarruz eden tarafın daha fazla ilerlemesini imkânsız değilse de zor kılmıştı. Almanların karşı taarruz doktrinlerinden ötürü hata yapmalarıyla toplam 13.000 zayiatla iki taraf da kayıplarını eşitlemişti. Neuve Chapelle yarma harekâtlarının imkânsız olduğunu ve taarruzların "Isır ve Tut" prensibine bağlı kalmaları gerektiğini gösterdi. Almanlar ise muharebeden karşı taarruzların beyhude olduğu sonucunu çıkarmalıydı. Fakat iki taraf da dersini almamıştı.

İKİNCİ YPRES MUHAREBESİ

Falkenhayn 1915 yılı boyunca batıda savunmada kalmayı planlamış fakat bu cephedeki olası bir İngiliz-Fransız taarruzunu önlemek için Ypres yakınlarında bir harekât kararı almıştı. Alman Genelkurmay Başkanı ayrıca taarruzda yeni bir silahın denenmesini de onaylamıştı. Söz konusu zehirli gazdı. Savaşın bu aşamasında askerler gazı cepheye variller içinde getiriyordu. Kararlaştırılan günde, şayet rüzgâr da doğru yönden eserse, varillerin tıpaları açılarak gazın sahipsiz bölgeden düşman hatlarına yayılması sağlanıyordu. Fakat Alman askerleri muharebe öncesinde durumu neredeyse ele vereceklerdi. Cephe hattındaki düşman hareketliliğini fark eden İngilizlerin açtığı topçu ateşiyle varillerin patlayacağından korkan Alman askerleri

GAZ TAARRUZUNDA CAN VERDİKLERİ SİPERLERDE YATAN MÜTTEFİK ASKERLERİ.

FRANSIZLAR DA KENDİ SÖMÜRGE BİRLİKLERİNE MUHTAÇ DURUMDAYDI. FOTOĞRAFTA BİR FRANSIZ SUBAYINDAN EMİR ALAN SÖMÜRGE ASKERLERİ GÖRÜLÜYOR. KİMYASAL SAVAŞLA İLK YÜZLEŞENLER, BU YENİ DEHŞETTEN PANİK İÇİNDE KAÇACAK CEZAYİRLİLER OLACAKTI.

feryat figan siperlerini terk etti. İngilizler, Almanların tavırlarında bir tuhaflık olduğunun farkına vardılarsa da bunun ne anlama geldiğini kavrayamadılar.

Almanlar iki gün süren ve güzel Orta Çağ kenti Ypres'ı yok eden hazırlık bombardımanlarına 20 Ağustos'ta başladı. Baraj ateşinin şiddetlendiği 22 Nisan'da İngilizler, Alman siperlerinden yükselen sarı ve yeşilimsi bir bulut gördü. Hayra alamet olmayan bu bulut, sahipsiz bölgenin üzerinden yavaşça süzülerek Britanya hattının sol kanadına ulaştı. Zehirli klor gazı çoğunlukla Cezayirli sömürge askerlerinden oluşan ve boğucu gaza karşı savunmasız Fransız birliklerini vurdu. Cezayirlilerin dakikalar içerisinde kaçmasıyla Müttefik hatları arasında 6.4 kilometrelik bir gedik açıldı.

Fakat gaz taarruzundan fazla bir netice ummamış olan Falkenhayn, bu başarıdan istifade edebileceği ihtiyat kuvvetinden

yoksundu. Ayrıca açılan gediğe ilerleyen Almanlar yavaşça süzülen gaza yetişmiş ve ölümcül bulutun içine girmek istemeyerek durmuştu. Bulutun kenarındaki Kanada birlikleri ise, genellikle idrarla ıslatılmış çoraplar aracılığıyla nefes almak gibi yetersiz bir yönteme başvurarak yerlerini korudu. General Smith Dorrien'in İkinci Ordu'yu açılan gediğe kaydırdığı ve duruma istikrar kazandırmak için karşı taarruzlar düzenlediği sırada bu cesur askerler de Almanların kanatlarını yoğun ateş altına aldı. Ancak felaket atlatılmışsa da İngilizlerin Ypres'daki durumu hassaslığını koruyordu.

SİPER SAKİNLERİNİN, GAZ TAARRUZUNDA ALARM ZİLİ NİYETİNE KULLANMAK MAKSADIYLA ASTIKLARI BİR TOP MERMİSİ KOVANI. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA KİMYASAL GAZ KULLANIMI HIZLA OLAĞAN BİR HÂL ALDI.

Falkenhayn, bir ay süren çatışmaların ardından 24 Mayıs'ta Ypres'da bir kez daha büyük bir gaz taarruzu başlattı. Gaz bu kez çıkıntının uçlarını tutan Kanada güçlerini vurdu. Fakat korkunç kayıplar veren Kanadalılar mevzilerini bırakmadı. Kanadalı bir askerin tecrübeleri, İkinci Ypres Muharebesi'ndeki zehirli gaz dehşetine ışık tutar:

Cephe hattındaki sipere varmamızın ardından bu siperi tutan "A" bölüğünden arta kalanları bulduk. Siperin dibine yığılmış, gaza yenik düşmüşlerdi. Yüzleri kararmış, nefes almak için verilen çaresiz mücadeleyle gömleklerinin yakaları parçalanarak açılmıştı. Bir kısmı sessizce yatarken, ötekiler ise gördüğüm en ızdırap verici ölümle can çekişiyor ve tekme atıyordu. Bazıları çatışma sırasında yaralanmıştı ve açık yaralarından kan boşalıyordu. Zavallılardan birinin [nefes alma dürtüsüyle] elleriyle gırtlağını parçaladığını gördüm. Ellerinden biri kopmuş olduğundan, bunu yalnızca bir eliyle yaptığının bilincinde olduğundan şüpheliyim. Elinin köküyle, eli sanki hâlâ yerindeymiş gibi boğazıyla uğraşıyor ve mavi-siyah renkteki suratı ve boynundan kan fışkırıyordu. Nasıl biri bunlara tanık olup da bir mermiyle bu zavallıların acılarını dindirme isteği duymazdı ki?

GAZ SALDIRISINA KARŞI KORUNMA YÖNTEMLERİ BAŞLANGIÇTA İLKEL VE YETERSİZDİ. ARGYLL AND SUTHERLAND HIGHLANDERS ALAYI ASKERLERİ, 3 MAYIS 1915'TE HİZMETE ALINAN EN GÜNCEL SAVUNMA EKİPMANIYLA, YANİ GÖZLERİ KORUMASI İÇİN VERİLEN GÖZLÜKLER İLE CİĞERLERİ KORUMASI GAYESİYLE DAĞITILAN – GENELLİKLE İDRARA BULANMIŞ – BEZLERLE.

> Yüzleri kararmış, nefes almak için verilen çaresiz mücadeleyle gömleklerinin yakaları parçalanarak açılmıştı. Bir kısmı sessizce yatarken, ötekiler ise gördüğüm en ızdırap verici ölümle can çekişiyor ve tekme atıyordu.

24 Mayıs'taki Alman taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanması, İkinci Ypres Muharebesi'nin de sonu oldu. Almanlar Ypres'daki çıkıntıyı daraltmayı başarmış fakat büyük bir zafer kazanamamıştı. Alman başarısızlığının nedenleri Müttefiklerin inatçı direnişi ve

Falkenhayn'ın zehirli gazın sağlayabileceği olanaklara fazla itibar etmeyişiydi. İkinci Ypres Muharebesi, Birinci Dünya Savaşı'nda gazın muharebe kazandırabilecek ölçüde baskın etkisi yarattığı tek muharebeydi ve bu yegâne fırsat boşa harcanmıştı. Beş haftalık muharebenin bilançosu iki taraf için de ağır oldu. Müttefikler 69.000 zayiat verirken, Almanlar da 40.000 asker kaybetti. Siperlerdeki açmaz sürüyordu.

ARTOIS MUHAREBESİ

İkinci Ypres Muharebesi daha sona ermeden, Joffre nicedir beklediği Artois taarruzunu hayata geçirdi. Joffre'nin planına göre İngiliz ve Fransızlar eşzamanlı yarma taarruzları icra edecek; Fransız güçleri Vimy Tepesi'ni, İngilizler ise Aubers Tepesi'ni zapt edecekti. General Henri Petain

CEPHANE KITLIĞINI DEĞERLENDİRMEK İÇİN FRANSA'YA YAPTIĞI ZİYARET SIRASINDA DAVID LLOYD GEORGE. 1915'TEKİ ŞİDDETLİ ÇARPIŞMALAR, İNGİLTERE'NİN CEPHANE STOKLARINI TÜKETEREK NİHAYETİNDE MEVCUT İNGİLİZ HÜKÛMETİNİN DÜŞMESİYLE SONUÇLANACAK "MERMİ KRİZİ"NE NEDEN OLDU.

komutasındaki Fransız güçleri beş günlük bir hazırlık bombardımanının ardından 9 Mayıs'ta 123 metre yüksekliğindeki Vimy Tepesi'ne taarruz etti. Fransızlar, İngilizlerin Neuve Chapelle'deki harekât biçimini model aldı. Merkezdeki birlikler taarruzun ilk 90 dakikasında 4.8 kilometre derinliğinde süratli bir ilerleme kaydetti. Ancak bitap düşen Fransız askerleri, bu noktadan sonra hiçbir hasar görmemiş tahkimatlar ve taze düşman takviyeleriyle karşılaştı. Yoğun makineli tüfek ve topçu ateşi altında kalan Fransızlar, tepenin zirvesine ulaşamadan geri püskürtüldü. Almanların ertesi gün ilk şoku atlatmalarıyla, çatışma bir ay sürecek bir yıpratma muharebesine dönüştü. Birinci günden sonraki Fransız hücumları pek az ilerleme ve çok yüksek kayıplarla sonuçlandı. Taarruz boyunca Fransızlar 100.000, Almanlar ise 75.000 zayiat verdi.

SOĞUĞA ALIŞKIN OLMAYAN FRANSIZ SÖMÜRGE GÜÇLERİ, ALMAN TAARRUZUNA KARŞI NÖBET BEKLERKEN.

Kuzeyde, İngilizler Aubers Tepesi'ni ele geçirmek için Neuve Chapelle bölgesinde

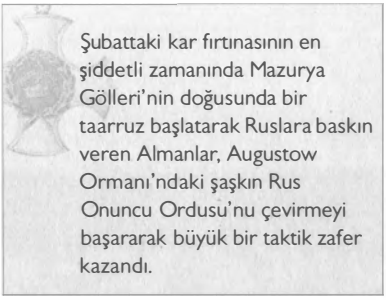

Şubattaki kar fırtınasının en şiddetli zamanında Mazurya Gölleri'nin doğusunda bir taarruz başlatarak Ruslara baskın veren Almanlar, Augustow Ormanı'ndaki şaşkın Rus Onuncu Ordusu'nu çevirmeyi başararak büyük bir taktik zafer kazandı.

bir kez daha taarruza geçti. Lâkin gittikçe vahimleşen mühimmat kıtlığından ötürü topçular sadece 40 dakika süren hafif bir bombardıman icra edebildi. Son muharebeden bu yana bölgedeki Alman savunmalarının pekiştirilmiş olması da BEF'in kararlı düşmanı karşısında pek az avantajı olduğu anlamına geliyordu. Dolayısıyla ilerleyen İngilizler, hasar görmemiş tahkimatları içindeki Almanların şiddetli mukavemetiyle karşılaştı ve hücum sonuçsuz kaldı. Taarruzun komutanı Douglas Haig, topçu desteğinin yetersizliğinden dolayı taarruzun beyhude olduğunu kavradı. Nitekim Haig, takdire şayan bir kararla sadece bir günün ardından taarruza son verdi. İngilizler yaklaşık 11.000 kayıp vermişti.

Almanları Fransa'daki mevzilerinden atmaya yönelik ilk büyük çaba başarısız olmuştu. Müttefik kuvvetler, icra ettikleri bütün taarruzlarda topların gücü sayesinde Almanların ön siperlerini aşmayı başarmış fakat yorulan askerler başarılarını sonraki siperleri de ele geçirecek şekilde genişletememişti. O aşamada Müttefik topçu ateşinin etkisi yitmiş ve Almanlar başlangıçtaki şoku üzerlerinden atmıştı. Neticede Fransız ve İngiliz komutanların pek çoğu mücadeleyi bir yıpratma savaşı olarak görmeye başlarken, Haig başta olmak üzere kimi subaylar ise zaferin büyük bir yarma harekâtıyla geleceğine ilişkin inançlarına sıkı sıkıya bağlı kaldı.

RUS CEPHESİ

1915 yılı Doğu Cephesi'nde muhtelif sonuçlarla başladı. Conrad Rusları Galiçya'dan atmayı umuyor, Hindenburg ve Ludendorff ise Polonya'daki Rus kuvvetlerini yok etmek için hazırlanmış büyük bir taarruzun özlemini çekiyordu. Doğu Cephesi'nden daha tedbirli beklentileri olan Falkenhayn ise Hindenburg'un devasa birlik taleplerini hiçbir zaman tam olarak yerine getirmedi ki, bu da doğudaki taarruzların Hindenburg'un umduğundan daha sınırlı olmasıyla sonuçlandı. Şubattaki kar fırtınasının en şiddetli zamanında Mazurya Gölleri'nin doğusunda hücuma kalkarak Ruslara baskın veren Almanlar, Augustow Ormanı'ndaki şaşkın Rus Onuncu Ordusu'nu çevirmeyi başararak büyük bir taktik zafer kazandı. 100.000 Rus öldürülmüş, 90.000 kadarı da esir alınmıştı. Conrad'ın emrindeki güneydeki Avusturya kuvvetleri Almanların başarısını taklit etmeye çalıştı. Ancak

ŞUBAT 1915'TEKİ TAARRUZDA BÜSBÜTÜN KARA SAPLANAN BİR ALMAN SÜVARİSİ.

Rusları Karpat Dağları'ndan atmak ve Przemysl'de kuşatma altında bulunan kuvvetlerini kurtarmak umuduyla başlatılan ve kış vakti dağlarda icra edilen Avusturya taarruzu fena hâlde başarısız oldu. Przemysl'deki 120.000 kişilik Avusturya garnizonu teslim olurken, karşı taarruza geçen Ruslar ise savunmasız Macaristan ovasına ulaşmaya artık hiç olmadığı kadar yakındı.

İttifak Devletleri kuzeyde başarı kazanmışsa da Avusturyalıların bozgunuyla büyük bir kaygıya kapılan Falkenhayn, General Mackensen komutasındaki On Birinci Ordu'nun Galiçya'ya kaydırılmasına onay verdi. Alman hamlesi büyük bir gizlilik içinde gerçekleşti ve Rus istihbaratı yeni Alman gücünün varlığını öğrenmeyi başaramadı. Falkenhayn Ruslara karşı yerel bir üstünlük elde etmişti. Ayrıca yaklaşan taarruzu desteklemek için Almanlar Doğu Cephesi'nde o zamana değin görülmedik bir topçu yığınağı yapmıştı. Tarihler 2 Mayıs'ı gösterirken 950 top o zamana değin eşine rastlanmadık şiddette bir hazırlık bombardımanına başladı. Rus Üçüncü Ordusu'nu bütünüyle gafil avlanmıştı. Ağır bombardımanla şaşkına dönen birkaç Rus birliği panik içinde mevzilerini terk etti. Almanlar Tarnow ve Galiçya arasındaki Rus hatlarında açtıkları gedikten ilerleyerek Polonya'ya akıyordu. Almanların bu ilerleyişi ayrıca Galiçya'nın daha güneyindeki Rus kuvvetlerini kanatlarından çevrilme tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyordu. Nitekim,

PRENS EITEL FRIEDRICH TARAFINDAN TEFTİŞ EDİLEN BİR ALMAN BİRLİĞİ DOĞU CEPHESİ'NİN OLAĞAN İNTİKAL BİÇİMİYLE – YANİ YAYAN HÂLDE – İLERLERKEN.

söz konusu bölgedeki Ruslar ricata başladı ve Avusturyalılar Haziran ortasında Lemberg'i geri aldı. Avusturya'ya bir Rus istilası tehlikesi nihayet sona eriyordu.

Kayzer'in desteğini alan Hindenburg, doğudaki taarruzlara devam ederek Alman On Birinci Ordusu'nun güneydeki Brest-Litovsk'a ilerlemesini emretti. Bu esnada Alman On İkinci Ordusu da kuzeye, Varşova'nın doğusuna ilerliyordu. Devam eden Alman taarruzu Temmuz ayında başlayarak istikrarlı bir gelişme gösterdi. Rus genelkurmayı, iki koldan ilerleyen Alman güçlerinin devasa Polonya çıkıntısında konuşlu bütün Rus ordularını çevirebileceğini fark etti. Böylelikle arkalarında 90.000 kişilik bir artçı güç bırakan Ruslar mevzilerini terk etmeye başladı. 5 Ağustos'ta Varşova'yı alan Almanlar, ayın sonunda Brest-Litovsk'a kadar ulaşmışlardı; Polonya çıkıntısı artık yoktu. Ruslar, İttifak Devletleri karşısında muazzam bir toprak kaybına uğramış fakat ordularını tek parça hâlinde geri çekmeyi başarmıştı. Falkenhayn'ın doğudaki harekât için verdiği destek zayıflamaya başlasa da Alman kuvvetleri Eylül

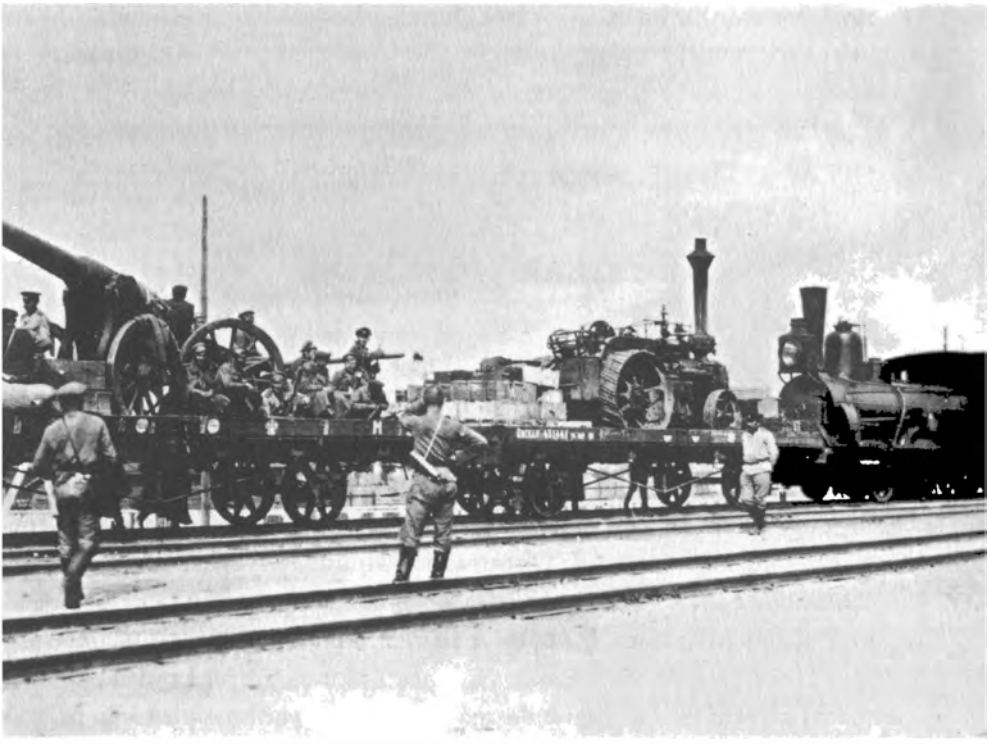

ortalarına kadar daha düşük bir hızla ilerlemeye devam etti.

Almanların 1915 yılında doğuda kazandıkları zaferler Birinci Dünya Savaşı'nın en büyük başarıları arasındadır. Rus kuvvetleri 482 kilometre kadar geriye itilmiş, Alman ve Avusturyalılar 900.000 kadar Rus öldürüp 1.000.000 kadarını da esir almıştı. Bununla birlikte İttifak Devletleri de kazanımları karşılığında yüksek bir bedel ödeyerek 650.000 zayiat vermişti. 1915 yılı Rusya için yıkıcı olsa da ölümcül değildi. Fakat savaş devam ettikçe, bu baskıyı ne Rus ekonomisi ne de Rus siyasi sisteminin daha fazla kaldırabileceği malûm oldu. Silahlı kuvvetlerin ikmal maddeleri hızla azalıyordu; birçok askerin tüfeği bile yoktu. Ayrıca Çar II. Nikola

DOĞU CEPHESİ'NİN GENİŞLİĞİ RUSLARA İKMAL VE LOJİSTİK KÂBUSLARI YAŞATTI. RUS DEMİRYOLLARI SAVAŞIN GETİRDİĞİ YÜKÜN ALTINDAN KALKAMAYACAK VE RUS EKONOMİSİ BU AĞIR YÜKÜN ALTINDA PERİŞAN OLACAKTI.

BİR ALMAN MEVZİNE TAARRUZ EDEN FRANSIZ ASKERLERİ – 1915.

siyaseten müthiş bir hata yaptı: Uğranılan bozgunlar için Grandük Nikola'yı suçlayan hükümdar, kuzenini görevden alarak ordunun başına geçti. Her ne kadar kendini adamış da olsa, Çar son derece kötü bir komutandı. Buna ilaveten kendisinin başkentteki yokluğu Rus siyasi düzenini karısı Çariçe Aleksandra ve dengesiz akıl hocası Rasputin'in ellerine bırakacaktı.

DİĞER TAARRUZLAR

Batı Cephesi'ndeki son başarısızlıklardan yılmayan Joffre hayli büyük ve müşterek bir Müttefik taarruzu planladı. Sıklet merkezini Champagne'daki Fransız birliklerinin oluşturacağı taarruz, Artois'ya yönelik müşterek bir İngiliz-Fransız hücumuyla desteklenecekti. Lâkin bu hamlelerin farkında olan Falkenhayn, savunmalarını gereğince tahkim etmişti. General Castelnau komutasında Champagne'da bulunan Fransız Sekizinci Ordu Grubu, üç günlük bir hazırlık bombardımanının ardından 25 Eylül'de Verdun ve Rheims arasındaki bölgeye ilerledi. Piyade taarruzu muharebe alanını bataklığa çeviren sağanak yağmurun altında gerçekleşmişti. Yine de Joffre, askerlerinin ruhunun düşman cephesinin yarılmasıyla sonuçlanacak bir zafer getirmesini bekliyordu. Bandoların çaldığı *La Marseillaise'*in (Fransız milli marşı) nağmeleri eşliğinde ilerleyen Fransız askerlerinin azmi şüphesiz yüksekti. Fakat hücum ilk Alman siperlerini aşmakta başarılı olduysa da, ikinci siperlerin labirentinde kaçınılmaz olarak hızını kaybetti. Bu aşamada Joffre cephenin yarılamayacağını anlayıp taarruzu durdurdu. Ancak Almanların öngörülebilir karşı taarruzuyla muharebe 4 Kasım'a değin tüm şiddetiyle devam etti. Nihayetinde siper hatlarında yine çok az değişiklik olmuş ve buna karşılık Fransızlar 145.000, Almanlar ise 75.000 zayiat vermişti.

Artois'daki Müttefik taarruzu ise biraz daha iyi gitti. Plana göre Fransız Onuncu Ordusu Vimy Tepesi'ne hücum edecek, daha kuzeyde konuşlu BEF ise Loos Köyü istikametinde taarruza kalkacaktı. Yarmanın ardından iki kuvvet Lens kenti yakınlarında bir araya gelecek ve bölgedeki Alman birliklerinin irtibat yollarını kesmek için birlikte hareket edecekti. Fransız taarruzu felaketle sonuçlandı. Fransız askerleri bir kez daha Almanların ilk savunmalarını aşarak Vimy Tepesi'nin zirvesine çok yaklaşmış fakat Alman topçusunun ateşiyle tarumar olmuştu.

İngilizler Loos Muharebesi'nde Fransızlara kıyasla daha başarılı oldu. Haig'in komuta ettiği taarruz, dikkatlerini daha güneydeki Fransız

KITCHENER ORDUSU

1914'te yüz binlerce genç, Kitchener'ın çağrısıyla orduya yazılmak için akın etti. "Kitchener Ordusu" milyonlarca gönüllüden oluşacaktı. Erlerden biri, o milli heyecana nasıl kapıldığını şöyle aktarır:

> 1914 Ağustos'unu anımsayabiliyorum. Tüm o hasır şapkalar ve parktaki bandoyla sıcak bir yazdı. Savaşın patlak vermesini de hatırlıyorum: Bayraklar dalgalanıyor ve askere alım bürolarının önünde kuyruklar oluşuyordu. Bu kuyruklardan birine ben de girdim. Bu iş için biraz gençtim lâkin sıradakilerin pek çoğu da öyleydi. Bunu bana neyin yaptırdığını bilmiyorum. Cesur değildim, o türden biri değildim.

İnsanları askere yazılmaya teşvik eden hususlardan biri de hükûmetin aynı şehir yahut yöredeki hemşerilerin birlikte hizmet etmelerine izin verileceği sözüydü. Dolayısıyla birçok yeni birliğin "Sanatçı Tüfekler" ve "Mahalle Okulu Alayı" gibi isimleri oluyor ve acemi askerler arkadaş canlısı yerel bir hava soluyordu. Bu birliklerin en meşhurları "Ahbap Taburları"ydı. Kimi örneklerde küçük bir kentin askerliğe elverişli bütün erkekleri orduya yazılıp hep birlikte savaşa gitti. Mahalli birliklerin harikulade bir askere alım aracı olduklarına ve yoldaşlık hissiyatını körüklediklerine şüphe yoktu. Ancak bozguna uğranılan büyük bir muharebede yerel yönden korkunç sonuçlar doğurmaları da kaçınılmazdı. Bunun örneklerinden biri *Barnsley Pals*'tır. 50.000 nüfuslu bu küçük şehir, Kitchener Ordusu'nun saflarına iki tabur asker kattı. Somme Muharebesi'nin ilk gününde şiddetli çarpışma gören taburlar 241 ölü ve bunun dört katı kadar yaralı vermiş, Barnsley'deki neredeyse herkes bir sevdiğini ya da dostunu kaybetmişti. Barnsley sakinleri günümüzde bile taburlarının 80 yıl önce verdiği kayıpları anar.

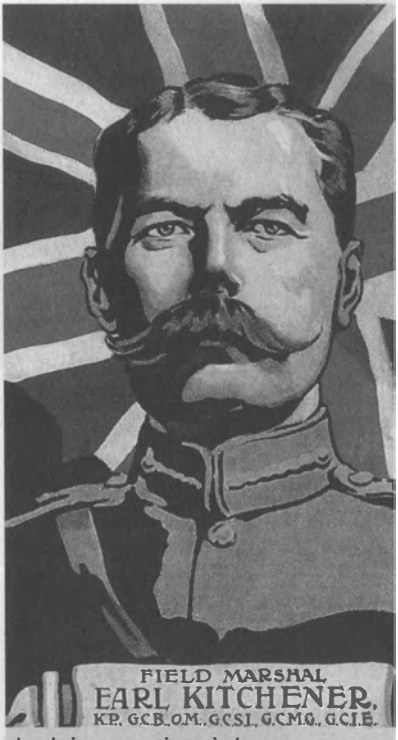

İNGİLİZ ASKERİYESİNİN SERT BAKIŞLI SEMBOLÜ LORD KITCHENER.

hücumuna yöneltmiş olan Almanları gafil avladı. Savaşta ilk kez kimyasal gaz desteği alan İngiliz taarruz gücünün merkez kolu istikrarlı bir ilerleme kaydetti. Hatta bazı askerlerin Almanların ikinci savunma hatlarını da yararak ötesindeki savunmasız araziyle karşı karşıya kaldığı rapor edilmişti. Fakat bu başarıyı genişletecek ihtiyat birliklerinin yerinde yeller esiyordu. BEF'in yüksek komutanı General French, Haig'in tavsiyesine uymayarak ihtiyat birliklerini Britanya hatlarının o kadar gerisine konuşlandırmıştı ki, söz konusu birliklerin cephe hattına ulaşması tam bir gün sürmüştü. Alman

ASKERÎ EĞİTİM GÖRMEK ÜZERE WHİTEHALL, LONDRA'DAN FARNBOROUGH'A GİTMEYE HAZIRLANAN İNGİLİZ GÖNÜLLÜLER 1 KASIM 1915.

SANATÇI ALFRED LEETE'İN, KITCHENER'I BRİTANYALILARI MİLLİ GÖREVLERİNİ YAPMAYA ÇAĞIRIRKEN TASVİR ETTİĞİ MEŞHUR ASKERE ALIM AFİŞİ.

ihtiyatları geçen süre zarfında bölgeye İngilizlerden önce varmış ve bunların mevzileri onarıp, yeni bir Britanya taarruzuna karşı savunma durumuna geçmeleriyle eldeki geçici fırsat kaçırılmıştı. Joffre'nin kuzeydeki müşterek harekâtı böylelikle başarısız olmuştu. Bilanço yüksekti: Fransızlar 190.000, İngilizler 60.000 ve Almanlar ise 213.000 kayıp vermişti. Yıpratma savaşı ağır adımlarla yoluna devam ediyordu.

SİYASİ YANKILAR

Birinci Dünya Savaşı'na giren büyük güçler arasında kitle ordusu bulunmayan ve zorunlu askere alım uygulamayan tek ülke Britanya'ydı. Savaşın uzun ve çetin olacağına inanan Kitchener'ın isabetli tavsiyesiyle, Britanya milyonlarca kişiden müteşekkil bir ordu kurmak için savaşın başında kolları sıvadı. Zorunlu askerlik konusunda hâlâ ihtiyatlı olan İngilizler, sert yüzlü Kitchener'ın resmi altında "**İngilizler – Kitchener sizi istiyor**" yazılı

afişle özdeşleşen gönüllü askerlik kampanyasına bel bağladı.

Gönüllü askerlik çağrısı, hükûmetin en güzel rüyalarında görebileceğinden daha büyük bir başarı sağlayacak ve yüz binlerce genç adam, Birinci Dünya Savaşı'nda vazife yapmak için akın edecekti. Başvuru sayıları öylesine yüksekti ki, ordunun bunca kişiye silah ve barınak sağlayabilmesi zaman aldı. "Kitchener Ordusu" olarak bilinen bu yeni gücü oluşturanlar, yaşamlarının baharındaki Britanya gençleriydi. 1915'te azar azar siperlere ulaştırılan bu acemi askerlerin pek çoğu bir sonraki yıla kadar muharebe görmedi. Daha önce böyle bir kuvvet toplamamış olan İngiltere'nin 1916 için ondan beklentileri yüksekti.

Kitchener Ordusu Almanlarla büyük hesaplaşmasına hazırlanırken, 1915'teki askerî başarısızlıklar ise General French'in hükûmetin gözünden düşmesinden kaynaklı bir komuta değişikliğiyle sonuçlandı. French, ürkekliği nedeniyle savaşın başında pek çok düşman edinmişse de gözden düşmesinin asıl nedeni, Loos Muharebesi'nde ihtiyat kuvvetlerini gerektiği gibi kullanamadığı yönündeki kanaatti. French, Haig'le sıkı bir iletişim kurmayı da başaramamış ve görünüşe göre büyük bir zaferi elinden kaçırmıştı. Ayrıca Haig'in, komutanının düşüşünde rolü varmış gibi görünür: French'in noksanları hakkında Kral V. George'a yazdığına ilişkin pek az şüphe mevcuttur. Ancak Haig aslında French'in azli için uğraşmadı. French'in Aralık ayındaki azlini müteakip BEF'in başına Haig geçti. Yeni komutan 1916'da Kitchener Ordusu'nu zafere ulaştırmakla görevlendirilecekti.

SANATÇI TÜFEKLER (PİYADE) ALAYI PERSONELİ İNGİLİZ TEĞMEN. TEĞMENİN ELİNDE, CEPHEYE GİDECEK ÇİÇEĞİ BURNUNDA SUBAYLARA VERİLEN SAHRA HİZMET TALİMNAMESİ GÖRÜLÜYOR.

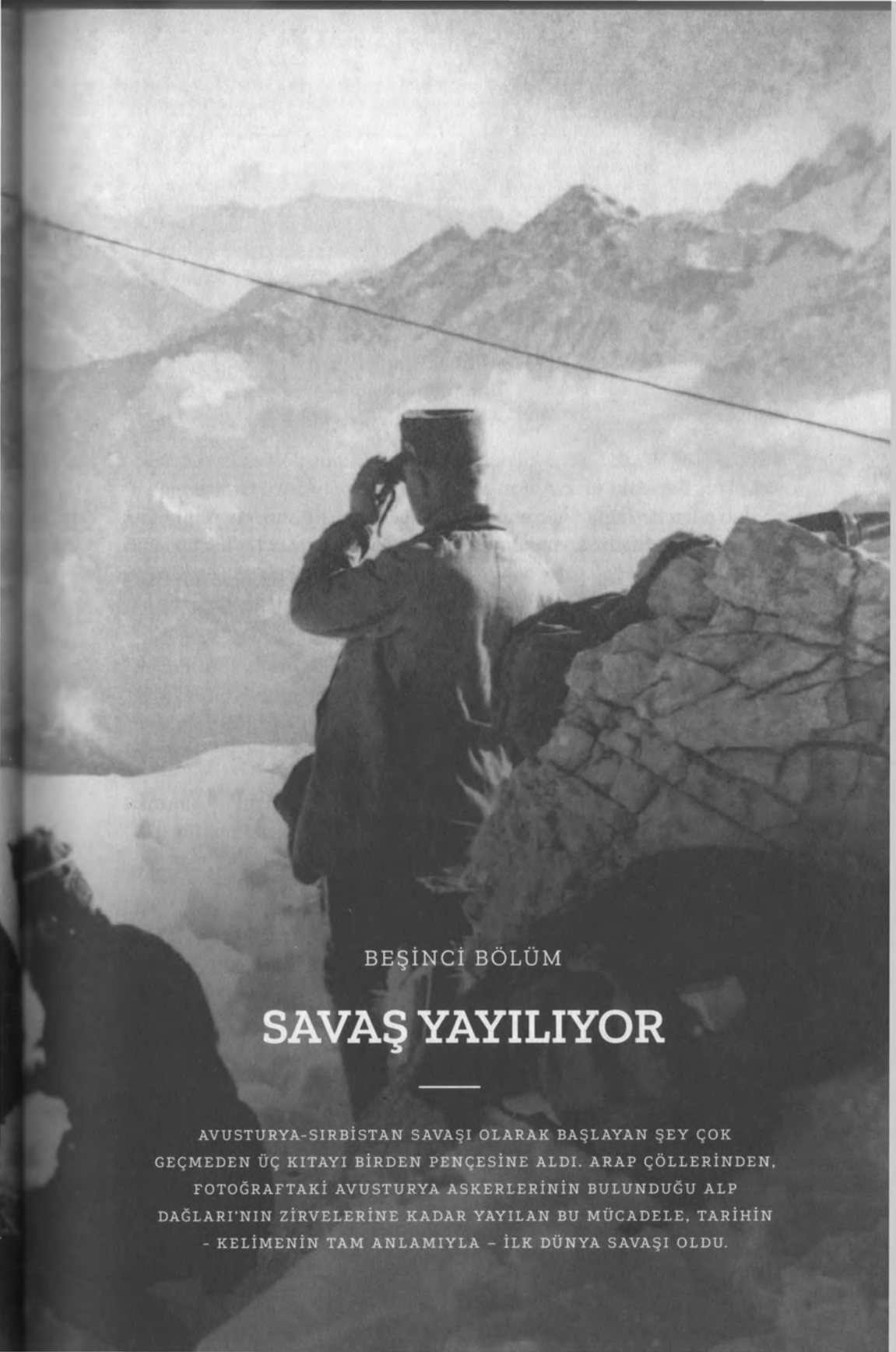

BEŞİNCİ BÖLÜM

SAVAŞ YAYILIYOR

AVUSTURYA-SIRBİSTAN SAVAŞI OLARAK BAŞLAYAN ŞEY ÇOK GEÇMEDEN ÜÇ KITAYI BİRDEN PENÇESİNE ALDI. ARAP ÇÖLLERİNDEN, FOTOĞRAFTAKİ AVUSTURYA ASKERLERİNİN BULUNDUĞU ALP DAĞLARI'NIN ZİRVELERİNE KADAR YAYILAN BU MÜCADELE, TARİHİN - KELİMENİN TAM ANLAMIYLA – İLK DÜNYA SAVAŞI OLDU.

AFRİKA'DAKİ SAVAŞ

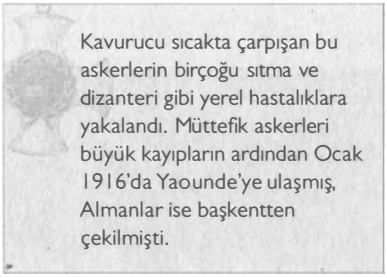

Kavurucu sıcakta çarpışan bu askerlerin birçoğu sıtma ve dizanteri gibi yerel hastalıklara yakalandı. Müttefik askerleri büyük kayıpların ardından Ocak 1916'da Yaounde'ye ulaşmış, Almanlar ise başkentten çekilmişti.

Almanya'nın Afrika'da dört adet kolonisi mevcuttu: Togoland, Kamerun, Atlantik kıyısındaki Alman Güneybatı Afrikası ve Hint Okyanusu kıyısındaki Alman Doğu Afrikası. Müttefikler savaş başladıktan kısa bir süre sonra bu değerli Alman sömürgelerini fethetme kararı aldı. Bunun neticesinde icra edilecek harekâtlar Avrupa'dakilerden farklı olacaktı.

Küçük Togoland, Müttefiklerin taarruzu karşısında düşen ilk Alman kolonisi oldu. Buradaki ufak Alman garnizonu Dahorey'den Fransızların, Altın Sahili'nden de İngiliz hücumuyla kuşatılarak 26 Ağustos'ta teslim oldu. Kamerun'da ise, İngiliz komutasındaki Askarilerin başarısız bir hücumunun ardından Fransız ve İngilizler bölgedeki Alman garnizonunu yok etmek için müşterek bir taarruza kalktı. Ekvator Afrikası'ndaki Fransız sömürge birlikleri, Kongo'daki Belçika kuvvetleri ve Nijerya'daki Britanya sömürge birlikleri 7.000 kişilik Alman garnizonunu 1915'te sahilden 320 kilometre kadar içeriye, başkent Yaounde'ye sürdü. 25.000 Müttefik askeri, ellerindeki avantajdan mümkün mertebe faydalanmak için balta girmemiş ormanları ve geçit vermeyen bataklıkları aşmaya uğraştı. Kavurucu sıcakta çarpışan bu askerlerin birçoğu sıtma ve dizanteri gibi yerel hastalıklara yenik düştü. Müttefik askerleri büyük kayıpların ardından Ocak 1916'da Yaounde'ye ulaşmış, Almanlar ise başkentten çekilmişti. Harekât 18 ay sürmüş fakat Kamerun alınmıştı.

Afrika'daki diğer iki Alman kolonisinin fethi ise çok daha zor olacaktı. İngilizler Alman Güneybatı Afrikası'nın fethini, kuvvetleri kısa zaman önceki Boer Savaşı'nda Britanya'ya karşı savaşmış olan Başbakan Louis Botha'nın emrindeki yeni Güney Afrika Birliği idaresine bırakmıştı. Lâkin Botha,

GENEL BAKIŞ

Tarihin ilk gerçek küresel çarpışması Birinci Dünya Savaşı'ydı. Afrika'dan Uzak Doğu'ya, Müttefikler savunmasız Alman kolonilerini yok etmeye çalıştılar. Birinci Dünya Savaşı'nın bu daha küçük çarpışmaları Afrikalı, Hint, Japon, Arap ve Avustralya güçlerini içeriyordu. Yangın Avrupa'da da İtalya'dan Bulgaristan'a ve Osmanlı İmparatorluğu'na yayılacak şekilde büyümüş, yeni ulus ve cepheleri içine almıştı. Birinci Dünya Savaşı'nın birçok yönden en şiddetli safhasına ulaştığı yer, Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan stratejik suyoluna ev sahipliği yapan Çanakkale Yarımadası oldu.

CEPHEYE SIĞIRLARI ÜZERİNDE GİDEN BU ALMAN YANLISI ASKERLERDEN GÖRÜLDÜĞÜ ÜZERE, AFRİKA'DAKİ SAVAŞ GENELLİKLE DOĞAÇLAMA YÖNTEMLERLE İCRA EDİLİYORDU.

Güneybatı Afrika'daki Alman kuvvetlerinin yok edilmesi teşebbüslerine hemen başlayamazdı. Zira Güney Afrika'daki Britanya karşıtı Boerler, 1914'teki savaşın patlamasından kısa bir süre sonra – Almanların da körüklemesiyle – ayaklanma başlatmıştı.

Boer ayaklanmasının 1915 başlarında bastırılmasının ardından Güney Afrika güçleri Alman Güneybatı Afrika'sını istila etti; Güney Afrikalılar ayrıca bölgeye denizden de taarruz etmişlerdi. Harekât son derece zorlu bir arazide, genellikle kavurucu çöl sıcağında icra edildi. Boer Savaşı'nda yaptıkları gibi süvari taktiklerinde uzman olduklarını bir kez daha gösteren Güney Afrikalılar, düşman karşısında her seferinde hareket üstünlüğü sağladı. Ayrıca Güney Afrikalılar Almanlara karşı yerel bir ayaklanmadan da destek aldı. Temmuz 1915'te harekât bitmiş ve Alman Güneybatı Afrikası düşmüştü.

Alman Doğu Afrikası için verilen mücadele uzun soluklu ve çarpıcı oldu. Çoğunluğunu Askari birliklerinin

MÜTTEFİKLERİN BAŞ BELASI GENERAL PAUL VON LETTOW-VORBECK.

ALMAN HAFİF KRUVAZÖRÜ SMS KÖNIGSBERG, HİNT OKYANUSU'NDAKİ İNGİLİZ KRUVAZÖRLERİNİ ATLATMAK İÇİN MANEVRA YAPARKEN

AFRİKA'DAKİ DENİZ MUHAREBELERİ

Britanya ve Almanya'nın deniz unsurları 1915'te Doğu Afrika'nın iç sularında karşı karşıya geldi. Küçük ama şiddetli mücadelede avantaj başlangıçta Alman filotillalarındaydı. Britanya, Tanganika Gölü'nü ele geçirmek maksadıyla iki motorbot göndermişti. Kongo'ya intikal eden bu küçük tekneler, akabinde bir nehir ve bataklıklar dizisini geçip, kimi zaman da karadan nakledilerek 3.869 kilometrelik bir mesafe kat etti. Motorbotların destansı yolculukları sonucunda Tanganika Gölü İngilizlerin eline geçti. Ancak Hint Okyanusu'ndaki daha büyük İngiliz gemileriyle temastan kaçınmak için Rufiji Nehri'nin yukarısına kaçmış olan Alman hafif kruvazörü *Königsberg* daha ciddi bir tehdit teşkil ediyordu. Nehre girmek, yüksek tonajlı Britanya savaş gemilerinin çoğu için imkânsızsa da bazı istisnalar mevcuttu. "Monitor" sınıfı iki eski savaş gemisi nehirden gizlice geçerek Königsberg'i gafil avladı. *Königsberg*'in kısa bir çarpışmanın ardından imha edilmesiyle, bu Alman kruvazörünün Afrika nehirlerindeki İngiliz egemenliği için oluşturduğu tehlike ortadan kaldırılmış oldu. İngiliz deniz unsurlarının Doğu Afrika'daki heyecan verici marifetleri, *Afrika Kraliçesi* isimli romanını yazması için C.S. Forester'a ilham vermiştir. (Humphrey Bogard ve Katherine Hepburn'ün başrollerini paylaştığı aynı isimli filmle söz konusu hadiseler daha da ünlendi.)

oluşturduğu bu kolonideki Alman güçleri, daha sonra generalliğe terfi edecek atılgan Yarbay Paul von Lettow-Vorbeck'in komutasındaydı. Yarbayın emrindeki birliklerin mevcudu hiçbir zaman 3.000 Alman ve 11.000 yerli askeri geçmedi. Vorbeck, Müttefik kuvvetleri meşgul edebilmek için savaşın başında kendini İngilizlere karşı mümkün olabildiğince büyük bir sorun hâline getirmeye karar vermişti. Manevraya dayalı gayrinizami harpte tam bir usta olduğunu kanıtlayan Vorbeck'in emrindeki küçük kuvvet, bu savaşta Almanya'nın kendisinden daha uzun dayanacaktı.*

1914 ve 1915'te komşu Müttefik kolonilerine birkaç akın düzenleyen Vorbeck, çok geçmeden İngilizlerin dikkatini üzerine çekti. Alman Güneybatı Afrikası'nın yenilgiye uğratılmasıyla, General Jan Smuts komutasındaki bir Güney Afrika kuvveti bölgedeki İngilizleri takviye etti. Smuts, başlarına bela olan Vorbeck'i çembere alıp yok etmek için 300.000 Müttefik askerinin kullanılacağı üç kollu bir taarruz önerdi. Ancak yaklaşan tehlikeyi hızla fark eden Vorbeck, Alman Doğu Afrikası'nın yarısından fazlasını terk

* Almanya 11 Kasım 1918'te ateşkes imzalamışken, Lettow-Vorbeck'in ise 25 Kasım'da teslim olmasına gönderme yapılıyor. (ç.n.)

ederek birliklerini güneye kaydırdı. Afrika'nın iklim ve hastalıkları uzun harekât sırasında yine ağır bir darbe vurup, Müttefik kuvvetler arasındaki koşullara hazırlıksız Güney Afrikalı ve Avrupalı askerleri kırıp geçirdi. Smuts bunun sonucunda söz konusu askerleri yerli birliklerle değiştirmeyi tercih edecekti. Müttefikler 1917'de yeni bir taarruza geçtiğinde bu yerli birlikler daha dayanıklı olduklarını kanıtladılar. 1917'deki bu taarruz neticesinde daha büyük bir ilerleme kaydedildi: Önemli bir Alman gücünü ele geçiren yeni Güney Afrika kumandanı General Van Deventer, Vorbeck'i Alman Doğu Afrikası'ndan tümüyle çıkarıp Portekiz Mozambiki'ne itti.

DOĞU AFRİKA'DAKİ SÖMÜRGE KUVVETLERİNDE (SCHUTZTRUPPE) GÖREVLİ BİR ALMAN PİYADESİNİN TASVİRİ – 1914.

Vorbeck ve emrindeki küçük kuvvetin etkileyici başarıları, birkaç yüz bin Müttefik askerini dört yıldan uzun bir süre boyunca Afrika'ya bağladı. Alman general; İngilizler, Belçikalılar, Hintler, Güney Afrikalılar ve yerel birlikleri Afrika'nın vahşi topraklarında yaklaşık 6.436 kilometre boyunca peşinden sürükledi. Savaşın sonunda Vorbeck'in 15.000 kişilik kuvvetinden geriye kalan adam sayısı 4.000'di. Müttefikler ve özellikle de Güney Afrika, Vorbeck'in yok edilmesi için ciddi bir kaynak ayırmak durumunda kalmıştı. Müttefikler sarsıcı kayıplar vermiş, Vorbeck'in takibinde 80.000 İngiliz, Güney Afrikalı ve yerli asker hayatlarını kaybetmişti. Afrika'daki Almanlar önünde sonunda Müttefiklere yenik düşmüş fakat Vorbeck hayallerinin ötesinde bir başarı kazanmıştı.

SAVAŞ YAYILIYOR

Almanya'nın Uzakdoğu'da birkaç kolonisi bulunuyor, bunlar Çin kıyısındaki önemli Çingdao limanını, Yeni Gine'nin bir bölümünü ve Mariana ile Marshall Adaları da dâhil birkaç takımadayı kapsıyordu. Fakat Alman filosunun Kuzey Denizi'nde bulunmasından ötürü bu Pasifik kolonileri hemen hemen savunmasızdı. Britanya topraklarına doğrudan bir Alman

AFRİKA'DAKİ ALMAN ORDUSUNUN ASIL YÜKÜNÜ SIRTLAYANLAR YERLİ BİRLİKLER YAHUT NAMI DİĞER "ASKARİLER"Dİ.

saldırısı gerçekleşmediğinden Britanya'nın en eski müttefiki olan Japonya'nın savaşa girme yükümlülüğü yoktu. Ancak Almanya'yı yenmek için her türlü yardımı kollayan Britanya hükûmeti, Japonya'dan savaşa girmesini talep etti. Pasifik'teki Alman topraklarını ele geçirmeye istekli olan Japonların bu talebi kabul etmeleriyle Japonya 23 Ağustos 1914'te mücadeleye dâhil oldu. Almanya'nın bölgedeki en bereketli varlıklarını ele geçiren ilk taraf olmak için Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya'nın derhâl kolları sıvaması, Uzakdoğu'daki savaşı bir yarış hâline getirdi. Avustralya Yeni Gine'yi, Yeni Zelanda Samoa'daki Alman topraklarını ve Japonlar da Mariana ve Marshall adalarını zapt etti. 4.000 kişilik bir garnizonu bulunan Çingdao limanı, Uzakdoğu'daki tahkimli yegâne Alman kolonisiydi. İngilizlerin ufak bir yardımıyla Çingdao'yu kuşatma altına alan Japonlar, bölgedeki Alman müdafileri 7 Kasım 1914'te teslime zorladı. Böylece Pasifik'teki savaş pek az zayiatla sonlanmış oldu. Kısa mücadele zarfında son derece önemli toprakları ele geçiren Japonya kendi imparatorluğunu inşa etmeye başladı. Bu imparatorluğun genişlemesi için sürdürülen çabalar, istikbalde İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkili olacaktı.

Birinci Dünya Savaşı öncesindeki yıllarda, Avrupa'daki büyük devletlerin neredeyse tamamı Düvel-i Muazzama'nın en zayıfı olan Türkiye yahut

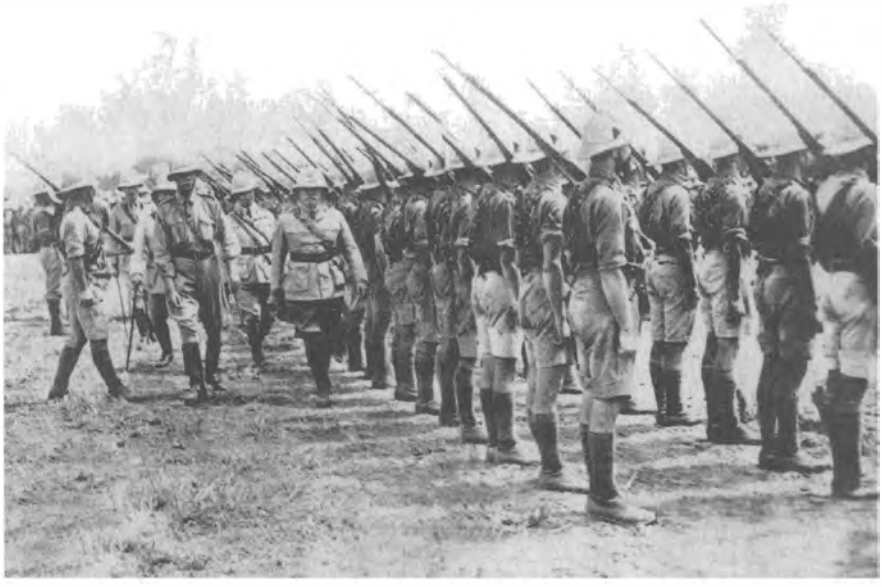

VAKTİYLE BRİTANYA'NIN DÜŞMANI OLARAK BOER SAFLARINDA SAVAŞAN GENERAL SMUTS, DOĞU AFRİKA'DAKİ BRİTANYA GÜÇLERİNİ TEFTİŞ EDERKEN.

nam-ı diğer Osmanlı İmparatorluğu'nu göz ardı ediyordu. En kuvvetli ekonomik bağlarının belki de Almanya'yla olmasına rağmen Türk yöneticiler Rusya'dan Britanya'ya kadar pek çok güçle ittifak arayışına girmişti. Bunlar arasında ise yalnızca Almanlar Türklerle ittifaka zayıf bir ilgi duyuyor gibiydi. Buna ilaveten, Jöntürk hareketinin önde gelen üyelerinden karizmatik Harbiye Nazırı Enver Paşa son derece Alman yanlısıydı. Neticede bu iki ulus 2 Ağustos 1914'te çok da hevesli olmadıkları bir ittifaka imza attı. Türkler, Almanya'yla ittifaka imza attıktan birkaç gün sonra kendilerini savaşla karşı karşıya bulunca şaşkınlığa uğradı. Türk hükûmetindeki güçlü bir hizip hâlâ Müttefiklerle ittifakı ya da tarafsızlığı yeğliyordu; dolayısıyla Türkler Avrupa'daki yangında rollerinin ne olacağı hususunda aylar boyunca birbirleriyle münakaşa etti. Almanlar Ruslarla olan mücadelelerine destek vermesi için Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa girmesinde ısrarcı oldularsa da Türkler tarafsız kalmayı sürdürdü.

Donanma Bakanı Churchill'in Türk Donanması için Britanya tersanelerinde inşa edilen iki dretnota Kraliyet Donanması'na verilmek üzere el koyması Türklerin öfkeli protestolarına neden oldu. Almanların ustalıklı diplomatik hamlesiyle durum Müttefikler için daha da kötüleşti. Alman ağır kruvazörleri *Goeben* ve *Breslau* o sırada Akdeniz'deki üstün Müttefik

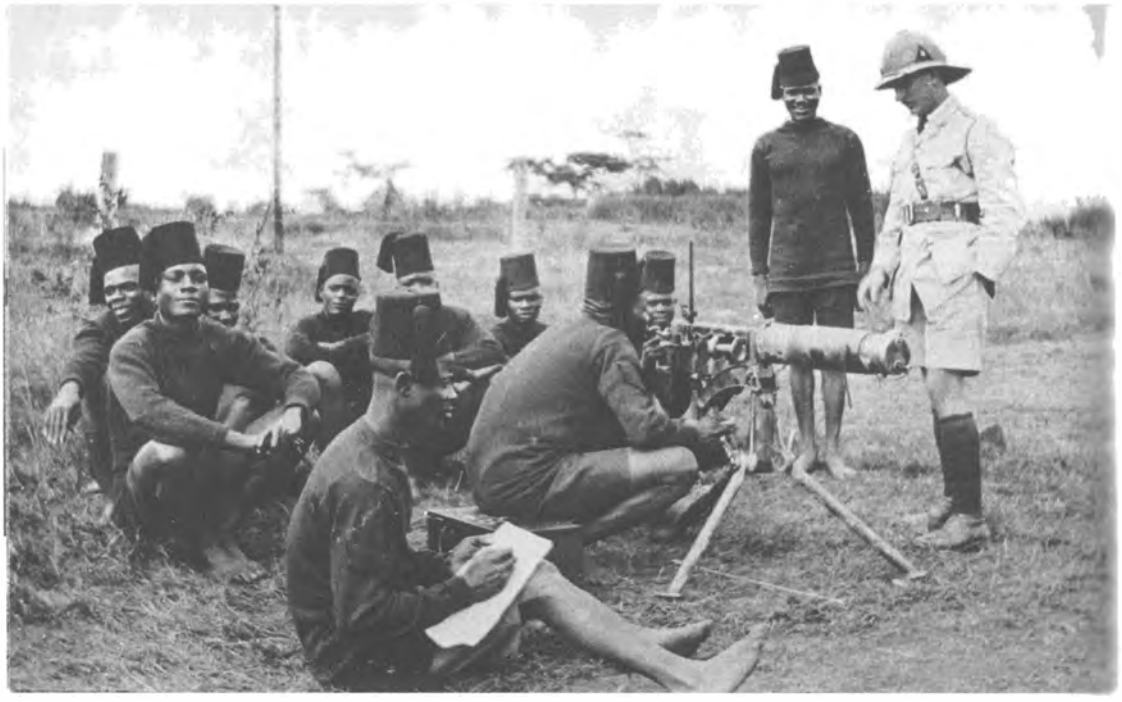

SÖMÜRGE BİRLİKLERİNE DUYULAN İHTİYAÇ SAVAŞIN ŞİDDETİYLE PARALEL BİR ARTIŞ GÖSTERDİ. ANCAK TEŞKİL EDİLEN SÖMÜRGE BİRLİKLERİNİN, FOTOĞRAFTAKİ SUDANLI GÖNÜLLÜLER GİBİ YOĞUN BİR EĞİTİME TABİ TUTULMASI GEREKİYORDU.

kuvvetleri karşısında ölüm kalım mücadelesi veriyordu. Amiral Wilhelm Souchon komutasındaki bu gemiler birkaç güçlü Müttefik filotillasını atlatarak dümenlerini Türkiye'ye kırdı. Souchon gemilerini İstanbul'a getirerek onları Türk hükûmetine takdim etti. Fes takan mürettebat üniformalarını Türk üniformalarıyla değiştirirken Souchon'un kendisi de Türk filosunun kumandanı oldu. Artık iyice Alman yörüngesine giren Türkler, 31 Ekim 1914'te İttifak Devletleri safında savaşa katıldı.

Türkler yaklaşık 800.000 kişilik bir silahlı güce sahipti. Lâkin Türk Hükûmeti kargaşaya gark olmuştu. Ekonomisi ve ulaştırma altyapısı son derece zayıf durumdaki Osmanlı İmparatorluğu'nun ırak köşeleri etnik mücadelelerle çalkalanıyordu. Dolayısıyla, modern savaşın yüküne Avrupa devletleri arasında en hazırlıksızı Türkiye'ydi. Türkler ellerini kuvvetlendirmek amacıyla Müslüman kardeşlerine Müttefiklere karşı cihat çağrısında bulundu. Lâkin çağrılarına kulak tıkanan Türkler, idareleri altındaki Arapların kendileriyle saf tutmaktansa onlara karşı ayaklanmaya daha meyilli olduğunu çok geçmeden öğrenecekti. Ancak Türkler kayda değer bir Arap yardımı olmadan da coşkuyla hücuma kalktı. Bir Türk kuvveti Süveyş Kanalı'ndaki Britanya güçlerine taarruz ettiyse de bölgeyi savunan Avustralya

ve Yeni Zelanda Kolordusu (ANZAK) tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı. Süveyş Kanalı'nın tehdit edilmesine göz yumamayacak olan İngilizler, Filistin'e yönelik bir harekât için hazırlıklara başladı. Lâkin Türklerin o yıl gerçekleşecek asıl taarruzu Kafkaslar'daki Rusları hedef alacaktı. Şiddetli soğuğa ve yüksek dağ geçitlerindeki kara rağmen Enver Paşa'nın 95.000 Türk askerini kış harekâtına sevk etmesinin bedeli ağır oldu. Dahası, karşı taarruza geçen Ruslar Türkleri geri çekilmeye zorladı ve 95.000 kişilik Türk gücünden ancak içlerinde Enver Paşa'nın da bulunduğu 18.000 kişi vatanlarına canlı dönebildi.*

Zayıf da olsalar, Türklerin taarruz teşebbüsleri İngilizlerin dikkatini çekmişti. İngilizler, genel maksadı hayati önemdeki petrol bölgelerinin korunması olan ilk taarruzlarını Mezopotamya'ya icra etti. Lâkin İngilizler 1915 yılında Türklere karşı daha büyük başarılar umuyordu. Pek çok İngiliz, Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan dar boğazları barındıran Çanakkale'ye yönelik bir harekâtın Osmanlı İmparatorluğu'nu çökertebileceğine inanıyordu.

ÇANAKKALE HAREKÂTI

Türklerin savaşa girmesi, Britanya'daki "Doğucu" hizbin taarruz umutlarını tazeledi. Büyük olasılıkla amfibi çıkarma harekâtıyla desteklenecek bir deniz kuvveti, İttifak Devletleri'nin zayıf halkasına hızlı ve ölümcül bir darbe vurulabilirdi. Fakat Kitchener ve French, eldeki tüm birliklere Batı Cephesi'nde ihtiyaç olduğu konusunda kararlıydı. Doğucuların umutları böylelikle sönmüşse de, bu fazla uzun sürmeyecekti.

Ocak 1915'te Kitchener'a Rusların Kafkaslar'daki baskıyı azaltmak için Türklere yönelik bir Müttefik harekâtı talep ettikleri haberi ulaştı. Bu talebi yanıtsız bırakmak, Rusların Alman cephesindeki çabalarının azalmasıyla sonuçlanırdı. Kitchener'ın zihninde aniden bir felaket manzarası belirdi: Rusların Doğu Cephesi'nden kuvvet kaydırması Almanların kuvvetlerini batıya yoğunlaştırmalarına olanak sağlayacak ve bu da Fransız ve İngilizlerin batıdaki taarruz çabalarına tarifi zor bir zarar verecekti. Neredeyse aynı zamanda, Doğu Akdeniz Filosu'nun komutanı Amiral Sackville Carden,

* Yazarın bu noktada Batı literatürde etkili bir isim olan Liman von Sanders'in verdiği sayıları referans aldığı anlaşılıyor. Doç. Dr. Süleyman Tekir'in Rus ve Türk kaynaklarının detaylı bir incelemesi sonucunda verdiği sayılara göre Üçüncü Ordu'nun mevcudu 118.174, muharebe ve donmalardan kaynaklı zayiatı ise 41.000 idi. Bkz., Tekir, Süleyman, *Beyaz Harp*, Kronik Yayınları, Eylül 2021, İstanbul, s.314-323. (ç.n.)

MUSTAFA KEMAL GELİBOLU'DA

MUSTAFA KEMAL

İleride Atatürk adıyla anılacak olan Mustafa Kemal, 1908'deki Türk devriminde küçük bir rol oynadı. Bundan kısa bir süre sonra İttihat ve Terakki Fırkası'nın önde gelenleriyle arası limonileşen genç subay, akabinde askerî kariyerine odaklandı. Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya'nın yanında Birinci Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıksa da, savaş ilanının ardından seçkin askerî yeteneklerini ülkesinin hizmetine adadı. Kemal Paşa, Gelibolu Yarımadası'nın müdafaası sırasında milli kahraman hâline geldi. Türkler Çanakkale'de kesin bozgundan iki kere yalnızca onun kararları sayesinde kurtuldu. Çanakkale'nin ardından kolordu komutanlığına atanıp, Rusya'ya karşı kötüleşen durumu düzeltmesi için Kafkasya'ya gönderildi. Rus Devrimi sonrasında, ilerleyen İngiliz güçlerine karşı Suriye'deki Yedinci Ordu'nun başına getirilen Mustafa Kemal, Suriye'deki durumun umutsuz olduğunu derhâl anlayıp, İngilizleri orada durdurabilmek için Halep'e çekilmek durumunda kaldı. Kemal, savaştaki en büyük Türk kahramanı olmakla yazgılı vizyon sahibi bir adamdı. Kendisi, Birinci Dünya Savaşı'nda mağlubiyet görmemiş yegâne kıdemli Türk subayıdır. Mustafa Kemal'in kahraman statüsü, Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'nın ardından geçtiği çalkantılı dönemlerde iyice pekişti. Türk ulusu, durumu düzeltmesi için yüzünü bir kez daha ona döndü ve kendisi Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı oldu.

deniz kuvvetlerinin tek başına Çanakkale'yi geçerek Rusya'ya bir ikmal yolunu açabileceğine dair Churchill'e teminat verdi. Ayrıca İngiliz kurmaylar, İstanbul'a denizden yapılacak bir bombardımanın güçsüz Türk hükûmetini düşürerek Türklerin savaştan çekilmesine zemin hazırlayabileceğini umuyordu. Doğucular istedikleri şeye sonunda tam olarak sahipti: Kraliyet Donanması, İttifak Devletleri'nden birini tek başına dize getirebilirdi. Savaş kabinesi 29 Ocak 1915'te Çanakkale Harekâtı'na onay verdi.

Çanakkale Harekâtı, 12 Müttefik zırhlısının boğazların girişindeki Türk tahkimatlarına ateş açmasıyla 19 Şubat'ta başladı. Yatık mermi yollu atışların* tahkimatlar üzerindeki etkisinin sınırlı olması ve dolayısıyla Britanya filosunun Boğazlardan İstanbul'a doğru ağır ilerleyişinin başlayabilmesi için günler gerekmesiyle, İngilizler derhâl hayal kırıklığına uğradı. Türklerin, Britanya filosunu ateş altına alabilecek ve gemiler o müthiş yanıtlarını veremeden

* İng. Flat trajectory fire: Belirli bir mesafe yahut belirli bir yükseliş açısı ile yapılan atış. Böyle bir atışta, merminin uçuş yolu hemen hemen düz bir hattır. (Genelkurmay Başkanlığı Özel Talimatname ve Özel Talimatları, Ö/ T320-5-1, *İngilizce – Türkçe Askerî Terimler Sözlüğü*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s. 254.) (ç.n.)

mevzi değiştirebilecek birkaç seyyar topçu bataryaları bulunduğu da harekât sırasında ortaya çıktı. Bu toplar ağır zırhlı savaş gemilerine karşı pek az şey yapabilir fakat hayati önemi haiz Britanya mayın temizleme gemilerine hasar verebilirdi.

İngilizler mayın temizleme görevleri için Kuzey Denizi'nde faaliyet gösteren balıkçı tekneleri ve sivil mürettebat kullanıyordu. Carden'in yaşadığı sinirsel çöküntü yüzünden Amiral Roebeck'in emrine verilen filo, 18 Mart'ta Türklerin seyyar topçu bataryalarının yoğun ateşi altında kaldı. Topçu ateşinden ürken sivil mayın temizleyicilerin, Türklerin yeni döktüğü mayınları* tespit edememeleri sonucunda üç Müttefik zırhlısı sulara gömüldü.** Çanakkale'yi zorlamanın bedeli artık çok ağır olduğundan deniz harekâtı durduruldu. Lâkin gururları namlunun ucunda olan İngilizler, Osmanlı'ya yönelik harekâttan tümüyle vazgeçmeyecekti.

ALMAN YANLISI HARBİYE NAZIRI VE BAŞKUMANDAN VEKİLİ GENERAL ENVER PAŞA.

GELİBOLU

Britanya hükûmeti, Kitchener'ın da desteğiyle, Gelibolu Yarımadası'nın zaptı ve boğazların açılmasına yönelik bir çıkarma harekâtında karar kıldı. Bu iş için Britanya 29'uncu Tümeni ile Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu'ndan (ANZAK) oluşan 70.000 kişilik bir kuvvet yığan Kitchener, harekâtın sevk ve idaresini General Ian Hamilton'a verdi. Yeterli ikmalden ve bölgenin doğru çizilmiş haritalarından yoksun olmasına rağmen Hamilton kısa zamanda bir istila planı hazırladı. General Aylmer Hunter-Weston komutasındaki 29'uncu Tümen, yarımadanın Seddülbahir

* Türkler 4 Ağustos 1914-8 Mart 1915 tarihleri arasında 11 hat üzerine toplam 403 mayın döşemiştir. (Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Deniz Harekâtı C.8, Deniz Harekatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1976, s. 155.) (ç.n.)

** Nusret Mayın Gemisi'nin 7-8 Mart gecesinde döktüğü mayınların batırdığı Müttefik gemileri, İngiliz zırhlıları HMS *Ocean* ve HMS *Irresistible* ile Fransız zırhlısı *Bouvet*'ydi. (ç.n.)

ÇANAKKALE BOĞAZI MÜDAFAASINDA KIYI SAVUNMA MAKSADIYLA KULLANILAN 24 CM K L/35 (KRUPP) TOPU VE TÜRK TOPÇULARI.

Britanya hükûmeti, Kitchener'ın da desteğiyle, Gelibolu Yarımadası'nın alınması ve Boğazların açılmasına yönelik bir çıkarma harekâtı için karar kıldı.

olarak bilinen ucuna çıkacaktı. Görevleri, kıyıya 8 kilometre mesafedeki hâkim bir tepe* olan Alçıtepe'yi zapt etmekti.** Daha kuzeyde, General William Birdwood komutasındaki Anzaklar yarımadanın Kabatepe yakınlarındaki batı kısmına taarruz edecekti. Hedefleri Conkbayırı'ndaki hâkim tepeleri ele geçirmek ve akabinde yarımada boyunca ilerleyerek güneydeki Türk kuvvetlerini çevirmekti.

İlk başta Türklerin bölgede yalnızca bir tümeni bulunuyordu. Fakat deniz harekâtının bitimi ile istilanın başlangıcı arasındaki gecikme onlara bölgeyi beş tümenle tahkim etme imkânı tanıdı. Türkler, Gelibolu'daki kuvvetlere komuta etmesi için Türkiye'deki Alman Askerî Misyonu'nun başı olan General Liman von Sanders'ı seçti. Türk tümenlerinin birinin başında ise yarımadadaki mücadelenin kahramanı olacak Mustafa Kemal bulunuyordu.

Çıkarmalar nihayet 25 Nisan'da başladı. Seddülbahir'deki kumsalın durumu sebebiyle 29'uncu Tümen beş ayrı noktaya inmek durumunda

* İng. Dominating ridge: Yüksekliği sayesinde bölgeyi bütün olarak görebilen tepe. (ç.n.)

** Akdeniz Sefer Kuvveti'nin hedefi sadece Alçıtepe'yi değil Kilitbahir Platosu'nu da ele geçirmek, böylelikle Çanakkale Boğazı'ndaki tabyalara egemen olarak Birleşik Filo'nun Çanakkale Boğazı'nı geçmesine yardım etmekti. (ç.n.)

ANZAKLAR

GELİBOLU'DA MUHAREBE DURUMUNDAKİ ANZAK ASKERLERİ

Britanya'nın 1914'te İttifak Güçleri'ne savaş ilan etmesiyle, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın da içlerinde bulunduğu birçok Britanya dominyonu savaşa dâhil olma kararı aldı. Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu (Australia and New Zealand Army Corps - Anzak) 1914 yılında Mısır'da kuruldu. Başlangıçta General Birdwood'un komuta ettiği birlik, iki Yeni Zelanda Tugayı ve 20.000 Avustralyalıdan oluşuyordu. İlk büyük muharebesini 25 Nisan 1915'te Gelibolu'da gören teşkil, yarımadada sekiz ay boyunca mücadele etti. Anzaklar burada sergiledikleri cesaret ve ruhla nam saldılar. Fakat Avustralyalılar başta olmak üzere, İngilizlerin gözünde askerî nezaket kurallarının sınırlarını sınamaya kararlı oldukça kabadayı bir topluluklardı. 1916'da Batı Cephesi'ne sevk edilen Anzaklar, Üçüncü Ypres ve Somme muharebelerinin de içlerinde bulunduğu en kanlı çarpışmaların birçoğunda vazife yaptı. Sadece 1917'de 50.000 kayıp veren teşkil, 1918'e gelindiğinde Batı Cephesi'nin en güvenilir Müttefik birliklerinden biri olarak nam salmıştı. Örneğin Ağustos 1918'deki zaferle sonuçlanan ve birçok bakımdan Müttefiklere Birinci Dünya Savaşı'nı kazandıran Amiens taarruzunda çok önemli bir rol oynadılar. Anzakların daha sonra Hindenburg Hattı'nın aşılmasında da etkisi oldu. Savaşın bitimine yakın, diğer birliklerin çoğu gibi Anzaklar da müdahil oldukları çarpışmalarla tükenmişti. Tükenmiş fakat muzafferlerdi. Birinci Dünya Savaşı'ndaki zaferin Avustralya ve Yeni Zelanda için daha büyük bir anlamı vardı: İki ulus da rüştünü ispat etmişti. Birinci Dünya Savaşı, Avustralya ve Yeni Zelanda'da birçok yönden yeni ve büyük uluslarının tarih sahnesindeki ilk önemli rollerinden biri olarak hatırlanır.

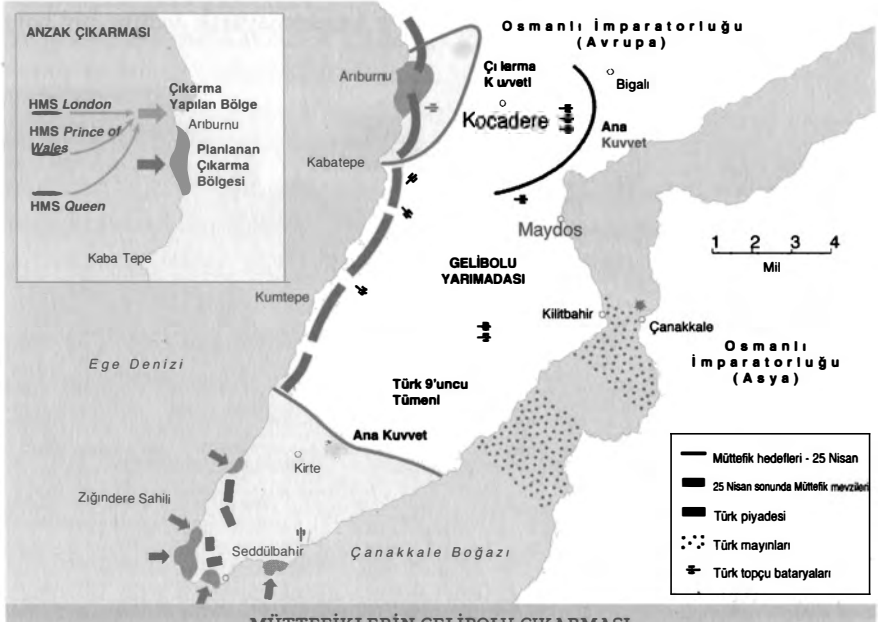

MÜTTEFİKLERİN GELİBOLU ÇIKARMASI

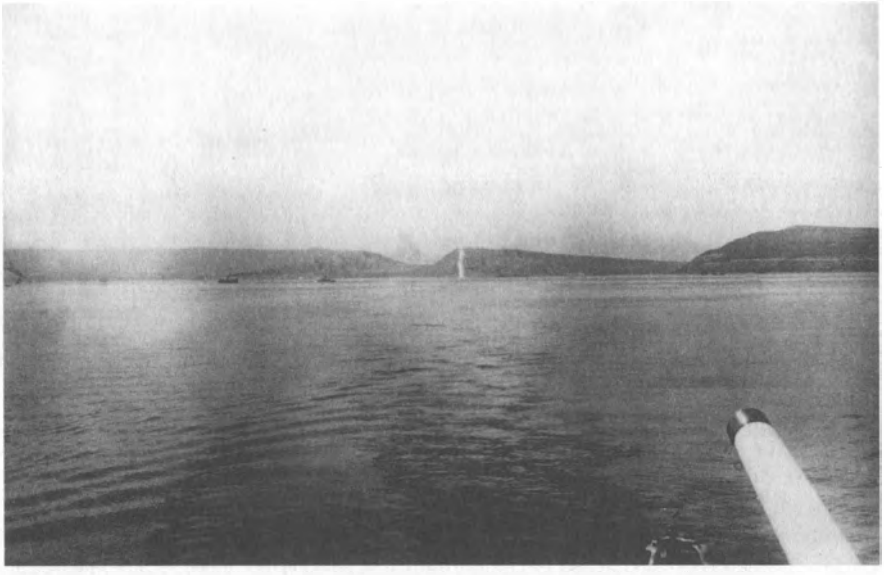

GELİBOLU'DAKİ BİR BRİTANYA GEMİSİNİN ATEŞ AÇTIĞI TÜRK GEMİSİ.

ÇANAKKALE SİPERLERİNDE FOTOĞRAFLANAN TÜRK ASKERLERİ - 1915. KUMSALLARA HÂKİM TEPELERDEKİ GENİŞ ATEŞ SAHASI TÜRKLERE BRİTANYALILAR KARŞISINDA TÜRLÜ AVANTAJ SAĞLADI.

kalmıştı. Kumsallar harflerle işaretlendi. S ve X'e çıkan askerler küçük bir direnişle karşılaşırken, Y'ye inenler ise neredeyse hiçbir mukavemet görmedi. Zayıfça komuta edilen bu şaşkın kuvvetler, sahilden iç kısımlara doğru ilerlemek için hiçbir teşebbüste bulunmayarak vahim bir hata

GENERAL BIRDWOOD'UN GELİBOLU'DAKİ HÂYLİ MÜTEVAZI KARARGÂHI.

yaptı. V ve W kumsallarına çıkarılan güneydeki birlikler ise ötekiler kadar şanslı değildi. W kumsalına çıkan askerler, hem su altı hem de kıyıda hasar görmemiş dikenli tellerle karşılaştı. Tellerin ardında ise Türklerin gayet iyi konuşlandırılmış birkaç makineli tüfek mevzi mevcuttu. İngiliz askerleri, yeniden düzen almak için duracakları iç kısımlara kadar yalnızca gösterdikleri büyük cesaret sayesinde ilerleyebildi. Buna rağmen tümen ağır kayıplar vermişti. Lancashire Piyadeleri'nin 1'inci Tabur'u güne 957 subay ve askerle başlamış, günün sonunda ise teşkilde sağlam 316 adam kalmıştı.

V kumsalındaki durum çok daha kötüydü. Savunulan bir kumsala çıkarma yapmanın tehlikelerini bilen İngilizler bu noktada bir deney yaptı. Ana çıkarma kuvveti, kumsala bir kömür gemisinden bozma *River Clyde* ile yaklaştı. Geminin iskele ve sancak taraflarına "hücum kapısı" denilen iki geçit açılmıştı. Askerler bunlardan birer birer çıkacak ve dubalardan oluşturulan rampalardan aşağı koşarak kumsala taarruz edecekti. Ancak Türklerin bölgeye birkaç makineli tüfek konuşlandırmış olması bu deneyi başarısızlığa uğrattı. İngilizlerin geçitlerden çıkmaya başlamalarıyla makineli tüfeklerin onları teker teker biçmesi bir oldu. Sonuçlar ağırdı. Askerlerden biri, *River Clyde*'dan çıkışını şöyle aktarıyor:

Tanık olduğumuz manzara karşısında kelimeler kifayetsiz kalır. Kıyıya ulaşan birbirine bağlı dubaların üzerine parçalanmış cesetler yığılmış, son duba ile kıyı arasında ceset yığınından müteşekkil bir iskele oluşmuştu. Cesetlerin üstüne basmadan kıyıya ulaşmak imkânsızdı. Koyun etrafındaki deniz kanla kızıllaşmıştı.

GELİBOLU'DAKİ BRİTANYA KUVVETLERİNİN KOMUTANI GENERAL IAN HAMILTON.

Sonunda bir köprübaşı kurmaya yetecek kadar asker V kumsalına çıkmayı başarmış ancak ilerleme her noktada durmuştu. Şayet S, X ve Y kumsallarındaki kuvvetler harekete geçmiş olsalardı, müdafi Türkleri kanatlarından vurabilirlerdi. Bu başarısızlığın sorumluluğu, önündeki fırsatı değerlendirmeyi başaramayan zayıf ve fazla ihtiyatlı bir komutan olan Hunter-Weston'ındır.

Harekâtın daha kuzeyinde görevli Anzak birliklerinin de şansı yaver gitmedi. Güçlü bir akıntı, çıkarma gücünü rotasından 1.6 kilometre saptırmıştı. Anzaklar oldukça geniş bir kumsal yerine Arıburnu tepeleriyle çevrili son derece dar bir koya çıktı (burası daha sonra Anzak Koyu olarak anılacaktı). Gözü pek Anzaklar, ilk hedefleri olan Conkbayırı'na ulaşmak için zorlu arazide mücadele verdi. Lâkin tehlikenin derhâl farkına varan Mustafa Kemal, bir taburluk kuvvetiyle birlikte hızla bölgeye koştu. Mustafa Kemal'in kuvvetleri, savunmasız Conkbayırı'na, hızla ilerleyen Anzaklar'dan kısa bir süre önce ulaştı.* Sayıları düşmanlarına kıyasla oldukça az olan Türkler, Anzakların tepeleri ele geçirmeye yönelik birkaç taarruzunu çoğu kez göğüs göğse çarpışarak geri püskürttü.

O can alıcı günde 30.000 kadar İngiliz ve Anzak kıyıya çıktı. Ancak Türkler, ekseriyetle kıl payıyla da olsa dayanmayı başardı. Neticede iki taraf da siper kazmaya koyuldu ve Gelibolu'daki muharebe koşulları, Batı Cephesi'ndeki yıpratma savaşınınkine benzer bir mahiyet aldı. Lâkin Gelibolu'daki

* 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in emrinde, 57'nci Piyade Alayı'nın üç taburluk kuvveti ve bir dağ bataryası mevcuttu. (ç.n.)

durum Müttefikler için çok daha kötüydü. Başta Anzak Koyu olmak üzere Türkler yüksek bölgelerin tamamını ellerinde bulunduruyor ve Müttefik siperlerini ateş yağmuruna tutabiliyordu. Müttefikler kıyıdan iç kesimlere doğru ilerlemeyi başaramamıştı ki, bu da Gelibolu'da Batı Cephesi'nin geri bölgelerindeki gibi "güvenli bölgeler" bulunmadığı anlamına geliyordu. Dolayısıyla askerler, cephe hattının

OLASI BİR TÜRK TAARRUZUNA KARŞI ETRAFI KOLAÇAN ETMEK İÇİN PERİSKOPLARDAN YARARLANAN AVUSTRALYALI ASKERLER. SOL TARAFTAKİ PERİSKOPA İLİŞTİRİLEN TÜFEK, ASKERİN KENDİNİ DÜŞMANA GÖSTERMEKSİZİN ATEŞ AÇMASINI SAĞLIYOR.

ANZAK KOYU'NDAKİ SAHİLİN DARLIĞI İKMAL KARGAŞASINA NEDEN OLDU. TÜRKLERİN ELİNDEKİ KAYALIKLARIN YAKINLIĞI, ANZAK KOYU'NDAKİ HİÇBİR BÖLGEYİ DÜŞMAN ATEŞİNDEN MUAF KILMIYORDU.

GELİBOLU SİPERLERİNDEKİ AVUSTRALYALI ASKERLERİN NADİR HUZURLU ANLARINDAN BİRİ. TÜRK MEVZİLERİNİN SİPERLERİNE HÂKİM KONUMDA OLUŞU AVUSTRALYALILARIN SÜREKLİ TETİKTE OLMALARINI GEREKTİRİYORDU.

gerisinde istirahat ederlerken bile ölüm tehlikesiyle daima yüz yüzeydiler. Hava genellikle yakıcı sıcaklıktaydı. Kavrulmuş kayalık arazi ise su namına pek bir şey sunmuyordu. İkmal maddelerinin tamamının gemilerle göndermek durumunda olmaları da İngilizlerin lojistik sistemini çökme noktasına getirecek kadar zorluyordu.

ANAFARTALAR CEPHESİ

Müttefikler sonraki aylarda Türk savunmalarını yarmaya ve yüksek noktaları ele geçirmeye yönelik birkaç teşebbüste bulundu. Fakat taarruzlarının kanlı bozgunlarla neticelenmesiyle yıpratma savaşı devam etti. Her şeye rağmen, İngiliz kurmaylar düğümün çözülüp tüm yarımadanın ele geçirileceği büyük bir taarruz başlatmaya kararlıydı. Plana göre Gelibolu'ya daha kuzeydeki yeni bir mevkide, yani Anafartalar bölgesinde iki tümen çıkarılacaktı. Bu kuvvetin Türkleri hazırlıksız yakalayıp iç kısımlara doğru ilerlemesi umuluyordu. Bununla eşzamanlı olarak, güneydeki Anzak Koyu'ndan Conkbayırı'na taarruz edecek olan üç tümen de Türklerin dikkatini dağıtarak Anafartalar Cephesi'ndeki sürprizi pekiştirecekti. Bu iki Müttefik kuvveti Conkbayırı'nın tepesinde birleşecek ve ardından yarımada boyunca ilerleyerek bölgedeki Türk güçlerinin büyük bölümünü çembere alacaktı.

Çanakkale harekâtının ilk günündeki gibi bu da iyi bir plandı. Ancak temelde baskın etkisine ve gözü pekliğe dayanıyordu. Planlama öylesine büyük bir gizlilikle icra edilmişti ki Türkler şüphesiz gafil avlandı. Fakat sevk ve idaredeki zayıflık bir kez daha Britanya kuvvetlerinin başına bela oldu. Kitchener, Anafartalar'daki çıkarmaya ve buradan yapılacak harekâta komuta etmesi için General Frederick Stopford'u seçmişti. Stopford hayatında hiçbir çarpışmaya komuta etmemiş ve 1909'da askerlikten malulen emekli olmuş son derece ihtiyatlı bir adamdı. Stopford'un görevlendirilmesi, Britanya askeriyesinin kumandan seçiminde kabiliyetten ziyade rütbeyi dikkate alma eğiliminin trajik bir örneğidir.

Britanya ve Anzak güçlerinin müşterek taarruzu 6 Ağustos'ta başladı. Stopford'un kuvveti Anafartalar'a herhangi bir direniş görmeden çıkmış, baskın etkisi sağlanmıştı. Bu safhada hızlı hareket etmek hayati önem taşıyor, İngilizlerin Conkbayırı'ndaki Türk mevzilerini tehdit edebilmeleri ve Anzakların yardımına gelebilmeleri için ilerlemeleri gerekiyordu. Fakat işin altından kalkamayan Stopford olası bir bozgundan çekinerek ilerlemek yerine askerlerine siper kazdırdı. General Hamilton astını fırçalayarak ilerlemesini talep ettiyse de hareket emrini vermesi 8 Ağustos'u bulan Stopford'un bundan sonraki temposu da fazlasıyla yavaştı.

Gözcülerimiz binlerce Türkün dört bir yandan yaklaştığını bildirdi. Hazırlanmamıza zaman kalmadan yoğun şarapnel ve makineli tüfek ateşine maruz kaldık. Askerler ölmeye başladı. A ve C bölükleri neredeyse göz açıp kapayıncaya kadar imha olmuştu.

Daha güneydeki Anzak kuvvetleri ise destansı bir mücadele veriyor, sarp kayalıkta genellikle göğüs göğse çarpışıyordu. Anzak kuvvetleri mucizevi bir şekilde Türkleri Conkbayırı'nın tepesinden püskürtmeyi başardı. Fakat durum karşısında İngilizlerin fena hâlde yoksun olduğu bir hızla harekete geçen Kurmay Albay Mustafa Kemal, ihtiyat güçlerini derhâl Anafartalar'a sevk etti.* Yavaş ilerleyen Britanya kuvvetlerinden önce yüksek bölgeye varan Türkler, böylelikle Anzakların kuzeyden alabilecekleri herhangi bir yardımın önünü kesmiş oldu. Mustafa Kemal emrindeki Türkler ayrıca Conkbayırı'nın tepesindeki Anzaklara karşı coşkulu hücumlara kalktı. Tepenin engebeli zirvesindeki çatışmalar üç gün boyunca devam edecek, sayıları yetersiz ve tükenmiş olan Anzaklar sonunda geri püskürtülecekti. Bir Anzak askeri Conkbayırı'ndaki ağır tecrübesini şöyle aktarıyor:

> *Gözcülerimiz binlerce Türkün dört bir yandan yaklaştığını bildirdi. Hazırlanmaya zaman bulamadan yoğun şarapnel ve makineli tüfek ateşine maruz kaldık. Askerler ölmeye başladı. A ve C bölükleri neredeyse göz açıp kapayıncaya kadar imha olmuştu.*

Anzak birliklerini bir ihanete uğramışlık hissi sardı: İmkânsızı başararak Conkbayırı'nı almış fakat müttefikleri tarafından desteklenmeyerek ölüme terk edilmişlerdi. Anafartalar'daki olaylardan doğan hoşnutsuzluk bugün bile az da olsa mevcuttur.

---

* Müttefiklerin Anafartalar çıkarması sonrası Liman von Sanders tarafından bölgeye iki tümen sevk edilmiş ve bunlara hâkim sırtları (Kavaktepe ve Tekketepe) görevi verilmiştir. Sanders, Anafartalar Grup Komutanı (Albay Ahmet Feyzullah TÜMAY – 1309-P.4) ile yaşadığı anlaşmazlık sonucu kendisini görevden almış ve o tarihte rütbesi Albay olan Mustafa Kemal'i, 8 Ağustos 1915 günü saat 21.50'den itibaren Anafartalar Grup Komutanlığı görevine atamıştır. 9 Ağustos günü Anafartalar'da İngilizleri durduran Albay Mustafa Kemal, 10 Ağustos sabahı Conkbayırı'ndan Anzak askerlerini püskürtmüştür. C. F. Aspinall Oglander, *Büyük Harbin Tarihi Çanakkale, Gelibolu Askerî Harekâtı,* (Haz. Metin Martı), c. 2, Arma Yayınları, İstanbul 2005, s. 507. (ç.n.)

RİCAT

Gelibolu'daki mücadele aylar boyunca devam ettiyse de Anafartalar'daki çıkarmaların başarısızlıkla sonuçlanması İngilizlerin Çanakkale Harekâtı'ndan zaferle ayrılma umutlarına son verdi. Ancak yenilgiyi kabullenmek zordu ve yarımadadaki yıpratma savaşı yaz ayları boyunca devam etti. Sıcak iklim, yetersiz ikmal ve hastalıklar da zaman içinde Türkler kadar çetin düşmanlar olduklarını kanıtladı.

Ekim ayına gelindiğinde havalar değişmiş ve General Hamilton görevden alınmıştı. Hamilton'ın yerine geçen General Charles Monro, muharebenin kaybedildiğine kanaat getirerek ricat için hükûmete baskı yaptı. Monro'nun tutumu Churchill'in, "Gitti, gördü ve teslim oldu," şeklindeki iğneleyici yorumuna yol açtı. Monro'nun görüşünün baskın gelmesiyle, İngiliz ve Anzaklar Aralık ayı ortalarında kasvetli yarımadayı tahliyeye başladı. İroniktir ki

ANZAK KOYU VE ANAFARTALAR'IN ARALIK 1915'TEKİ TAHLİYESİNİN ARDINDAN TÜRKLERE ATEŞ AÇAN HMS *CORNWALLIS*. HMS *CORNWALLIS*, ANAFARTALAR'DAN AYRILAN SON GEMİYDİ.

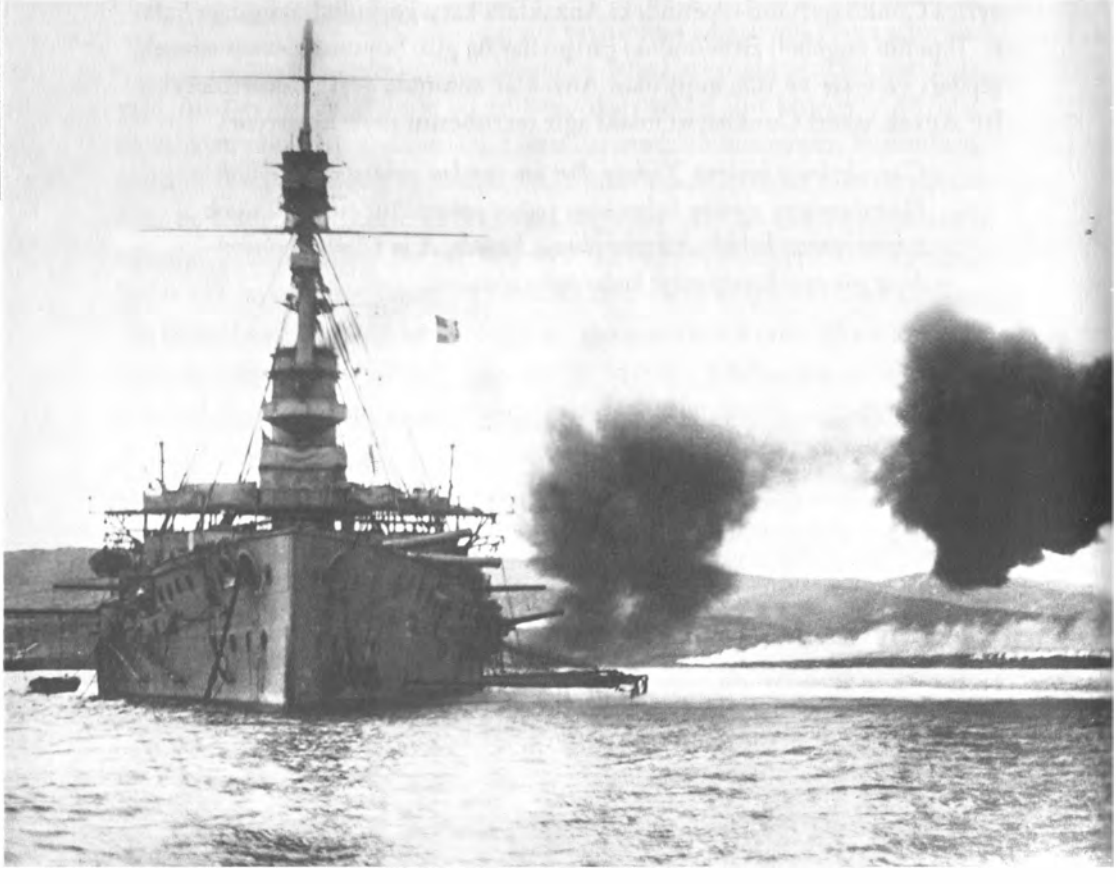

Gelibolu'nun tahliyesi, kusursuz bir beceriyle yürütülen tehlikeli bir operasyondu. Müttefik kuvvetler bu süreçte düşmanı aldatmada usta olduklarını kanıtladılar. Şayet Türkler düşman mevzilerinin gittikçe zayıfladığını fark etmiş olsaydı tüm operasyonu alt üst edebilirlerdi. Fakat onlar neler döndüğünün farkına varana kadar iş işten geçmiş ve bölgedeki son Britanya kuvvetinin 9 Ocak 1916'da Seddülbahir'i terk etmesiyle Gelibolu harekâtı sona ermişti.

Gelibolu'da yaşanan hüsranın Büyük Britanya'da birtakım sonuçları oldu. Savaştaki başarısızlıklar nedeniyle güç kaybeden Asquith hükûmeti, yerini bir koalisyon hükûmetine bıraktı. Harekâtın mimarı kabul edilen Churchill ise kabinedeki koltuğunu kaybetti ve hatta Batı Cephesi'ne giderek bir süre orada askerlik yapmayı denedi. Gelibolu, Britanya Silahlı Kuvvetleri'nde neyin yanlış olduğunun mikro örneğiydi. Harekâtı planlayanlar, Birinci Dünya Savaşı'nın savunma odaklı gerçeklikleriyle sınırlanmış olmasına rağmen ortaya iyi bir fikir koymuştu. Ancak Hunter-Weston ve Stopford tarafından temsil edilen Britanya yüksek komuta kademesi, eldeki görevi tamamlamakta yetersiz olduklarını kanıtlamıştı. Savaşın iyi niyetli 19. yüzyıl beyefendilerine değil, meslekî ve teknolojik yetkinliği mevcut subaylara ihtiyacı vardı.

İTALYA SAVAŞA GİRİYOR

Başlangıçta Üçlü İttifak'a dâhil olan İtalya, söz konusunun bir savunma savaşı olmadığını öne sürerek İttifak Devletleri safında mücadeleye katılmayı reddetmişti. Avrupa'nın savaşan devletleri, İtalyanlarla müttefik olabilmek için sonraki dokuz ay boyunca rekabet etti. İtalyanlar savaşa girmelerine karşılık "kurtarılmamış İtalya" olarak adlandırdıkları toprakları istiyordu. Trieste kenti ile Dalmaçya kıyılarının büyük bölümünü içeren bu toprakların tamamı Avusturya İmparatorluğu'na aitti. Slav topraklarının İtalya'ya verilmesine ilişkin Rus itirazlarının üstesinden gelen Müttefikler, savaşın kazanılmasının akabinde bu topraklar ve birtakım kolonyal tavizleri İtalya'ya vermeyi kabul etti. Antonio Salandra başkanlığındaki İtalyan hükûmeti, pazarlıkların ardından bedelin uygun olduğuna kanaat getirerek savaşa girme sözü verdi. Tarafsızlık yanlılarının perde arkasındaki hesapları öğrenmesinin akabinde çıkan karışıklık ve protestolar hükûmeti neredeyse devrilme noktasına getirmekle birlikte İtalya 23 Mayıs 1915'te Avusturya'ya savaş ilan etti.

ALPLER'İN ÇETİN ARAZİSİNDE İLERİ ATILAN İTALYAN ASKERLERİ.

Her ne kadar kötü yönetiliyor ve güçsüz bir ekonomiye dayanıyorsa da İtalyan Silahlı Kuvvetleri'nin 875.000 civarı askeri mevcuttu. Hâlihazırda iki cephede çarpışan Avusturyalılar ise İtalya'yla olan sınırlarını korumak için ancak 100.000

İTALYAN ASKERLERİNE ATEŞ EDEN AVUSTURYALI KESKİN NİŞANCILAR.

adam ayırabiliyordu. Bu orantısız durum, Avusturyalıları bölgede savunma odaklı bir strateji izlemeye zorladı. Avusturya'nın İtalya'yla olan sınırı boyunca uzanan dağlık alan ise bu askerî eşitsizliği

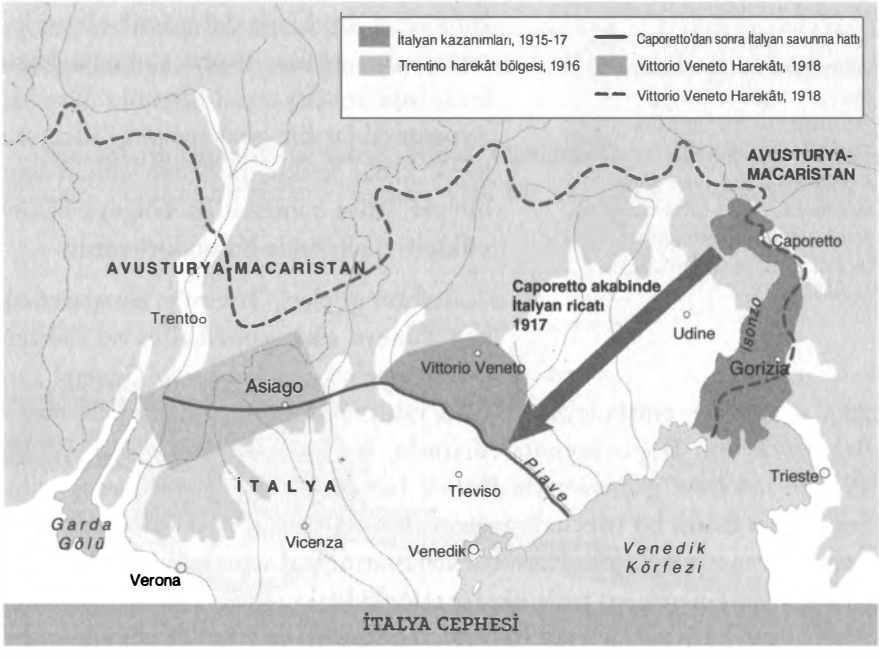

SIRP ORDUSU, ALMAN, BULGAR VE AVUSTURYA GÜÇLERİNCE YENİLGİYE UĞRATILDI.

Askerî itibarlarını yalancı çıkaracak bir cesaretle her seferinde ateş çemberinin içine atılan İtalyanlar, nihayetinde taarruz çıkış hatlarına geri çekilmek durumunda kaldı. Genellikle Slav kökenli Avusturya askerlerinin inatçı direnişi nedeniyle çatışmaların açmaza girmesi, mücadeleyi bir kez daha yıpratma savaşına çevirdi.

dengelemeye bir nebze yardımcı oluyordu. İtalyanlar, Isonzo Nehri yakınlarındaki bölgenin taarruza en elverişli nokta olduğuna karar verdi. Ancak bu bölge aslında Avusturyalı müdafiler için biçilmiş kaftandı. Obruklarla delik deşik olmuş kireçtaşından zemin, mevzi alınmaya hazır fevkalade siperler teşkil ediyordu. Üstelik, Avusturyalılar bir gözlemcinin "âdeta bir bıçak kadar keskin taşlardan oluşan ıssız bir yer" diye tanımladığı bölgeye hâkim yükseltiyi ellerinde bulunduruyordu.

İtalyan güçleri, Trieste'yi ele geçirmek için güneye çark etmeden evvel Gorizia'daki tepeleri almayı uman General Luigi Cadorna'nın emrindeydi. Avusturyalı müdafilere ise General Svetozar Boroevich von Bojna komuta ediyordu. İtalyan kuvvetlerinin 23 Mayıs 1915'te hakarete geçmeleriyle Birinci Isonzo Muharebesi başlamış oldu. Son derece kısıtlı bir topçu desteğine sahip İtalyanlar, sarp ve kayalık tepelerden düşman ateşi altında cesurca kendilerine yol açmaya çalıştı. Avusturya toplarının mermileri patladıkça arazideki keskin kireçtaşlarını parçalanıyor ve uçan kaya parçacıkları İtalyanları doğrayıp kimisini de kör ediyordu.

Son derece cesurca savaşmış olmakla birlikte, İtalyanlar iki hafta süren ağır çarpışmaların ardından Avusturya hatlarını ele geçirmekte başarısız oldu. Buna rağmen Cadorna yılın geri kalanında bölgede üç taarruz daha düzenleyecek ve bu hücumların tamamı ilkinin izinden gidecekti. Askerî itibarlarını yalancı çıkaracak bir cesaret sergileyerek her seferinde ateş çemberinin içine atılan İtalyanlar, nihayetinde taarruz çıkış hatlarına ricat etmek durumunda kaldı. Genellikle Slav kökenli Avusturya askerlerinin gösterdiği inatçı direniş nedeniyle çarpışmaların açmaza girmesi, mücadeleyi bir kez daha yıpratma savaşına çevirdi. Isonzo muharebelerinin ilk dördünde İtalyanların 250.000 kaybına karşılık Avusturyalılar 165.000 zayiat verdi. Ödenen bedel büyük ve elde edilenler küçük olsa da İtalyanlar gelecek yıllarda Isonzo'da yedi muharebe daha başlatacaktı.

SIRP BOZGUNU

İtalya gibi Bulgaristan da Birinci Dünya Savaşı'nın sınırlarında pusuya yatmıştı. Bulgarlar kimin galip geleceğini görmeyi bekliyor ve vereceği hizmetler karşılığında en iyi teklifi almayı umuyordu. İtalya'daki pazarlığın aksine, Bulgaristan hususunda eli kuvvetli olan İttifak Devletleri'ydi. Rusya'ya karşı kazandıkları son başarılar, Bulgaristan Kralı Ferdinand'ı İttifak Devletleri'nin savaştan muzaffer ayrılacağına ikna etmeye yardımcı olmuştu. Ayrıca, savaşa katılması karşılığında Bulgaristan'a Sırbistan ve Yunanistan'dan hatırı sayılır toprak parçaları vaat edildi. Neticede Bulgaristan 6 Eylül 1915'te İttifak Devletleri'ne katıldı.

Almanların diplomatik zaferi, İttifak Devletleri'nin Bulgaristan'la imzaladığı ittifakın Sırbistan'a yönelik yeni bir taarruzun işareti olduğunu

SKODA MODEL 14
AVUSTURYA-MACARİSTAN

Kalibre: 149mm
Namlu uzunluğu: 2.09m
Ağırlık: 2344kg
Azamî menzil: 6900m
Mermi ağırlığı: 41kg

ALMANLAR, RUSYA'DA OLDUĞU GİBİ SIRBİSTAN'DA DA TÖKEZLEYEN AVUSTURYALI MÜTTEFİKLERİNİN YARDIMINA GELDİ. FOTOĞRAFTAKİ ALMAN SUBAYLARI, İTTİFAK DEVLETLERİ'NİN MUZAFFER SIRBİSTAN HAREKÂTINDA BİR NEHRİ GEÇERKEN GÖRÜLÜYOR.

düşünen Müttefikler için âdeta soğuk duş etkisi yarattı. Müttefikler böyle bir hamleye karşılık vermek için Yunanistan'ın Selanik limanına bir görev kuvveti çıkarmak için planlar yaptı. Yunanlar ise büyüyen savaşta hangi tarafı tutacaklarına dair ihtilaftaydı. Nihayetinde – başlangıçta bir Britanya ve Fransa tümeninden oluşan – bir Müttefik kuvvetinin Selanik'e çıkmasına izin verdilerse de, öte yandan Almanlara Müttefik eylemlerine tam destekleri olmadığına ilişkin bilgi verdiler. Dolayısıyla Yunanlar tarafsızlıklarını korumaya devam ettiler.

Ancak bu küçük Müttefik kuvvetinin Sırbistan'a bir hayrı dokunmayacaktı. General Mackensen komutasındaki Alman ve Avusturyalılardan oluşan 250.000 kişilik bir kuvvet, 7 Ekim'de kuzeyden taarruza geçerek Sırbistan'ı işgal etti. Toplarını bol keseden kullanan Mackensen'in güçleri, sayıları az olan Sırpları çok geçmeden topyekûn çekilmek durumunda bıraktı. Mackensen sadece üç günün ardından başkent Belgrad'ı ele geçirdi.

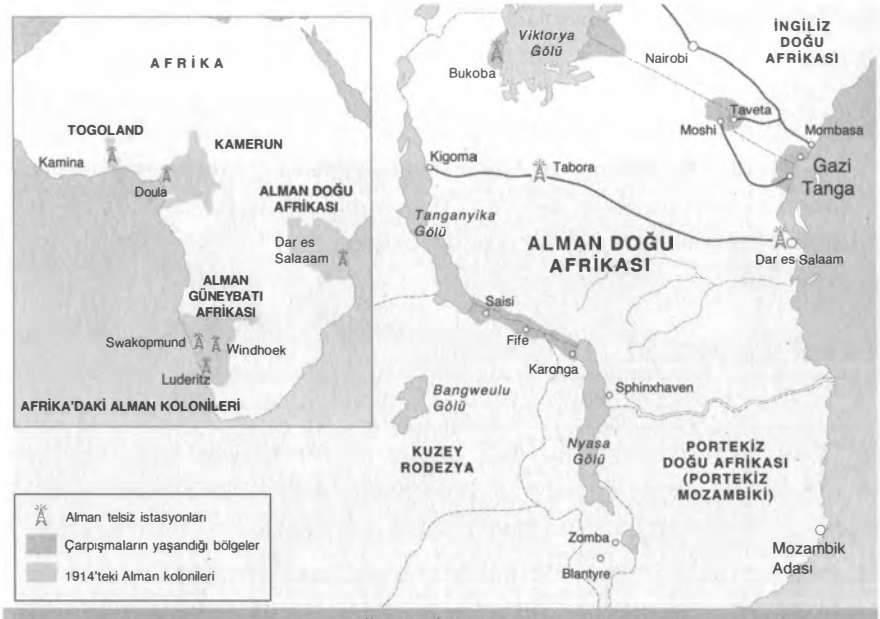

DOĞU AFRİKA 1914-15

Ertesi gün 250.000 Bulgarın doğudan Sırbistan'a girmesiyle bir felaket daha yaşandı. Yalnızca 200.000 kişiden oluşan ve sayıca üstün durumdaki düşmana karşı hâlen geri çekilmekte olan Sırp ordusu şimdi çembere alınıp yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Selanik'e kaçış yolunun Bulgarlar tarafından kesilmesiyle Sırplar dağları kullanarak Arnavutluk'a kaçtı. Kış şartları ve amansız arazinin 75.000 Sırpın hayatına mâl olduğu kaçış yolculuğu bir trajediye dönüştü.

Arnavutluk'ta emniyete kavuşan Sırplar, burada Britanya gemilerine bindirilerek Selanik'e nakledildi. Sırbistan'daki savaşta küçük bir rol oynamış olan Yunanistan'daki Müttefik görev kuvveti şimdi İttifak Devletleri'nin üstün güçleriyle burun burunaydı. Almanlar, buradaki Müttefik gücünü gözlerinin önünden ayırmamak

İŞGAL ALTINDAKİ BİR SIRP KASABASINDA NÖBET BEKLEYEN BULGAR İHTİYAT ERİNE YOL SORAN ALMAN ASKERİ.

kaydıyla Selanik'e saldırmamayı tercih etti. Müttefik komutanlarından birçoğunun Selanik'in tahliyesini istemesine rağmen kuvvet orada kalmayı ve büyümeyi sürdürecekti. Yunanistan'daki Müttefik görev kuvvetinin mevcudu, kayda değer bir taarruz faaliyetinde bulunmamış olmasına rağmen 1917'de 600.000'i bulmuştu. Müttefik güçlerinin böyle verimsiz bir şekilde konumlandırılmasının tadını çıkaran Almanlar ise Selanik'i "en büyük Müttefik toplama kampı" olarak adlandırmıştı.

IRAK CEPHESİ

Hint birliklerinin eşlik ettiği İngiliz askerleri, bölgedeki petrol yataklarını ele geçirmek için 1914 Kasım'ında Basra Körfezi'ne çıktı. Türklerin böyle bir harekâta karşı hazırlıksız olmalarıyla Müttefik kuvvetler Aralık ayında Basra ve Kurna'yı ele geçirmiş, bölgedeki petrol sahaları emniyete alınmıştı. Asli görevlerini tamamlayan Müttefik birlikleri, zorlu çöl şartlarında savunmada kalarak Türkleri bölgeden uzak tutmalıydı. Lâkin Britanya kuvvetinin komutanı General John Nixon ve üstleri bölgede tayin edici bir zafer kazanmak istiyordu. Operasyonların sürdürülmesi en iyimser görüşle bile riskliydi zira sıcaklığın kimi zaman 48 dereceye kadar yükseldiği kavurucu çöller hastalıklarla doluydu. İkmal yolu namına savunulmaya elverişsiz nehirlerden başka bir şey bulunmuyordu

ZORLU ÇÖL ŞARTLARINDA ATEŞ EDERKEN GÖRÜLEN 127 MM İNGİLİZ 60-POUNDER MK I TOPÇUSU.*

*Imperial War Museum arşivlerinde Q 13340 numarasıyla kayıtlı olan fotoğrafın künyesinde Teğmen Ernest Brooks tarafından 1915 yılında Seddülbahir'de çekildiği belirtilmektedir. (ç.n.)

KUT'ÜL-AMARE'NİN DÜŞÜŞÜNÜN ARDINDAN ESARETE GİDEN GENERAL TOWNSHEND. MAĞLUP GENERALİN ÇANTASINI TAŞIYAN ALMAN ASKERİNE DİKKAT.

ve bölgede stratejik önemi haiz hiçbir şey yoktu; mevcut tek şey uçsuz bucaksız bir çöldü.

İngilizler, Mart 1915'te son derece mantıksız görünen bir hamleyle harekete geçip Türkleri Dicle ve Fırat nehirleri boyunca 112 kilometre kadar geriye attı. Akabinde yine durmayan Müttefik kuvveti, Bağdat'a yönelik bir taarruza sıçrama tahtası olması için bu kez 145 kilometre ötedeki Kut'ül-Amare'ye ilerledi. General Charles Townshend komutasındaki 6'ncı Hint Tümeni üç günlük bir muharebenin ardından Kut'ül-Amare'yi ele geçirdi. Townshend, durmaksızın uzayan ve savunulması gittikçe zorlaşan ikmal hatlarıyla düşman toprağında daha fazla ilerlemeye gönülsüzdü. Ancak Britanya'nın bir zafere ihtiyacı vardı: Gelibolu'da bozguna uğranmış, Batı

Townshend, etrafı sarılmış 10 bin kişilik garnizonuyla 29 Nisan 1916'da Türklere teslim oldu. Fakat bu askerler henüz en kötüsüyle karşılaşmamıştı. Esirlerden ancak 3.000'i evlerine geri dönebildi. Britanya tarihinin o güne kadarki en büyük teslimiyeti ülkede deprem yarattı. Britanya'nın gururu bir kez daha ipin ucundaydı.

Cephesi'nde kayda değer çok az kazanım elde edilmişti. Fakat Townshend Bağdat'ı ele geçirebilirse bu harikulade bir propaganda zaferi olacaktı.

Townshend ve 12.000 askeri Kasım ayında kuzeye ilerledi. Onları Bağdat'ın güneyinde mevzi almış Türk kuvveti karşıladı. Korkunç koşullar altında gerçekleşen muharebenin bilançosu iki taraf için de ağır oldu. Türkler geri çekildi; fakat kendisi de ricat etmek zorunda kalan Townshend Kut'ül-Amare'ye geri döndü. Hasımlarının zayıflığını sezen Türklerin Townshend'i takip ederek Kut'ül-Amare'deki Müttefik kuvvetini çembere almasıyla, beş ay sürecek Kut'ül-Amare Kuşatması başlamış oldu.

İkmal yollarının tamamı kesilen ve ancak iki aylık erzakı kalan Müttefik birlikleri kuşatmanın sonuna gelindiğinde atlarını yiyecek duruma düşmüştü. Kapana kısılan Britanya güçlerini kurtarmaya yönelik birkaç çabanın da başarısızlığa uğramasıyla, Townshend etrafı sarılmış 10 bin kişilik garnizonuyla 29 Nisan 1916'da Türklere teslim oldu. Fakat bu askerler henüz en kötüsüyle karşılaşmamıştı. Açlıktan kırılan adamların bir kısmı, çölden esir kamplarına nakledildikleri sırada can verdi. Hayatta kalanlar ise yıllar boyunca sağlıksız ve kötü koşullara* dayanmak durumunda kaldı. Esirlerden ancak 3.000'i evlerine geri dönebildi.

* Yazarın "sağlıksız ve kötü koşullar" ifadesi gerçeği yansıtmamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu tarafından bir talimatname çıkarılarak esirlere nasıl davranılması gerektiğine

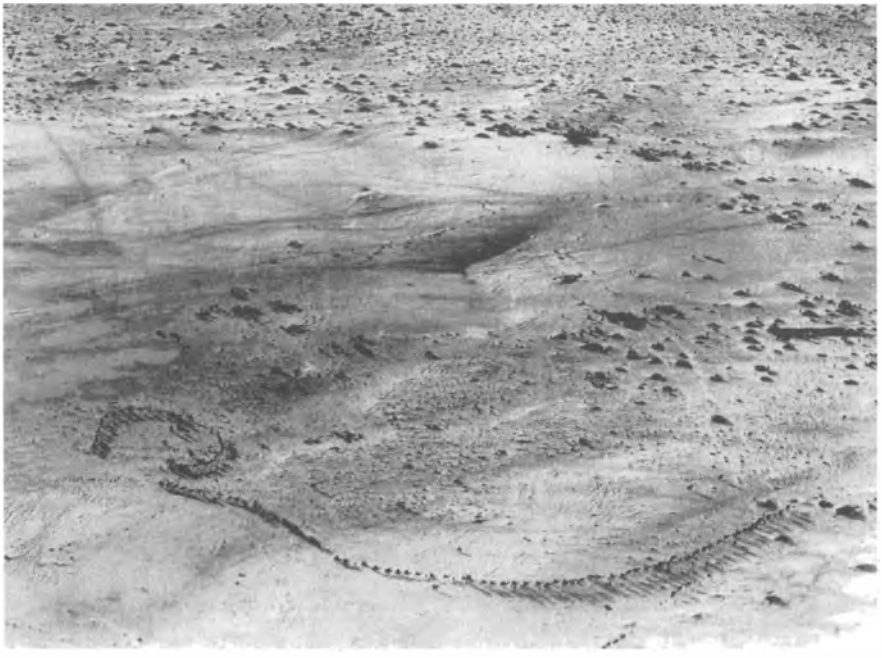

TÜRK KUVVETLERİ 1917'DEKİ YENİ BRİTANYA TAARRUZU KARŞISINDA ÇÖLDE GERİ ÇEKİLİYOR. MEZOPOTAMYA'DAKİ ZORLU İKLİM KOŞULLARI İKİ TARAFIN DA İKMAL HATLARINI ZORLUYOR VE TEMİZ SU TEMİNİNİ BAŞARI İÇİN HAYATİ KILIYORDU.

Britanya tarihinin o güne kadarki en büyük teslimiyeti ülkede deprem yarattı. Britanya'nın gururu bir kez daha ipin ucundaydı. Nixon'ın yerine General Stanley Maude atandı ve bölgeye derhâl takviye birlikler gönderildi. 1917 Mart'ına gelindiğinde artık Türklerden sayıca çok üstün ve yeniden taarruza geçmeye hazır olan Müttefikler, 11 Mart 1917'de Bağdat'ı ele geçirdi. Kut'ül-Amare'deki yenilginin intikamı alındıysa da, devam eden Mezopotamya Harekâtı Müttefik kaynaklarının yanlış kullanımının bir diğer örneğidir. Bağdat'ın zaptının Müttefikler için pek az mânâsı olmasına rağmen 1918'e gelindiğinde bölgede 450.000 Müttefik askeri bulunuyordu. Hint ve İngiliz askerleri harekât boyunca 92.000 kayıp verdi. Fedakârlıkları cesurca olmakla birlikte, bunun İttifak Devletleri'nin bileğine bükmeye pek az katkısı oldu.

karar verilmiştir. Talimatname gereğince Birinci Dünya Savaşı'nda ele geçirilen esirler, ibadet hürriyetine sahip olmuşlardır. Mektup ve koli gönderip alabilmişlerdir. Sağlık kontrolleri yapılmıştır. Subaylara maaş dahi bağlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mücahit Özçelik, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'deki Esirler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013. (ed.n.)

ALTINCI BÖLÜM

BATIDA KIYIM

SOMME MUHAREBESİ SIRASINDA SORGULAYABİLECEKLERİ ALMAN ASKERLERİ BULMAK VE ESİR ALMAK İÇİN SİPERLERİNİ TERK EDEN KANADALILAR – 1916. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI, TOPLUMLARIN BELLEĞİNDE BU MUHAREBE VE BU YILLA ÖZDEŞLEŞECEKTİ.

Falkenhayn'ın planı taarruza elverişli Fransız çıkıntısını binlerce topla örselemek, ardındansa Fransızları amansız bir ateş gücüne maruz bırakmaktı. Falkenhayn'ın amacı hiçbir zaman Verdun Müstahkem Mevkii'ni ele geçirmek olmadı. Alman Genelkurmay Başkanı, Fransızları âdeta bir kıyma makinesinden geçirerek Fransa'ya telafi edemeyeceği bir asker kaybı yaşatmak istiyordu.

Doğuda yeni bir taarruza geçmekten imtina eden von Falkenhayn'ın niyeti batıda can alıcı bir zafer kazanmaktı. Alman Genelkurmay Başkanı, Batı Cephesi'nde bir yarmanın hâlâ imkânsız olduğuna inanıyordu. Ancak Fransızlara karşı zafer kazanmak için korkunç basitlikte bir çözüm geliştirdi. Batıdaki Alman taarruzunu planlarken savaşı özüne, yani yıpratmaya indirgedi. Taarruz için tarihî Fransız şehri Verdun'ı seçmesi, savunulmaya elverişli olmayışındandı. Etrafı etkileyici siper ve tahkimatlarla çevrili olsa da Verdun, üç tarafından Alman taarruzuna açık dar bir çıkıntıda bulunuyordu. Ayrıca şehre yalnızca standartların altındaki tek bir yolla ulaşılıyor, bu da Fransızlar için lojistik bir zafiyet yaratıyordu. Son olarak, şehrin Fransa için tarihî önemi olması, Joffre'nin bedeli ne olursa olsun onu savunacağı anlamına geliyordu. Falkenhayn'ın planı taarruza elverişli Fransız çıkıntısını binlerce topla örselemek, ardındansa Fransızları amansız bir ateş gücüne maruz bırakmaktı. Falkenhayn'ın amacı hiçbir zaman Verdun Müstahkem Mevkii'ni ele geçirmek olmadı. Alman Genelkurmay Başkanı, Fransızları âdeta bir kıyma makinesinden geçirerek Fransa'ya telafi edemeyeceği bir asker kaybı yaşatmak istiyordu.

Almanların Verdun'a hücumu, şehrin güçlü savunmalarından ötürü böyle bir taarruz beklemeyen Fransızları hazırlıksız yakaladı. Verdun, Almanların geleneksel istila güzergâhı üzerinde nicedir önemli bir konuma

GENEL BAKIŞ

1916 pek çok açıdan Birinci Dünya Savaşı'nı tanımlayan yıl oldu. Hem İngiliz hem de Almanlar, savaşı bitirmeye yönelik taarruzlar için çabalarını yoğunlaştırdı. Bu süreç, Verdun ve Somme'daki ikiz trajedilerle sonuçlardı. Almanlar "Fransa'nın kanını tüketmek" için yıpratma muharebesinden, İngilizler ise tayin edici bir yarma harekâtından medet umdu. Her iki taarruz da amaçlarına ulaşmakta başarısız olup, bütün bir nesle musallat olacak acımasız ve destansı bir kıyımla sonuçlandı. Savaşan taraflar için doğuda ve diğer cephelerde de fazla umut yoktu. 1916, muharip ulusları savaşı bir yıl daha sürdürüp sürdüremeyecekleri hususunda şüpheye sevk eden korkunç bir kışın başlangıcıyla sona erdi.

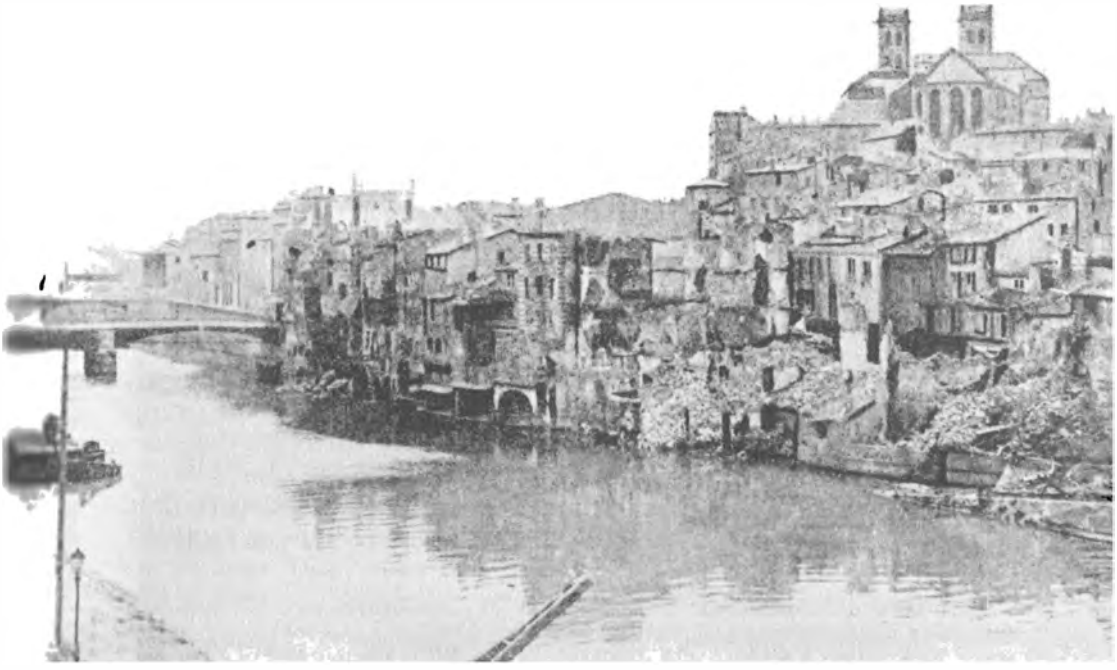

1916'DAKİ ALMAN TAARRUZUNUN GÖRÜNÜRDEKİ HEDEFİ VE FRANSIZ MUKAVEMETİNİN MERKEZİ VERDUN ŞEHRİ.

sahipti. Bu sebepten Fransızlar şehrin etrafına eş merkezli üç kademeden oluşan 60 kadar etkileyici tahkimat ve savunma mevzi inşa ederek onu dünyanın en savunulabilir noktası hâline getirmişti. Almanların böyle caydırıcı bir noktaya saldıramayacaklarına inanan Joffre, 1916'da düzenleyeceği taarruza eklemek amacıyla şehrin çevresinde yer alan pek çok tahkimattan topçu ve askerlerini almış, bu da Almanların ekmeğine yağ sürmüştü. Verdun'ın savunmaları, nihayet taarruza uğradıklarında aslında zayıftı.

Falkenhayn, ihtiraslı planını veliaht Prens Wilhelm'in komutasındaki Alman Beşinci Ordusu'na emanet etti. Wilhelm'in beş kolordudan müteşekkil taarruz kuvveti, Fransızları alarm durumuna geçirmeden Verdun'ın çevresindeki hatta yerleşmeyi başardı. Lâkin Falkenhayn'a göre asker sayısının nispeten bir önemi yoktu zira general, "Fransızların kanını emmek" için topları kullanarak Alman insan gücünü korumayı umuyordu. Almanlar bu maksatla, içlerinde 650 "ağır" top da bulunan 1.200 parça topla Fransız müstahkem mevkini çembere aldı. Falkenhayn'ın amacı, müdafileri insan ve çelik arasında geçecek bir mücadeleye gark etmek ve onları yavaş yavaş tüketmekti.

VERDUN'U ÇEVRELEYEN TAHKİMATLARDAN BİRİNİN HAVA FOTOĞRAFI.

DOUAUMONT

Kudretli Douaumont tahkimatı, Verdun'daki Fransız savunmalarının temel taşıydı. Yapımına 1885'te başlanan ve genişliği 400 metre olan tahkimat, 27 metrelik dikenli teller ve 7 metre derinliğinde bir hendekle çevreleniyordu. Tahkimatın duvarları koruyucu bir toprakla kaplı 2.4 metre kalınlığındaki güçlendirilmiş betondan oluşuyordu. Almanlar, 400 kişilik bir garnizonu bulunan bu çetin tahkimata yapacakları büyük hücumu 25 Mayıs'ta iptal etti. Ancak görünüşe bakılırsa, hücumun iptal edildiği bilgisi taarruzda görev yapacak bir istihkâm mangasına ulaşmamıştı. Çavuş Kunze komutasındaki dokuz adam heybetli tahkimata doğru ilerlemeye başladı. Başına herhangi bir şey gelmeden hendeğe ulaşabilen Kunze, – görünüşe bakılırsa, dışarıdaki Fransız müdafiler böylesine küçük bir birliğin Fransız garnizonundan dönen askerler olduğunu sanmıştı – bir mermi yanında patlayıp da onu hendeğe savurana değin hendeğe nasıl girebileceğini düşünüyordu. Şaşkın Almanlar tehditkâr makineli tüfek yuvalarına doğru ilerlerken hâlâ herhangi bir direnişle karşılaşmamıştı. Kunze ve adamları, bir güldürüyü andıran şekilde birbirlerinin üzerine çıkıp, 3.6 m yukarıdaki makineli tüfek yuvalarına ulaşabilmek için bir insan piramidi oluşturdu. Birkaç defa birbirlerinin omuzlarından yuvarlanıp devrilmelerinin ardından Almanlar nihayet tahkimata girmeyi başardı. Tabancasını çeken Kunze "eller yukarı" diye bağırarak Douaumont'un her oda ve köşesini kolaçan etti. Cesur çavuş, Fransız askerlerinin bir kısmının Almanların süreğen topçu ateşinden korunmak için bodruma sığındığını fark edene değin sadece birkaç küçük Fransız grubunu esir almıştı. İroniktir ki, Fransızların yaşadığı bir haberleşme aksaklığı, garnizonun büyük bölümünü her şey için çok geç olana kadar tahkimata girmekten alıkoydu. Öteki Alman birlikleri Kunze ve mangasının yardımına geldiyse de, Verdun'ın en haşmetli tahkimatı esasında Kunze ve salladığı tabancasının eşliğindeki birkaç Alman askeri tarafından tek kurşun atılmaksızın ele geçirilmişti.

VERDUN

21 Şubat 1916, saat 07.15'te bombardımana başlayan Almanlar, sadece 31 kilometrelik Fransız hattına bir milyon top mermisi yağdırdı. Bu kâbusu mümkün kılan modern sanayinin gücüydü. Almanlar, Fransız hattının sadece 457 metreye 914 metrelik bir kısmını oluşturan Bois de Caures yakınlarındaki Fransız savunmalarının çok önemli bir noktasına 80.000 top mermisi ateşledi. Bölgedeki bir Fransız askeri, Alman topçu ateşinin "giderek güçlenen ve kaldırım taşlarından başka hiçbir şey yağdırmayan bir kasırga olduğunu" söyledi. Kıyım müthişti ancak müdafilerin bir kısmı

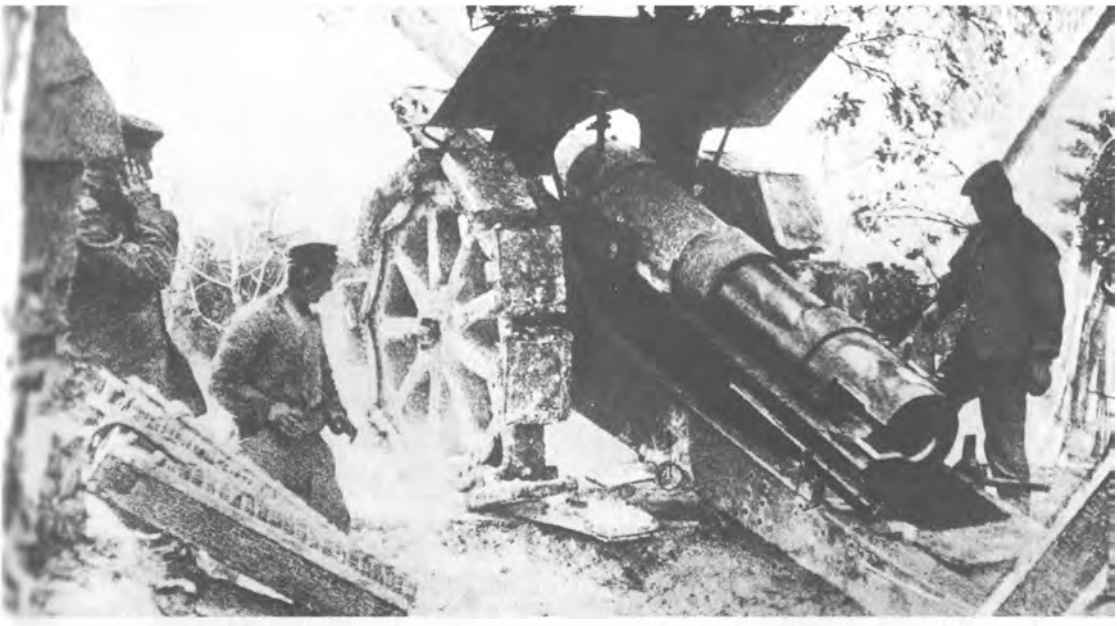

420 MM'LİK ALMAN TOPU "BÜYÜK BERTHA" VERDUN'DAKİ FRANSIZ MEVZİLERİNE MERMİ YAĞDIRIYOR. ALMANLAR YOĞUN TOPÇU KULLANIMININ "FRANSIZ ORDUSUNUN KANINI TÜKETECEĞİNE" İNANIYORDU.

kasırgadan sağ çıkmayı başardı. Almanlar Bois de Caures'da ilerlemeye başladığında Albay Driant* komutasındaki 800 kadar sersemlemiş Fransız, makineli tüfeklerinin başına geçti. Alman piyadesine 4.000 zayiatlık ağır bir bedel ödeten bu askerler, ilerlemeyi iki gün geciktirmeye muvaffak oldu. Driant ancak kanatlarından çevrilmesinin ve cephanesinin tükenmesinin ardından ricat emri verdi. Driant'ın kendisi de bu çekilme sırasında ağır yaralanarak hayatını kaybetti. Hat boyunca bu tür hadiseler yaşanıyor ve Alman ilerleyişi hayal kırıklığı yaratacak kadar yavaş gelişiyordu.

Hâlâ büyük bir Fransız taarruzu icra etmeyi umduğundan Joffre, düşman taarruzunun oluşturduğu tehlikeye karşılık vermekte yavaş kaldı. General bocalarken, Alman taarruzu gelişerek Verdun şehrinin kendisine yöneldi. Alman ileri hareketi, Falkenhayn tarafından yapılan bir hataya ışık tutar. Falkenhayn'ın orijinal planı, Alman çeliği ve Fransız eti arasında bir mücadele öngörmüştü. Ancak savaşın baskıları çok büyüktü ve Falkenhayn – kısmen de Veliaht Prens'in ısrarıyla – Verdun kentini ele geçirme kararı aldı. Falkenhayn bu kararıyla taarruzunu başarısızlığa mahkûm etti. Zira Birinci Dünya Savaşı'nda tüm taktik avantajlar savunan taraftan yanaydı. Almanlar inatçı Fransız direnişi karşısında adım adım ilerledi. Falkenhayn'ın, Fransızların

* Émile Driant o vakit yarbaydı. (ç.n.)

Almanlar stratejik önemi haiz ve vaziyete uygun bir şekilde adlandırılan le-Mort-Homme (Ölü Adam Tepesi) isimli yükseltiyi ele geçirmeyi umuyordu. Eğer bu noktayı ele geçirebilirlerse bölgenin çoğunu kontrol altına alacaklar ve Fransızların Verdun'ı savunması güçleşecekti.

Verdun'daki başlıca tahkimatı olan Douaumont'un zaptı da dâhil harikulade birkaç kazanımı oldu.

Alman teşebbüsünün ciddiyetini nihayet kavrayan Joffre, General Henri Petain komutasındaki takviye birlikleri derhâl bölgeye sevk etti. Petain, Fransız müdafileri gayrete getirmeye ve perişan hâldeki Verdun'a giden tek yolu onarmaya ve genişletmeye muvaffak oldu. Böylelikle, şehre daha fazla erzak ve mühimmat ulaştırılabilecekti. Bu yol kısa süre sonra *la Voie Sacrée*, (Kutsal Yol) adıyla anıldı. Petain'in komutası ve taze birliklerin sevkiyle Fransız Ordusu Verdun'da sağlam durdu ve 28 Şubat'ta Alman ilerlemesini kontrol altına aldı.

ALMANLAR YENİDEN İLERLİYOR

ETRAFLARINDAKİ BOMBARDIMAN TÜM ŞİDDETİYLE DEVAM EDERKEN ÇARPIŞMAYA KISA BİR ARA VEREN VERDUN'DAKİ FRANSIZ ASKERLERİ.

Falkenhayn, ilk taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanmasının akabinde, Veliaht Prens ve Kurmay Başkanı General

FRANSIZ TAKVİYE KUVVETLERİ *LA VOIE SACRÉE* (KUTSAL YOL) ÜZERİNDEN VERDUN'A İLERLİYOR.

Knobelsdorf'un baskısıyla harekâtın sıklet merkezini Meuse Nehri'nin batı yakasına kaydırdı. Almanlar burada stratejik önemi haiz ve vaziyete uygun bir şekilde adlandırılan le-Mort-Homme (Ölü Adam Tepesi) isimli yükseltiyi ele geçirmeyi umuyordu. Eğer bu noktayı ele geçirebilirlerse bölgenin çoğunu kontrol altına alacaklar ve Fransızların Verdun'ı savunması güçleşecekti. Ağır bir hazırlık bombardımanının ardından 6 Mart'ta harekete geçen Falkenhayn'ın güçleri zayıf bir mukavemetle karşılaştı. Lâkin Almanlar hayati önemdeki tepeye yaklaştıkça Fransız direnişi çetinleşti. İlk Alman taarruzunun Fransızların inatçı direnişi karşısında başarısızlıkla sonuçlanmasıyla *le Mort Homme* için verilecek üç aylık mücadele başlamış oldu. Aralıksız topçu ateşi ve göğüs göğse vahşi çarpışmaları, ölüm tepesi muharebesini Batı Cephesi'ndeki en şiddetli çarpışmalardan biri kıldı. Bölgedeki topçu ateşi o kadar şiddetliydi ki, yakınlardaki 304 No'lu tepenin zirvesi düşen mermilerle örselenerek 7.6 metre kadar alçalmıştı. Muharebe alanı mermi çukurlarından, parçalanmış ağaç ve cesetlerden oluşan yaban bir araziye dönmüştü. Mayıs ayı sonunda tepeyi nihayet ele geçiren Almanlar, bu başarılarının Verdun Muharebesi'nin genel seyrine pek az tesiri olduğunu fark etti. Tepe için verilen mücadelede Fransızlar 89.000, Almanlar ise 82.000 kayıp vermişti.

VERDUN'DAKİ SERT ÇARPIŞMALAR, TAARRUZDA KENDİNE BİÇİLEN ROLÜ OYNAMAYA HAZIRLANAN BU ALMAN TAARRUZ GRUBUNA BENZER KÜÇÜK VE ÇEVİK PİYADE BİRLİKLERİNE OLAN BAĞLILIĞIN ARTMASI GİBİ TAKTİK YENİLİKLERE YOL AÇTI.

Muharebe sahası, Batı Cephesi'nde ölümün en yoğun yaşandığı bölge oldu. İki taraf da bolca kan kaybediyor ve Falkenhayn'ın büyük tasarısı çatırdıyordu.

Le Mort Homme'daki dehşetin ardından Falkenhayn, Verdun'ı almaya yönelik son bir teşebbüs için kuvvetlerini bir araya getirdi. Fransızları yenmek için topları kullanma prensibi artık mazide kalmıştı. Joffre, savunmaları pekiştirmek için bölgeye General Robert Nivelle komutasında takviye birlikler göndermişti. Almanlar, yine yoğun bir hazırlık bombardımanının ardından Vaux Tahkimatı'nı almak üzere 1 Haziran'da harekete geçti. Burada Binbaşı Sylvain-Eugene Raynal komutasındaki sadece 600 Fransız, Almanlara karşı yeraltında kıran kırana bir mücadele verdi. Almanlar hem kimyasal gaz hem de envantere henüz giren alev makinesini kullanarak Fransız müdafileri tahkimatın içlerine itti. Almanlara 3.000 kadar kayıp verdiren Raynal ve askerleri ancak su stokları tükendikten sonra teslim oldu.

VERDUN'DA SONA YAKLAŞILIYOR

Verdun'daki Alman taarruzu bu zafere rağmen yavaşlayarak durdu. Güç durumdaki müttefiklerinin yardımına gelen İngilizler, 1 Temmuz'da Somme'da hücuma kalktı. Böylece Batı Cephesi'nde iki dev muharebeye müdahil olan Almanlar, kaynaklarını idareli kullanmak ve ayakta kalmak için iki

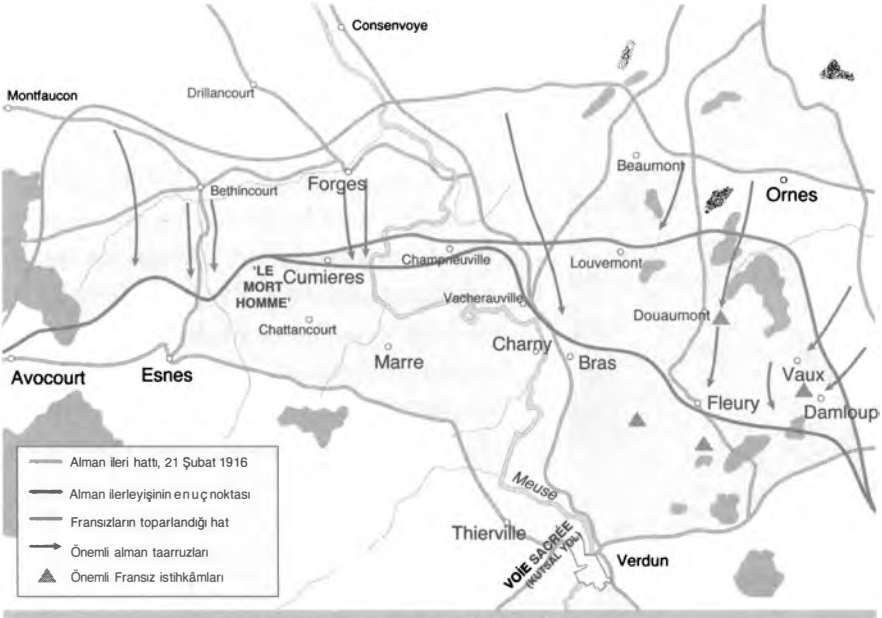

VERDUN MUHAREBESİ

çarpışmada da savunma durumuna geçti. Olayların gidişatından memnun olmayan Kayzer, Falkenhayn'ın yerine Hindenburg ve Ludendorff'tan oluşan başarılı komuta ekibini getirdi. Hindenburg ve Ludendorff,

DEVASA ORDULARININ İHTİYAÇLARINI YALNIZCA KÜÇÜK *LA VOIE SACRÉE* VASITASIYLA TEMİN EDEN FRANSIZLAR VERDUN'DA BİR LOJİSTİK MUCİZESİNE İMZA ATTI.

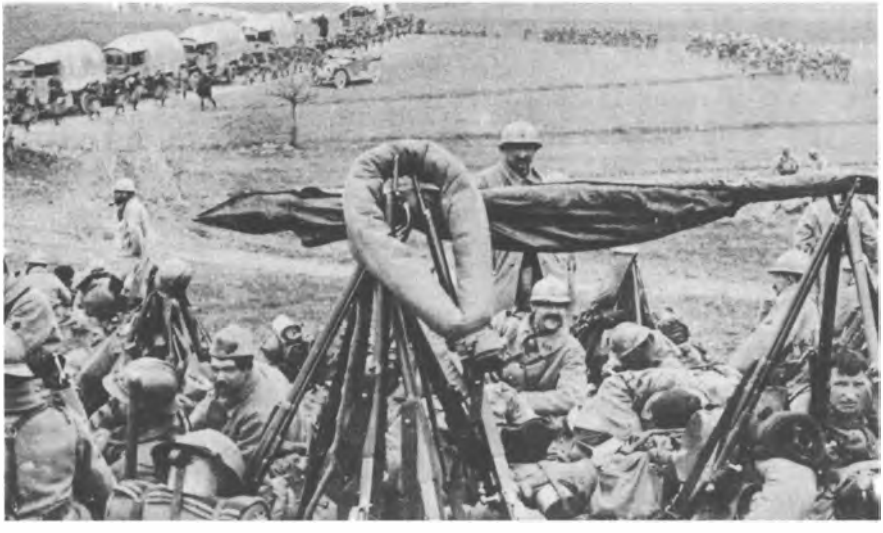

TARAF ULUSLARIN BİLİMADAMLARI, SAVAŞ MEYDANLARINDAKİ ORDULARA YARDIMCI OLACAK YENİ SİLAHLAR GELİŞTİRMEYE ÇALIŞIYORDU. FOTOĞRAFTAKİ ALMAN ASKERLERİ, VERDUN'DAKİ FRANSIZ SİPERLERİNE SAVAŞIN EN YENİ SİLAHLARINDAN BİRİ OLAN ALEV MAKİNESİNİN GAZABINI YOLLUYOR.

batıdaki müşterek Müttefik harekâtına karşı savunmada kalmayı tercih edecekti.

Lâkin Fransızlar Almanlara kaybettikleri toprakları geri almaya çalıştığından Verdun Muharebesi'nde henüz sona gelinmemişti. Taarruza hazırlanan Fransız askerleri, Nivelle'in yönetiminde "Yaklaşma Barajı" tekniğinde ustalaştı. Bu, piyadelerin kademeli bir topçu ateşi perdesinin hemen ardından ilerlemesini öngören riskli bir topçu tekniğiydi. Bu gibi teknikler, Fransızlara Almanlar henüz sığınaklarından çıkma imkânı bulamadan onların siperlerine ulaşma imkânı tanıdı. Nievelle'in adamları, Vaux Tahkimatı'nı ele geçirmek üzere harekete geçmeden önce 19 Ekim'de şaşkın Almanlara bir darbe indirerek Douaumont Tahkimatı'nı geri aldı. Aralık ortalarında yeni bir Fransız taarruzu Almanları Douaumont'un 3.2 km kadar gerisine, yani neredeyse taarruz çıkış hatlarına geri püskürttü.

On aydır süren şiddetli çarpışmaların ardından Verdun Muharebesi'nde nihayet sona gelinmişti. Yaşanan kıyımın tahammülünü aştığı Fransız hükûmeti, Joffre'yi görevden alarak yerine Nivelle'i getirdi. Muharebede kaybedilen insan sayısı akıllara zarardı. Fransızlar 160.000'i ölü 400.000, Almanlar ise 100.000'i ölü 350.000 zayiat vermişti. Verdun'ın çevresindeki arazi âdeta yok olmuştu ve uzun süre de düzelmeyecekti. Verdun'da görev yapan Fransız ve Alman askerleri facia karşısında metanetlerini muhafaza ederek muazzam bir cesaret sergilemiş, adı ziyanla eşanlama gelen bir muharebede cehennem şartlarında mücadele etmişlerdi.

SOMME

Verdun Muharebesi yavaşça o korkunç nihayetine ilerlerken, İngilizler daha kuzeyde bulunan Somme Nehri yakınlarında büyük taarruzlarına hazırlanıyordu. Haig, kısmen de Fransızların çaresiz yardım taleplerini karşılamak için harekâta Temmuz ayında başlama kararı aldı. 1914'ün

gönüllüleri cephe hattına ulaşmıştı ve Kitchener Ordusu cenk meydanında rüştünü ispat etmeye hazırdı. Bu, Britanya tarihinin o zamana kadar gördüğü en büyük harekât ve benzersiz bir Britanya trajedisi olacaktı.

Haig, Somme'u planlarken zafere ulaşmak için Falkenhayn'ın Verdun'da tercih ettiğinden farklı bir yol izledi. Geleneksel bir komutan olan Haig, açık bir mücadele ve tayin edici muharebeler istiyordu. Piyadenin düşük nitelikli taarruz imkânlarıyla bunları başaramayacağını fark eden Haig, ana silah olarak toplara yöneldi. Plana göre BEF öyle bir topçu yığınağı ve bombardıman yapacaktı ki hiçbir Alman bundan sağ kurtulamayacaktı. Akabinde İngilizler ilerleyerek cesetlerle dolu Alman siperlerini ele geçirecekti. Her şey yolunda giderse süvariler piyadelerin arasından dörtnala ilerleyecek ve Alman mevzilerinin tamamını yerinden söküp atacaktı.

FRANSIZ 116'NCI PİYADE ALAYI'NA MENSUP BİR ASKERİN TASVİRİ.

Haig taarruzun icrası için General Henry Rawlinson komutasındaki Dördüncü Ordu'yu görevlendirdi. Rawlinson, güneydeki Fransız birliklerinin desteğiyle Fransız kasabası Albert'ın yakınlarında Almanlara hücum etmeyi planladı. Müttefikler bu bölgedeki altı Alman tümenine karşılık 23 tümen yığdı. Planda, topların Alman savunmalarını yok etmesiyle mümkün olacak, sayı üstünlüğüne dayalı bir harekâtı öngörülüyordu. BEF bombardıman için 1.400 parça topu bir araya getirdi. Söz konusu toplar 24 Haziran 1916'da Alman mevzilerine bir ateş fırtınası yolladı. Bir hafta süren bombardımanda, 40 kilometreden az bir alanı kapsayan bir cephe hattına 1.5 milyon top mermisi yağdı. Taarruz zamanı yaklaştıkça bombardımanın şiddeti arttı ve toplar dakikada 3.500 mermi ateşler hâle geldi. Ancak ne kadar etkileyici olursa olsun, bu çelik kasırgası başarısızlığa mahkûmdu.

Britanya toplarının 1.000 kadarı sahra topuydu. Bu silahlar hafif ve seyyar olsalar da Alman siperlerini yok edebilecek kadar büyük mermiler ateşleyemiyorlardı ve Alman toplarıyla boy ölçüşebilecek bir menzilleri yoktu.

BRİTANYALILAR, SOMME MUHAREBESİ'NDE AÇACAKLARI TOPÇU ATEŞİNİN ŞİDDETİNDEN HİÇBİR ALMANIN SAĞ KURTULAMAYACAĞINI UMUYORDU. FOTOĞRAFTAKİ 234 MM'LİK BRİTANYA TOPUNUN 1 TEMMUZ 1916'DAKİ SOMME BOMBARDIMANINDA ALMANLARA MERMİ YAĞDIRDIĞI GÖRÜLÜYOR.

Hazırlık bombardımanında ateşlenen mermilerin 1 milyonunun havada patlayarak araziye kurşun bilyeler yağdıran şarapnel mermileri olması işleri daha da kötüleştiriyordu. Açıkta yakaladıkları bir orduyu yok edebilecek olan bu mermilerin, derin sığınaklarındaki Almanlara karşı pek az faydası oldu. Şarapnelin taarruzdaki temel kullanım maksadı dikenli tellerin tahribatıydı. Ancak şarapnel mermileri ateşleyen sahra toplarının bu amaç için bile pek az faydası oldu.

Bu sayılar, işin asıl yükünün, 500.000 kadar tahrip gücü yüksek mermi ateşleyen 400 parça topa kaldığını gösterir. Ancak sorunlar bununla sınırlı değildi. Tahrip gücü yüksek mermilerin üretimi son derece zor ve zahmetli olduğu gibi, mermileri sadece kısa bir süredir üreten Britanya sanayisi de bu hususta oldukça verimsizdi. Ateşlenen tahrip gücü yüksek mermilerin yüzde 30'u infilak etmiyor, geriye kalanların çoğu ise gereken zamanda patlamıyordu. Hatta atış basıncıyla vuruş etkisini karıştıran bazı mermiler topların namlularında patlıyordu. Son olarak, İngiliz bombardımanı feci şekilde isabetsizdi. Tüm bunların sonucunda 1 Temmuz 1916'da düşmanla yüzleşmek için siperlerinden çıkan İngilizler, karşılarında şiddetli bombardımandan fena hâlde sersemlemiş fakat oldukça canlı Almanlar buldu.

İngilizler, açtıkları topçu ateşinin yarattığı cehennemden hiçbir şeyin sağ çıkmadığından oldukça emin bir tavırla siperlerini terk etti. Hizaya geçip,

kimi zaman düşmana doğru futbol topları tekmeledikleri bir rahatlıkla sahipsiz bölgede ilerlemeye başladılar. Ancak uzun süren bombardımanın etkisiyle teyakkuz hâlinde olan Alman müdafiler sığınaklarından dışarı fırlayıp makineli tüfeklerini kurdu, şarapnel desteği istedi ve Britanya piyadelerini âdeta biçti. Bombardımanın en etkili olduğu güney mıntıkasındaki

SOMME'UN İLK GÜNÜNDE DİKENLİ TELLER ARASINDAN İLERLEYEN BRİTANYA ASKERLERİ.

BRİTANYA BOMBARDIMANI DİKENLİ TELLERİ TAHRİP ETMEYİ VE DÜŞMANI YOK ETMEYİ BAŞARAMADI. AKABİNDE MAKİNELİ TÜFEKLERİNİN BAŞINA GEÇEN ALMANLAR, YAYAN ŞEKİLDE İLERLEYEN BRİTANYA PİYADELERİNİ KURŞUN YAĞMURUYLA BİÇECEKTİ.

BRİTANYALILARIN SOMME MUHAREBESİ'NİN İLK GÜNÜNDE VERDİKLERİ 57.000 ZAYİATIN BİR KISMI, KÜÇÜK VE GAYRİ HİJYENİK SIHHİ YARDIM MERKEZİNDE.

İngilizler cesurca çarpışarak ilk hedeflerinin çoğuna ulaştı. Lâkin kuzeyde, özellikle de Thiepval ve Gommecourt yakınlarında hazırlık bombardımanı başarısız olmuş, İngilizleri sapasağlam dikenli teller ve iyi konuşlandırılmış makineli tüfekler karşılamıştı. Cesur askerler, bu engellerin arasından canlarını dişlerine takarak ilerlediler ve hatta kimi zaman Alman siperlerine ulaşmayı başardılar. Ancak kuzeydeki pek çok noktada cepheyi yarmak bir yana, Alman ön siperlerine bile ulaşamadılar. Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı günü sayılabilecek bu günde İngilizler 4.8 kilometrekare toprak almış ve bunun karşılığında 57.000 zayiat vermişti. Bir Britanya askeri o gün yaşadıklarını şöyle aktarıyor:

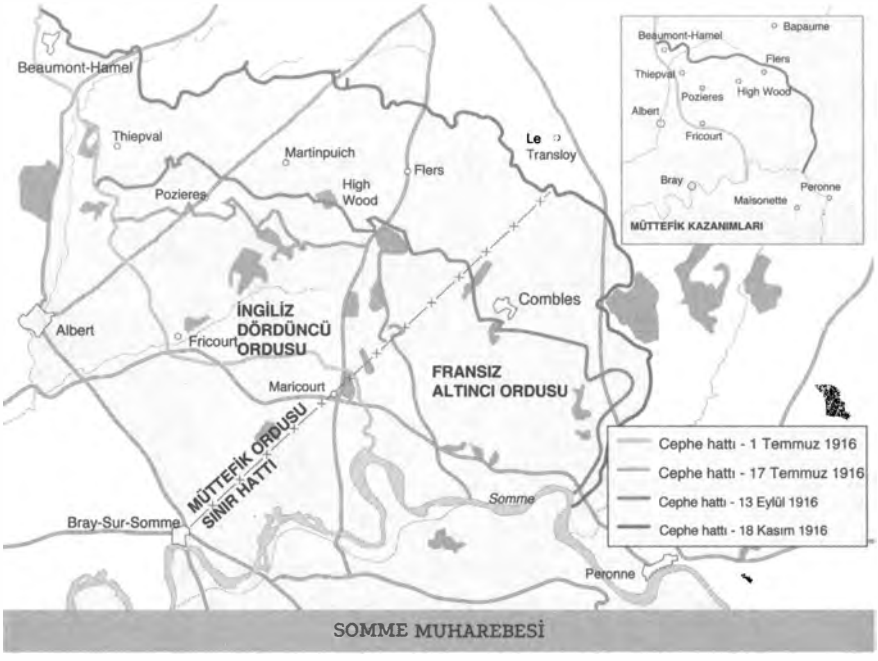

Sonu gelmeyecek gibi görünen müthiş bir korku sürecinin ardından sabah 07.30'da siperlerden çıktık. Gürültü sağır ediciydi. Her an parçalara ayrılmayı bekliyordum. Üzerimize aniden müthiş bir tüfek ve makineli tüfek ateşi açılmasıyla adamlarım düşmeye başladı. "Yatın!" diye bağırdım fakat vurulmamış olanların çoğu zâten ne bulabildilerse onların ardında siper almıştı. Ben de bir mermi çukuruna atlayıp ara ara sağa ve sola doğru ilerlemeye çalıştım ancak yağan mermiler geçilmez bir duvar teşkil ediyor ve kafayı çıkarmak ani bir ölümle eşanlamlı oluyordu. Adamlarımızın hiçbiri görünmüyordu fakat dört bir yandan inilti-ler ve acı çığlıklar geliyordu... Sonunda günbatımına kadar beklemeye karar verdim... Ve sürünerek siperimize döndüm. Kendimi sipere attığımda her yerin ölü ve yaralılarla dolu olduğunu gördüm. Adamlarımın bir kısmını buldum fakat çoğunluk hâlâ dışarıdaydı ve pek çoğu ölmüştü.

TAARRUZ SÜRÜYOR

Somme'un birinci günü başarısızlıkla sonuçlandıysa da Verdun'daki Almanlar gibi İngilizler de taarruzu sürdürme kararı aldı. Haig, ağır darbelerle Almanları dağıtabileceği ve manevra savaşını yeniden tesis

LA BOISSELLE'E İCRA ETTİKLERİ TAARRUZUN ARDINDAN İSTİRAHAT EDEN KRALİYET 13'ÜNCÜ HAFİF PİYADE ALAYI ASKERLERİ – 7 TEMMUZ 1916.

edebileceğine dair umutlarını koruyordu. Lâkin Britanya başkomutanı çözüm olarak gittikçe yıpratma savaşına doğru meyletmeye başlamıştı. Eğer Alman hatlarını yaramayacaksa, Verdun'daki kayıplarla birlikte Almanları dağılmaya zorlayacak Britanya ateş gücünü kullanacaktı. Haig'in devam eden taarruzları Alman hatlarında hiçbir gedik açamadıysa da Alman stratejisi üzerinde bir etki yaptı. Şimdi bir kez daha savunan taraf olmanın avantajlarından faydalanan Almanlar, bölgeye derhâl takviye birlikler yolladı. Ama Verdun'daki taarruz çabaları, ellerindeki birliklerin miktarını tehlikeli bir şekilde sınırlamıştı. Neticede iki muharebede de savunma durumuna geçen Almanlar, Fransa'yı "kanını emerek bitirme" çabalarına son verdi.

İngilizler Somme'un birinci gününde yaptıkları hatalardan yavaşça ders çıkardı. 1 Temmuz'da hemen hemen yok sayılan piyade taktikleri yeniden önem kazandı. 14 Temmuz'da icra edilen sonraki büyük taarruzda, piyadeler sahipsiz bölgedeki önceden belirlenmiş mevzilerinden gece vakti

SOMME TAARRUZUNUN İLERİKİ SAFHALARINDA HÜCÜM İÇİN SİPERLERİNİ TERK EDEN KANADALILAR – EKİM 1916.

hücuma kalktı. Rawlinson, 1 Temmuz'daki 20.117 metrelik alana kıyasla oldukça ufak, 5486 metrelik bir alana taarruz etmeyi seçmişse de Alman hatlarını aynı güçte bir topçu kuvvetiyle örseleyen BEF, 1 Temmuz'dakinin beş misli kuvvetli bir baraj ateşi sağladı. Ağır bombardımanla sersemleyen ve gece taarruzuyla kafaları karışan Almanlar, taarruza kalkan İngilizleri bu kadar kısa bir sürede karşılarında bulunca âdeta şoke oldu. Kuzeyde Bazenti le Grand Ormanı'ndan güneydeki Trones Ormanı'na, İngilizler Alman ön hatları ve destek sistemlerini ufak kayıplarla hızla ele geçirdi. Rawlinson bir kez daha süvarileri muharebeye sokma düşüncesini tartıyorsa da ileri harekât büyük bir yarmayla sonuçlanmamıştı. Taarruz Alman savunmalarının labirentinde hızını yitirmiş ve müdafiler İngiliz harekât bölgesine takviye birlikler yetiştirmişti. Nitekim, harekât sert darbelerin takas edildiği bir yıpratma savaşına dönüştü.

14 Temmuz'da alınan sonuçlardan cesaret bulan Haig ve Rawlinson, Eylül için büyük bir taarruz daha planladı. Ancak bunca hazırlığın ve cephe hattındaki düzeltmelerin bu arada bitirilmesi gerekiyordu. Dolayısıyla bundan sonraki iki ay küçük çaplı hücumlarla geçecek ve bu dönem "unutulmuş muharebeler" adıyla anılacaktı. BEF bu zaman aralığında Somme'da 90 küçük taarruz düzenledi ve 75 Alman karşı taarruzuyla karşılaştı. BEF

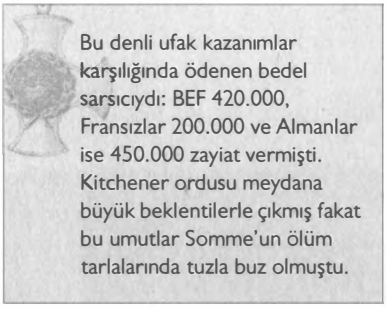

Bu denli ufak kazanımlar karşılığında ödenen bedel sarsıcıydı: BEF 420.000, Fransızlar 200.000 ve Almanlar ise 450.000 zayiat vermişti. Kitchener ordusu meydana büyük beklentilerle çıkmış fakat bu umutlar Somme'un ölüm tarlalarında tuzla buz olmuştu.

için Somme'un en vahim dönemi pek çok açıdan buydu. İngilizlerin 5 kilometrekare toprak karşılığında 80.000 zayiat verdikleri bu süreç, 1 Temmuz'un o daha ünlü ziyanından bile daha kötüydü.

Haig büyük taarruzu için hazırlanırken, bilim ve teknoloji ona yeni bir silah sundu. Bu silahın adı tanktı. Kısmen Winston Churchill ve Donanma Bakanlığı tarafından geliştirilen tank, önünde sonunda harp meydanlarında devrim yaratacaktı. Ancak bu devrimin tarihi 1916 değildi. Taarruza ancak 32 tanesi yetiştirilebilen Mark I model Britanya tankları Somme'da bir fark yaratamayacak kadar az sayıdaydı. Buna ilaveten, topla donatılmış bir adet "erkek" ve makineli tüfeklerle donatılmış bir adet "dişi" modeli bulunan tankın hızı saatte sadece 4.8 kilometreydi. Düşük sürati, zayıf zırhı ve yetersiz ateş gücü onu hantal ve korunmasız kılıyordu. Son olarak, arıza yapmaya meyilli olan tanklardan sadece dokuz tanesi gelecek taarruzda Britanya kuvvetlerine eşlik edebildi. Neticede savaş kazandırma niteliğinden henüz yoksun olmakla birlikte düşman makineli tüfek yuvalarına karşı kullanımı ve dost piyadelere kalkan oluşuyla birtakım faydaları oldu.

Takvimler 15 Eylül'ü gösterirken BEF, Somme'da bir kez daha büyük bir hücuma kalktı. Topçunun açtığı baraj ateşi ve birkaç tankla korunan piyadeler, Alman müdafilere dehşet saçtı. Siperlerden birine hücum eden tek bir tank 300 esir alırken, dört tank da son derece korunaklı bir kasabayı ele geçirdi. Ancak tankların sayıları son derece azdı ve Alman savunmaları hırpalandıysa da yıkılmadı. BEF, 30.000 zayiat karşılığında 9.6 kilometrelik bir alan kazanmıştı. Sonuçlar bir kez daha geçmiştekilerden iyi olmakla birlikte, Haig'in istediği gibi bir yarma elde etmekten uzaktı.

İngilizlerin kesin zafere yönelik çabaları sona ermişse de yıpratma savaşı Kasım ayına değin devam etti. İngiliz ve Fransızlar, yaklaşık beş ay süren çarpışmalarda Alman hatlarından ancak 48 km uzunluğunda ve 11 km derinliğinde bir çıkıntı oluşturabildi. Bu denli ufak kazanımlar karşılığında ödenen bedel sarsıcıydı: BEF 420.000, Fransızlar 200.000 ve Almanlar ise 450.000 zayiat vermişti. Kitchener Ordusu meydana büyük beklentilerle çıkmış fakat bu umutlar Somme'un ölüm tarlalarında tuzla buz olmuştu. Muharebe Almanlar için de bir nevi aydınlanma niteliğindeydi. Hindenburg ve Ludendorff'tan oluşan yeni komuta kademesi, gururlu Alman

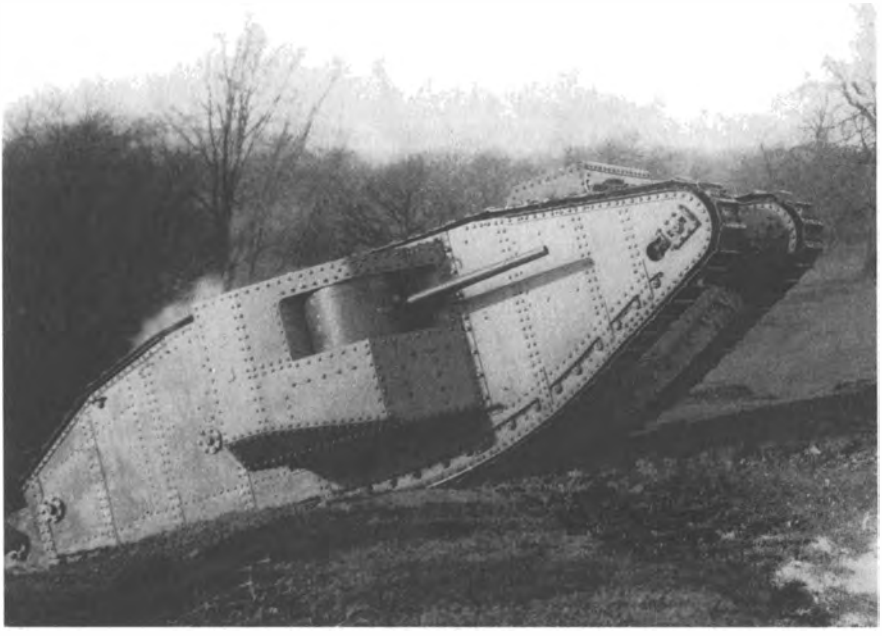

SOMME MUHAREBESİ, TANKIN SAVAŞ MEYDANLARINDA KULLANILDIĞI İLK ÇARPIŞMA OLUŞUYLA MODERN SAVAŞTA MÜHİM BİR ATILIMI TEMSİL EDER.

Ordusu'nun Verdun ve Somme'da aldığı dárbelerden dehşete düşmüştü. Almanya'nın bu boyuttaki kayıplara daha uzun süre dayanıp dayanamayacağından şüphe eden generaller neticede şaşırtıcı bir karar aldı: Batı Cephesi'ndeki kazanımlarının çoğundan vazgeçerek Hindenburg Hattı olarak bilinecek savunma hattına çekileceklerdi.

GÜNEY CEPHESİ'NDEKİ GELİŞMELER

Batı Cephesi'ndeki büyük yıpratma muharebeleri tüm şiddetiyle sürüyor, bu sırada hem Avusturya-Macaristan İmparatorluğu hem de İtalya, güneydeki mücadelelerinde tayin edici bir muharebe arzuluyordu. 1915'in kasvetini üzerinden atan Conrad, acemi askerlerle dolu bir orduyla Trento'da İtalya'ya saldırma kararı aldı. Avusturyalı askerler Alplerden İtalyan ovasına inebilirlerse, Padua'dan icra edilecek sadece 65 kilometrelik bir ileri hareket Isonzo'da bulunan tüm İtalyan ordusunu çevirmeye yetecekti. İtalyanlar ise Isonzo Nehri boyunca icra edilecek bir yarma harekâtıyla "kurtarılmamış İtalya"ya girmeye yönelik planlarına devam ediyordu.

SAHİPSİZ BÖLGEDEKİ YARALILARIN KADERLERİ, THIEPVAL YAKINLARINDA GÖRÜLEN BU ÖRNEKTEKİ GİBİ SEDYECİLERE BAĞLIYDI.

İlk darbeyi, Verdun'daki Fransızlara yardım etmek amacıyla aceleyle taarruza geçen İtalyanlar vurdu. Ordusunu 11 Mart 1916'da Beşinci Isonzo Muharebesi'ne gönderen General Cadorna, Avusturyalıların inatçı direnişi karşısında pek az kazanım elde edebildi. Bu esnada Conrad kendi taarruzu için askerlerini Trento'da topladı. Avusturyalıların planlarını gayet iyi bilen Cadorna, söz konusu mıntıkanın komutanı General Roberto Brusati'yi hazır olması için uyarmıştı. Kibirli bir adam olan Brusati, Cadorna'nın işlerine burnunu sokmasından öfkelenerek uyarıyı göz ardı etmeyi seçti. Dolayısıyla Conrad 15 Mayıs'ta Trento taarruzuna başladığında İtalyanlar gafil avlanmıştı. Alp zirvelerinin büyük bölümünü

LEE-ENFIELD (SMLE)
BÜYÜK BRİTANYA

Kalibre: 7.7mm
Uzunluk: 1129mm
Fişek haznesi: 10'luk mermi

SOMME'UN BİRİNCİ GÜNÜNDE NEWFOUNDLAND ALAYI'NIN TAARRUZ ETTİĞİ BEAUMONT-HAMEL KÖYÜ VE ORMANI'NDAN ARTA KALANLAR. NEWFOUNDLAND ALAYI BU TAARRUZDA DAKİKALAR İÇİNDE 700'ÜN ÜSTÜNDE ADAM KAYBETTİ (TOPLAM MEVCUDUNUN %91'İ). BÖLGE 1916 KASIM'INDA NİHAYET BRİTANYALILARIN ELİNE GEÇTİ.

sarsan kısa fakat şiddetli Avusturya bombardımanı, İtalyan savunmalarını içindeki askerlerle birlikte karlara gömen devasa çığlar düşürdü. Zorlu arazideki çetin mücadelede Avusturyalılar İtalyan ovasına ulaşmayı neredeyse başarıyordu. Ancak inatçı İtalyan direnişi ve Isonzo'dan yollanan takviyeler günü kurtardı. Haziran ortasına gelindiğinde, kısmen de doğudaki yeni Rus taarruzu sebebiyle Conrad, Trento taarruzunu rafa kaldırmak zorunda kaldı. Şiddetli çarpışmaların bedeli bir kez daha ağır olmuş, Avusturyalılar 81.000, İtalyanlar ise 147.000 kayıp vermişti.

Avusturyalılar Trento ve Ruslarla uğraşırken, Cadorna Isonzo cephesindeki avantajından yararlanmaya karar verdi. Kuvvetlerini süratle geri getirebilmek için demiryolundan faydalanarak

Avusturyalıları gafil avlamayı umuyordu. Ağustos'ta Altıncı Isonzo Muharebesi'ni başlatan İtalyan kuvvetleri zayıf bir direnişle karşılaştı. Hâl böyle olsa da İtalyanlar zorlu arazide ancak 4.8 kilometre ilerleyerek Avusturya

hatlarının içine doğru zayıf bir çıkıntı oluşturmuştu. Cadorna yeni kazanılmış İtalyan mevzilerini pekiştirebilmek için yılın geri kalanında Yedinci, Sekizinci ve Dokuzuncu Isonzo muharebelerini başlattı. Kışın gelişiyle çarpışmalar nihayet sona erdiğinde İtalyanlar 126.000, Avusturyalılar ise 103.000 zayiat vermişti. İtalyanların fedakârlıkları karşılığında elde ettikleri yegâne şey kireçtaşından birkaç kilometrelik ıssız bir arazi olurken, 1916'daki sorunlar ise İtalya'yı savaşa sokan Başbakan Salandra'nın kariyerine son verdi.

RUS CEPHESİ

75 MM'LİK TOPLARINI SARP KAYALIKTAN YUKARI ÇEKMEYE ÇALIŞAN BU İTALYANLAR GİBİ GÜNEY CEPHESİ'NİN DİĞER ASKERLERİ DE DAĞLIK ARAZİDE NEREDEYSE AŞILMAZ ENGELLERLE YÜZ YÜZEYDİ.

Zor durumdaki Fransızların çağrılarına doğuda Ruslar da kayıtsız kalmadı. Rus birlikleri, kısmen de Verdun'daki baskıyı azaltmak için tertiplenmiş bir taarruza

GÜNEY CEPHESİ'NDEKİ AVUSTURYALI KESKİN NİŞANCILAR – TİROL, 1916 BAŞLARI.

geçti. Kötü yönetilen ilk Rus taarruzu Mart ayında, General Aleksey Evert'in komutasında ve Naraç Nehri yakınlarında icra edildi. Bu bedeli yüksek ve beyhude hücumun ardından Rus komuta kademesi savunmaya geçme kararı aldı. Etkili bir taarruzun hâlâ mümkün olduğunu düşünen

Felaketin kapıya dayandığını anlayan Conrad, bazı birlikleri İtalyan Cephesi'nden bölgeye sevk ettiği gibi Almanlardan da yardım istedi. Talebi onaylayan Falkenhayn'ın başları belada olan Avusturyalılara yardım etmek için Doğu Cephesi'ndeki Alman mıntıkasından kuvvet kaydırması Brusilov'un ekmeğine yağ sürdü.

tek kişi olan General Aleksey Brusilov, cephenin üç kısmından gerçekleştirilecek eşzamanlı hücumların Almanları takviyelerini sadece bir bölgeye gönderebilmekten alıkoyacağını savunuyordu. Ana taarruzlardan biri güneyi, Brusilov'un kendi istikametindeki Avusturyalıları hedef alacaktı. Brusilov, bu taarruz için piyade kullanımında radikal bir değişiklik önerdi. General, askerlerini dalgalar halinde hücuma kaldırmak yerine onları düşman bölgesine sızmaya gönderecek ve bu adamların görevi, ikinci kademedeki birliklerin gedikten geçerek başarıdan yararlanabilmeleri için ilk düşman mevzini delmek olacaktı. Avusturya'ya yönelik bu yeni tehdidi fark eden Almanlar kendi cephelerinden kuvvet kaydıracaktı. Akabinde, General Aleksey Evert zayıflayan Alman mevzilerine aynı tekniklerle taarruza kalkacak ve böylelikle büyük bir zafer kazanacaktı. Çar plandan öylesine memnun kalmıştı ki tasarıyı derhâl onayladı.

Brusilov Taarruzu, 4 Temmuz'da büyük bir başarıyla başladı. Taarruzun ilk gününde önlerindeki bütün Avusturya savunmalarını ezen Rus Sekizinci Ordusu, Avusturya hatlarında 32 kilometrelik bir gedik açtı. Bazı Avusturya birlikleri panikleyip kaçarken, kimi Çek birlikleri de tek bir kurşun atmadan teslim oldu. İki hafta içinde bütün Avusturya cephesi çökmüş ve Brusilov'un kuvvetleri 40 kilometre kadar ilerleyerek 200.000 civarı esir almıştı. Felaketin kapıya dayandığını anlayan Conrad, bazı birlikleri İtalyan Cephesi'nden bölgeye sevk ettiği gibi Almanlardan da yardım istedi. Talebi onaylayan Falkenhayn'ın başları belada olan Avusturyalılara yardım etmek için Doğu Cephesi'ndeki Alman mıntıkasından kuvvet kaydırması Brusilov'un ekmeğine yağ sürdü.

Kuzeydeki Evert'in 14 Haziran'da harekete geçmesi ve güneye kaydırdıkları kuvvetlerle zayıflayan Almanlara hücum edip büyük Rus zaferini mühürlemesi gerekiyordu. Lâkin ihtiyatlı bir general olan Evert hâlâ Mart ayında aldığı yenilginin tesiri altındaydı. Neticede 3 Temmuz'a kadar harekete geçmeyen Evert, bu tarihten sonra da elindeki büyük sayı üstünlüğüne rağmen son derece yavaş kaldı. Evert'in eylemsizliği, kuzeyde süratli bir Rus hareketinden çekinmeyen Almanlara çabalarını güneydeki Brusilov'a karşı yoğunlaştırma imkânı sundu. Brusilov, takviye almasına rağmen İttifak Devletleri'nin pekiştirilmiş savunmalarına karşı dağlarda kendine yol açamadı. Ruslar Ekim ayında tümüyle durdurulmuştu.

Ruslar için etkileyici toprak kazanımlarıyla sonuçlanmakla birlikte Brusilov Taarruzu'nun bedeli ağır oldu. Almanlar 350.000, Avusturyalılar ise

GELECEK TAARRUZA HAZIRLANAN KİEV'DEKİ RUS ASKERLERİ. BRUSİLOV TAARRUZU İTTİFAK DEVLETLERİ'NDE BİRTAKIM KAYGILARA NEDEN OLDUYSA DA RUS EKONOMİSİNİ BÜYÜK BİR BASKI ALTINA SOKTU.

yaklaşık 750.000 zayiat vermişti. Fakat Ruslar harekât boyunca bir milyonun üzerinde adam kaybetti. Bu gibi kayıplar Rus halkının üzerinde sırtlanamaz bir yük oluşturuyordu. Buna ilaveten, Rus ekonomisinin zayıflığı etkilerini göstermeye başlamıştı. Savaş nedeniyle gücünün sonuna yaklaşan ekonomi tökezliyor ve Rusya'da birtakım kıtlıklara neden oluyordu. Kayıplar tırmanıyor, açlık kırsal kesimi pençesine alıyor ve zafere olan inanç yitiyordu. Rusya devrimle sonuçlanacak o dönülmez yola girmişti.

ROMANYA

Brusilov Taarruzu'nun başlangıçtaki başarısının öngörülmeyen bir sonucu oldu: Romanya, Müttefiklerin savaşı kazanmaya yakın olduklarını kanaatine vardı. İtalya gibi Romanya da gibi savaşın sınırlarında pusuya yatmış, değişen dengeleri yakından izlemiş ve savaşa girmesi karşılığında en iyi teklifi almayı beklemişti. Müttefiklerin 1916'da yaptıkları teklif

MODERN SAVAŞI NİTELEYECEK YENİ TAKTİKLERİN RUS MİMARI GENERAL BRUSİLOV. RUMENLERİN 1916'DA MÜTTEFİKLERİN YANINDA SAVAŞA KATILMASINA BRUSİLOV'UN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ TAARRUZUN GÖZE ÇARPAN BAŞARISI SEBEP OLACAKTI.

Transilvanya'nın tamamı ile güneyde ilave toprakları kapsıyordu. Buna rağmen, Kral Ferdinand başkanlığındaki Romanya hükûmeti, savaşa girmenin akıllıca olacağına ikna olmamıştı: Ta ki Brusilov'un ordusu Avusturya hatlarını ezip geçene kadar. Romanya 27 Ağustos 1916'da İttifak Devletleri'ne savaş ilan etti.

Ancak Rumenler savaş ilan etmek için en kötü zamanı seçmiş zira Brusilov taarruzu tam o vakit çıkmaza girmişti. Buna ilaveten, İttifak Devletleri Rumen tehdidinin derhâl ortadan kaldırılmasına karar vermişti. Aksi takdirde doğu ve güney cephesindeki çabaları tümüyle zafiyete uğrayabilirdi. Almanya bu amaç için kısa bir süre önce genelkurmay başkanlığından azledilen Falkenhayn'ı görevlendirdi. Dolayısıyla, küçük bir ordusu bulunan Romanya iki cepheli bir istilayla karşı karşıya kaldı. Eylülde Rumen hududunu geçen Bulgar kuvvetleri, liman kenti

DUBLİN'DEKİ PASKALYA AYAKLANMASI'NI BASTIRAN BRİTANYA ASKERLERİ.

İRLANDA

Özerk Yönetim nedeniyle bir süredir iç savaşın eşiğinde olan İrlanda, Büyük Britanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndaki davası ardında birleşti. Hem Protestan hem de Katolik gönüllüler 1914'te ordu saflarına koştu. Ancak Britanya'nın güç durumunu İrlanda'nın fırsatı olarak gören pek çok kişi olduğundan ilk coşkunun ardından İrlanda'nın güneyinde askere katılım oranları düştü. Birinci Dünya Savaşı'nı İrlanda'nın bağımsızlığını zorlamak için uygun bir zaman olarak gören milliyetçi Sinn Fein grubu, Dublin'de bir ayaklanma tertipledi. Komplonun liderlerinden biri Roger Casement'tı. Alman esir kamplarından İrlandalı gönüllüler toplamak için Almanya'ya gitmiş olan Casement, Almanların da yardımıyla İngilizlerin adadaki yönetimine son verecek bir İrlanda lejyonuyla İrlanda'ya dönmeyi planlıyordu. Lâkin 1916 başlarında bir Alman denizaltısıyla İrlanda'ya ayak basmasının üstünden çok geçmeden tutuklandı ve planları suya düştü. Pek ihtişamlı olmamakla birlikte

Casement'ın dönüşü, Patrick Pearse liderliğindeki 1.500 Sinn Fein mensubunun Dublin'de bir isyan başlatması için işaret niteliğindeydi. İrlanda halkının ayaklanıp kendilerine katılacağı umuduyla isyancılar 1916 Paskalyası'nın Pazartesi günü şehirdeki birkaç stratejik noktayı ele geçirdi. Ancak halk bu çağrıyı yanıtsız bıraktı. Bölgeye sevk edilen çok sayıda İngiliz askeri, ayaklanmayı büyük bir şiddetle bastırdı. Fakat İngilizlerin acımasız misillemesi İrlanda'daki durumu kızıştırarak kamuoyunda Britanya yönetimine karşı tepki yarattı. Britanya'nın İrlanda'daki düzeni koruyabilmeleri için savaşın geri kalanı boyunca buraya 50.000 kadar asker konuşlandırması gerekti. Fakat Paskalya Ayaklanması'yla başlayan İrlanda'daki sorunlar Birinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle yalnızca daha kötüye gidecekti.

Köstence'ye doğru ilerledi. Falkenhayn'ın emrindeki Alman ve Avusturyalı güçler de birkaç gün sonra Transilvanya'dan Romanya'ya girdi. Bu dev kıskaç harekâtı Rumen ordusunu çembere almakla tehdit ettiğinden eldeki yegâne çözüm ricattı. İstila güçleri 5 Aralık'ta başkent Bükreş'i ele geçirdiyse de Rumen Ordusu çekilmeyi sürdürdü. Sonunda, ülkenin çoğunun İttifak Devletleri'nin eline geçmesinin akabinde, Rumen ordusu Moldova'nın ücra dağlarında tutundu. Küçük Rumen ulusu 350.000 kayıp vermiş ve siyasi varlığını yitirmişti. Zaferle sonuçlanan hızlı harekât 1916 yılı için İttifak Devletleri'nin en büyük başarılarından, Müttefiklerin ise en büyük bozgunlarından biri oldu. Buna ilaveten, gözden düşen Falkenhayn bir ölçüde intikamını almış ve itibarını geri kazanmıştı.

ORTADOĞU'DAKİ İCRAATLAR

Başlangıçta, Müttefiklerin Ortadoğu'daki temel kaygısı Süveyş Kanalı'nın müdafaasıydı. Britanya ordusu, Türklerin Süveyş'i ele geçirmeye yönelik 1915'teki çabalarını püskürttükten sonra kanalı gelecekti hücumlara karşı emniyete almak için birtakım harekât planlarını masaya yatırdı. Bölgedeki Britanya varlığını kuvvetlendirmekle görevlendirilen General Archibald Murray, sınırlı gücünü İngiliz kontrolünü kanal çevresi ve zorlu Sina Çölü'ne genişletmek için kullanmaya karar verdi. Murray'in başlangıçtaki planı İngilizlerin Ariş'e, yani neredeyse Filistin sınırına değin çölde 145 kilometre boyunca ilerlemelerini öngörüyordu. Başka bölgelerde muharebe hâlinde olan Türklerin Murray'i durdurmak için yapabilecekleri pek az şey olsa da İngilizler ancak adım adım ilerleyebildi. Çöl coğrafyası, İngilizleri ilerlerken demiryolları ve isale hatları inşa etmek durumunda bırakıyordu. Dolayısıyla Ariş'e ulaşmak 1916 yılının tamamını aldıysa da en azından Süveyş Kanalı artık güvendeydi.

YENİ GAZ MASKELERİYLE MADENDEN TAHLİYE USULLERİNE İLİŞKİN TALİM YAPAN AVUSTURYA ASKERLERİ.

Murray 1917'de Kudüs'e giden yolun ilk adımı olarak Gazze yakınlarındaki Türk mevzilerini almayı denedi. İçlerinde süvari birliklerinin de yer aldığı Britanya ve Anzak güçleri, 26 Mart'ta harekete geçtiklerinde Türk müdafileri mağlup etmeye hazır görünüyordu. Ancak zaferin eşiğine gelen Britanya süvarilerinin bir iletişim

ÜLKELERİNİN SAVAŞA KATILDIĞI GÜNDE BAŞKENT BÜKREŞ'TE TÖREN ÜNİFORMALARI İÇİNDE GEÇİT YAPAN RUMEN ASKERLERİ.

sorunu nedeniyle muharebenin kritik noktasında geri çekilmeleri, Türk savunmalarının ayakta kalmasıyla sonuçlandı. Üç hafta sonra Türk mevzilerini bir kez daha ele geçirme teşebbüsünde bulunan Murray bu kez fena hâlde başarısız oldu. Neticede, yeni Britanya Başbakanı David Lloyd George, Murray'in yerine General Edmund Allenby'yi getirdi. Moralin yükselmesi için Britanya'nın bir zafere ihtiyacı olduğunu fark eden Lloyd George, Allenby'den Britanya halkına bir Noel hediyesi olarak Kudüs'ü ele geçirmesini dilemişti. General, Lloyd George'a onu hayal kırıklığına uğratmayacağına dair söz verdi.

ARAP İSYANI

Araplar, Türklerin Müttefiklere yönelik *cihat* çağrısını duymazdan geldi. Aynı dinden de olsalar, Araplara göre Türkler emperyal efendilerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun yoğun baskı altında olduğu savaş, Arap bağımsızlığı için kaçırılmayacak bir fırsat oluşturuyordu. Kızıldeniz boyunca

İŞGAL ALTINDAKİ ROMANYA'DA BİR FOTOĞRAF İÇİN POZ VEREN BULGAR (SOLDA), ALMAN (ORTADA) VE TÜRK (SAĞDA) ASKERİ.

AKDENİZ'İN UCUNDA ATLARINI SÜREN AVUSTRALYA HAFİF SÜVARİLERİ – SÜVEYŞ KANALI YAKINLARI, MISIR, 1916

uzanan dar bir bölge olan Hicaz'ı yöneten Mekke Emiri Hüseyin bin Ali, Arap dünyası için önemli bir dini figür olduğu gibi bölgesindeki Arap liderlerin de en önemlisiydi. Bir Arap isyanının Türklere yaratabileceği sorunu fark eden İngilizler,

Hüseyin'e Arap bağımsızlığı için desteklerini sundu. İngilizlerin teklifi, Hüseyin'in 5 Haziran 1916'da Arap isyanını başlatmasıyla sonuçlandı. İttifak Devletleri'ne karşı bir başka cephe daha açılmıştı.

Türkler Medine'deki garnizonlarından erzak ve silahları yetersiz olan Araplara karşı hızla hücuma geçti. İngilizlerin top ve makineli tüfekleriyle desteklenen Araplar, Türklere karşı gerilla saldırıları düzenleyerek onları Medine'ye çekilmeye zorladı. Akabinde Araplar 1916 sonlarında şehri kuşattı. Hüseyin, oğlu Emir Faysal komutası altındaki bir orduyu Kızıldeniz boyunca kuzeye göndererek önemli bir şehir olan El Vecih'i ele geçirdi. Araplar bu noktadan Türklerin elindeki Kuzey Arabistan'a akınlar düzenleyebilir ve Filistin'deki Britanya teşebbüslerine yardımcı olabilirdi. Filizlenen Arap askerî çabalarının önemini kavrayan İngilizler, Faysal'ın ordusuna bir irtibat subayı gönderdi. T. E. Lawrence adındaki bu subay, "Arabistanlı Lawrence" adıyla nam salacaktı.

Atik ve kendini övmeyi seven bir adam olan Lawrence, Oxford'daki lisans tezi için bölgede yaya olarak seyahat ederken Arap halkı ve gelenekleri hakkında önemli bilgiler edinmişti. Akıcı Arapçası sayesinde Lawrence harbin başında Mısır'daki Britanya istihbaratının bir parçası oldu. Faysal'ın yanında yerini aldığında ise Arap isyanının tekâmülüne katkı sundu. Arapların geleneksel elbisesini giyip deve sırtında savaşarak onlar için ilham kaynağı oldu. Faysal ve Lawrence birlikte Kuzey Arabistan'daki bazı kabileleri isyana katılmaya ikna etti. Lawrence bu yenilenmiş güçle, ıssız çöllerden Sina Yarımadası'ndaki Akabe'ye

ARAP İSYANI'NI BAŞLATMAK İÇİN ÇOK ŞEY YAPAN T. E. LAWRENCE'IN ARABİSTAN'A SEVKİNDEN ÖNCE ÇEKİLMİŞ BİR FOTOĞRAFI.

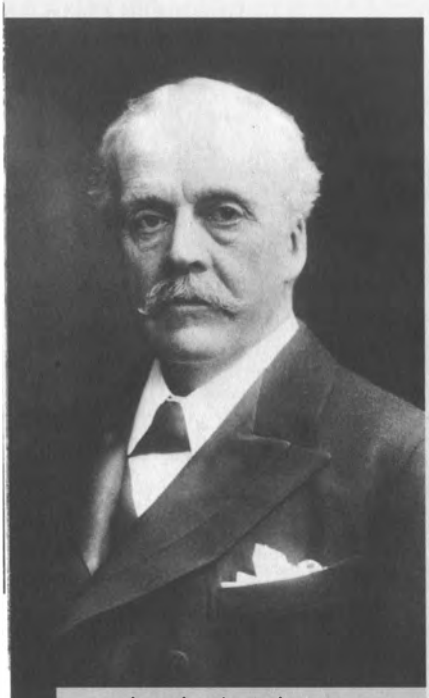

SİYONİZMİN BRİTANYALI DESTEKÇİSİ ARTHUR BALFOUR.

FİLİSTİN

Britanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan zaferle ayrılabilmek için hâlihazırda istikrarsız olan Ortadoğu'daki işleri daha da karıştıran birkaç vaatte bulundu. İngiliz temsilciler, Arap İsyanı'nın çıkışını hızlandırmak için 1916 başlarında bir söz verdi: Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bağımsız bir Arap devletinin kurulması için destek vereceklerdi. Genellikle "Arabistanlı Lawrence" olarak bilinen T. E. Lawrence, söz konusu bağımsızlık vaadine inanarak Arap liderlerle samimi müzakerelerde bulundu ve Türklere yönelik askerî çabalarını artırmaları için onlara baskı yaptı. Lâkin Fransa ve Britanya 1916 Mayıs'ında bir antlaşma imzaladı. Söz konusu Sykes-Picot Antlaşması, Arap dünyasının çoğunun iki ülke arasında sömürgeleştirilmesini öngörüyordu. Hangi antlaşmanın yürürlüğe gireceğinden emin olamayan Araplar, Türk efendilerine karşı savaşmayı sürdürdü. Fakat en kötüsü bu değildi. İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour – kimi zaman savaşın gerektirdiği sermayeyi toplamaya yönelik bir çaba olarak görülen – Balfour Deklarasyonu'nu duyurdu. Britanya'nın "Filistin'de Yahudi halkı için bir vatan kurulmasına olumlu bakacağını" ve "bu amaca ulaşılmasını kolaylaştırmak için" yardımcı olacağını belirtti. Dolayısıyla Britanya aynı anda Araplara bağımsız bir devlet, Fransızlara sömürgeler olarak bu devletten parçalar ve Yahudilere de Filistin'i vaat etmişti. Bu üç vaadin uyuşmasına imkân yoktu. Genellikle kendi aralarında çarpışmaktan zayıf düşen Araplar, Batı'nın kolonyal yönetiminde epey huzursuz olduklarını gösterdi. Balfour Deklarasyonu'nun hayata geçirilmesi ise daha da vahimdi. Yahudiler Britanya'nın gözetimi altında kadim anayurtlarına dönmeye başlamıştı; Siyonistlerin rüyası nihayet gerçek oluyordu. Lâkin bölgedeki Arapların bu gelişmeden duydukları mutsuzluk, dünyanın bugün bile muzdarip olduğu bir çatışmaya gebe kaldı.

uzanan destansı yolculuklarında Arap kuvvetlerine eşlik etti. Araplar, Temmuz 1917'de çölden develerinin sırtında gümbürtüyle fırlayana değin Türk müdafileri çölün geçilmez olduğuna inanıyordu. Şayet onu kaçırmasaydı, bu Lawrence'ın kariyerindeki en önemli muharebe olacaktı: Lawrence son hücumdan önce kazayla kendi devesini vurmuş ve hayvanla birlikte yere yığılıp bilincini kaybetmişti. Fakat söz konusu talihsizliğe rağmen, büyük bir zafer olan Akabe taarruzuyla Britanya'da millî kahraman oldu.

Bu aşamadan itibaren Arap akınları İngilizlerin Filistin'e ilerleyişini destekleyecek ve gerilla saldırıları Türklerin bölgedeki ikmal hatlarını kesmeye

FAYSAL VE KORUMALARI DEVE SIRTINDA ÇÖLÜ GEÇERKEN.

yardımcı olacaktı. Lawrence'ın ünü, başarılarını anlattığı *Bilgeliğin Yedi Sütunu* isimli kitabıyla sonraları daha da yayıldı. Ancak onu kahraman yapan şey yenişmezlik ve kıyımla geçen 1916'nın, yani Britanya'nın Somme'un ölüm tarlalarında ulusal masumiyetini yitirdiği yılın hemen ardından gelen – ne kadar küçük de olsa – başarısıydı.

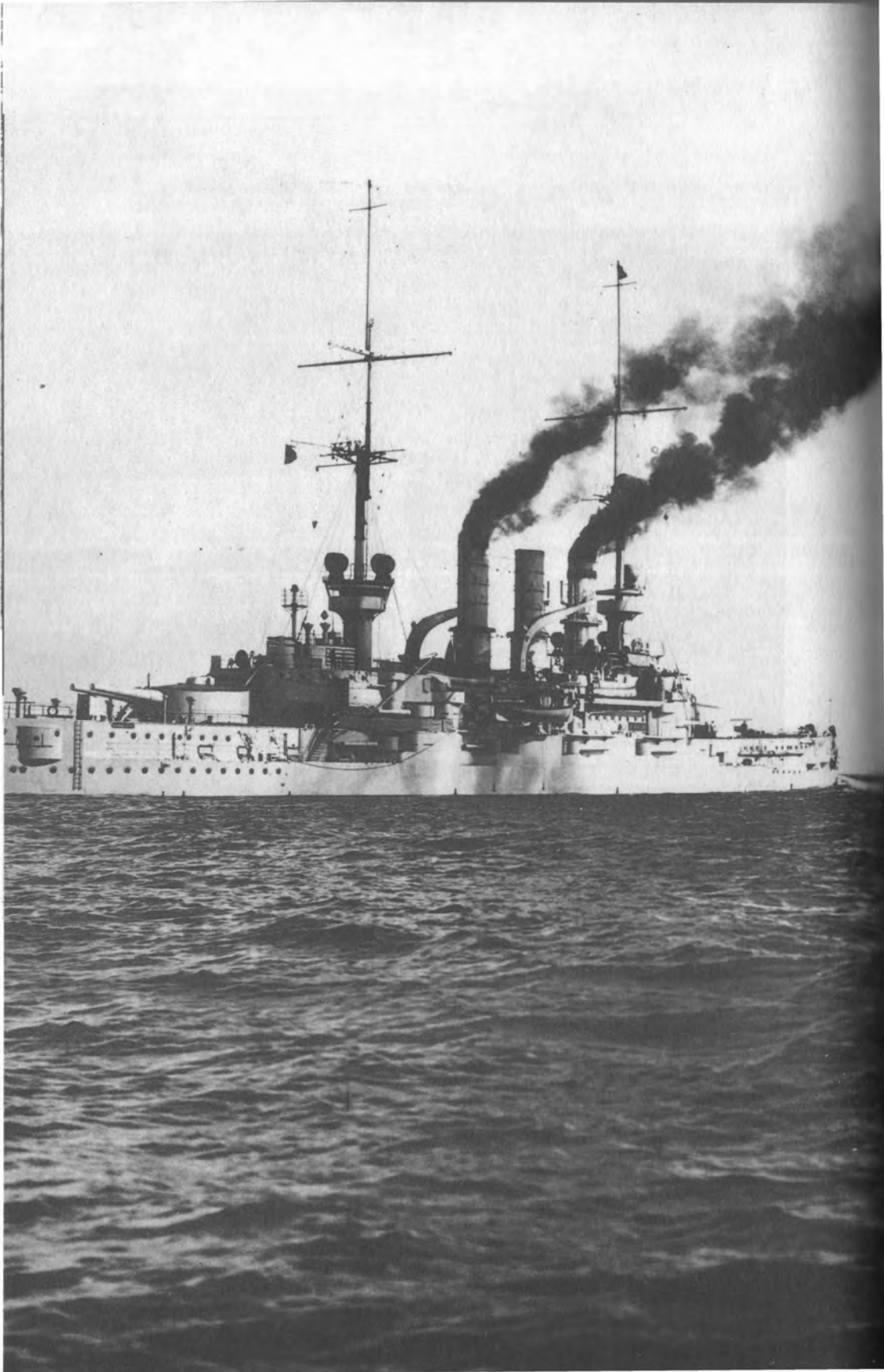

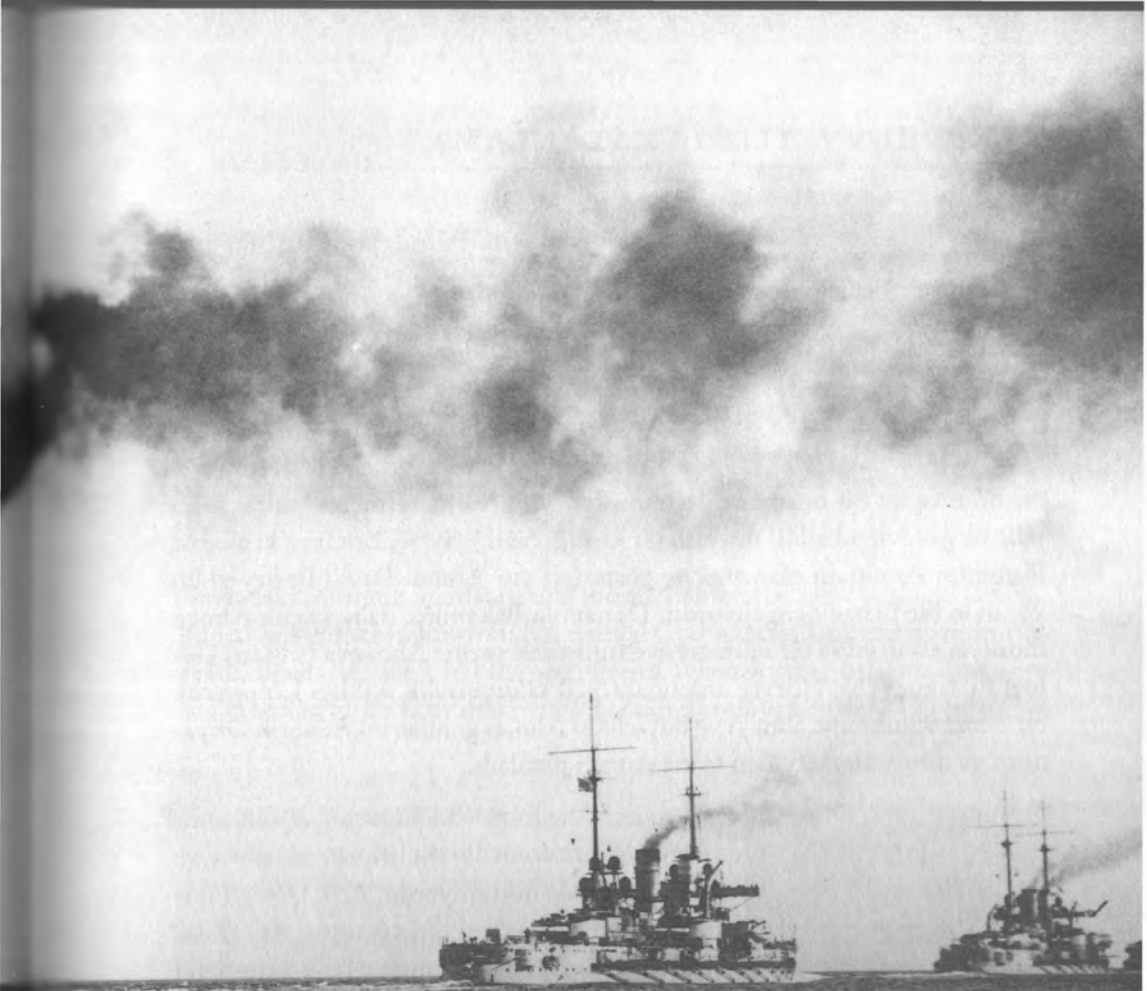

YEDİNCİ BÖLÜM

DENİZLERDE HÂKİMİYET MÜCADELESİ

BRİTANYA'NIN AVRUPA DENİZLERİNDEKİ EGEMENLİĞİNE MEYDAN OKUMAK İÇİN AMİRAL TIRPITZ TARAFINDAN İNŞA EDİLEN ALMAN AÇIK DENİZ FİLOSU'NUN GEMİLERİ, 1914'TEKİ SAVAŞIN ÖNCESİNDE BALTIK DENİZİ'NDE.

DENİZ KUVVETLERİ VE PLANLAMA

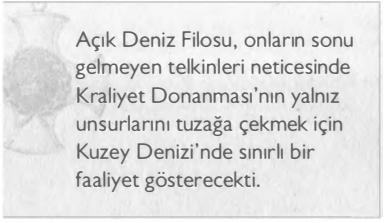

Açık Deniz Filosu, onların sonu gelmeyen telkinleri neticesinde Kraliyet Donanması'nın yalnız unsurlarını tuzağa çekmek için Kuzey Denizi'nde sınırlı bir faaliyet gösterecekti.

İngiliz Büyük Filosu, savaş başladığında Alman Açık Deniz Filosu'na kıyasla hatırı sayılır bir büyüklüğe sahipti. Donanma Bakanlığı, filonun büyük bölümünün İskoçya'nın kuzey kıyılarındaki Orkney Adaları'nda bulunan Scapa Flow'da demirlemesine karar verdi. 21 dretnot, 8 ön-dretnot ve 80 kruvazör ile muhribin sevk ve idaresi için Amiral John Jellicoe görevlendirildi. İhtiyatlı bir kişiliği olan Jellicoe, Britanya kruvazör filosunun komutanı olan atak ve gösterişçi astı Amiral David Beatty'yi bu yönüyle bir nebze dengeliyordu. Donanma Bakanlığı, daha küçük Alman filosuyla tayin edici bir muharebeye tutuşmak yerine Almanya'yı Manş Denizi ile İskoçya ve Norveç arasındaki 320 kilometrelik açıklığı kapsayacak bir deniz ablukasına almayı ve böylelikle Alman gemilerini Atlantik Okyanusu ve dünya ticaretinden tecrit etmeyi planladı.

Alman Açık Deniz Filosu, Amiral Friedrich von Ingenohl komutasındaki 13 dretnot, 16 ön-dretnot ve 40 kruvazör ile muhripten oluşuyor ve büyük ölçüde Wilhelmshaven'daki limanda bulunuyordu. Açık Deniz Filosu'nun inşası pek çok açıdan savaşın sebeplerinden biri olmuştu. Ancak savaş başladığında Kraliyet Donanması'yla büyük bir muharebeye tutuşmayı ne Ingenohl ne de donanma planlamasına bizzat müdahil olan Kayzer göze alabildi. Dolayısıyla Açık Deniz Filosu yalnızca Baltık Denizi'nin emniyetli sularında takip görevleri icra ederek pasif kaldı. Almanya'nın bu filo karşılığında ödediği ekonomik ve uluslararası bedel göz önüne alındığında bu son derece zayıf bir karşılıktı. İmparatorluk Donanması'nın (*Kaiserliche Marine*) mimarı Tirpitz ve diğer amiraller, donanmanın deniz harbinde daha aktif bir rol oynaması için diretti. Açık Deniz Filosu, onların sonu gelmeyen telkinleri neticesinde Kraliyet Donanması'nın yalnız unsurlarını tuzağa çekmek için Kuzey Denizi'nde sınırlı bir faaliyet gösterecekti.

GÜNEY AMERİKA AÇIKLARINDAKİ ÇARPIŞMALAR

Alman Donanması'nın okyanuslara dağılmış, Kraliyet Donanması'nın elinden kaçıp da bir daha Almanya'ya dönemeyecek birkaç küçük filosu mevcuttu. Bu unsurlar, kaçınılmaz sonlarıyla karşılaşmadan önce

GENEL BAKIŞ

Alman Açık Deniz Filosu, İngiliz Büyük Filosu'nun denizlerdeki hâkimiyetine meydan okumak için tasarlanmıştı. Buna karşın, savaş çıktığında Kayzer sevgili filosunu Büyük Filo'yla toplu bir muharebeye sokmayı göze alamadı. Sonuç olarak, Birinci Dünya Savaşı'ndaki deniz mücadelesi 1916'ya kadar genelde küçük akınlardan ibaret kaldı. Almanların İngiliz Büyük Filosu'nu bir kısmını hazırlıksız yakalama planı, o sene, tarihin en büyük deniz muharebesi ve ana muharebe gemileri arasındaki son büyük mücadele olan Jutland Muharebesi'ne yol açtı. Jutland'da İngiliz Büyük Filosu'na tayin edici bir hasar vermeyi başaramayan Almanlar, İngilizleri yenmek için nispeten yeni bir silah olan denizaltılara yöneldi. Bunun sonucunda vuku bulan Birinci Atlantik Muharebesi, İngilizleri savaşı kaybetme tehlikesiyle burun buruna getirdi.

dünyadaki Müttefik menfaatlerine mümkün mertebe zarar vermeyi denedi. Bunlar arasındaki en kuvvetli filo Amiral Graf Maximilian von Spee emrindeydi. Spee, Müttefik nakliye gemilerini avlamak için başlarını *Scarnhorst* ve *Gneisenau* zırhlı kruvazörlerinin çektiği filosunu, Çin'deki Qingdao'dan

AMİRAL JOHN JELLICOE

JUTLAND'DAKİ BRİTANYA KOMUTANI AMİRAL JELLICOE.

Donanma Komutanı John Fisher, komutanlığı ve deniz topçuluğundaki mahareti nedeniyle Amiral John Jellicoe'yu himayesine almıştı. Dolayısıyla savaş çıktığında Jellicoe kudretli Büyük Filo'nun komutanlığı için Fisher'ın ilk tercihi oldu. Görevi kabul eden Jellicoe, sancak gemisi olarak süper-dretnot *Iron Duke*'ü seçti. Ancak popüler bir adam olan Amiral, otoritesini paylaşmadığı gibi bir hayli de sakıngandı. Britanya halkının büyük bölümü Nelsonvari bir deniz zaferi bekliyordu. Ancak Jellicoe, Alman Açık Deniz Filosu'yla yüzleşmenin çok riskli olduğunu anladı. Esasında, Churchill'in de dokundurduğu üzere Jellicoe, "savaşı bir öğleden sonrada kaybedebilecek" tek adamdı. Pek çok tarihçi, iki filonun 1916 Mayıs'ında Jutland'daki karşılaşmalarında Almanların paçayı yenişmezlikle kurtarabilmesinin Jellicoe'nun fazla ihtiyatlı davranması sayesinde mümkün olduğunu söyler. Ötekiler ise onu, az sayıda elle tutulur kazanım için büyük bir yenilgiyi göze almayan tedbirli bir adam olarak görür. Jellicoe – bilhassa da giderek artan U-bot tehdidinin üstesinden gelmesi için –

1917'de donanma komutanlığına terfi ettirildi. Başlangıçta Atlantik Muharebesi hakkında karamsar bir tutum sergiledi ve hatta Britanya'nın denizaltılara karşı savaşı kaybedeceğini öngördü. Ancak meseleyi tetkik etmesinin ardından konvoy sisteminin hayata geçirilerek U-bot tehdidine son verilmesinde kilit bir rol oynadı. Jellicoe'nun karamsarlık ve ihtiyatı daha sonra ona pahalıya patladı ve 1917'de görevden alınmasıyla kariyeri son buldu.

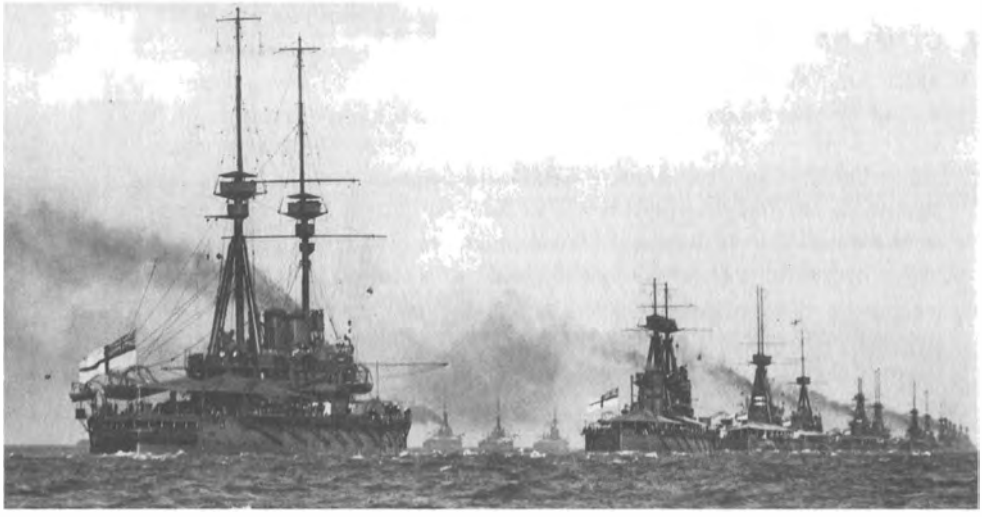

SAVAŞ ÖNCESİNDEKİ BİR DENETLEME SIRASINDA BÜYÜK FİLO – 1914.

Şili kıyılarına sevk etti. Spee'nin eylemlerinden haberdar olan İngilizler, Amiral Christopher Craddock komutasındaki Güney Amerika filolarına Spee'nin Atlantik'e çıkışını engelleme talimatı verdi. Emrindeki kuvvet Spee'ninkinden ziyadesiyle zayıf olan gözü pek Craddock, daha destek güçleri ulaşmadan evvel Alman filosuyla muharebeye tutuşmak için fırsat kolladı. Spee'nin filosuyla Şili'deki Coronel kıyılarında karşılaşan Craddock, 1 Kasım 1914'te isteğine kavuştu. Üstün hız ve toplarından yararlanan Spee, İngilizleri batan güneşe karşı durdukları elverişsiz bir pozisyona zorlayarak dengi olmayan rakibini topa tuttu. İki İngiliz kruvazörünün havaya uçarak Craddock'un da dâhil olduğu 1.600 kişilik mürettebatlarıyla batması karşısında Almanlar ne hasar almış ne de zayiat vermişti. Geriye kalan iki İngiliz gemisi kaçmayı başarsa da Coronel Muharebesi Kraliyet Donanması için tam bir felaket oldu.

Yakıt ikmalinin ardından Spee, Atlantik Okyanusu'na girip Afrika kıyılarına ilerlemeye karar verdi. Ancak kısa zaman önceki yenilgilerinden ders alan İngilizler, Spee ve filosunu yok etmeye kararlı bir tutumla Amiral Doveton Sturdee komutasındaki çok daha güçlü bir filoyu 11 Kasım'da Falkland Adaları'ndan Güney Atlantik'e sevk etti. Aralık ayında Horn Burnu'nu geçen Spee, Atlantik'e çıkmadan önce Falkland'daki savunmasız Port Stanley'ye taarruz etme kararı aldı. Ancak Almanlar, bölgeye bir gece önce ulaşan Sturdee'nin filosunun Port Stanley'de kendilerini beklediğini görünce dehşet içinde kaldı. Spee'nin sayıca az olan filosu canını kurtarmak için

kaçmaya başladı. Ancak daha hızlı olan Britanya gemileri kapıya dayanan intikam fırsatının kokusunu alarak derhâl onların peşine düştü. Alman gemilerinin ateş menziline girmelerinin ardından, Sturdee'nin gemileri Spee'nin filosunu Almanların 2.000 zayiat verdiği, İngilizlerin ise hiçbir kayba uğramadığı tek taraflı bir muharebeyle imha etti. İngilizlerden kaçabilen yegâne Alman gemisi SMS *Dresden* ise üç ay sonra Pasifik'te sulara gömülecekti. Spee'nin filosunun imha edilmesi, İngilizler için diğer yönlerden kasvetli geçen bir yılda moral verici bir zafer oldu. Ayrıca okyanusları Alman su üstü gemilerinden temizleyen bu zafer, Kraliyet Donanması'nı bir kez daha denizlerin tartışmasız efendisi yaptı.

DENİZDE KALABİLMEK İÇİN İKİ FİLONUN DA GEMİLERİ OLAĞANÜSTÜ MİKTARLARDA KÖMÜR YAKIYORDU. "KÖMÜRLEME" OLARAK ADLANDIRILAN YAKIT İKMALİ, MÜRETTEBATIN ÇOĞUNUN GÖREV ALDIĞI ZOR VE YORUCU BİR SÜREÇTİ.

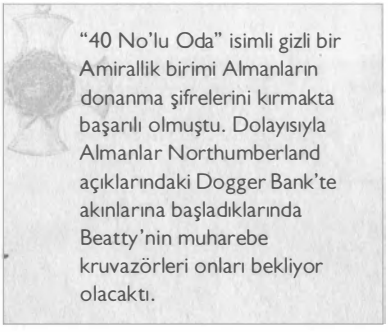

"40 No'lu Oda" isimli gizli bir Amirallik birimi Almanların donanma şifrelerini kırmakta başarılı olmuştu. Dolayısıyla Almanlar Northumberland açıklarındaki Dogger Bank'te akınlarına başladıklarında Beatty'nin muharebe kruvazörleri onları bekliyor olacaktı.

Kraliyet Donanması'nın bazı subayları, Jellicoe'nun savunma odaklı bir strateji izleme kararının kendilerini mecbur ettiği eylemsizlikten rahatsızdı. Bu subaylardan biri olan Harwich'de demirli kruvazör gücünün komutanı Komodor Reginald Tyrwhitt, bir taarruz planı hazırladı. Tyrwhitt, Wilhelmshaven yakınlarındaki Heligoland Körfezi'nde devriye gezen Alman muhriplerinin bunu belirli bir çizelge dâhilinde yaptıklarını fark etmişti. Tyrwhitt, Kraliyet Donanması'nın bunu değerlendirerek bu küçük devriyelerden birini vurmasını teklif etti. Jellicoe bu teklifi isteksizce onayladı ve hatta Beatty'nin kruvazör filosunu da taarruz gücüne ilave etti. Kraliyet Donanması 28 Ağustos 1914'te toplarını ateşledi. İngilizlerin isabetli atışları, Açık Deniz Filosu takviyelerini bölgeye yetiştirebilene kadar iki Alman gemisini hızla sulara gömdü. Öğleden sonra dengeler değişmiş ve Beatty'nin hatırı sayılır gücü çarpışmaya girerken Tyrwhitt ise geri çekilmek durumunda kalmıştı. Bölgeye daha çok gemi akın ettikçe muharebe oldukça karmaşık bir hâl aldı. Britanya gemileri birkaç kez kazayla birbirlerine ateş açmanın eşiğinden döndü. Heligoland Körfezi Muharebesi Almanlara üç kruvazör, bir muhrip ve 1.200 denizciye mal olurken, muzaffer İngilizler ise yalnızca 35 kayıp verdi.

Eylemsizlikten duyulan rahatsızlık Britanya donanmasına mahsus değildi. Kendi pasif tutumlarından huzursuz birkaç Alman deniz subayı da daha gözü pek bir stratejinin benimsenmesini savunuyordu. Alman kruvazör filosunun kumandanı Amiral Franz von Hipper, Kraliyet Donanması'nı muharebeye çekerek İngilizlerin deniz üstünlüğünü yavaş yavaş tüketmek istiyordu. Planı, İngilizlerin kıyı yerleşimlerine akınlar yapılmasını öngörüyor ve Jellicoe'nun bunlarla baş etmek için Almanların ölüm fermanlarını verebileceği küçük filolar göndermesini umuyordu. Almanlar Kasım ve Aralık aylarında Britanya kıyılarına düzenledikleri akınlarda yüzlerce sivil öldürdüyse de Büyük Filo unsurlarını tuzağa çekmekte başarısız oldu. 24 Ocak 1915'teki Alman akını ise farklı olacaktı. "40 No'lu Oda" isimli gizli bir Amirallik birimi Almanların donanma şifrelerini kırmaya muvaffak olmuştu. Dolayısıyla Almanlar Northumberland açıklarındaki Dogger Bank'te akınlarına başladıklarında Beatty'nin muharebe kruvazörleri onları

bekliyor olacaktı. Üstün bir kuvvetin kendisini beklediğini gören Hipper, Alman kıyılarının güvenliğine ulaşmak için akıllı davranıp süratle rotasını değiştirdi. Ancak Beatty'nin onu takip etmesiyle Dogger Bank Muharebesi başlamış oldu. Almanların en yavaş gemisi *Blücher*'in aldığı isabetle saf dışı kalıp da filonun geri kalanının canını kurtarmak için kaçtığı sırada daha muhabere başlayalı birkaç dakika olmuştu. Lâkin Beatty'nin sancak gemisinin saf dışı kalmasıyla muharebenin seyri değişti. Beatty, *New Zealand*'ın güvertesindeki ikinci komutanı Amiral Moore'a takibi sürdürmesi için sinyal göndermiş fakat sinyali yanlış yorumlayan Moore, Britanya kruvazörlerini saf dışı kalan *Blücher*'i imha etmeye göndermişti. İyi talihleri karşısında şaşırdıklarına şüphe olmayan arta kalan Alman kruvazörleri, bu gelişme sayesinde tabanları yağlamayı başardı. İngilizler önemli bir zaferi ellerinden kaçırmış ve Moore hatası karşılığında görevden alınmıştı. Daha da önemlisi Almanlar Dogger Bank'ten bir ders çıkarmışlardı. Patlayan mermiler gemideki cephanelik için büyük bir tehlike teşkil ediyordu. Almanlar bu gibi sorunların üstesinden gelmek için derhâl tedbir alırken, Kraliyet Donanması Jutland Muharebesi'nin ertesine değin böyle önlemlere başvurmayacaktı.

ALMAN KRUVAZÖR FİLOSUNUN GÖZÜPEK VE KARİZMATİK LİDERİ AMİRAL HIPPER.

JUTLAND

Almanlar, Kuzey Denizi'ndeki Britanya hâkimiyetine son vermek için 1916'da bir teşebbüste daha bulundu. O yıl Alman Açık Deniz Filosu'nun komutasını devralan Amiral Reinhard Scheer, bu işte fazla gönlü olmayan Kayzer'i Kuzey Denizi'nde taarruz odaklı bir stratejiye ihtiyaç olduğuna ikna etti. Hipper'in emrindeki 41 parçalık keşif kuvvetinin öncülük ettiği Alman Açık Deniz Filosu, 31 Mayıs'ta limandan demir aldı. Onların ardında ise Alman Açık Deniz Filosu'nun ana unsurlarından oluşan ve 16 dretnotu da kapsayan 59 parçalık bir kuvvet bulunuyor, bunlara ise Amiral Scheer komuta ediyordu. Almanlar, Hipper'in kendisiyle benzer güçte

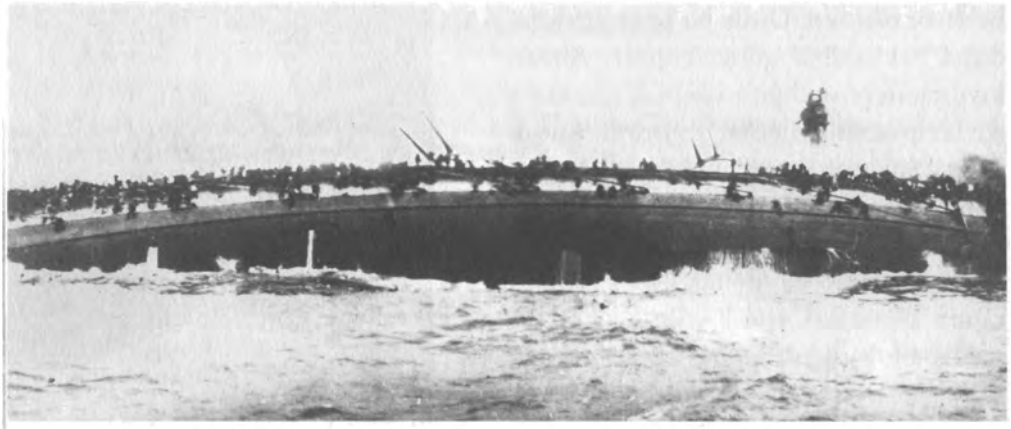

1915'TEKİ DOGGER BANK MUHAREBESİ'NDE YAN YATAN *BLÜCHER*.

Jellicoe içlerinde 24 dretnotun da bulunduğu 99 gemiden oluşan Büyük Filo'nun tamamıyla denize açıldı. Ana muharebe gemilerinin denizcilik tarihindeki son çarpışmasına doğru dümen kırdıklarından o vakit ne İngilizlerin ne de Almanların haberi vardı.

bir kruvazör filosuyla karşılaşmasını umuyordu. Hipper, Dogger Bank'teki hadiseleri yeniden tetikleyip kaçacak ve İngilizleri de peşinden sürükleyecekti. Akabinde ise Britanya kruvazörlerini Alman Açık Deniz Filosu'nun tamamıyla karşılaşacakları bir tuzağa çekecek ve Almanlar çarpıcı bir deniz zaferi kazanacaktı.

Ancak şans Almanlardan yana değildi. "40 No'lu Oda" planlarını bir kez daha su yüzüne çıkarmıştı. Alman filosunun tam konumundan habersiz olmakla birlikte İngilizler onun denizde olduğunu biliyorlardı. Neticede, Jellicoe içlerinde 24 dretnotun da bulunduğu 99 gemiden oluşan Büyük Filo'nun tamamıyla denize açıldı. Büyük Filo'nun 60 mil ilerisinde Beatty'nin dört dretnotu da barındıran 52 gemilik keşif gücü mevcuttu. Muharebe gemilerinin denizcilik tarihindeki son çarpışmasına doğru dümen kırdıklarından o vakit ne İngilizlerin ne de Almanların haberi vardı.

Saatler 14.00'ü gösterdikten kısa bir süre sonra Hipper'in kuvvetlerini gören Beatty takip için güneye yöneldi. Lâkin Beatty bu karmaşada dretnotlarıyla irtibatını yitirdi. Soğukkanlılığını bozmayan Amiral, Hipper'i bir kez daha dezavantajlı durumda yakaladığına inanarak takibe hız kesmeden devam etti. Ne de olsa dretnotlar sonradan onlara yetişirdi; Amiral'in Dogger Bank'taki gibi bir fırsatı bir kez daha elden kaçırmaya niyeti

İNGİLİZ KRUVAZÖR FİLOSU'NUN KOMUTANI AMİRAL BEATTY (SOLDA) JUTLAND'DA HIPPER'LE KARŞI KARŞIYA GELDİ.

yoktu. Alman planının meyvesini vermeye başladığını gören Hipper, güneye kaçarak Beatty'yi Alman Açık Deniz Filosu'nun tamamıyla çarpışma rotasına soktu. Kruvazörler, güneye seyirleri sırasında birbirleriyle uzun mesafeden çarpışmaya girdi ve İngilizler felakete uğradı. Bir mermi, *Indefatigable*'ın toplarından birini delip cephanelikte müthiş bir patlamaya yol açtı. Hızla alabora olan *Indefatigable,* 1.000 kadar denizciye mezar oldu. Çok geçmeden *Queen Mary* de cephaneliğindeki büyük bir patlamayla infilak edip 1.200 kişiyi de yanında götürdü. Donakalan Beatty, sancak gemisinin komutanına dönerek, "Görünüşe bakılırsa bugün lanet olası gemilerimizde bir sorun var," dedi. Haksız sayılmazdı, zira İngilizler o anda Almanların Dogger Bank sonrasında çözdükleri sorunun aynısından muzdaripti.

Yılmayan Beatty, ufukta Alman Açık Deniz Filosu'nun tamamını görene değin Hipper'i takip etmeyi sürdürdü. Topyekûn imha tehlikesiyle karşı karşıya kalan İngiliz Amiral, Büyük Filo'nun kanadı altına girmek için süratle kuzeye dümen kırdı. Roller değişmişti: Sayıca yetersiz düşmanlarını yok etme umuduyla takipte olan şimdi Almanlardı. Onun kendilerini

ALMAN MUHAREBE KRUVAZÖRÜ SMS *DERFFLINGER* 3 HAZİRAN 1916'DA WILHELMSHAVEN'DA. JUTLAND MUHAREBESİ'NDE ALDIĞI BİR İSABETİN GEMİDE YARATTIĞI TAHRİBAT GÖRÜLEBİYOR.

tuzağa çektiğinden habersiz, Beatty'yi 20 saat kadar takip ettiler.

Alman gemilerinin yaklaştığı sırada Jellicoe muharebe için hazırlık yaptı. Amiral, tercihini düşmanı "T'ye alacak" bir muharebe düzeninden yana kullandı. Büyük Filo yaklaşan Alman gemilerini karşılamak için boylu boyunca uzanan bir hat şeklinde konumlandırıldı. Böyle bir manevra İngilizlerin gemilerindeki bütün topları kullanmasına olanak sağlayacakken, Almanların ise yalnızca öncü gemilerinin ön toplarını kullanmasına imkân tanıyacaktı.

Scheer, saatler 18.15'i gösterirken Büyük Filo'nun tamamının onu yok etmek için mükemmel bir muharebe düzeninde kendisini beklediğini görünce hayrete düştü. Şayet hızla hareket etmezse her şey kaybedilecekti. Sis perdesi ve muhrip salvolarının koruması altında filosuna eşzamanlı 180 derece

HMS *NOTTINGHAM*'IN GÜVERTESİNDEN FOTOĞRAFLANAN HMS *BIRMINGHAM* (JUTLAND).

dönüş emri verdi. Bu zor ve gözü pek manevra Alman filosunu içinde bulunduğu kötü durumdan kurtardıysa da bu kez onu bir başka kötü duruma maruz bıraktı: Filo şimdi Almanya'daki üslerinden uzaklaşıyordu. Jellicoe, gemilerini yeniden konumlandırmak için bu aralıktan faydalandı ve Scheer, sonunda dümeni eve kırmayı denediğinde kendini Büyük Filo tarafından yeniden T'ye alınmış bir hâlde buldu. Felaketle burun buruna gelen Scheer bir kez daha 180 derece

Q-GEMİLERİ

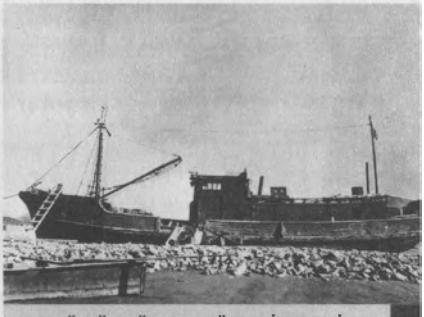

DÖNÜŞTÜRME SÜRECİNDEKİ BİR Q-GEMİSİ.

Q-gemileri, Kraliyet Donanması'nın av peşindeki Alman denizaltılarına karşı başlangıçta fazla seçeneği olmamasıyla ortaya çıktı. Donanma, U-botların savunmasız ticaret gemilerini vurmak için değerli torpidolarını harcamak yerine genellikle su üstüne çıktığını gayet iyi biliyordu. Kraliyet Donanması, U-botları hazırlıksız yakalayabilmek için ticaret gemilerini kılık değiştirmiş savaş gemilerine dönüştürdü. Muhtelif boyutlardaki bu ticaret gemileri kimi zaman da sahte bayrak çekerek sıradan ticaret gemilerinden ayırt edilmez oluyordu. Durumdan şüphelenmeyen bir U-bot, zararsız görünen avının işini bitirmek için su yüzüne çıktığı vakit Q-gemisi ölümcül doğasını açığa çıkarırdı. Kraliyet Donanması'nın denizcileri rollerini son ana kadar oynar, bazen de içlerinden kimilerine gemiyi terk ettirerek U-bot mürettebatını iyice rehavete sevk ederdi. Sonrasında, geminin gizlenmiş top ve torpidoları aniden ateşlenir ve U-botu ya batırır ya da dalışa zorlardı. Q-gemileri ilk kez 1914'te hizmete girdiyse de, bir kömür gemisinden Q-gemisine dönüştürülen HMS Prince Charles, İskoçya açıklarında batırdığı U-40'la Temmuz 1915'te Q-gemilerinin ilk başarısını kaydetti. Sayıları az da olsa Q-gemilerinin savaşa önemli bir etkisi oldu. "Esrarlı gemilerin" oluşturduğu tehdit yüzünden U-botlar saldırılarını genellikle daha yavaş ve daha az etkili oldukları su altından gerçekleştiriyordu. Q-gemileri 1917 sonunda hizmetten alınana değin toplamda on bir U-botu sulara gömdü.

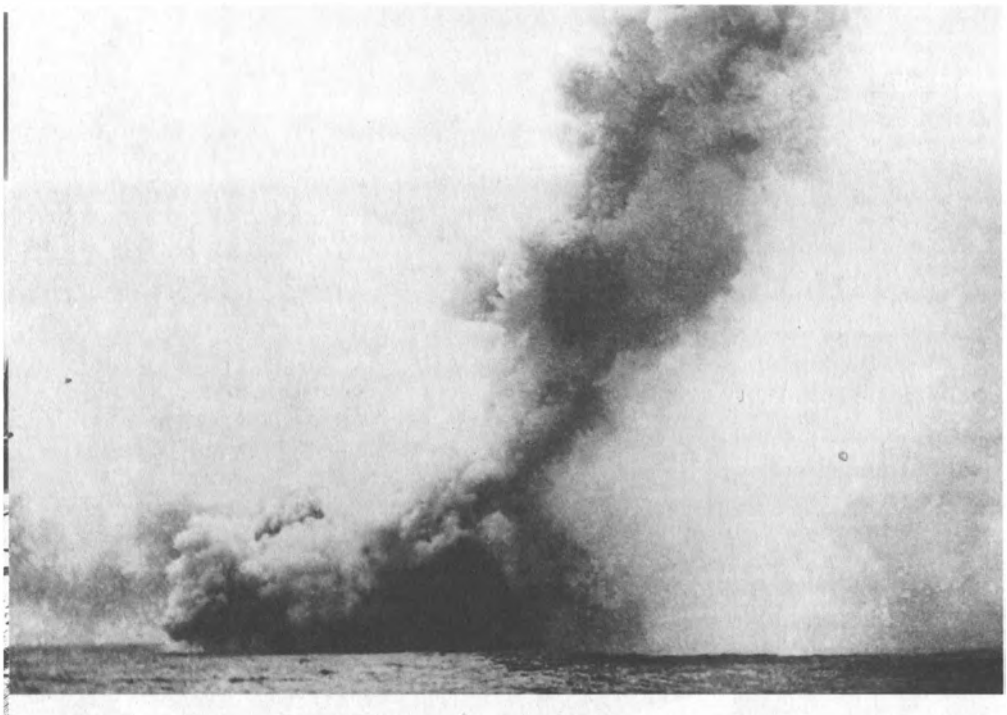

JUTLAND MUHAREBESİ'NDE CEPHANELİĞİNE ALDIĞI İSABETLE İNFİLAK EDEN HMS *QUEEN MARY*.

dönülmesini emretti. Bu manevrayı perdelemek için muharebe kruvazörü kuvveti ve birkaç torpidobotunu doğrudan Büyük Filo'nun korkunç ateş gücünün içine "ölüme" yolladı. Birkaç gemi korkunç derecede hasar alsa da taktik başarılı oldu ve Scheer bir kez daha yok olmaktan kurtuldu.

Günün yerini geceye bırakmasıyla Jellicoe, Büyük Filo'yu Almanların kendi sularına kaçmalarını engelleyecek şekilde konumlandırmayı denedi. Ancak Scheer'in gece muharebesinin keşmekeşinde Britanya filosunun artçı unsurları arasından limana ulaşmayı başarmasıyla Jellicoe'nun çabaları başarısızlığa uğradı. Jutland Muharebesi'nde sona gelinmişti. Büyük Filo'nun bir nebze daha ağır kayıpları olmasından ötürü muharebe taktik beraberlikle bitmişti. İngilizler toplamda 6.800 zayiat vermiş ve üç muharebe kruvazörü, üç zırhlı kruvazör ve sekiz muhrip kaybetmişti. 3.100 zayiat veren Almanların kaybı ise bir eski drednot öncesi muharebe gemisi, bir muharebe kruvazörü, dört hafif kruvazör ve beş torpidobottu. Sayıları kendi lehlerine yorumlayan Almanlar, Jutland'ı büyük bir zafer ilan etti. Ancak hakikat bu değildi. Kraliyet Donanması, Kuzey Denizi'ndeki hâkimiyetini muhafaza

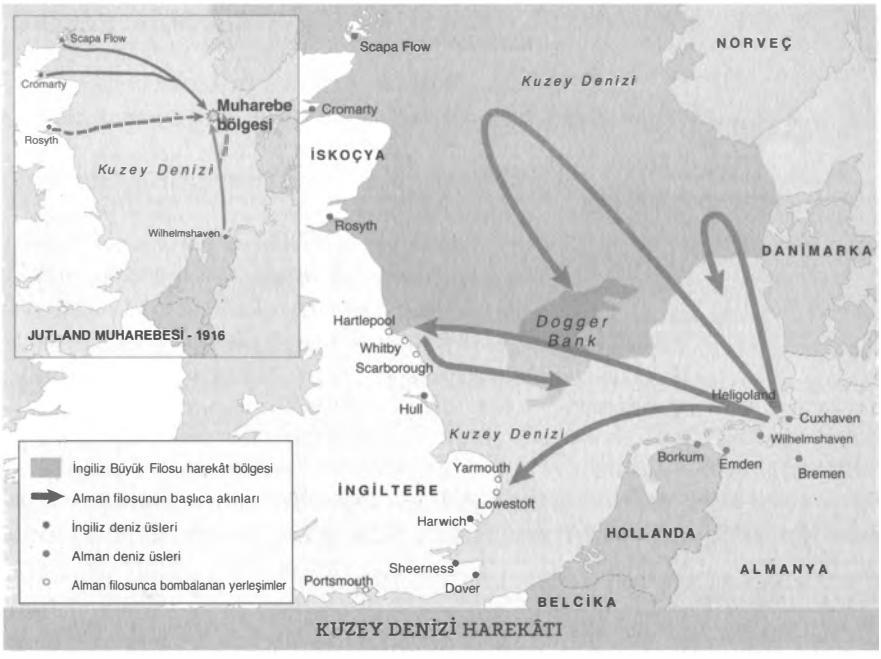

etmiş ve Alman filosu İngilizlerin denizlerdeki egemenliğine bir daha asla meydan okumamak üzere limana dönmüştü. İngilizlerin taktik galibiyetleri ise en iyi

U-BOT KURBANI BİR GEMİ DALGALAR ARASINDA SULARA GÖMÜLÜRKEN. BU TÜR GEMİLERİN MÜRETTEBATLARINI KURTARMAK İÇİN YERLERİ OLMAYAN KÜÇÜK U-BOTLAR, TAYFALARI KADERLERİNE TERK EDİYORDU.

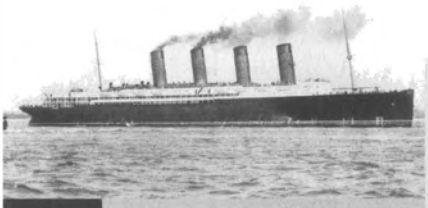

LUSITANIA

LUSITANIA

Yolcu gemilerinin en lüksü olmasıyla meşhur *Lusitania*, Cunard Şirketi'nin New York ve Liverpool arasında yolcu taşıyan transatlantik gemisiydi. *Lusitania*'nın Mayıs 1915'teki yolculuğundan önce çeşitli New York gazetelerine ilanlar veren Almanlar, müstakbel yolcuları gemiyi kullanmamaları hususunda uyardı. Almanya'nın Britanya çevresini savaş bölgesi ilan etmiş olmasından ötürü bölgeye giren bütün gemiler (özellikle de Britanya sancaklı olanlar) Alman U-botları için muhtemel hedeflerdi. Fakat Lusitania özel bir tedbir almaksızın, her zamanki gibi Britanya'ya doğru yola çıktı. *Lusitania* 7 Mayıs 1915'te, herhangi bir uyarıda bulunmayan U-20 tarafından İrlanda'nın güney sularında iki torpidoyla vuruldu. Gemi hızla alabora olup, 18 dakikada batarak 92 metrede tabana oturdu. Gemideki yolcuların pek çoğu filikalara ulaşamamış ve dondurucu suda boğulmuştu. O gün içlerinde 124 Amerikalının da bulunduğu 1.198 yolcu ve tayfa hayatını kaybetti. Almanlar, *Lusitania*'nın savaş zamanında taşınması yasak – 10.5 ton tüfek ve 51 ton şarapnel mermisi de dâhil – yük barındırdığını haklı bir şekilde öne sürdü. Ancak Amerikalılar *Lusitania*'nın batırılmasını bir cinayet olarak gördü. Ülkedeki bütün gazeteler saldırıyı kınarken, Başkan Woodrow Wilson da Birleşik Devletler'in tarafsızlığını koruyabilmek için epey uğraşmak durumunda kaldı. *Lusitania*'nın batırılması Birleşik Devletler'i Müttefiklere her zamankinden daha çok yakınlaştırdı.

ihtimalle bir pirus zaferiydi. Herkes Nelsonvari türden destansı bir zafer beklemiş fakat kimse umduğunu bulamamıştı. Ancak Alman filosu, her ne kadar kullanılmamış bir tehdit olsa da Jutland Muharebesi'nden sonra bile tehlike oluşturmaya devam etti. Daha da kötüsü, Almanlar denizlerin kontrolünü almak için bambaşka bir teşebbüste bulunmak üzereydi.

U-35'İN ATEŞLEDİĞİ TORPİDOYLA KURBANINI VURMA ÂNI.

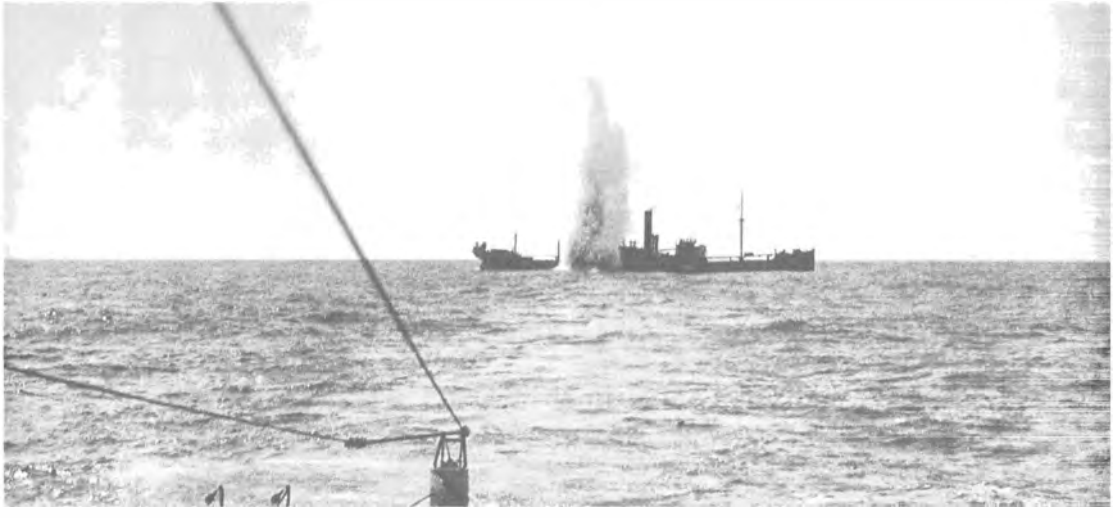

U-BOT SAVAŞI

Savaşın başlangıcında, denizaltı denilen yeni silah sistemine pek az stratejist ilgi gösterdi. Örneğin Almanya'nın savaş başladığında düşük nitelikli ve sadece 18 denizaltısı mevcuttu. Denizaltıya herhangi bir önem atfeden stratejistler onun başat rolünün düşman savaş gemilerini vurmak olduğunu düşünmüş ve şüphesiz, bir Alman denizaltısı 22 Eylül 1914'te üç İngiliz zırhlı kruvazörünü batırarak erken bir başarı kaydetmişti.* Alman su üstü gemilerinin denizlerden temizlenmesinin ardından, başta Tirpitz olmak üzere daha fazla deniz stratejisti, Müttefiklerin değerli nakliye gemileri ve Britanya ticaretini vurmak için U-botlara yöneldi. Fakat savaş hukuku Almanların aleyhineydi. Denizaltılar gizlilikleri sayesinde başarılı olabilen kırılgan vasıtalardı. Uluslararası hukuk savaş gemilerinin bir ticaret gemisini batırmadan önce onu durdurup, mürettebat için gerekli düzenlemeleri yapmasını gerektiriyordu. Almanlar başlangıçta bu mevzuata riayet ettilerse de, özellikle de Q-gemilerinden olmak üzere kendilerini Müttefik saldırılarına oldukça açık buldular. Nitekim Tirpitz, ticaret gemilerinin ikaz edilmeksizin batırılacağı sınırsız denizaltı harekâtının savunucusu oldu. Sınırsız

TARAFSIZ BİR AMERİKAN TİCARET GEMİSİNİ DURDURUP ARAMAK İÇİN OKYANUSTA YÜZEYE ÇIKAN BİR U-BOT.

* Bahsi geçen Alman denizaltısı, Yüzbaşı (*Korvettenkapitän*) Otto Weddigen komutasındaki *U-9* idi. U-9, ateşlediği dört torpidoyla *Cressy* sınıfı İngiliz zırhlı kruvazörleri HMS *Aboukir*, HMS *Hogue* ve HMS *Cressy*'yi bir saatten kısa bir süre içinde sulara gömdü. (ç.n.)

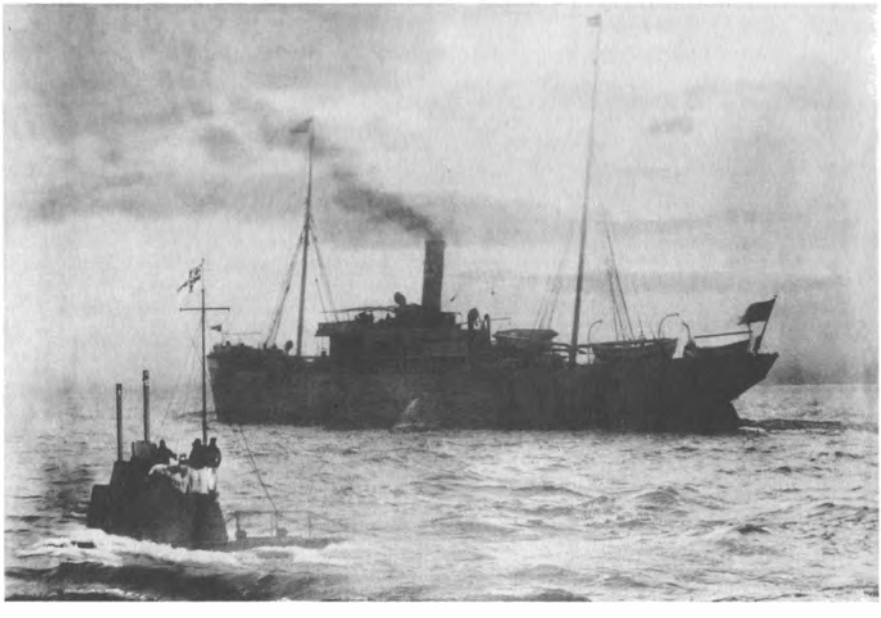

HELIGOLAND YAKINLARINDAKİ FIRTINALI DENİZDE GÜÇLÜKLE İLERLEYEN UB-II TİPİ BİR U-BOT.

denizaltı savaşı doktrininin benimsenmesi için lobi yapan Tirpitz'e, ticaret gemilerinin ayırt edilmeksizin batırılmasının tarafsız ulusları, en önemlisi de ABD'yi düşmanlaştıracağını savunan hükûmetteki birçok kişi karşı çıktı. Fakat Tirpitz sonunda istediğini aldı ve Almanya, 4 Şubat 1915'te Britanya çevresindeki suları savaş bölgesi ilan etti. Bu sulara giren herhangi bir gemi, ikaz edilmeksizin vurulmaya açık olacaktı. Almanların bu kararı Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'ın tepkisini çekti. Denizaltı harekâtında Amerikalıların hayatını kaybetmesiyle sorunlar daha da büyüdü. *U-20*'nin 7 Mayıs'ta İrlanda açıklarında *Lusitania*'yı batırması içlerinde 124 Amerikalının da bulunduğu 1.198 kişinin ölümüyle sonuçlandı. Bir denizaltının Ağustos ayında yolcu gemisi *Arabic*'i batırmasıyla bu durum tekerrür etti. Wilson Almanların eylemlerini öyle bir öfkeyle protesto etti ki Alman Dışişleri, ABD'yle ilişkilerin tümüyle kopacağından korktu. Sonuç olarak, Almanlar sınırsız denizaltı savaşını Eylül 1915'te rafa kaldırdı.

U-BOTLARIN TEŞKİL ETTİĞİ TEHDİTTEN SAKINABİLMEK İÇİN TİCARET GEMİLERİ ÇEŞİTLİ YÖNTEMLER DENEDİ. ALTTAKİ FOTOĞRAFTA KAMUFLAJ DESENİNE BOYANMIŞ BİR GEMİ GÖRÜLÜYOR.

1916'daki hadiseler, Almanya dâhil savaşan bütün uluslar üzerinde büyük baskı yarattı. Almanya'da imparatorluğun bu yıpratıcı savaşa bir yıl daha dayanıp dayanamayacağı sorgulanıyordu. Dolayısıyla

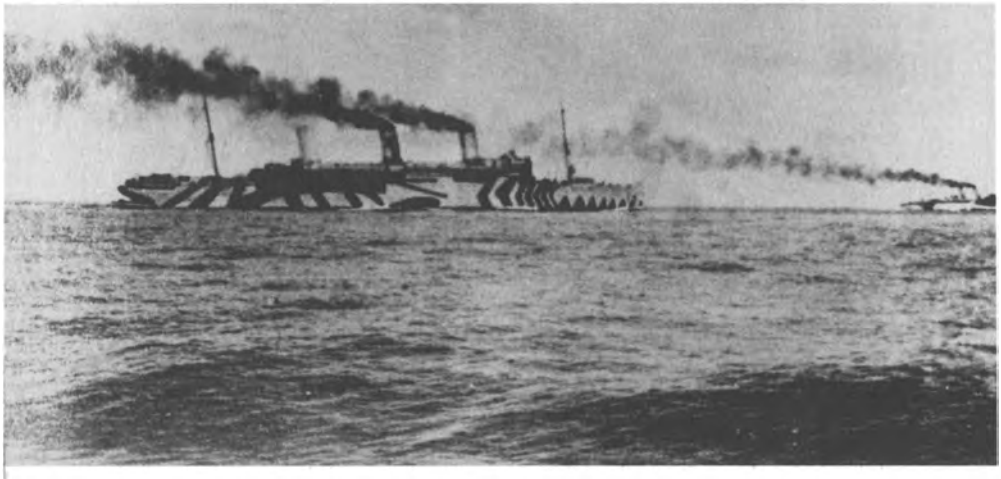

U-19 TİPİ
ALMANYA

Maimehreç: 550 ton (su üstünde)
Silah: Bir adet 88mm top, dört adet 500mm torpido yuvası
Mürettebat: 37

pek çok kişi 1917'de zafere ulaşmak için sıra dışı riskler alınmasına razıydı. Hindenburg ve Ludendorff'tan oluşan yeni yüksek komuta kademesi, savaşı kazanmak için her silahtan son haddine kadar faydalanmaları gerektiğine inanıyordu: Aksi ihanet olurdu. 1917'de Almanya'nın yüksek nitelikli 154 U-botu vardı. Donanma kuramcıları, bu denizaltıların ayda 600.000 ton ticaret gemisi batırabilmesi durumunda Britanya'nın ikmal yetersizliğinden teslim olmak

U-BOTLARI VURMAK İÇİN SU ALTI BOMBALARIYLA DONATILMIŞ BİR KONVOY REFAKÂT GEMİSİ. ATLANTİK MUHAREBESİ'NİN KADERİNİ TAYİN EDEN ŞEY TİCARET GEMİLERİ İÇİN UYGULAMAYA KOYULAN KONVOY SİSTEMİ OLDU.

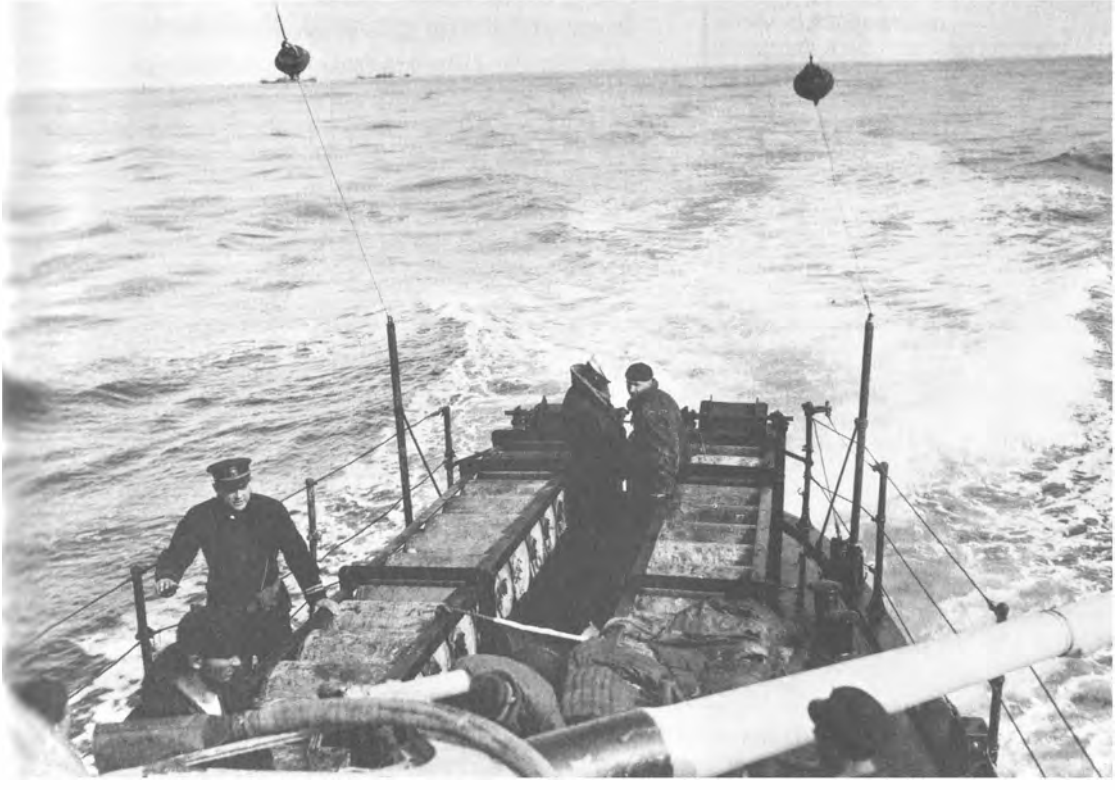

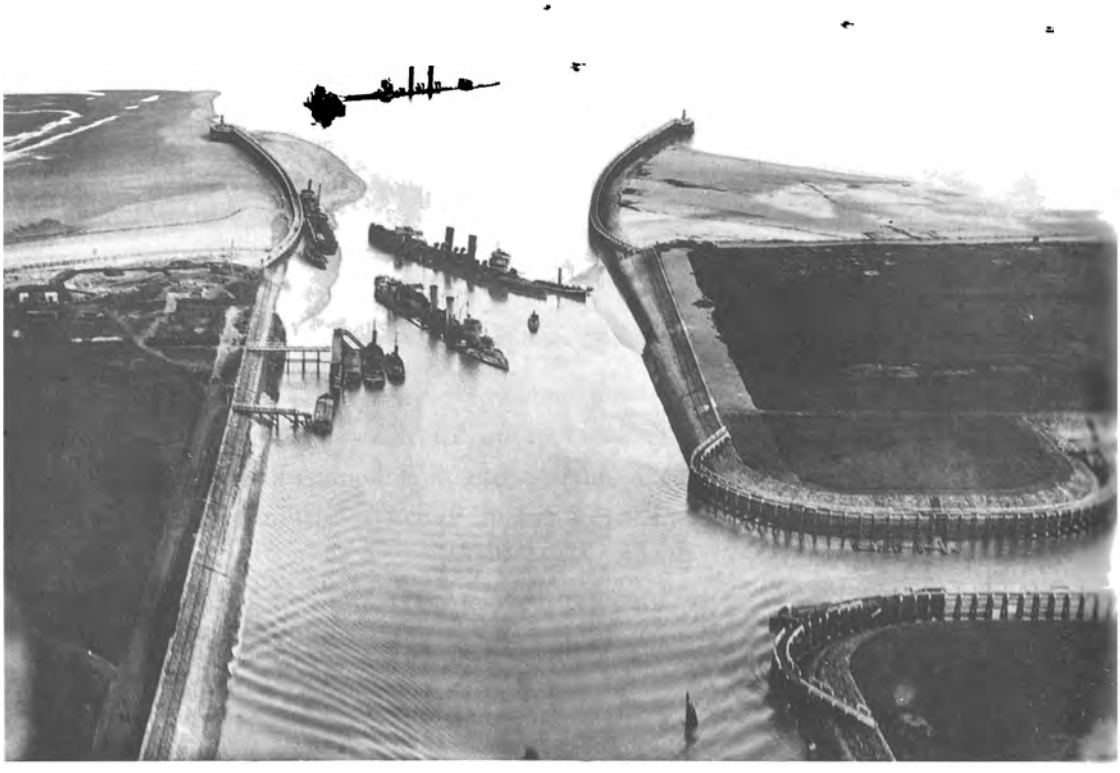

ZEEBRUGGE LİMANINA DÜZENLENEN BASKININ ARDINDAN BLOKAJ GEMİLERİNİN KONUMLARI. ANCAK KÜÇÜK U-BOTLAR BU GEMİLERİN ETRAFINDAN DOLAŞARAK İLERLEYEBİLİYORDU.

zorunda kalacağı görüşündeydi. U-botlar aracılığıyla Britanya'nın dize getirilmesi Hindenburg ve Ludendorff için son derece cazip görünse de ortada bir sorun vardı. Britanya'ya giden ticaret gemilerine yönelik yoğun çabalar şüphesiz Amerikalıların savaşa müdahalesine neden olacaktı. Almanlar için bu risk alınmaya değer göründü. Sadece küçük bir ordusu olan ABD'nin savaşın seyrine hemen bir etkisi olmayacaktı. Ayrıca Britanya'nın teslim olması savaşın sonunu getireceğinden Amerikan müdahalesini şüpheli kılacaktı. Böylelikle kumar masasına oturmayı seçen Almanlar, sınırsız denizaltı harbine 1 Şubat 1917'de kaldıkları yerden devam etti.

İngilizler, denizaltıların oluşturduğu potansiyel tehditten 1916'da oldukça endişeliydi. Denizaltılar Kasım ayında 175.000 tonluk sevkiyatı sulara gömmüş ve hükûmet sorunun üstesinden gelmesi için Jellicoe'yu donanma komutanı yapmıştı. Jellicoe, yeni görevini devralınca denizaltılara karşı elde pek az silahın olduğunu fark etti. Amiralin denizaltı sorununa

çare aradığı sırada Almanların sınırsız denizaltı harekâtı da başlamıştı. Denizaltılar Britanya limanlarına sızarak gizlilik içinde hedeflerini vuruyor ve bölgede tek başına seyahat eden gemiler arasından kendilerine kurban seçiyordu. Onları korumaya çalışan karakol gemileri yetersiz kaldı. Denizaltı saldırılarında kaybedilen ticaret gemilerinin sayısında müthiş bir artış oldu ve Nisan ayında 870.000 tona ulaştı. Bu, Almanların Britanya'yı mağlup etmek için hesapladıklarından da yüksek bir miktardı. Britanya'nın Nisan ayı sonunda sadece altı haftalık buğdayı kalmıştı. Şayet denizaltılar avantajlarını kullanmaya devam edebilirlerse, Britanya mağlup olacak gibi görünüyordu.

KONVOYLAR

Alman denizaltılarının neden olduğu kayıplar arttıkça Jellicoe'nun umudu kırılmış, hatta denizaltılara karşı çözüm bulunamazsa Britanya'nın Aralık ayında barış istemeye zorlanabileceğine dair hükûmeti bilgilendirmişti. Donanma komutanının bilmediği şey, donanma planlamacıları tarafından gözden kaçırılan çözümün eli kulağında olduğuydu: Konvoy sistemi. Ticaret gemilerinin

BU GİBİ RAMPALAR, DENİZ PİYADELERİNİN BASKIN SIRASINDA ZEEBRUGGE LİMANI'NDAKİ DALGAKIRANA İNEBİLMELERİ İÇİN HMS *VINDICTIVE*'E HUSUSİ OLARAK EKLENDİ.

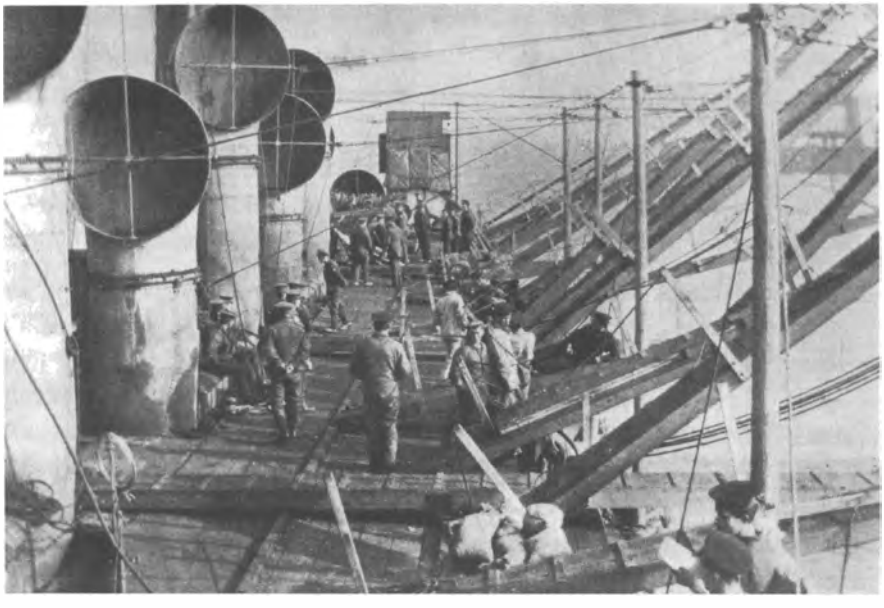

1916'DAKİ JUTLAND MUHAREBESİ SIRASINDA HAVALI GÖRÜNEN BİR KRALİYET DONANMASI SUBAYI.

korunması için savaş gemilerinin kullanımı geçmiş savaşlarda başarılı olduysa da, Donanma Komutanlığı Birinci Dünya Savaşı'nda konvoy sisteminin kullanımını birkaç sebepten ötürü uygun bulmamıştı. Konvoylar yavaş ve hantal oldukları gibi, denizcilerin çoğu ticaret gemilerinin gruplar hâlinde kullanımının denizaltılar için yalnızca daha büyük hedefler hâline gelmeleriyle sonuçlanacağına inanıyordu. İlaveten, Alman Açık Deniz Filosu'na karşı sürekli tetikte olmak gerektiğinden Büyük Filo konvoyları korumak için savaş gemisi ayıramazdı. Ancak sınırsız denizaltı harekâtının ilk aylarda sebep olduğu ağır kayıplar şimdi Jellicoe ve Donanma Komutanlığını seçeneklerini yeniden değerlendirmek durumunda bırakıyordu.

Donanma Komutanlığı, bir fizibilite çalışması yaptıktan ve başbakandan makul bir baskı gördükten sonra Mayıs 1917'de konvoy sistemini yürürlüğe koymaya başladı. Sistemi işler duruma getirmek belli bir süre aldı. Ancak konvoyların savaşta doğrudan etkisi oldu ve denizaltılara karşı verilen kayıplar kontrol edilebilir seviyeye düştü. Kayıplar hâlâ önemli olsa ve kimi zaman ayda 200.000 tonun üzerinde ticaret gemisi batsa da, Alman U-botları Britanya'yı bir daha savaştan çekilmeyi düşünebileceği bir noktaya getiremedi.

Konvoy sistemi başarısını iki şeye borçluydu. Birincisi, İngilizlerin endişelerinin aksine, Almanların konvoyları tespit etmesi son derece zor oluyordu. Atlantik'in uçsuz bucaksız sularında seyreden bir konvoy, U-botlar için tek başına yolculuk eden çok sayıda gemiden daha küçük bir hedef oluşturuyordu. İkincisi, konvoyları koruyan savaş gemileri, akın eden denizaltılara karşı radar ve su altı bombalarının ilk örneklerini kullanabiliyordu. Bu silahlar henüz emekleme döneminde olduğundan, Müttefik savaş gemileri Alman denizaltılarını hiçbir vakit okyanuslardan süremedi. Ancak deniz harbindeki kriz sona ermişti. Ticaret gemilerinin verdiği kayıplar savaş boyunca devam ettiyse de konvoylar sonunda Müttefikler için savaş kazandıran bir silah oldu. Savaşın son iki yılında Atlantik'i geçen 88.000 gemiden sadece 436'sı torpidolanırken Almanlar ise buna karşılık 178 denizaltı kaybetti. Almanya, Britanya'ya yönelik sınırsız denizaltı

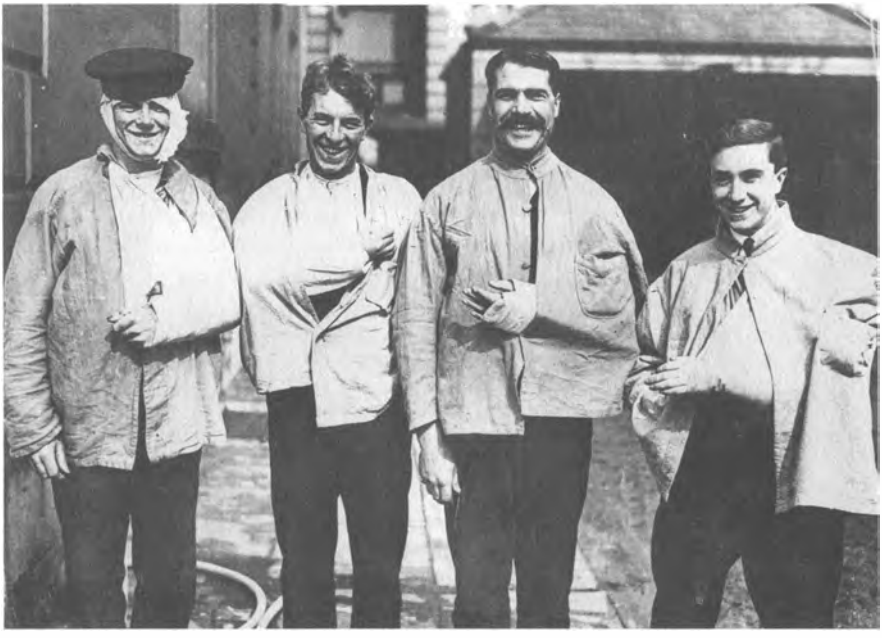

ZEEBRUGGE'DEKİ AMFİBİ AKIN HAREKÂTI'NDAN DÖNEN AKINCILAR BANDAJLARINI GURURLA KAMERAYA GÖSTERİYOR.

harekâtıyla savaşı kazanma kumarından yenik ayrılmıştı. Daha da kötüsü, denizaltı harekâtının öngörülen sonucu gerçek oldu ve ABD Nisan 1917'de savaşa girdi. Amerikanların Avrupa'ya hatırı sayılır bir kuvvet göndermesi neredeyse bir yıl alacaktı ve Almanlar, savaşı Amerika bir etken hâline gelmeden önce kazanabileceklerine ilişkin inançlarını korudu.

ZEEBRUGGE BASKINI VE SAVAŞIN SONU

Denizaltıların oluşturduğu tehdit kontrol altına alınmış ve Alman Açık Deniz Filosu limanlarına sıkıştırılmışsa da, harbin denizlerdeki ayağında son bir perde daha oynanacaktı. Ostend ve Zeebrugge'de demirli U-botların Manş Denizi'ndeki gemicilik faaliyetlerine oluşturduğu tehdit nedeniyle bu limanlar İngiliz donanma planlamacılarını nicedir meşgul ediyordu. 23 Nisan 1918'e kadar bu hususta herhangi bir adım atılmamıştı. Ancak Amiral Roger Keyes komutasındaki 75 gemilik filonun o tarihte başlattığı harekâtla bu durum son buldu. Taarruz, Almanları şaşırtmak amacıyla Zeebrugge'deki dalgakırana 200 deniz piyadesi indirilmesiyle başladı. Müteakip karmaşada betonla yüklü üç eski kruvazör, limanın merkezinden Alman U-botlarının

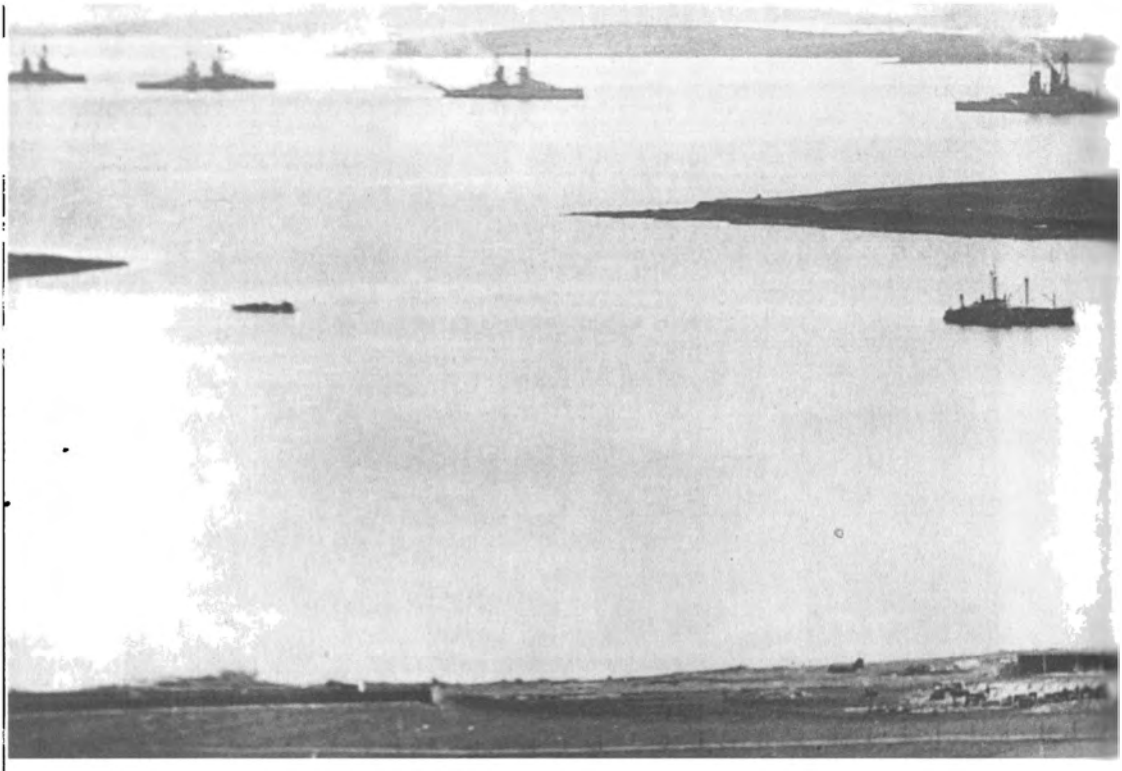

ATEŞKESİN ARDINDAN TESLİM OLAN ALMAN AÇIK DENİZ FİLOSU, SCAPA FLOW'DA DEMİRLEMİŞ VAZİYETTE. ALMAN SUBAYLARI DAHA SONRA SON BİR BAŞKALDIRI EYLEMİYLE GEMİLERİNİ BATIRACAKTI.

koruması altındaki mühim kanal girişine doğru manevra yaptı. Ağır ateş altındaki iki gemi kanala doğru ilerledi ve Almanların kanala erişimini engelleyecek bir bariyer oluşturma umuduyla kendilerini batırdı. Fakat harekât başarısızlıkla sonuçlandı. Gemilerden biri kanal girişine ulaşamazken, diğer ikisi ise kanalı Alman U-bot ve muhriplerinin giremeyeceği şekilde bloke edemedi. Kıyının daha aşağısındaki Ostende limanını bloke etme çabası ise, bu iş için görevlendirilen gemilerden hiçbirinin liman girişine ulaşamaması nedeniyle topyekûn başarısızlığa uğradı.

Zeebrugge Baskını başarılı olmadıysa da Batı Cephesi'nde bozgunların yaşandığı bir dönemde İngilizlere moral verdi. Sonunda Kraliyet Donanması'nın taarruz kaslarını esnetmekten korkmadığını gösteriyor gibiydi. Buna ilaveten, harekâta katılan deniz piyadeleri ve bahriyelilerin başarıları haber bültenleri için muazzam hikâyeler teşkil etmiş, sekiz kişi Victoria Haçı'yla* taltif edilmişti.

* İng. "Victoria Cross." Düşman karşısında üstün cesaret gösteren Birleşik Krallık Silahlı Kuvvetleri mensuplarına takdim edilen en yüksek kahramanlık nişanı. (ç.n.)

Alman Açık Deniz Filosu, Jutland Muharebesi'nin ardından büyük ölçüde kendi limanlarına hapsoldu ve aktifliğini yitirdiği bir eylemsizlik dönemine girdi. Vaktiyle Britanya'nın denizlerdeki egemenliğine meydan okumakla görevlendirilmiş filoda moraller hızla bozulmaya başladı. 1918'de Batı Cephesi'ndeki durumun da Almanya aleyhine dönmesiyle moral dibe vurdu. Filolarının savaştaki tâlî rolünün acı farkındalığındaki Alman donanmasının komutanları, haysiyetlerini kurtarmak için Açık Deniz Filosu'nu Büyük Filo'yla bir intihar muharebesine yollamayı planladı. Fakat Alman denizcilerin hayatlarını subaylarının şerefi için feda etmeye meyilli olmayışıyla filo isyana sürüklendi. Civar kentlerindeki işçilerle bir araya gelen bahriyeliler, Rusya'dakilerin benzeri devrimci konseyler kurdu. Devrimin Almanya'nın geri kalanına yayılması 1918 Kasım'ındaki savaşı sonlandırma kararında etkili oldu.

Alman Açık Deniz Filosu savaşta son bir rol daha oynamakla yazgılıydı. Barış antlaşması gereğince, Alman gemileri Jutland'dan beri ilk defa görecekleri Britanya filosuyla bir araya gelmek için limanlarından demir aldı. Açık Deniz Filosu, Scapa Flow'daki Britanya üssünde enterne edilmek üzere 21 Kasım'da teslim oldu. Kudretli filo, subayları 21 Haziran 1919'da nihai bir meydan okuma eylemiyle onu topyekûn batırana değin orada kalacaktı.

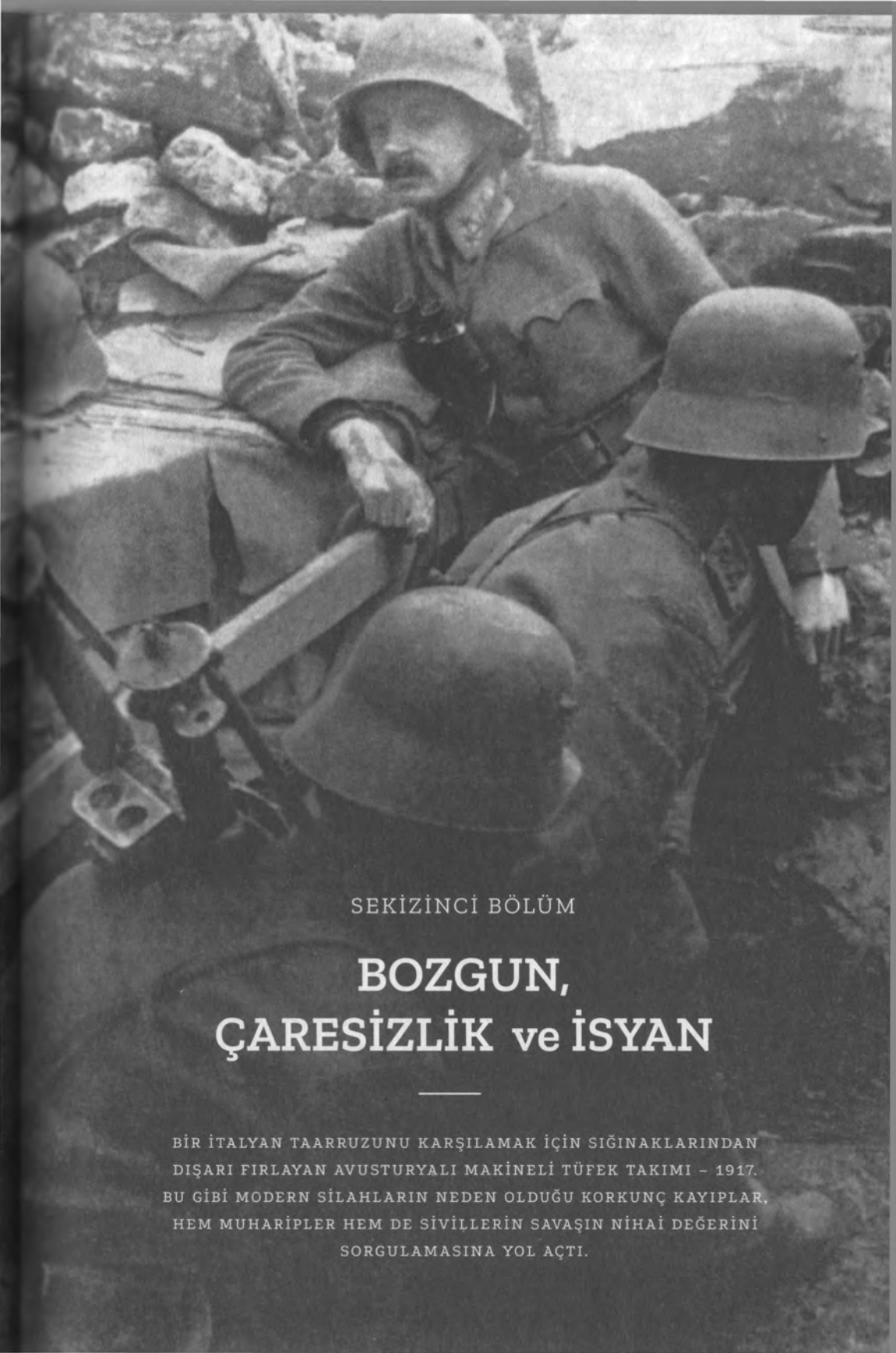

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BOZGUN, ÇARESİZLİK ve İSYAN

BİR İTALYAN TAARRUZUNU KARŞILAMAK İÇİN SIĞINAKLARINDAN DIŞARI FIRLAYAN AVUSTURYALI MAKİNELİ TÜFEK TAKIMI – 1917. BU GİBİ MODERN SİLAHLARIN NEDEN OLDUĞU KORKUNÇ KAYIPLAR, HEM MUHARİPLER HEM DE SİVİLLERİN SAVAŞIN NİHAİ DEĞERİNİ SORGULAMASINA YOL AÇTI.

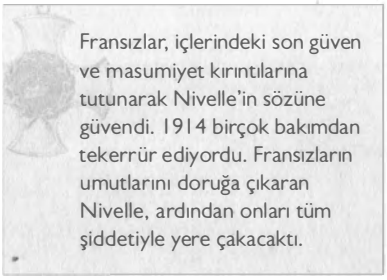

Fransızlar, içlerindeki son güven ve masumiyet kırıntılarına tutunarak Nivelle'in sözüne güvendi. 1914 birçok bakımdan tekerrür ediyordu. Fransızların umutlarını doruğa çıkaran Nivelle, ardından onları tüm şiddetiyle yere çakacaktı.

Özgüven ve belâgat sahibi bir adam olan yeni Fransız Batı Cephesi Komutanı Robert Nivelle, 1917'de kesin zafer öngören yeni bir harekât planı sundu. Plan, Almanların dikkatini Fransız taarruzundan uzaklaştırabilmek için İngilizlerin Arras yakınlarında bir şaşırtma taarruzu icra etmesini gerektiriyordu. Nivelle, aslî taarruzda Verdun'da ona önemli başarılar kazandırmış olan taktikleri bu kez daha geniş ölçüde kullanacaktı. Önce ağır bir hazırlık bombardımanı, akabinde de bir yaklaşma barajıyla Alman hatlarını yaracak ve en fazla 48 saat içinde bozguna uğramış düşmanı Almanya içlerine kovalıyor olacaktı. Ancak en önemlisi, iki gün içinde başarı sağlanamaması durumunda taarruza son vermeyi taahhüt etmesiydi. Haig ve Petain de dâhil Fransız ordusundaki bazı isimler Nivelle'in planının ne kadar akıllıca olduğunu sorguladıysa da, Fransız kumandan kendini pazarlamakta usta çıktı. Nivelle, planını desteklemeleri için öncelikle Fransız politikacıları ikna etti. Akabinde ise askerleri ve ulusunu zaferin kapıda olduğuna inandırdı. Başka Verdunlar olmayacağını, küçük zaferler karşılığında hayatların heba edilmeyeceğini söyledi; onun taarruzu farklı olacak,

GENEL BAKIŞ

Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı gerilim 1917'deki hadiselerle gözle görülür bir hâl aldı. Nivelle tarafından galeyana getirilerek Aisne Nehri'nde büyük bir zafer kazanmayı uman Fransızlar bunun yerine geçmişteki beyhude kıyımların bir başka örneğiyle karşılaştı. Neticede kazan kaldıran Fransız ordusu faciadan kıl payı kurtuldu. Ardından taarruz sırası İngilizlere geldi. BEF, Arras ve Messines'te kazandığı başarıların ardından Üçüncü Ypres Muharebesi'nde icra edeceği taarruzdan mükemmel sonuçlar bekliyordu. Aksine, muharebe Passchendaele'ın çamurlu dehşetinde sona eren bir keşmekeş oldu. Ancak BEF, harekâtın bitiminden hemen önce Cambrai'de savaşın tabiatında bir değişime işaret eden deneysel bir tank taarruzu düzenledi. Doğuda ise 1917 Müttefikler için yalnızca Kudüs'ün zaptıyla teselli olunan bir felaket yılı oldu. Rusya ihtilale sürüklenip savaş dışı kalırken, Caporetto'da bozguna uğrayan İtalyanlar ise topyekûn mağlubiyetten kıl payı kurtuldu. Dolayısıyla yılın sonunda İttifak Devletleri zafere yakın görünüyordu. Müttefikler için sadece tek bir olumlu gelişme vardı: Almanların sınırsız denizaltı harekâtı ABD'yi savaşa çekmişti. Şimdi soru Amerikalıların savaşın sonucunda etki yaratabilecek bir gücü Avrupa'ya zamanında çıkarıp çıkaramayacaklarıydı...

SAVAŞ BUNALIMI

Savaş, onun korku ve vahşetine gark olan adamlar için çoğu kez ruhsal travma ve ızdıraba yol açar. Birinci Dünya Savaşı'nın boyutları ve siper harbinin durağan tabiatı, psikolojik zayiatı en yüksek seviyede tuttu. "Savaş bunalımı" terimi, felçten bilinçsizce dolanmaya, altına işemekten bağırsaklarını tutamamaya kadar değişen muhtelif semptomları barındırıyordu. Savaşta ruh hastalıkları nedeniyle verilen kayıplar sarsıcıydı. ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'ya gönderdiği yaklaşık 2 milyon askerden 116.516'sı öldü ve 159.000'i ise psikiyatrik sorunlar nedeniyle savaş dışı kaldı. Gittikçe artan sorunların nedenini bulmak için iki tarafın da psikiyatristleri uğraş verdi. Soruya getirdikleri yanıt, patlayan mermilerin yarattığı sarsıntıların beyne bir tür basınç uygulayarak ruhsal tepkilere sebebiyet verdiğiydi. Bazı askerler "savaş bunalımları" için tedavi gördü, hatta Avusturya ordusu tedavi için elektroşoku denedi. Kimi askerlerin semptomları ise göz ardı edildi yahut rahatsız askerler görevi ihmalden idam edildi. İşin gerçeği, bu adamlar ruhlarının kaldırabileceğinden daha fazla ölüm ve kıyıma tanık olmuşlardı. Savaşın duyarlı bir gözlemcisi olan Wilfred Owen, anladığı bu gerçeği "Ruhsal Vakalar" isimli şiirinde şöyle ifade etti:

BİR İNGİLİZ ZAYİATI

Bunlar,
Akıllarını ölülerin iğfal ettiği adamlar.
Hatıraların parmakları saçlarında gezinir,
Tanık oldukları o sayısız cinayetten müteşekkil.

Fransız ruhu ve ateş gücü nihayet günü kurtaracaktı. Fransızlar, içlerindeki son güven ve masumiyet kırıntılarına tutunarak Nivelle'in sözüne güvendi. 1914 birçok bakımdan tekerrür ediyordu. Fransızların umutlarını doruğa çıkaran Nivelle, ardından onları tüm şiddetiyle yere çakacaktı.

Fransızlar büyük taarruzlarına hazırlanırken, Almanlar Nivelle'in planlarını büyük ölçüde altüst edecek bir hamle yaptı. Yeni bir Somme'un Almanya'nın kaldıramayacağı kadar ağır olabileceğinden endişelenen Hindenburg ve Ludendorff, Batı Cephesi'ndeki hatlarını düzeltme kararı aldı. Almanlar Şubat 1917'de Batı Cephesi'ndeki yüksek tahkimli Hindenburg

FRANSIZ ORDUSUNUN KAZAN KALDIRMASIYLA SONUÇLANAN 1917'DEKİ TAARRUZUN MİMARI GENERAL ROBERT NIVELLE.

Hattı'na çekildi. Almanların çekildiği bölge, Nivelle'in taarruz etmeyi planlamış olduğu bölgeydi. Ancak bu gibi detaylar, her nerede yahut ne kadar kuvvetli olursa olsun Alman hattını yarmayı kafasına koymuş olan Fransız kumandanı ilgilendirmiyordu. Almanlar Hindenburg Hattı'na çekilirken Fransız kırsalındaki değeri olan her şeyi imha etti. Yollar tahrip edildi, kuyular zehirlendi, evlere tuzaklar kuruldu ve halk tahliye edildi. Almanların gerilerinde yalnızca çorak topraklar bırakması Fransızların ilerleme ve lojistik faaliyetlerini son derece güçleştirecekti.

Kendinden daima emin olan Nivelle, harekât hazırlıklarına ve taarruzunun reklamını yapmaya devam etti. Neredeyse cinai bir aymazlıkla, bazı politikacılar ve gazetelere icra edeceği taarruzun ana hatlarına ilişkin bilgi verdi. Bu tanıtımı gözlerinden kaçırmayan Almanlar, Fransızların bir taarruza hazırlandığından süratle haberdar oldu. Almanların Mart ayında icra ettikleri bir siper baskınında taarruzun detaylı planlarını ele geçirmeleri işleri daha da kötüleştirdi. Hindenburg ve Ludendorff, savunmalarını beklenen taarruza uygun biçimde tertipledi. Fransızların son derece sert bir şekilde karşılanacaklarına artık şüphe yoktu.

ARRAS

İngilizler, 9 Nisan'da Arras'taki şaşırtma taarruzlarına başladı. Piyade taktikleri hakkında bilgisini artırmış olan BEF, tünelleri kullanarak adamlarını cepheye gizlice sevk etti. Baskın etkisi ve topların etkili kullanımı bunu Birinci Dünya Savaşı'nın o zamana kadarki en başarılı taarruzlarından biri yaptı. General Edmund Allenby emrindeki Britanya Üçüncü Ordusu ve

Kanada Kolordusu, 2.800 parça topun icra ettiği hazırlık bombardımanının akabinde 23 kilometrelik bir cephede hücuma geçti. Britanya hattının solundaki Kanadalılar, Fransızların çoğu kez imkânsız bulduğu şeyi yaparak Vimy Tepesi'ni genellikle göğüs göğse geçen cesur çarpışmalarla Almanlardan aldı. Daha güneyde ise Allenby'nin kuvvetleri Hindenburg Hattı'nın hemen kuzeyindeki son Alman savunmalarını deldi. Britanya Üçüncü Ordusu, 1914'teki siper harbinin başlangıcından beri bir gün içinde elde edilen en büyük kazanımla 4.8

HINDENBURG HATTI'NIN BEAUREVOIR'DAKİ KISMINI KORUYAN DİKENLİ TELLER. HATTIN SADECE BU KISMI BİLE 50'NİN ÜZERİNDE MAKİNELİ TÜFEKLE KORUNUYORDU.

kilometre mesafe kat etti. Avustralyalılar 11 Nisan'da bizzat Hindenburg Hattı'nın bazı kısımlarını aştı ve kuzeydeki ilerleme sürdü. Ancak Almanlar birkaç gün içinde bölgeye takviye kuvvetlerini yetiştirerek İngilizlerin daha fazla ilerlemesine engel oldu. Savaşın savunmadan yana olan tabiatı bir kez daha geçerli olmuş ve taarruzun nefesi tükenmişti. Haig, Alman ihtiyatlarını Nivelle'in güneydeki asli taarruzundan uzakta tutabilme maksadıyla hücuma devam etti. Taarruz Mayıs ayına da sarkacak şekilde devam ettiyse de pek az ilerleme kaydedildi. Arras görece ufak bir harekât olmasına rağmen BEF'e 84.000, Almanlara ise 75.000 kayba mâl oldu. Batı Cephesi'nin o zamana kadarki en başarılı Britanya taarruzu olan bu harekât gelecek için iyiye işaret gibi görünüyordu.

NIVELLE TAARRUZU

HINDENBURG HATTI'NA GERİ ÇEKİLEN ALMANLARIN, SÜVARİLER TARAFINDAN TAKİP EDİLMEMEK İÇİN GERİDE BIRAKTIKLARI KESKİNLEŞTİRİLMİŞ METAL TUZAKLARI İNCELEYEN BRİTANYALILAR.

Bol keseden çığırtkanlığı yapılan Fransız taarruzu, pek çok gecikmenin ardından 16 Nisan'da Aisne Nehri yakınlarında başladı. 15 Nisan'da başlayan hazırlık bombardımanında 7.000 parça toptan 11 milyon

mermi ateşlendi. Ancak vurulan bölgenin 64 kilometrelik bir alanı kapsaması ateşin tesirini azaltıyordu. İlaveten, durumdan haberdar olan Almanlar başta Chemin des Dames Tepesi'nde olmak üzere son derece güçlü savunmalar tertiplemiş ve Fransız taarruzunun, gerideki ana savunma mevzilerine ulaşmadan evvel gücünü yitireceği umuduyla ön hatlarına fazla asker konuşlandırmamayı tercih etmişti. Nitekim başlangıçtaki Fransız ilerleyişi zayıf bir direnişle karşılaştı ve Nivelle aldatıcı bir güven duygusuna kapıldı. Lâkin o çok konuşulan yaklaşma barajının fazla hızlı gitmesi, ilerleyen kuvvetlerin onunla irtibatlarını yitirerek gerideki güçlü Alman savunmalarına karşı neredeyse savunmasız kalmalarına neden oldu. Neticede Alman makineli tüfekçileri ilerleyen Fransız kuvvetlerine korkunç kayıplar verdirdi.

Taarruzun ilk gününde sınırlı bir ilerleme kaydedilmişse de Nivelle taarruza

ARRAS'TAKİ BAŞARILI TAARRUZ SIRASINDA SİPERLERİNDEN AYRILARAK HÜCUMA KALKAN BRİTANYA ASKERLERİ.

VİMY TEPESİ'Nİ HENÜZ ZAPT EDEN KANADALILAR ALMAN ESİRLERİ CEPHE GERİSİNE GÖTÜRÜYOR – NİSAN 1917.

devam ederek büyük bir zafer kazanma umutlarını korudu. 17 Nisan'da yeniden hücuma kalkan Fransızlar benzer bir sonuçla karşılaştı. Talep edilen 48 saatte cepheyi yaramayan Nivelle için harekâtı durdurma zamanı gelmişti. Ancak buna gönülsüz olan Batı Cephesi Komutanı askerlerine yeniden ilerlemelerini emretti. Nivelle'in muharebe öncesinde verdiği sözlerin aksine hiçbir şey değişmemişti.

Nivelle Taarruzu 9 Mayıs'a kadar tüm şiddetiyle devam ederek bazı başarılar kazandı. Fransızlar, Aisne Nehri vadisi ile Hindenburg Hattı'nın Chemin des Dames Tepesi'ndeki ağır tahkimli bazı bölgelerini ele geçirmişti. Dahası, taarruzda Joffre'nin icra ettiklerine kıyasla daha fazla kazanım elde edilmişti. Ancak bu kadarı yeterli değildi: Askerleri ve milletine zafer vaat etmiş olan Nivelle, zaferi elde etmeye muvaffak olamaması durumunda ise hayatlarını bir başka beyhude muharebeyle heba etmeyeceğine dair adamlarına söz vermişti. Fransız komutan yalan söylemişti.

FRANSIZ ORDUSU AYAKLANMALARI

Fransız askerleri için vahşet kaldırılamayacak kadar ağırdı. Üç yıldır cesurca savaşmış ve Verdun'da cehennemden geçmişlerdi. Uluslarını elbette savunacak fakat yaşamlarının bir adamın gösterişi için feda edilmesine müsamaha göstermeyeceklerdi.

Fransızlar Nivelle Taarruzu'nda ağır zayiat vermiş, yaklaşık 150.000 asker kaybetmişti. Sıradan Fransız askerleri *(poilu)** için bu kıyım kaldırılamayacak kadar ağırdı. Üç yıldır cesurca savaşmış ve Verdun'da cehennemden geçmişlerdi. Vatanlarını elbette savunacaklardı, fakat yaşamlarının bir adamın gösterişi için feda edilmesine müsamaha göstermeyeceklerdi. Askerler arasındaki başkaldırılar 3 Mayıs'ta, Aisne bölgesinde patlak verdi: Verdun'da ağır muharebe görmüş olan 21'inci Tümen hücuma kalkmayı reddetmişti. Fransız hattındaki diğer birlikler de bu örneği takip etti. Nihayetinde Fransız Ordusu Ayaklanmaları (*Mutineries de 1917*) 50'den fazla tümeni etkisi altına aldı. Sayıları 30.000'e varan çok sayıda asker genellikle evlerine ve nicedir görmedikleri ailelerine dönebilmek için firar etti. Diğer birlikler tercihlerini cephede kalıp topraklarını korumaktan yana kullandıysa da, kendilerini beyhude bir ölüme gönderecek emirlere uymayı reddettiler. İlerlemeyi seçen diğer birlikler ise mezbahaya götürülen koyunlar gibi sızlanmaktan geri durmadı.

* Türkçedeki "Mehmetçik" ifadesinin Fransızcadaki karşılığı. (ç.n.)

1917'DEKİ NIVELLE TAARRUZU SIRASINDA GAZ MASKESİ TAKAN FRANSIZ TOPÇULARI. TAARRUZ BOYUNCA ON BİR MİLYONUN ÜZERİNDE TOP MERMİSİ ATEŞLENDİ.

Fransız yüksek komutanlığı, "kolektif disiplinsizlik" olarak tanımladığı eylemler karşısında şaşkına döndü. Birçok kişi Fransız *poilu*'sunun Rus askeri gibi politize olduğundan ve bunun bir devrimle sonuçlanabileceğinden korktu. Aslına bakılırsa Fransız Ordusu Ayaklanmaları provoke edilmemiş, kendiliğinden gelişmişti. Askerler amaçsızca kurban edilmelerine karşı basitçe ayak diriyordu. Buna ilaveten Fransız askerleri yıllardır süren başka sorunlardan da muzdaripti. Bütün Müttefik orduları arasındaki en düşük maaş Fransız askerlerine ödeniyordu. Tayınlar kötüydü, fakat sıradan *poilu* için işin daha da fenası şarapları kötüydü. Bunu yapabilmeleri için Manş Denizi'ni geçmeleri gereken İngilizler bile memleketlerine dönebilirken, Fransız ordusundaysa evci iznine neredeyse tanık olunmamıştı. Fransız askeri takdir edilmediğini ve kötüye kullanıldığını hissediyordu; Nivelle Taarruzu'ndan sonra ise buna bir de karanlık bir son duygusu eklenmişti.

Başarısızlık ve beraberindeki feci sonuçlar nedeniyle 15 Mayıs'ta görevden alınan Nivelle'in yerine bir başka Verdun kahramanı olan General Petain getirildi. İlk işinin isyanlara son vermek olduğunu anlayan Petain

DERİNLİĞİ 7.000 METREYE KADAR VARAN GÜÇLÜ ALMAN SAVUNMALARININ BULUNDUĞU CHEMIN DES DAMES TEPESİ'NE DÜZENLENEN TAARRUZUN İLK DALGASI.

Şayet Almanlar isyanın varlığı ve boyutlarını öğrenmiş olsaydı savaş farklı sonuçlanabilirdi. Firar eden Fransızlar bölgedeki isyandan Almanları haberdar ettiyse de Almanlar işin içinde bir numara olduğunu düşünerek bunlara inanmayı reddetti. Savaşın yazgısı böyleydi.

birkaç değişikliği yürürlüğe koydu. Evci izni talebini karşılayarak askerlerin en büyük derdine derman oldu. Petain askerlerine sahip çıkan, onlara saygı ve ağırbaşlılıkla muamele eden, ihtiyaçları karşısında kayıtsız kalmayan bir generaldi. Bu basit formülün âdeta mucizevi etkileri oldu. Bunun yanı sıra, yeni kumandan nezaketini disiplinle harmanladı. Hiçbir ordu isyana hoşgörü gösteremezdi ve en ileri giden 50 suçlu idam edildi. Ayaklanmaların boyutu düşünülürse verilen karşılık hafif olmuştu. Petain, ölüm cezalarını düşük tutmaması durumunda isyanların devam edebileceğinin farkındaydı. Son olarak Fransız general, *poilu*'ya en çok duymak istediği şeyi söyledi. Bundan böyle beyhude taarruzlarla hayatları heba edilmeyecekti. Ordusunun kırılgan durumunu fark eden Petain, yalnızca sınırlı hücumlara izin verecekti. Onun sözleriyle, Müttefikler bir

TAARRUZ SIRASINDA KUZEY FRANSA'DAKİ BATMIŞ BİR YOLDA İNTİKAL EDEN FRANSIZ ASKERLERİ.

kez daha zafer kazanmaya kalkışmadan önce Amerikalıları ve tankları beklemek zorundaydı.

Böylelikle Fransız ordusu en zorlu sınavından sağ çıktı. Fransız askeri vatanını savunmak için meydanda kalacaktı. Ancak Müttefik savaş çabalarının ağırlığı şimdi İngilizlere kaymıştı. Britanya tarihinde bir ilk yaşanıyordu: Ülkenin kitle ordusu, Kıta Avrupası'nın en kuvvetli kara gücünün karşısında ana düşman olacaktı. Fransız Ordusu Ayaklanmaları'nın Almanya için de bir etkisi oldu. Şayet Almanlar isyanın varlığı ve boyutlarını öğrenmiş olsaydı savaş farklı sonuçlanabilirdi. Ancak sahipsiz bölgenin diğer yanında meydana gelen mühim olaylardan habersiz kaldılar. Bazı vakalarda firar eden Fransızlar Almanları bölgedeki isyandan haberdar ettiyse de, Almanlar işin içinde bir numara olduğunu düşünerek bunlara inanmayı reddetti. Savaşın yazgısı böyleydi.

MESSINES

BEF komutanı Douglas Haig, uzun zamandır Flandre'de bir taarruz başlatmak istiyordu. Buradaki başarılı bir taarruzla önemli Ostende ve Zeebrugge limanlarının ele geçirebileceğini umuyordu. Bunu başarabilirse Alman kanadı kıyıdan çevrilebilir ve manevra savaşı yeniden tesis edilebilirdi. Hâlâ kırılgan olan ordularının olası bir Alman taarruzunda dayanamayacağından korkan Fransızlar, Haig'i hücuma kalkması için sıkboğaz etti. Ancak Haig Flandre'deki taarruzuna başlamadan önce Ypres'daki Britanya mevzilerini daha güvenli bir hâle getirmeliydi. Çıkıntının sağında Almanların elindeki Messines Tepesi mevcuttu. Yalnızca 46 metre yükseklikte olmakla birlikte tepe, Ypres'ın çevresindeki düz ve bataklık araziye hâkim konumdaydı. Haig, General Herbert Plumer ve komutasındaki Britanya İkinci Ordusu'na, "ısır ve tut" türünde sınırlı bir taarruzla Messines Tepesi'ni alma emri verdi. Plumer bu iş için doğru tercih olduğunu kanıtladı. Tepenin altına 20'den fazla lağım kazan Plumer'ın adamları, Alman hatlarının altına 450.000 kilo civarında tahrip gücü yüksek patlayıcı yerleştirdi.

CEPHE YAKINLARINDA EMİR BEKLEYEN FRANSIZ SÖMÜRGE ASKERLERİ.

Uzun bir hazırlık bombardımanının ardından, İkinci Ordu 7 Haziran saat 03.10'da patlayıcıları ateşledi. Tepenin zirvesindeki

MESSINES'DEKİ ALMAN MEVZİLERİNİ HAVAYA UÇURMAK İÇİN PATLAYICI YERLEŞTİRECEKLERİ 20 TÜNELDEN BİRİNİ KAZAN BRİTANYALI LAĞIMCILAR.

birçok nokta havaya uçarken, gökyüzüne doğru dev alev ve toprak yığınları yükseldi. Patlama 209 kilometre ötedeki Londra'dan bile duyulmuştu. Patlamayla 10.000'e yakın Alman askeri atomlarına ayrılmış yahut toprağa gömüldü. Tepeye doğru harekete geçen İngiliz ve Anzaklar, karşılarında sersemlemiş bir hâlde gezinen ve herhangi bir direniş göstermekten aciz az sayıda Alman buldu. BEF toplamda 7.500 esir almıştı. İngiliz ve Anzaklar hızla Messines Tepesi'nin zirvesine ulaşıp, kaçınılmaz Alman karşı taarruzlarıyla yüzleşmek için hazırlığa başladı. Çarpışmalar bir hafta kadar sürdüyse de Almanlara geçit vermeyen BEF tepe hattını muhafaza etmeyi başardı.

Messines Tepesi Muharebesi, sınırlı bir "ısır ve tut" taarruzunun mükemmel örneğiydi. Harekâta titizlikle hazırlanan BEF, hedefine hafif kayıplarla ulaşmıştı. Bu, Birinci Dünya Savaşı'nda savunan tarafın saldıran tarafa kıyasla daha çok kayıp verdiği nadir örneklerdendi. Almanların yaklaşık 26.000 kaybına karşılık BEF'in yalnızca 17.000 kaybı vardı. Arras ve

Messines'den sonra dersini almış görünen İngilizler, bir sonraki taarruzda bu başarıları daha da geliştirebilirdi. Ancak böyle olmadı.

Yarmayla sonuçlanacak bir zaferi kendisi de arzu etmekle birlikte Haig, Almanların – aynı Nivelle'i ayartmış oldukları gibi – taarruz eden tarafı büyük kazanımlar elde etmek için ayartmayı amaçlayan "derinlemesine savunma" sistemini kullanacakları hususunda Gough'u uyardı. Fakat Gough, Haig'in tavsiyesine kulak asmadı.

Belçika kıyılarını ele geçirmek için tertiplediği asli taarruza başlamak için artık hazır olan Haig, bu görevin büyük bölümünü yerine getirmesi için General Hubert Gough emrindeki Britanya Beşinci Ordusu'nu seçti. Ancak bu hatalı bir seçimdi. Flandre çevresindeki araziye yabancı olan Gough, derinlerdeki hedeflere atılma eğilimindeydi. Yarmayla sonuçlanacak bir zaferi kendisi de arzu etmekle birlikte Haig, Almanların – aynı Nivelle'i ayartmış oldukları gibi – taarruz eden tarafı büyük kazanımlar elde etmek için ayartmayı amaçlayan "derinliğine savunma" sistemini kullanacakları hususunda Gough'u uyardı. Fakat Gough, Haig'in tavsiyesine kulak asmadı. Ypres'da bir Britanya taarruzu bekleyen Almanların, bölgedeki zâten kuvvetli

ALMAN HATLARININ ALTINDA PATLATILAN BİR BRİTANYA TÜNELİNİN ENKAZI GÖĞE YÜKSELİYOR. MESSINES'DEKİ PATLAMALARIN LONDRA'DAN BİLE DUYULABİLDİĞİ BİLDİRİLMİŞTİ.

VİRAN OLAN YPRES'DAN GEÇEN BİR İKMAL KONVOYU. BELÇİKALILAR SAVAŞIN SONUNDA BU ORTAÇAĞ KENTİNİ ASLINA UYGUN ŞEKİLDE YENİDEN İNŞA ETTİ.

olan savunmalarını pekiştirmiş olmaları durumu daha da kötüleştiriyordu. Bir diğer sorun ise araziydi. Deniz seviyesine yakın olan Frandre toprakları, çetrefilli bir kurutma sistemi olmaksızın bataklığa dönüşürdü. Yıllardır topa tutulması bölgeye hâlihazırda hatırı sayılır bir hasar vermişti ki bu da yağmur zamanında bölgenin neredeyse geçilmez bir çamur deryasına dönüşeceği anlamına geliyordu.

Gough, 18 Haziran'da başladığı ve savaşın o zamana kadar ki en büyük hazırlık bombardımanıyla araziyi daha da harap etti. İngilizler, sahipsiz bölgeye girmek için 31 Temmuz'da siperlerinden çıktı. Bölgedeki koruganlar nedeniyle ağır kayıplar vermelerine karşın Gough'un birlikleri başlangıçta büyük kazanımlar elde etti. Lâkin yeni Alman savunma tertibatının maksadı da buydu: Düşman hızını yitirene değin ilerlemesine izin verilecek ve akabinde karşı taarruza geçilecekti. Arras ve Messines'dan ders çıkarmayan Gough, çok fazla şey elde etme arzusuyla Almanların ekmeğine yağ sürdü. General Friedrich Sixt von Arnim emrindeki Alman Dördüncü Ordusu'nun taarruzdan etkilenmemiş askerleri aniden hücuma kalkarak BEF'i en zayıf anında vurdu. Neticede Gough kazanımlarının büyük bölümünü yitirdi ve Britanya taarruzu başarısızlıkla sonuçlandı. O gece yağan yağmurun, muharebe alanını içi su almış mermi çukurlarıyla dolu bir çamur deryasına çevirmesi durumu daha da kötüleştirdi. Gough, havanın düzelmesini

TOPLARINI FLANDRE'NİN ÇAMURUNDAN KURTARMAK İÇİN CEBELLEŞEN BRİTANYA ASKERLERİ – ZILLEBEKE, 9 AĞUSTOS 1917.

beklerken askerlerine toparlanmaları için zaman tanıdı. 16 Ağustos'ta bir sonraki büyük taarruzunu başlatan Gough, yine aynı kötü sonuçlardan muzdarip olacaktı. Haig için bu kadarı yeterliydi.

Haig bu aşamada harekâtın ağırlık merkezini Plumer'a kaydırdı. Messines fatihi Plumer, daha önce elde ettiği başarıları kazanmasını sağlayan taarruz biçiminin aynısını önerdi. Nihayetinde Passchendaele Tepesi'nin zaptını amaçlayan bir dizi "ısır ve tut" taarruzu planladı. Haig stratejiyi onaylamakla birlikte, Messines'deki gibi bir dizi etkili çekiç darbesiyle Almanların sonunda dağılacağına ilişkin umudunu korudu. Bir sonraki ay neredeyse kurak geçecekti. Dolayısıyla hava durumu da yeni komuta kademesinin yanındaydı. Plumer, muazzam başarı kazanan, iyi planlanmış ve etkin bir şekilde idare edilmiş üç taarruz başlattı. Dar bir cepheyi vuran İngiliz general, yoğun ateş gücünün himayesi altında sınırlı sayıda hedefi ele geçirmekle yetindi. Kısacası, alabileceği her şeyi alıp ötesine teşebbüs

ÜÇÜNCÜ YPRES MUHAREBESİ

etmeyerek Almanların ekmeğine yağ sürmedi. Eylül ve Ekim aylarındaki Menin Yolu Tepesi, Polygon Wood ve Broodseinde muharebelerinde bütün hedeflerini ele geçiren Britanya İkinci Ordusu, Almanların çetin karşı taarruzlarına da başarıyla karşı koydu. Bu muharebeler öylesine etkiliydi ki Ludendorff büyük bir endişeye kapıldı: General, bölgedeki Alman hattının dayanıp dayanamayacağından emin olamıyordu.

Bu özenle ve ustalıkla kazanılan zaferler, Haig'i daha fazlasını elde etme hususunda cesaretlendirdi. Plumer'in aksi yöndeki ikazları ile yeniden bastıran yağmurun da bu hususta bir faydası olmadı. Kimilerinin muson olduğunu belirttiği sağanak yağmur neticesinde, muharebe alanı bir kez daha aşılması güç bir çamur deryasına döndü. Önce Anzak ve akabinde Kanadalılar, sıklıkla bellerine kadar battıkları çamurun içinden geçerek, son tepenin zirvesine ve Passchendaele Köyü'ne ulaşmaya çalıştı. Muharebenin bu beyhude safhasına damgasını vuran çamur dehşeti nedeniyle, çoğu kişi taarruzdan resmî adı olan Üçüncü Ypres Muharebesi yerine "Passchendaele Muharebesi" olarak söz eder. Top mermilerinin oluşturduğu içi su dolu çukurlara düşen bazı adamlar kaygan zemin yüzünden yukarı tırmanmayı başaramayıp boğuldu. Yaralananlar ise çamur tarafından içeri çekilip feci şekilde can verdi. Savaşta ilk kez hardal gazı kullanan Almanlar, perişan

düşmanlarını daha da kötü duruma düşürdü. Her şey son derece korkunç seyretmişti. Bir Passchendaele gazisi yaşadıklarını şu sözlerle aktarır:

> *Çamur. Çamurda uyuduk, çamurda beslendik. Kilometreler boyunca uzanan kokuşmuş bir çamur deryası. Ölenler onun içine gömülmüş, yaralılar onun içinde ölmüştü. Ayakları kayan askerler, top mermilerinin açtığı dev kraterleri dolduran çamur ve suya düşüyordu. Her yerde savaşın vahşeti vardı. Orada bir kol, burada bir bacak... Kâbus gibi bir yolculuktu. Sonunda şafak söktü, umutsuz şafak. Mermi çukurları ve çamur. Ölen askerlerin balçık tarafından yutuldukları noktaları gösteren, çamurun içine saplanmış süngüsü takılı tüfekler.*

Sonunda cesur Kanada askerlerinin viran olan Passchendaele Köyü'nü zaptıyla Üçüncü Ypres Muharebesi durdu. Verilen sayılar değişiklik göstermekle birlikte mücadele boyunca iki taraf da 300.000'in üzerinde kayıp verdi. Birçok İngiliz, Üçüncü Ypres Muharebesi'ni Birinci Dünya Savaşı'nın ikiz felaketlerinden biri olarak Somme'la eşit tutar. Muharebenin ilk ve son aşamaları hatalı idare edilmiş ve sonuçları korkunç olmuştu. Ancak genellikle göz ardı edilen, Plumer'in idaresinde gerçekleşen başarılı çarpışmalardır. BEF, bu çarpışmalardan 1918 yılında uygulayacağı pek çok ders çıkarmıştır.

CAMBRAI

Tanklar, herhangi bir hazırlık bombardımanı yapılmaksızın 20 Kasım'da sislerin arasından ileri atıldı. Dehşetin süratle pençesine aldığı Alman hatlarındaki birçok asker, korkunç tanklarla karşılaşmaktansa mevzilerinden kaçmayı seçti.

1917'de Batı Cephesi'nde icra edilecek son bir taarruz kalmıştı. İçlerinde Yarbay J.F.C. Fuller'in de bulunduğu tank taraftarları Hindenburg Hattı'nın Cambrai yakınlarındaki kısmına toplu bir tank akını planladı. Haig, Üçüncü Ypres Muharebesi'nin ardından planı onayladı ve icrası için General Julian Byng ve Britanya Üçüncü Ordusu'nu görevlendirdi. Byng kayda değer bir başarı elde etmeyi ve akını büyük bir taarruza dönüştürmeyi umuyordu.

FLANDRE'DEKİ BATAKLIĞA DÖNMÜŞ BİR FRANSIZ İRTİBAT SİPERİNDE, DİZLERİNE VARAN ÇAMURDA YAVAŞÇA İLERLEYEN BİR BRİTANYA ASKERİ. ARALIKSIZ BOMBARDIMAN, ARAZİNİN DOĞAL KURUTMA SİSTEMİNİ YOK ETMİŞ VE KÂBUS GİBİ BİR BATAKLIK YARATMIŞTI.

Bu, tankların kitlesel kullanımının harp tarihindeki ilk örneği olacaktı. Byng, cephenin küçük bir bölümüne taarruz etmek için 324 adet tank ve sekiz piyade tümenini büyük bir gizlilik içinde bir araya getirdi. Şaşkına dönen Almanların bölgeyi savunmak için sadece iki tümenleri vardı. Herhangi bir hazırlık bombardımanı yapılmaksızın, tanklar 20 Kasım'da sislerin arasından

FLANDRE'NİN UÇSUZ BUCAKSIZ ÇAMUR DERYASI VE MERMİ ÇUKURLARI ARASINDA BİRBİRLERİNİN SİGARALARINI YAKAN KANADALI ASKER İLE ONUN ALMAN ESİRİ.

BOYNUNDA TAŞIDIĞI GAZ MASKESİYLE MUHAREBEYE HAZIR BİR İNGİLİZ ASKERİ.

ileri atıldı. Onların ardından piyadeler geliyor, tankların dikenli telleri tahrip ettiği noktalardan kollar hâlinde ilerliyordu. Dehşetin süratle pençesine aldığı Alman hatlarındaki birçok asker, korkunç tanklarla karşılaşmaktansa mevzilerinden kaçmayı tercih etti. Bir asker, tank taarruzunun çarpıcı etkilerini şu sözlerle aktarıyor:

> *Almanların ileri karakolları göz açıp kapayıncaya kadar düştü. Üçlü dikenli tellerin üzerinden âdeta ısırgan otlarıymışlar gibi geçtik. Ön siperdeki müdafiler tankların neredeyse üzerlerinde olduğunu görünce silah ve teçhizatını atarak panik içinde kaçmaya başladı.*

Hindenburg Hattı'nın heybetli savunmaları birkaç saat içinde tankların paletleri altında kalmıştı. Saatler öğleden sonrayı gösterirken BEF 6.4 kilometre ilerlemiş,

CHAR D'ASSAUT SCHNEIDER
FRANSA

Ağırlık: 14.6 ton
Silahlar: Bir adet 75mm'lik top, iki adet makineli tüfek.

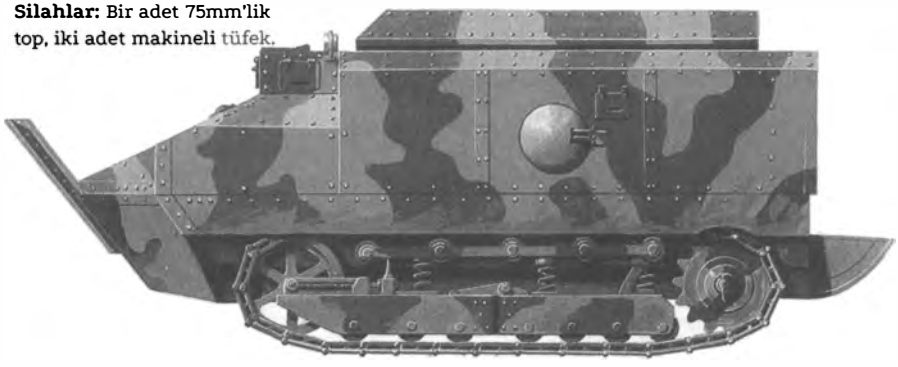

Almanlar kargaşaya sürüklenmişti. Fakat kuzeyde, Bourlon Wood yakınlarında işler pek de iyi gitmiyordu. Piyadeler ve tanklar arasındaki eşgüdüm eksikliği bu bölgedeki ilerlemelerin sınırlı kalmasına neden oldu. Buna ilaveten, saldırının ivmesi cephenin tamamı boyunca süratle kayboldu. Teknik arızalar yahut düşman faaliyetleri nedeniyle müthiş miktarda tank kaybediliyordu. Muharebenin ilk gününde 179 tank imha oldu yahut kullanılamaz hâle geldi. Sahada etkileyici de olsa tank henüz savaş kazandıran bir silah değildi.

BEF sonraki üç günde, gittikçe çetinleşen Alman direnişi karşısında Bourlon Wood'u almayı başardı. Ancak bu, ilerleyişin son aşaması oldu. Kaybettiklerini mutlaka geri alması gerektiğine inanan Ludendorff, bunu gerçekleştirmek için 25 kadar tümeni bir araya getirdi. Şimdi düşman karşısında sayıca az olan Britanya Üçüncü Ordusu, yarım yamalak savunmaları ve zayıf topçu desteğiyle müşkül durumdaydı. İngilizler birçok bakımdan fazla hızlı ilerlemişti. Alman karşı taarruzu büyük başarı kazanarak bazı bölgelerde İngilizler taarruz çıkış hatlarının da gerisine itti. BEF'in bölgeye derhâl takviye göndermesiyle Cambrai Muharebesi 7 Aralık'ta yenişmezlikle sona erdi. Her iki taraf da yaklaşık 50.000 zayiat vermişti. Somme ve Üçüncü Ypres'a kıyasla çapı küçük olmakla birlikte Cambrai Muharebesi onlara denk bir önem taşır. Tankların ve piyadenin müşterek kullanımıyla, tam anlamıyla modern bir savaş tarzı gelişiyordu. Bu, dünyayı değiştirecek bir savaş tarzıydı.

CAPORETTO

Güney cephesinde İtalyanlar çabalarını yenilediler. Ağır kayıplardan ve moralin gittikçe bozulmasından muzdarip olmakla birlikte, 1917 yılının Mayıs ve Ağustos ayları arasında Isonzo'da iki taarruza daha kalktılar. On Birinci Isonzo Muharebesi olarak bilinen bu ikinci taarruz aslında önemli kazanımlar sağlamış ve İttifak Devletleri'ni bir yanıt vermeye zorlamıştı. Almanlar, bölgede bir karşı taarruz isteyen Conrad'ın talebini karşılayarak, General Otto von Below komutasındaki On Dördüncü Ordu'yu İtalyan cephesine gönderdi. Alman ve Avusturyalılar Caporetto yakınlarına bir taarruz planladı. Fakat durum onlardan yana değildi. 35 tümenden oluşan taarruz kuvvetine karşılık General Luigi Cadorna'nın elinde 41 İtalyan

TANKLA TALİM YAPAN AMERİKAN ASKERLERİ

TANK

Siperlerdeki kördüğümü çözme ihtiyacı kimisi gülünç, kimisi ise harp tarihini değiştirecek sayısız icada yol açtı. Donanma Zırhlı Savaş Vasıtaları Komitesi 1915'te siperleri yarabilecek bir silah geliştirmekle görevlendirilmiş fakat Ernest Swinton tasarım ekibine dâhil olana değin bu hususta mesafe alınamamıştı. Eşkenar dörtken biçimindeki paletli prototip 1916'da teste hazır edildi. Projenin gizliliğini muhafaza edebilme maksadıyla araca "tank" adı verildi. Testler yolunda gitti ve Savaş Bakanlığı Mark I adıyla bilinecek tanklardan 100 adet sipariş verdi. Gövdesi zırhla kaplı aracın motoru, onu saatte azami 6 kilometre hıza ve 36 kilometre mesafeye ulaştırabilen 105 beygirlik Daimler idi. Bu dev canavarı idare edebilmek için dört adam gerekiyordu. Markların yarısı, dört yanına altı-pound'luk deniz topları monte edilmiş "erkek" modelden oluşuyordu. Diğer yarısı ise dört yanına Vickers makineli tüfeklerin yerleştirildiği "dişi"lerdi. Somme'da sadece bir avuç tank muharebe görmüşse de onların başarıları Douglas Haig'i bu araçlardan 1.000 tane daha sipariş vermesi için teşvik etti. Savaş devam ettikçe modernleşen tank tasarımı ortaya Mark V tankını çıkardı. Çok daha güçlü ve güvenilir bir model olan Mark V, 1918'de yüksek miktarda üretildi. Ağustos 1918'deki Amiens Muharebesi'nde 300 tankla hücuma kalkan BEF, Alman hatlarını yarmaya muvaffak oldu. Tuhaftır ki tank taarruzlarından sık sık muzdarip olan Almanlar bu araçlardan pek az üretti. Tanklar Birinci Dünya Savaşı'nda savaş kazandıracak bir silah olmak için fazla yavaş ve güvenilmezlerdi. Lâkin iki dünya savaşı arasındaki dönemin askerî düşünürleri, tankın muhtelif modifikasyonlarla siperleri ve hatta piyadeyi çağ dışı bırakabileceğine inanır oldu. Böylece tank, İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli silahı olacaktı.

20 EKİM 1917'DEKİ CAMBRAI MUHAREBESİ SIRASINDA SİPERE SIKIŞAN BİR MARK IV TANKI.

tümeni mevcuttu. Böyle bir taarruzu bekleyen Cadorna'nın savunmalarını uygun şekilde hazırlamış olması da işleri onlar için daha kötü kılıyordu. Ancak Caporetto çevresindeki bölgeyi koruyan, Cadorna'nın bir taarruzun an meselesi olduğu yönündeki ikazlarına kulak vermeyen General Luigi Capello'nun yetersiz İkinci Ordu'suydu. Dolayısıyla taarruzun kritik noktasında yer alan İtalyanların sayıları az ve hazırlıkları yetersizdi.

Avusturyalı ve Almanlar, 24 Ağustos'ta kısa fakat yoğun bir hazırlık bombardımanının ardından sislerin arasından fırlayarak hücuma kalktı. Brusilov'un Rusya'da kullandığı türden sızma tekniklerinden istifade eden Alman güçleri hızla ilerledi. Yoğun sisin İtalyan müdafileri dört bir

Avusturyalı ve Almanlar Caporetto'da beklenmeyen muazzam bir zafer kazanmış, İtalyanlar Piave'ye ulaşmak için neredeyse 113 kilometre geri çekilmişti. 1914'ten bu yana hiçbir ordu bu kadar mesafe kat edememişti. İtalya yenilginin eşiğinde gibi görünüyordu.

MODERN SAVAŞIN PROVASI SAYILABİLECEK 1917 TARİHLİ CAMBRAI MUHAREBESİ SIRASINDA TAARRUZ İÇİN SİLAHLARINI HAZIRLAYAN BRİTANYALI ASKERLER.

yanlarındaki Almanları görmekten alıkoymasıyla cepheye panik hâkim oldu. Alman On Dördüncü Ordusu'nun ilerleyişi çok geçmeden İtalyanlar için bir bozgun hâlini aldı. İtalyanlar Caporetto'da neredeyse tamamen çökmüş ve yıllardır süren kıyımdan cesaretleri kırılmış olan askerler kitleler hâlinde teslim olmuştu. Below'un kuvvetleri bu sayede bir gün içinde 22.5 kilometre ilerleyerek Caporetto'nun kuzey ve güneyindeki İtalyan müdafilerin gerilerine sarktı. Afallayan Cadorna, durumu kurtarmak amacıyla Tagliamento Nehri'ne genel ricat emretti. Lâkin ilerleyen Almanlar bazı noktalarda nehre İtalyanlardan önce vardı. Neticede Cadorna orada yeniden düzen alıp yeni savunma mevzileri oluşturabilmeleri umuduyla askerlerine Piave Nehri'ne kadar geri çekilmelerini emretti.

Avusturyalı ve Almanlar Caporetto'da beklenmeyen muazzam bir zafer kazanmış, İtalyanlar Piave'ye ulaşmak için neredeyse 113 kilometre geri

çekilmişti. 1914'ten bu yana hiçbir ordu bu kadar mesafe kat edememişti. İtalya yenilginin eşiğinde gibi görünüyordu. Felaket karşısında hızla harekete geçen İtalyan hükûmeti Cadorna ve Capello'yu görevlerinden alarak ordunun başına General Armando Diaz'ı getirdi. Enerjik ve etkili bir komutan olan Diaz'ın askerleri gayrete getirebilmesiyle İtalyanlar yeni savunma mevzilerinde tutunmayı başardı. İtalyanların morali, bu büyük yenilginin ardından yükseldi. Pek çoklarının savaşa bakışı değişmiş, İtalya artık lüzumsuz taarruzlar için değil ipin ucundaki özgürlüğü için savaşır hâle gelmişti. Böylelikle savaşın zaferle sona erdirilmesi için tavizsiz bir kararlılık oluştu. İtalya'nın badireden sağ çıkmasına ve felaketin İtalyan ordusunda bazı iyileşmelere yol açmasına rağmen Caporetto korkunç bir bozgun olmuş, muharebede 40.000 zayiat veren İtalyanların 275.000 kadar askeri de esir düşmüştü.

RUSYA'NIN ÇÖKÜŞÜ

Düvel-i Muazzama'nın pek çok bakımdan en zayıfı olan Rusya'da askerî felaket ve yokluklar toplumu kırılma noktasına getirdi. 300.000 kişi, gıda ve kömür kıtlığından ötürü 1917 Mart'ında başkent

CAPORETTO ZAFERİNİN AKABİNDEKİ AÇIK MUHAREBE SIRASINDA GERİ ÇEKİLEN İTALYANLARA ATEŞ EDEN ALMAN ASKERLERİ.

CAPORETTO'DAKİ ALMAN-AVUSTURYA İLERLEYİŞİNİN ARDINDAN BİR SİPERE SAÇILMIŞ İTALYAN CESETLERİ.

Petersburg'un sokaklarını işgal etti. Çar II. Nikola hükûmeti orduya kalabalığı dağıtmasını buyurdu. Fakat bu olmayacak ve birçok birlik isyan edip devrime katılmayı tercih edecekti. Birkaç gün içinde iktidarını yitiren Çar, nihayetinde tahtından

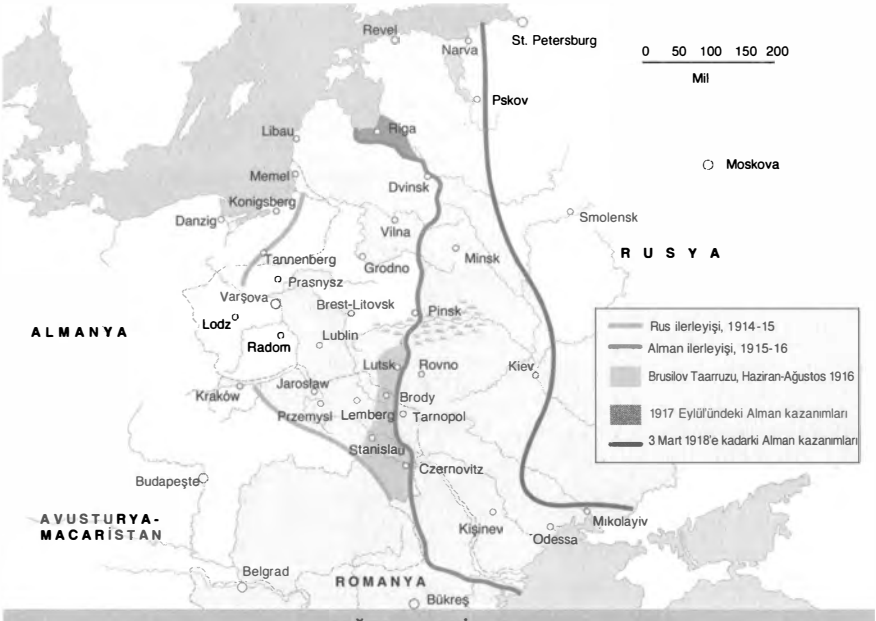

DOĞU CEPHESİ, 1914-18

resmen feragat edecek ve tutuklanacaktı. Akabinde iktidar ılımlı bir sosyalist olan karizmatik Aleksandr Kerenski'nin başkanlık ettiği Rus parlamentosu yahut namı diğer Duma'nın eline geçti. Ancak bir araya gelen işçi ve asker gruplarının St. Petersburg Sovyeti yahut diğer adıyla devrimci konseyi oluşturmuş olmaları nedeniyle ipler yalnızca onun ve Duma'nın elinde değildi. Bu sırada ülkenin dört bir yanında ortaya çıkan farklı siyasi gruplar da yönetimde rol talep ediyordu.

Yeni Kerenski hükûmeti müthiş bir hata yaptı. Rusların barışa yönelik şiddetli arzusunu hafife alan Duma, Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmemeyi seçti. Hatta Kerenski bir dizi ılımlı reformun akabinde halkın onun liderliği ardında birleşeceğini ve Rusya'nın hâlâ zafer kazanabileceğini umuyordu. Kerenski'nin bu hatasının, Vladimir Lenin'in önderliğindeki daha radikal devrimciler olan Bolşeviklerin ekmeğine yağ sürmesi kaçınılmazdı. İsviçre'de sürgünde olan Lenin, Rusya'nın savaştan çekilmesini ve toprak reformu yapılmasını da kapsayan radikal bir Marksist devrimi savunuyordu. Siyasi çevresi sınırlı da olsa Lenin tam da Rus halkının duymak istediklerini söylüyor, "ekmek ve barış" vaat ediyordu. Lenin'in Rusya'daki durumu daha da istikrarsızlaştırabileceğini fark eden Almanlar, ona ve öteki devrimcilere Almanya'dan Rusya'ya gizlice geçebilecekleri bir tren sağladı. Lenin'in 16 Nisan 1917'de St. Petersburg'daki Finlandiya İstasyonu'na

RUS ASKERLERİNİ TEFTİŞ EDEN ALEKSANDR KERENSKİ (MONOKLU OLAN) – 1917.

Rus ordusunun yıkımı böylelikle tamamlanmış oluyordu. Cephenin dört bir yanındaki Rus askerleri isyan etti, teslim oldu yahut evlerine döndü. Petersburg'da Kerenski hükûmetinin kredisi tükenmiş ve şehirde yer yer şiddet olayları patlamıştı. Kerenski siyasi durumu kurtarabilmek için umutsuz çabalara giriştiyse de, Almanlar çatırdayan ve kaçan Rus ordusu karşısındaki ilerlemelerine devam etti.

ulaşmasıyla 20. yüzyılın en kritik olaylar zincirinden biri başlamış oldu.

Avusturyalılara taarruz kararı alan Kerenski, bu iş için General Brusilov'u görevlendirdi. Getirebileceği kadar ikmal maddesi ve sadık birliği bir araya getiren Brusilov, Galiçya'da bir taarruz başlattı. Ruslar, moralleri onlarınkiyle eşit derecede bozuk olan Avusturyalılar karşısında taarruzun ilk birkaç gününde iyi bir ilerleme kaydetti. Fakat hızla müttefiklerinin yardımına koşan Almanların 19 Temmuz'daki karşı taarruzu moralsiz Rusları bozguna uğrattı. Rus ordusunun yıkımı böylelikle

ALMANLARIN BARANOVİÇİ'YE DÜZENLEDİKLERİ GAZ TAARRUZU SIRASINDA RUS SİPERLERİ – 1917.

tamamlanmış oluyordu. Cephenin dört bir yanındaki Rus askerleri isyan etti, teslim oldu yahut evlerine döndü. Petersburg'da Kerenski hükûmetinin kredisi tükenmiş ve şehirde yer yer şiddet olayları patlamıştı. Kerenski siyasi durumu kurtarabilmek için umutsuz çabalara girişmiştiyse de, Almanlar çatırdayan ve kaçan Rus ordusu karşısında ilerlemeye devam etti. Almanlar adım adım zafere yaklaşırken, Lenin'in radikal barış çağrılarına gittikçe daha fazla kişi kulak vermeye başladı. Popülerliği artmakta olan Lenin, iktidarı ele geçirme zamanının geldiğini anladı.

St. Petersburg'daki Bolşevikler zaten yerel Sovyetin ve garnizonun kontrolünü ele almışlardı. Lev Troçki'nin liderliğindeki bu kuvvetler, 7 Ekim 1917'de hızla başarılı olan yeni bir Bolşevik ihtilali başlattı. Zaferin ardından, Lenin yeni hükûmetin kontrolünü devralmak üzere St. Petersburg'a döndü. Bolşevikler Rusya'daki kontrollerini pekiştirmeye çabalarken, Lenin de savaştan çekilmeye yönelik hamlelerine başladı. Rusya'nın devrime sürüklenmesi Almanya'nın savaşta topyekûn zafer kazanması için

TEMMUZ GÜNLERİ SIRASINDA GEÇİCİ HÜKÛMET'E BAĞLI UNSURLARIN KIŞLIK SARAY ÖNÜNDE ÜSTLERİNE AÇTIĞI ATEŞTEN KORUNMAYA ÇALIŞAN RUS GÖSTERİCİLER.

muhteşem bir şanstı. Rus tehdidinin geçtiğini hisseden Almanlar, daha barış antlaşması bile imzalanmadan askerlerini doğudan batıya nakletmeye başladı. Birinci Dünya Savaşı'nın başından beri ilk kez tek cepheli bir savaşla karşı karşıya olan Almanya, bu fırsatını batıda dev bir taarruz başlatmak için kullanacaktı.

Ruslar 1918 Mart'ında Almanlarla onur kırıcı Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzaladı. Antlaşmaya göre Rusya; Baltık Devletleri, Finlandiya, Polonya, Ukrayna ve Kafkasya'yı terk ediyor, toplamda 50 milyon insan ve ekonomik altyapısının çoğundan vazgeçiyordu. Zâten daha sonra Rus İç Savaşı'na (ki bu da SSCB'nin kurulmasıyla sonuçlanacaktı) dönüşecek olan kendi ülkelerindeki çatışmalarla meşgul olan Bolşeviklerin antlaşmayla ilgili yapabilecekleri çok az şey vardı. Rusya'nın yerine geçecek olan devlet, 20. yüzyılın çoğuna hükmedecekti. Almanlar ise kendi hesaplarına Ruslara sert bir antlaşma dayatmıştı, kendi yenilgilerinin ardından karşılaşacaklarına emsal olan bir antlaşma...

Müttefikler için yenilgilerle dolu olan bu yılda, İngilizlerin morallerini yükseltecek bir zafere fena hâlde ihtiyaçları vardı. David Lloyd George, 1917 Haziran'ında General Edmund Allenby'yi Ortadoğu'daki İngiliz güçlerinin komutanlığına atadı. George, Allenby'ye Britanya halkına bir "Noel hediyesi" olarak yılın sonuna kadar Kudüs'ü ele geçirme emri verdi. Allenby ilk önce selefinin önlerinde iki kez püskürtüldüğü Gazze'deki Türk mevzilerini aşmak durumundaydı. General, kapsamlı bir hazırlığın ardından 31 Ekim 1917'de taarruza geçti. Türklerin her bir adamına karşılık ikiden fazla adamı olan İngilizler bu avantajlarını kullanarak Beerşeba yakınlarında Türk hatlarını yardı. Bu gelişme, dört gün süren sert çarpışmaların ardından geri çekilmek mecburiyetinde kalan Gazze'deki Türkleri çevrilme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Türk kuvvetlerini bölmekte başarılı olan bu mahirane taarruz, Türklerin elinde Kudüs'ün müdafaası için nispeten az bir kuvvet bırakmıştı.

Türkler kayalık Yahuda Tepeleri'nin Kutsal Şehri savunmalarına yardımcı

GENERAL ALLENBY, DAVUT KULESİ'NİN BASAMAKLARINDA İŞGAL BİLDİRGESİ'NİN İLANINA NEZARET EDERKEN – KUDÜS, 11 ARALIK 1917.

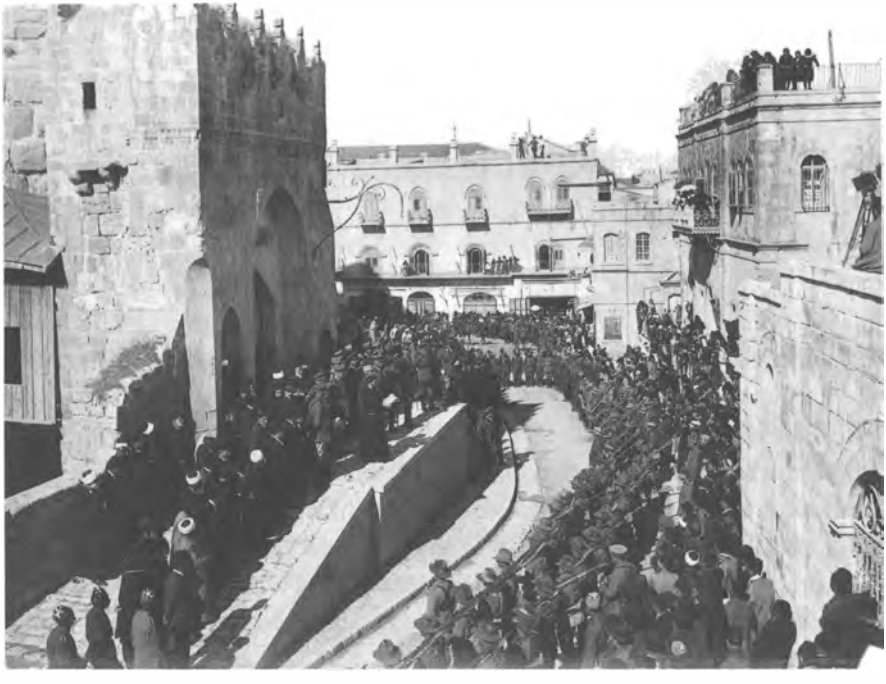

ABD 1'İNCİ SÜVARİ TÜMENİ'NDEN BİR SUBAYIN TASVİRİ – FRANSA, 1917.

olacağını umduysa da İngilizler yeni Alman kumandanı von Falkenhayn karşısında ilerlemeyi sürdürdü. Havanın bozmasına ve Türklerin fanatik bir mukavemet göstermelerine rağmen muharebenin neticesi Gazze'de hâlihazırda tayin edilmişti. Kuşatılarak yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Türkler 9 Aralık'ta Kudüs'ü terk etti. Aynı gün şehre giren muzaffer Allenby, hem Hıristiyanların, hem Yahudilerin hem de Müslümanların dinî uygulamalarına saygı göstereceğine dair söz verdi.

Britanya Noel armağanını almıştı. Muharebe küçük de olsa, Birinci Dünya Savaşı koşullarında Britanya'nın morali açısından mucizevi etkileri oldu. Öte yandan, Kudüs'ün kaybı Osmanlı İmparatorluğu için sonun işaretiydi. Büyük Bağdat, Mekke ve Medine şehirlerini hâlihazırda kaybetmişti olan Türkler, şimdi de 400 yıldır idare ettikleri Kudüs'ü bırakmak zorunda kalmışlardı. Bu, toparlanamayacakları bir darbeydi.

AMERİKA SAVAŞA GİRİYOR

Uluslarası siyasette uzun zamandır izolasyonist bir tutum izleyen ABD'de, Başkan Woodrow Wilson'a son seçimi barış söylemleri kazandırmıştı. Ancak savaş ilerledikçe, Birleşik Devletler tarafsızlık hususunda gittikçe artan bir baskı altında kaldı. Alman U-botlarının 1915'te sınırsız denizaltı harekâtına kalkışmaları, başta *Lusitania*'dakiler olmak üzere Amerikalıların can kayıplarıyla sonuçlanmıştı. Wilson bu durumu şiddetle protesto etmiş ve Almanlar denizaltı faaliyetlerini azaltmıştı. Ayrıca ABD, Müttefiklerin ekonomik başarılarına kendini gittikçe daha bağlı buldu. Bu nedenle, Wilson çeşitli nedenlerle Müttefikleri destekledi. Fakat savaşa girmek istese bile, izolasyonistlerin ve ABD nüfusunda hacimli bir yeri bulunan Alman azınlığın itirazlarını aşmak zorunda kalacaktı.

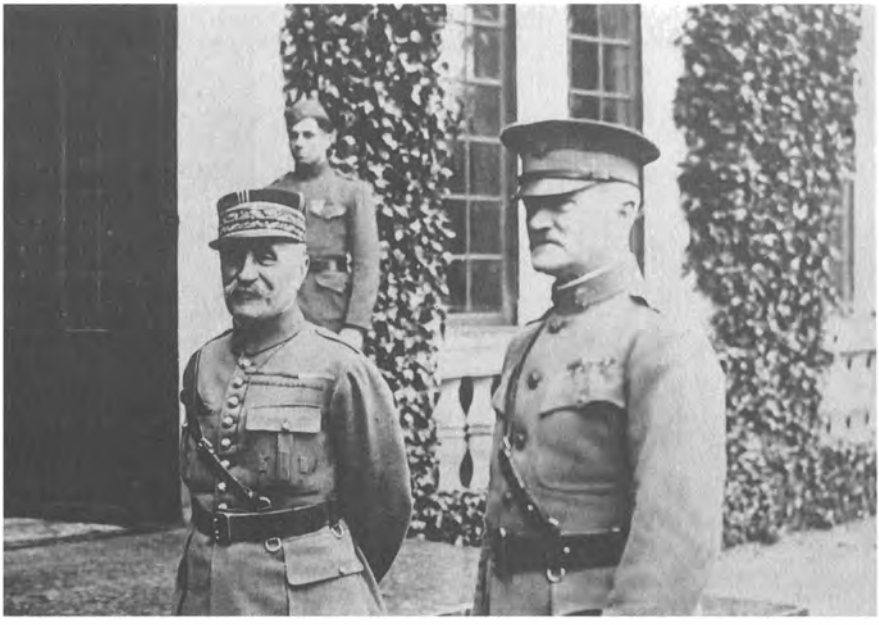

GENERAL PERSHING VE GENERAL PETAIN FRANSA'DA TOPLANTIDA. PERSHING AMERİKALILARIN SADECE DEĞİŞTİRMELER* OLARAK KULLANILMALARINI REDDETTİ.

*Savaş sırasında verilen zayiatın yerine gönderilen yeni personel. (ç.n.)

Almanlar sınırsız denizaltı harekâtını yeniden uygulamaya koyduklarında, Amerikan gemilerini batırmanın ve neticesinde yaşanacak can kayıplarının ABD'yi savaşa sokacağını fark ettiler. Ancak Alman planlamacılar, kısmen de acınası ölçüde küçük olan Amerikan ordusunu hakir görmelerinden ötürü bunun alınmaya değer bir risk olduğunu düşündü. Bu yeni gelişmeden rahatsız olan Wilson, kabinesiyle müzakere ettikten sonra Almanya'yla diplomatik ilişkileri kesti. ABD'ye karşı Meksika ve Almanya arasında bir ittifak teklifi içeren "Zimmerman Telgrafı"nın ortaya çıkmasıyla 24 Şubat'ta diplomatik durum daha da kötüleşti. Telgrafın kamuoyuna açıklanmasının ardından Amerikalıların Almanya'ya savaş ilan edilmesini istemeleriyle Wilson harekete geçmek durumunda kaldı. Kongre'de 2 Nisan'da özel bir oturum düzenleyerek Almanya'ya savaş ilan edilmesi için teklif verdi. Teklif kongrede üç gün boyunca müzakere edildi ve tarafsızlık yanlıları savaşa girilmesi aleyhinde konuştu. Ancak barış için umut kalmamıştı. Kongre'nin 6 Nisan 1917'de Wilson'ın talebini onaylamasıyla ABD savaşa girdi.

BAŞKAN WOODROW WILSON

ZIMMERMAN TELEGRAFI

Almanya 1917'de sınırsız denizaltı harekâtını ilan ettiğinde bunun ABD'yi savaşa sürükleyeceği hususunda neredeyse herkes hemfikirdi. Alman Dışişleri Bakanı Arthur Zimmerman'ın ise bu olası sonuca hazırlıksız yakalanmaya niyeti yoktu. Zimmerman 19 Ocak 1917'de Washington'daki Alman büyükelçisi Kont von Bernstorff'a bir telgraf gönderdi. Telgraf büyükelçiyi sınırsız denizaltı harekâtı hususunda bilgilendiriyor ancak Amerika'nın harbe girmesine olası bir diplomatik çözüm de sunuyordu. Zimmerman telgrafında potansiyel bir Almanya-Meksika ittifakının ana hatlarını çizerek, Meksika'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi durumunda Teksas, New Mexico ve Arizona'yı yeniden fethedebileceğini öne sürdü. Alman Dışişleri Bakanı buna ilaveten Pasifik'te ABD'ye karşı Japonya'yla bir ittifak yapılabileceğini de belirtmişti. Zimmerman'ın mesajı İngiliz istihbaratı tarafından ele geçirilerek Başkan Woodrow Wilson'a ulaştırıldı. Ne yapacağını bilemeyen Wilson, bir yandan telgrafın sahihliğini teyit ettirmeye çalışırken diğer yandan da ittifak tekliflerini değerlendirmeye aldı. İnanılmazdır ki telgrafın ve içerdiği Amerikan karşıtı söylemin sahihliğini teyit eden bizzat Zimmermann oldu. Wilson 1 Mart'ta telgrafı muhtelif gazetelerde yayımlatmaya karar verdi. Denizaltı harekâtı sebebiyle zaten şokta olan Amerikan kamuoyu bunu fiili bir savaş ilanı addedip Amerika'nın karşılık vermesini istedi. Büyük bir Alman azınlığa ve izolasyonist geleneğe sahip olan ABD'nin Müttefiklerin yanında savaşa girmesi zor bir olasılıksa da Zimmerman Telgrafı bunu neredeyse kaçınılmaz kılmıştı.

Güçlü ekonomisine rağmen eğitimi yetersiz 128.000 kişilik ordusuyla ABD, askerî yönden zayıf bir ülkeydi. Hatta bu askerlerin bile Batı Cephesi'nde muharebeye girmeden önce ciddi bir talimden geçmeleri gerekiyordu. Wilson'ın Amerikan Sefer Kuvveti'ne komuta etmek için atadığı John "Black Jack" Pershing, Fransa'daki siperleri gezmesinin akabinde ABD'nin üç milyon kişilik bir orduya ihtiyacı olduğunu bildirdiğinde hükûmet âdeta donakaldı. Wilson bunun sonucunda Zorunlu Askerlik Yasası'nı masaya koydu. Birleşik Devletler tarihindeki ilk kitle ordusunu silahaltına almaya koyulurken, ülkede yeni askerî eğitim kampları açıldı. Birleşik Devleter'in

dört bir yanından gelen "doughboy"lar* silahaltına alındı ve talime başladı. Ancak bu göz korkutucu bir işti. Savaşın neticesi, bazı bakımlardan bir yarışla tayin edilecekti. Almanlar Rusya'dan batıya kaydıracakları kuvvetlerle zafer mi kazanacak, yoksa Amerikalılar oyuna zamanında girip dengeyi ilk ve son kez Müttefiklerden yana mı değiştirecekti?

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA GİREN ABD'NİN AVRUPA'DA SAVAŞACAK BİR KİTLE ORDUSU EĞİTMESİ GEREKİYORDU.

* Türkçedeki "Mehmetçik" ifadesinin Amerikan İngilizcesindeki karşılığı. (ç.n.)

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÖKYÜZÜNDEKİ SAVAŞ

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI, TARİHİN İLK HAVA HARBİNE SAHNE OLDU. SAVAŞIN BAŞLANGICINDA MAKİNELER DENENMEMİŞ, ASKERLER İSE TECRÜBESİZDİ. FAKAT UÇAKLAR VE TAKTİKLERDEKİ GELİŞMELER YENİ TÜR BİR SAVAŞI MÜJDELİYORDU. FOTOĞRAFTAKİ AVUSTURYA ALBATROS'U GÜNEY CEPHESİ ÜZERİNDE HAVALANIRKEN GÖRÜLÜYOR.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı sanayi devriminin zirvesine, kimyasallardan otomobillere kadar birçok yeni teknolojinin gelişimine sahne oldu. Zamanın en takdir edilen ve en devrimci gelişmesi muhtemelen, 1884'te Fransa'da hava gemisinin icadıyla başlayan motorlu uçuştu. Akabinde, ABD'deki Wright kardeşler 1903 yılında uçakla tarihin ilk başarılı test uçuşunu yaptı. Havacılığa duyulan ilgi hızla arttı ve pilotlar cesur maceraperestler olarak büyük saygı gördü. Bu, yarışların, rekorların ve destansı kahramanların dönemiydi. 1908 yılında Alman bir pilot, adını aracın mucidi olan Ferdinand von Zeppelin'den alan bir zeplinde 12 saatten fazla havada kaldı. 1909'da bundan daha önemli bir rekor Louis Blériot tarafından kırıldı. Cesur Fransız pilot o yıl uçakla Manş Denizi'ni geçti.

Bu gibi etkileyici beceriler hem yazarların hem de askerlerin hayal gücünü cezbetti. Bazı kitaplar hava savaşının yaklaştığından söz etti. Öyle ki, Britanya'da motorlu uçuşun gelişimi Lord Northcliffe'in, "İngiltere artık bir ada değildi," demesine neden oldu. Northcliffe gelecekte yaşanacak ve uçakların "uçan savaş arabaları" misali İngiltere'ye çullanacakları bir savaş tasavvur etti. Roman yazarı H.G. Wells, 1908'de yayımlanan *The War in the Air* (Gökyüzündeki

1911 EKİM'İNDE LİBYA'DA TÜRKLERE KARŞI GÖREV YAPARAK TARİHTE ASKERİ AMAÇLA KULLANILAN İLK UÇAK OLAN BLÉRİOT XI'İYLE POZ VEREN İTALYAN YÜZBAŞI CARLOS PIAZZA.

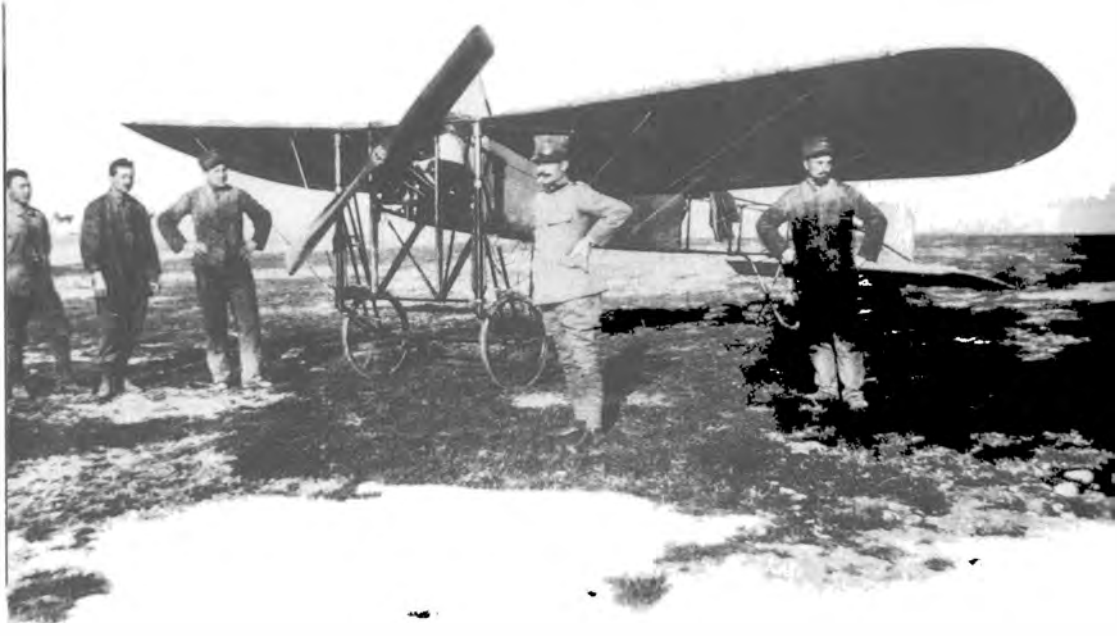

ZEPLİN AKINLARI

Almanların Zeplin adıyla bilinen havadan hafif araçları (*lighter-than-air aircraft*) Büyük Britanya için yeni bir tehdit teşkil etti: Hava bombardımanı. İngilizler savaşın çoğu etkisinden sakınmak için o zamana kadar hep Manş Denizi'ne ve Kraliyet Donanması'na güvenmişlerdi. Ancak Alman askerî hava gemisi LZ38'in herhangi bir müdahale olmaksızın Londra üzerine uçup şehri bombalamasıyla savaşta yeni bir dönem başlamış oldu. Almanlar savaş boyunca Büyük Britanya'ya 53 Zeplin akını daha düzenleyerek bu başarılarını genişletmeye çalıştı. 5.700'ün üzerinde bomba atılan akınlarda 556 sivil öldü. Zeplin bombardımanlarının doruk noktası 1916'da oldu: O yıl, 3 Eylül'de 16 hava gemisiyle icra edilen en büyük Zeplin taarruzu da dâhil toplamda 22 akın yapıldı. Mezkûr akın sırasında bir İngilizler uçağı ilk kez bir Zeplin düşürdü. Askerî bakımdan bir ciddiyet arz etmemekle birlikte akınların halkın psikolojisi üzerinde büyük etkileri vardı. Âdeta sessiz olan Zeplinler ansızın ortaya çıkıyor ve paniğe yol açıyordu. Britanya'nın önemli savunma endüstrilerindeki işe devamsızlıklar arttı ve korkuya kapılan vatandaşlar Londra'nın metro istasyonlarında uyumaya başladı. Alman tehdidi karşısında kamu güvenliğini sağlamak durumunda kalan Britanya hükûmeti, ışıldak ve uçaksavarların da dâhil olduğu bir dizi önlem geliştirdi. Ayrıca Britanya adalarındaki kent ve kasabaların müdafaası için Batı Cephesi'nden uçak kaydırıldı. Neticede çok yavaş kalmaları ve yüksek oranda yanıcı gazlarının onları fazla savunmasız kılmasıyla Zeplin akınları azaltıldı. Lâkin baskınların etkileri, gelecekteki savaşlarda Britanya'nın başının belaya gireceğine işaret eder gibiydi.

BİR ZEPLİN PERSONELİNİN BIRAKTIĞI İZ

Savaş) isimli eseriyle göklerde çarpışılacak ve medeniyetin çöküşüyle sonuçlanacak uzun bir dünya savaşı öngördü. Askerler havacılığın askerî potansiyelini – genellikle çıkar grupları ve havacılık kulüplerinin baskılarıyla – kavramakta bir nebze yavaş kaldı. Askerî havacılık hizmetleri Fransa ve Almanya'da 1909'da, Büyük Britanya'da ise 1912'de faaliyete geçti. Hollandalı mühendis Anthony Fokker'den Büyük Britanya'daki T.O.M Sopwith'e kadar Avrupa'nın dört bir yanındaki uçak tasarımcıları, hükûmetlerle kârlı uçak sözleşmeleri yapabilmek için yarışa girip, harp zamanındaki teknolojik rekabete zemin hazırladı. Askerî pilotlar gökleri fethedecek kahramanlar olarak sivil meslektaşlarının yerlerini almış ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından önce uçak tasarımlarında pek az somut gelişme sağlanmıştı. Çoğu asker, savaşın hızlı bir şekilde ve karada dizginsiz bir askerî güç kullanımıyla kazanılacağına inanıyordu. Nitekim üretim ve araştırma

GENEL BAKIŞ

Birinci Dünya Savaşı, hava savaşının doğuşuna sahne oldu. Harbin başlangıcında zayıf ve silahsız olan uçaklara komutanlar tarafından itimat edilmiyordu. Ancak savaşın devamıyla birlikte hava gücünün sunduğu olanaklar ortaya çıktı. Teknolojik gelişmelerin niteliklerini artırdığı uçakların başat rolü keşif faaliyetiydi. Ancak iki tarafın da düşmanın keşif uçaklarından korunma ihtiyacı duyması ortaya avcı uçaklarını çıkaracaktı. Avcılar başlangıçta kendi hava araçlarını korumak yahut düşmanı imha etmek için göklerde gezinen yalnız şövalyeleri andırıyordu. Zamanla hem Müttefikler hem de İttifak Güçleri, emniyet ve ilave taarruz gücü için avcı uçaklarını gruplar hâlinde kullanmanın yararlarını fark etti. Savaşın sonuna gelindiğinde büyük avcı teşkilleri göklerde geziniyor, istikbaldeki savaşlar için zemin hazırlıyordu. Özellikle Almanlar, kara birliklerine avcı desteğinin önemini kavramıştı. Münferit bir gelişme olarak, Almanlar savaşın ilk evrelerinde Zeplinlerini Büyük Britanya'yı bombalamaya göndermişti. Bu akınların başarısı düşman hatlarının gerisini bombalamak için özel olarak tasarlanmış uçakların gelişimine neden oldu. Birinci Dünya Savaşı'ndaki stratejik bombardımanların savaşın sonucuna fazla etkisi olmadıysa da, sınırlı kullanımları dahi bombardımanların gelecekte tek başına bir ulusu teslime zorlayabileceğini gösteriyor gibiydi.

kaynaklarının çoğu Avrupa'daki kara kuvvetlerine tahsis edilmiş ve hava hizmetleri yabana atılmıştı.

Savaşın başlangıcında Avrupa devletlerinin en iyi ihtimalle iptidai hava hizmetleri bulunuyordu. Havadan hafif hava araçlarına odaklanan Almanların 11 zeplini mevcuttu. İskeletleri dayanıklı alüminyumdan imal edilen bu büyük gemiler özel bir kumaşla kaplanıyor ve gerekli kaldırma kuvvetini sağlayan 17 hidrojen hücresi içeriyordu. Zeplinler iki motorla çalıştırılıyor ve geminin gövdesi altındaki bir platformdan kontrol ediliyordu. Almanlar bu tür araçları gözlem için kullanmayı umuyordu. Ayrıca, önde gelen taraf devletlerin hepsi, hiçbiri silahlı olmayan birkaç uçağa sahipti. Saatte sadece 80 kilometreye ulaşabilen bu ilkel uçaklar genellikle kumaşla kaplı ahşaptan oluşan hassas, çift kanatlı modellerdendi. İlk uçakların çoğu, motor ve pervanenin pilotun arkasında bulunduğu "itici"* türdendi. Savaş ilerledikçe, hava hizmetlerinin çoğu pervane ve motoru pilotun önünde yer alan daha etkili "çekici"** modeli tercih etti.

Askerî uçakların başlangıçtaki temel görevi keşif faaliyeti yürütmekti. Hızları, menzilleri ve neredeyse dokunulmaz olmaları nedeniyle bu göreve son derece uygun olan keşif uçakları, muharip uluslara 1914'teki manevra

* İng. Pusher aircraft. (ç.n.)
** İng. Puller aircraft. (ç.n.)

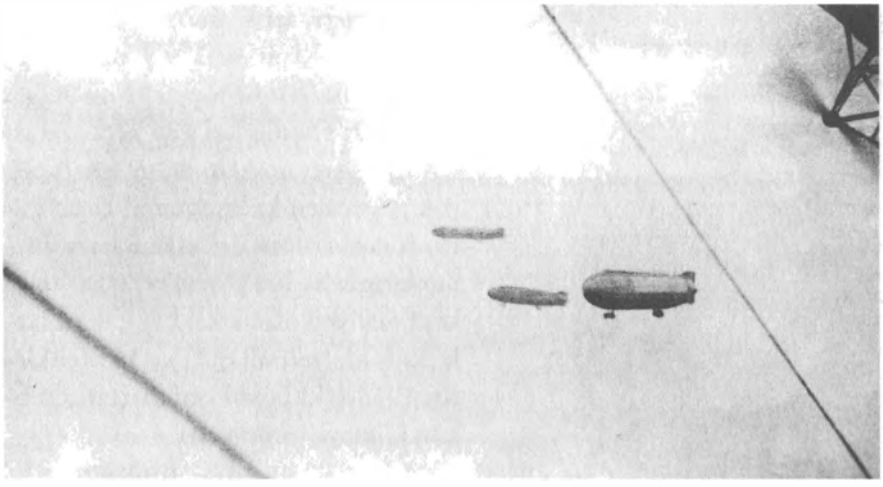

İNGİLTERE'YE DÜZENLENEN BİR AKIN SIRASINDA *L31* NUMARALI ZEPLİN'DEN ÇEKİLEN FOTOĞRAF. BU GİBİ AKINLAR BAŞLANGIÇTA HALKI PANİĞE SÜRÜKLEDİ.

savaşında önemli bilgiler sağladı. Çiçeği burnundaki Fransız hava hizmetinin pilotları, Kluck'un kuvvetlerinin Paris'in doğusuna ilerlediklerini ve kanatlarının hücuma elverişli olduğunu bildirdi. Müttefiklerin Marne Muharebesi'nde bu bilgiden faydalanmalarıyla, Fransız pilotları savaşın sonucuna kritik bir katkıda bulundu.

L15'İN KOMUTANI JOACHIM BREITHAUPT, SOĞUKTAN KORUNMAK İÇİN ÜNİFORMASI ALTINA GİYDİĞİ BOĞAZLI KAZAĞIYLA.

Batı Cephesi'ndeki savaşın siperlerde düğümlenmesiyle iki tarafın da hava hizmetleri keşif faaliyetleriyle sınırlı kaldı. Düşman mevzilerini tespit edip fotoğraflamak ve topçuların açacağı ateşi tanzim etmek artık havacıların göreviydi. Bu gibi faaliyetler başarılı bir taarruzun planlanmasında hayati önem taşıyordu. Başlangıçta keşif uçuşları, düşman savunmasının gücü hakkında değerli genel bilgiler sağladıysa da iş detaylara gelince son derece isabetsiz kalıyordu. Hava fotoğrafları için sıradan kameralar kullanılıyor ve yerden birkaç yüz fit mesafede çekilen fotoğrafların net olmaması taarruzları berbat edebiliyordu. Kamera imalatında Dünya'nın eğikliği hesaba katılarak daha sonra bu sorun çözüldü. Telsiz teknolojisindeki gelişmeler de uçakların yerle sürekli irtibat hâlinde kalmalarını sağladı. 1917 sonlarında

Hava çarpışmaları ilk başta kaba ve doğaçlama bir şekilde icra ediliyor, pilot ve gözlemciler tabanca ve hatta pompalı tüfeklerle birbirlerine ateş ediyordu. Bazı yiğit havacılar düşmanlarının kokpitlerine yukarıdan el bombası atmaya çalıştı.

Müttefiklere artık tüm cephenin detaylı haritalarını sağlamış olan keşif uçaklarının, seyyar topçu gözlemcileri rolündeki etkinlikleri gün geçtikçe artıyordu. Avcı uçaklarının geliştirilmesi çok geçmeden kamuoyunun hayal gücünü cezbettiyse de, askerî hava hizmetlerinin başlıca görevi savaş boyunca keşif faaliyeti olarak kaldı. Uçak en fazla bu rolde verimli oldu ve Müttefiklerin 1918'deki büyük zaferlerini mümkün kılmaya yardım etti.

AVCI UÇAĞININ GELİŞİMİ

Uçakların keşif faaliyetlerindeki değeri ortaya çıktıkça, savaşan ülkeler düşman ülke uçaklarını yok etmenin yollarını aramaya başladı. Hava çarpışmaları ilk başta kaba ve doğaçlama bir şekilde icra ediliyor, pilot ve gözlemciler tabanca ve hatta pompalı tüfeklerle birbirlerine ateş ediyordu. Bazı yiğit havacılar düşmanlarının kokpitlerine yukarıdan el bombası atmaya çalıştı. Ancak bu gibi çabalar tabiatıyla nadiren başarılı oldu. Dolayısıyla makineli tüfeklerle donatılacak uçaklar için iki taraf da deneylere başladı. Ancak artık çoğunluğu "çekici" türdeki uçakları ileriye doğru ateş edecek makineli tüfeklerle teçhiz etmek, uçağın pervanesini vurmak demekti. Avcı tasarımında ilk büyük atılımın mimarı Fransız Roland Garros oldu. Garros'un tasarımında ileriye ateş eden sabit bir makineli tüfek kullanılıyor, hassas pervane ise deflektörlerle korunuyordu. Böylece Müttefik uçakları Alman uçakları karşısında artık avantajlı olsa da, düşmanla çatışmaya girilirken saptırılmış mermilerin dört bir yanda uçuşması yine de oldukça sinir bozucuydu. Ekim 1915'te Fokker Eindecker'i hizmete alan Almanlar uçak tasarımını bir adım öteye taşıdı. Berlin yakınlarındaki Johannisthal'de çalışan Hollandalı mühendis Anthony Fokker tarafından geliştirilen bu yeni uçak, çevik bir tek kanatlıydı. Bu modelin temel atılımı, makineli tüfeğin pervanenin kanatları arasından ateş etmesini sağlayan namlu emniyet tertibatı oldu. Bu gelişme Almanlara "Fokker Belası" adıyla bilinen sekiz aylık bir üstünlük dönemi sağladı. Alman pilotları bu dönemde göklere hâkim olmakla birlikte avantajlarından gerektiğince istifade edemedi. Yalnız yahut iki uçaklık gruplar hâlinde uçmaları etkinliklerini en aza indirdi. Şayet Alman hava hizmetleri

KIZIL BARON

KIZIL BARON MANFRED VON RICHTHOFEN

Prusyalı soylu bir aileden gelen Manfred von Richthofen, 1912 yılında seçkin bir süvari alayına katıldı. Savaşın süvarilere fazla fırsat tanımayacağını fark eden akıllı genç adam, 1915 Mayıs'ında Alman Hava Hizmeti'ne tayin oldu. Doğu Cephesi'nde gözlemcilik yapmasının ardından, *Ostend Posta Güvercinleri* lakaplı öncü bir bombardıman birliğiyle Batı Cephesi'nde hizmet verdi. 1915 sonunda pilot olmaya hak kazanan Richthofen, 1916 Ağustos'unda Alman as pilot Oswald Boelcke komutasındaki *Jagdstaffel* 2 avcı filosuna seçildi. Birliğin ilk taarruz uçuşunu gerçekleştirdiği 17 Eylül 1916'nın ertesi günü Richthofen ilk düşman uçağını düşürdü. Senenin geri kalanında günde ortalama bir uçak düşüren Richthofen, genellikle düşürdüğü her uçaktan bir hatıra getirmeye çalıştı. Ocak 1917'de artık Boelcke ölmüş ve Richthofen Almanya'nın önde gelen as pilotu olarak onun yerini almıştı. Soğukkanlı ve hesaplı bir adam olan Richthofen çok geçmeden ulusal bir kahramana ve bir nevi küresel fenomene dönüştü. İtibarını vurgulamak için uçağını parlak kırmızıya boyaması ona "Kızıl Baron" lakabını kazandırdı. *Jasta 11*'e komuta etmekle görevlendirilen Richthofen ve adamları, özellikle de 1917'deki "Kanlı Nisan" olarak bilinen ve Richthofen'ın düşürdüğü uçak sayısını 52'ye çıkardığı dönemde göklerde terör estirdi. Kızıl Baron, Haziran 1917'de dört *Jasta*'yı kapsayan yeni *Jagdgeschwader* I'ın başına getirilecekti. Almanya'nın en başarılı avcı birliği olan *Jagdgeschwader I*, kendisine en çok ihtiyaç duyulan bölgelere intikal ederek Batı Cephesi'nin tamamında vazife yaptı. Uçaklarının parlak renkleri ve bu hareket tutkusu birliğe "Uçan Sirk" lakabını kazandırdı. Nisan 1918'e gelindiğinde Kızıl Baron'un düşürdüğü uçak sayısı 80'e yükselerek onu muharip ulusların tamamı arasındaki en başarılı pilot yapmış ancak Richthofen bir avcı uçağı pilotunun ortalama yaşam süresini bir hayli geride bırakmıştı. Şansı 21 Nisan 1918'de son bulan Richthofen, Somme üzerindeki bir it dalaşında tek bir mermiyle vuruldu. Düşman hatlarının ardına düştükten sonra, tabutunu Avustralyalı şeref kıtasının eşliğinde İngilizlerin taşıdığı Richthofen'a kahramanlara yaraşır bir cenaze töreni düzenlendi. Bu, artık mazide kalmış savaşları anımsatan yiğit bir düşmana karşı son bir saygı gösterisiydi.

olanaklarını teksif etseydi Müttefikleri havadan silebilirdi. Müttefikler, Almanların teknik üstünlüğüne meydan okuyan Fransız Nieuport ve Spad avcı uçaklarıyla 1916 ortalarında Fokker'e yanıt verdi. Ancak 1916 sonbaharında gelişmiş D.III Albatros'u sahaya sürmeleriyle avantaj yine Almanlara geçti. Böylelikle Batı Cephesi'nde avcıların en parlak dönemi olan 1915 ve 1916 yılları boyunca ibre bir o yana, bir bu yana döndü.

Endüstriyel kaynakları daha büyük olan Müttefikler, 1915 ve 1916'nın büyük bölümünde Almanlardan çok daha fazla uçak ürettiler. Müttefiklerin

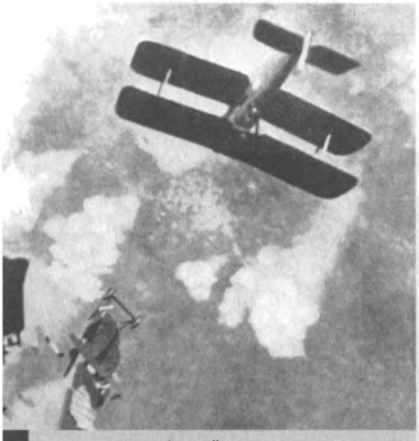

1918'DE BİR DÜŞMAN UÇAĞINI DÜŞÜREN BRİTANYALI AVCI PİLOTU

HAVA MUHAREBESİ

İlk kez bir Alman uçağı düşüren İngiliz pilotun hadiseye ilişkin aktardıkları:

Bugün ilk Hun'umu avladım! Nihayet! Beni Hun'un tam arkasına geçiren aşağı doğru geniş bir kavis çizdim. Ateş etmeden ona doğru gittikçe yaklaştım. Kalbim yerinden fırlayacak gibi atıyordu ve elimde olmadan titriyordum, fakat zihnim sakin ve aklım başımdaydı. 10 yard kadar yaklaştım. Koyu kahverengi bir uçuş kasketi vardı; kafasının ardında uçuş gözlüklerinin beyaz lastiği görülebiliyordu. Dikkatlice nişan aldım ... omuzlarının arasına, kaporta üzerinde göründükleri yerin hemen altına. Iskalamak imkânsızdı. Tetiğe hafifçe basmamla başı geriye savruldu ve uçağı aniden dikine yükselmeye başladı. Vurulmasının ardından kumanda kolu elinde kalmış olmalıydı. Onu yukarı doğru izleyip, uçak istop ederek sola doğru düşünceye kadar iki-üç saniye daha tetiğe bastım. Peşinden tam gaz giderek, uzun aralıklarla ateş ettim. Sonra durdum, daha fazla mermi sallamanın anlamı yoktu. Ancak dalış pozisyonunu muhafaza ettim ve dalıştan çıkmadığından emin oldum.

NIEUPORT 17'SİNİN PERVANE VE KAPAĞIYLA POZ VEREN 56'NCI KRALİYET HAVA FİLOSU SUBAYI YÜZBAŞI ALBERT BALL.

sayı üstünlüğü, Almanları genellikle sadece hava sahalarını ihlal eden Müttefik uçaklarına taarruz ettikleri bir savunma hâline zorluyordu. Lâkin Fokker Eindecker'in öncülük ettiği teknik üstünlük, Almanların yer yer avcı taarruzları denemelerine imkân sağlayarak savaşın en büyük as pilotlarının yetişmesine yardımcı oldu. Hava muharebesinin bu emekleme dönemi, yalnız pilotların gezgin şövalyeler gibi rakip aramak için göklerde uçtukları ve bulutlar arasında düello eden yiğit savaşçı imgelerinin taraf ulusları etkisi altına aldığı bir zamandı. Avcı pilotları inanılmaz büyüklükte millî kahramanlara dönüştü. Avcı uçağı pilotları inanılmaz bir milli itibar kazandılar ve isimleri Max Immelmann ve Oswald Boelcke olan iki adam, bu dönemde diğer pilotlara kıyasla çok daha büyük bir şöhrete sahip oldu.

Dönemdaş ve rakip olan bu iki isim modern avcı uçağı taktiklerinin gelişiminde kilit rol oynadı. 1915 Ağustos'unda düşürdüğü ilk uçak, Immelmann'a bir avcı uçağıyla düşmana karşı zafer elde eden ilk pilot olma ayrıcalığını verdi. Bunun yanı sıra,

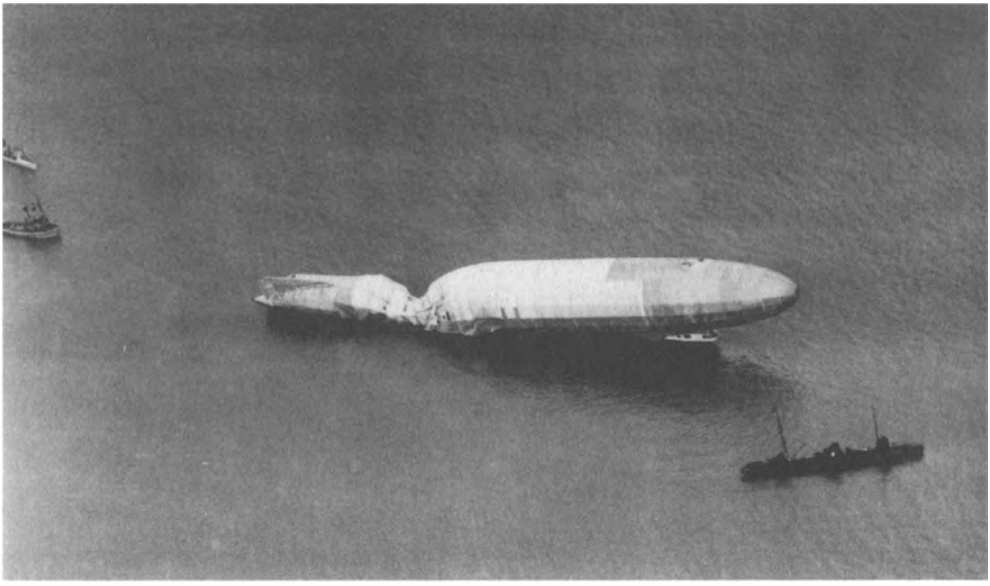

ÇEVRESİNDEKİ GEMİLERİN YANINDA UFACIK KALDIĞI, 1917'DE KUZEY DENİZİ'NE ÇAKILMIŞ BİR ZEPLİN.

pilotun yarım lup manevrasıyla ona arkadan saldıran uçağın ardına geçerek durumu lehine çevirmesine imkân veren "Immelmann manevrası"nı geliştirmesiyle de nam saldı. Immelmann, avcı uçağı taktiklerinde yaptığı devrimin ardından 1916 Haziran'ında yedi Müttefik uçağıyla girdiği bir it dalaşında hayatını kaybetti. İlk Alman as pilotu toplamda 15 düşman uçağı düşürmüştü. Ancak hava savaşına en büyük damgayı vuracak kişi Immelmann'ın rakibi Boelcke'ydi. Genç ve atılgan Boelcke, Alman hava hizmetinin 1915'teki savunma odaklı tutumundan rahatsızdı. Fokker Eindecker'in hizmete girmesinin ardından

AIRCO D.H.2
BÜYÜK BRİTANYA

Ağırlık: 654kg
Silahlar: Bir adet 7.7mm'lik Lewis makineli tüfek
Hız: 150km/s
Mürettebat: Bir

BU TÜR MAKİNELERİN DAYANIKSIZ YAPILARI VE KULLANIŞSIZ MUHAREBE ÖZELLİKLERİNİ GÖSTEREN İNGİLİZ "İTİCİ" UÇAĞI **F.E.2D.**

uçağın üstünlüğünü kavrayan Boelcke, talimatları göz ardı edip Müttefik hatlarında kendine kurban aramaya başladı. 1916 başlarında, Almanların en yüksek askerî nişanı olan Pour Le Mérite'le taltif edildi. Avcı savaşındaki gerçek etkisi, yeni bir avcı birliğine komuta etmesinin istendiği 1916 Temmuz'una değin açığa çıkmayacaktı.

AEG G IV
ALMANYA

Ağırlık: 3630kg
Silahlar: İki adet 7.92mm Parabellum MG 14 makineli tüfek
Hız: 165km/s
Mürettebat: Üç

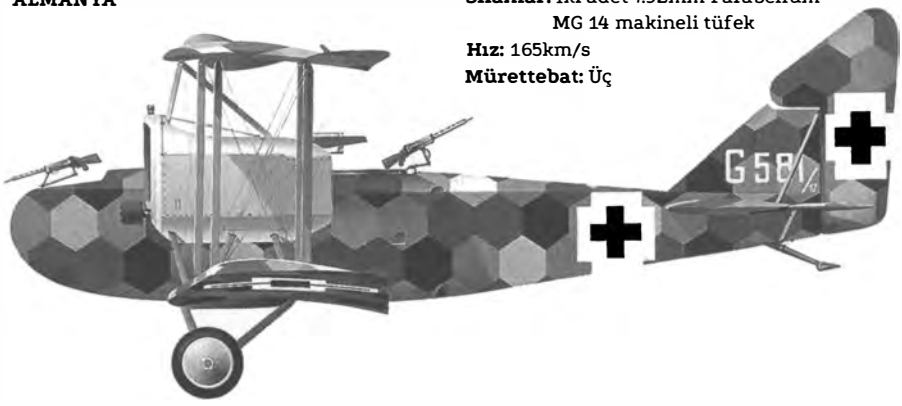

Hava çarpışmaları, savaşın o safhasına kadar bireysel mücadeleler şeklinde zuhur ediyordu. Diğer bazı isimler gibi Boelcke de nicedir avcı birlikleri kurulmasından yanaydı. Bu tavsiyeye kulak veren Almanlar, *Jagdstaffeln* yahut "*Jastalar*" adıyla bilinen ve her biri 14 uçak barındıran avcı birlikleri oluşturdu. *Jasta 2*'nin komutanlığına atanan Boelcke, bizzat seçtiği ve içlerinde Manfred von Richthofen'ın da bulunduğu seçkin pilotları bir araya getirdi. Yeni meslektaşlarına avcı

ALMAN PİLOTLAR VE YER PERSONELİ, AVCI UÇAĞI TASARIMINDA BÜYÜK BİR SIÇRAMA OLAN VE BATI CEPHESİ'NİN GÖKLERİNDE TERÖR ESTİREN FOKKER EINDECKER'LE POZ VERİYOR.

taktiklerini öğretip, ardından birliğiyle göklere çıktı. *Jasta 2*, Boelcke'nin önderliğinde bireysel kahramanlıklardan ziyade yeni tür bir takım uçuşu ve muharebe biçimine odaklandı. Deney tam bir başarıyla sonuçlandı ve *Jasta 2* sorumlu olduğu muharebe sahasını daima hâkimiyeti altında bulunduran korkulan bir savaş silahı hâline geldi. Boelcke geleceğe giden yolu açmıştı: Avcı birlikleri, savaş sona ermeden önce göklere hükmediyor olacaktı. Fakat Boelcke emeğinin meyve verişini görecek kadar yaşamadı. Ekim 1916'da o günkü altıncı görevine çıkan Boelcke, karmaşık bir muharebede kendi yoldaşlarından biriyle çarpışarak hayatını kaybetti. Öldüğünde teyit edilmiş 40 hava zaferi vardı.

AVCI SAVAŞINDAKİ DÖNÜŞÜM

BERLİN YAKINLARINDAKİ DÖBERİTZ HAVAALANI'NDA MAKİNELİ TÜFEKLE POZ VEREN ALMAN KUYRUK NİŞANCILIĞI EĞİTMENİ – AĞUSTOS 1918.

Batı Cephesi'ndeki hava savaşı 1917'de artık daha organize ve etkiliydi. Alman hava hizmetinin komutanı General Erns Wilhelm von Hoeppner, yeni *Jasta* avcı birliklerinin savunmada kalarak güçlerini muhafaza etmelerini emretmişti. Müttefik hava hizmetlerinin ise operasyonlarını artırarak Arras'taki İngilizleri ve Aisne'deki Fransızları desteklemesi, Birinci Dünya Savaşı'nın en büyük hava çarpışmalarından biriyle sonuçlandı. General Hugh Trenchard komutasındaki Kraliyet Hava Hizmeti (Royal Flying Corps – R.F.C) Nisan ayında, Arras yakınlarında, Alman hatlarının gerisine silahlı hava akınları ve keşif görevleri başlattı. D.III Albatros ile geçici bir teknik avantaj elde eden Almanlar, yeni avcı grubu taktiklerini teste tabi tuttular. Hatları üzerinde göğe yükselen *Jastalar* güneşi arkalarına alıp bekleyecek ve sonrasında Müttefik avcı ve keşif uçaklarının üstüne çullanacaktı. Daha kalitesiz uçakları olan Kraliyet Hava Hizmeti'nin taarruzda ısrar etmesi, mevcudunun çoğunu kaybedeceği "Kanlı Nisan"la sonuçlandı.

BATI CEPHESİ'NDEKİ HARAP BİR MUHAREBE ALANINDA KARA BİRLİKLERİNE ATEŞ DESTEĞİ SAĞLAYAN İNGİLİZ AVCI UÇAKLARI.

Trenchard verilen büyük kayıplar nedeniyle ağır eleştirilere maruz kalsa da Arras taarruzunu desteklemek için gösterdiği çabaya devam etti. Kraliyet Hava Hizmeti, Nisan ayı boyunca tecrübeli pilotları da dâhil mevcudunun yaklaşık üçte birini kaybetti ki bu kayıpların çoğu telafi edilemeyecekti. İngiliz pilotların paraşütleri bulunmuyor ve neredeyse tüm düşüşler ölümle sonuçlanıyordu. Ayrıca, düşüşten sağ çıkan pilotların çoğu da Alman hatlarının gerisine indiğinden esir alınıyordu. Sonuç olarak, korku saçan *Jastalar* ile karşılaşmak için geriye RFC'un görece en yeni üyeleri kaldı ve yeni cephe pilotlarının ortalama yaşam süresi yalnızca 11 gün ile üç haftalık bir zaman dilimine düştü. RFC'un Kanlı Nisan'daki yaralarını sarması neredeyse tüm yılını alacaktı.

Mutlak bir hava üstünlüğü kurma umudu bulunmayan Almanlar, kritik noktalarda hava üstünlüğünü sağlamak için büyük, seçkin bir birimden faydalanabilirdi. Müttefikler bu yeni Alman avcı birliklerine "Uçan Sirkler" adını verdi.

Arras taarruzunun sona ermesiyle birlikte, batıdaki hava savaşı bir kez daha değişikliğe uğradı. Sopwith Camel ve Spad XIII'ün hizmete girmesiyle Müttefikler Almanların bir adım önüne geçti. Bu yeni ve güçlü uçak Müttefiklere savaşın sonuna kadar tadını çıkaracakları bir teknolojik üstünlük sağladı. Ayrıca, İngiliz avcı filolarının hizmete girişi ve Fransızların *Escadrilles de Chasse*'siyle Müttefikler kendi taktiklerinin modernizasyonuna başladı. Dolayısıyla Batı Cephesi'nin tamamında avcılar artık gökyüzüne birlikler hâlinde çıkıyordu. Yalnız avcının dönemi sona ermişti. Taktik ve teknolojide düşmanlarına yetişen Müttefiklerin sayı üstünlüklerini hissettirmeye başladıkları bu gelişmeler, Almanları bir kez daha dezavantajlı duruma soktu. Savaş boyunca sayıca az olmaktan muzdarip Almanlar, bunu telafi etmek için idari bir adım atarak dört *Jasta*'yı bir araya getirip *Jadgdeschwader* (avcı grubu) adında yeni bir birlik oluşturdu. Almanlar Boelcke'nin favorisi olan Manfred von Richthofen'ın emrine verilen bu yeni çevik birlikten, bölgesel hava üstünlükleri tesis etmek için cephenin her yanında faydalandı. Dolayısıyla, mutlak bir hava üstünlüğü kurma umudu bulunmayan Almanlar, kritik noktalarda hava üstünlüğünü sağlamak için büyük, seçkin bir birimden faydalanabilirdi. Müttefikler bu yeni Alman avcı birliklerine "Uçan Sirkler" adını verdi.

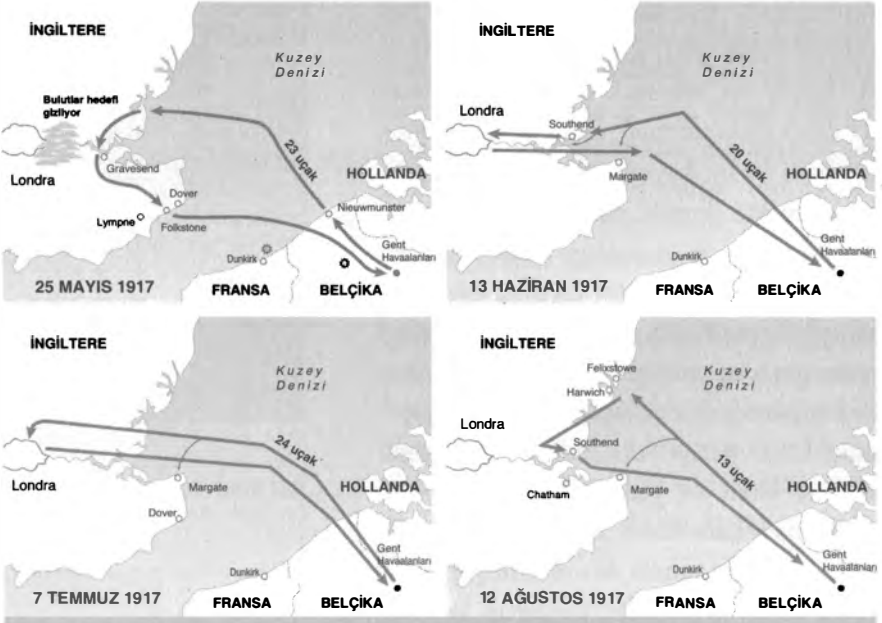

İNGİLTERE'YE GÜNDÜZ VAKTİNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN DÖRT GOTHA AKINI

1918 NİSAN'INDA ALMAN AVCI UÇAKLARINA EV SAHİPLİĞİ YAPAN FRANSA'DAKİ BİR HAVAALANI. ALBATROS AVCI UÇAKLARININ SAVUNMASIZ DÜZENİ, BU HAVAALANININ ÖN SİPERLERDEN OLDUKÇA UZAKTA OLDUĞUNU GÖSTERİYOR.

1918'DEKİ AVCI MÜCADELELERİ

Harbin son yılı, manevra savaşının yeniden ortaya çıkışına ve avcı taktiklerinde değişime sahne oldu. 1918 yılı başlarken Müttefikler havada hem teknik avantaja hem de ezici sayısal üstünlüğe sahipti. Alman keşif uçaklarını imha edebiliyor ve Alman toprakları üzerinde taarruzlar düzenleyebiliyorlardı. Fakat Almanlar ihtiyaç duyulan bölgeye "Sirk"lerini sevk ederek hava üstünlüğünü Müttefiklerden geçici olarak geri alabiliyordu. Aslında, Almanlar 1918'de icra edecekleri büyük taarruzlar için güçlerini idareli kullanıyordu. Alman planlamacılar, hava unsurlarını gelecek taarruzlarda kara birliklerine destek verecekleri yeni bir şekilde kullanmayı

umuyordu. *Schlastalar* isimli yeni birlikler muharebe alanı üzerinde alçaktan uçacak ve ilerleyen piyadeleri desteklemek için makineli tüfeklerini ve hafif bombalarını kullanacaklardı. Ayrıca, Alman Yüksek Komutanlığı'nı askerlerin durumundan sürekli haberdar edecek ve topçulara ateş tanzimi için yardımcı olacaklardı. Schlastalar böylece seyyar topçu desteği ve neredeyse anlık haberleşme imkânı sağlayacaktı.

Yeni Alman taktikleri, Almanların 1918'de Batı Cephesi'nde icra ettikleri ilk taarruzda harika bir şekilde çalıştı. Müttefikler – bilhassa da İngilizler – buna avcı unsurlarındaki sayı üstünlükleri ve kendi yeni avcı grubu teşkilleriyle yanıt verdi. 1918 baharı ile 1918 yazının ilk günleri, büyük avcı grupları arasındaki dev hava çarpışmalarına sahne oldu. Ancak kara taarruzlarında olduğu gibi, Alman hava taarruzu da ağır kayıplar nedeniyle ivme kaybetmeye başladı. Almanlar taarruzlarına 4050 uçakla başlamış fakat Müttefik hatlarına yaptıkları sortilerde ağır kayıplar vermişti. Sadece Nisan ayında 659 uçak kaybetmeleriyle bu kez "Kanlı Nisan"ı yaşayan taraf onlar oldu. Neticede bitap düşen Alman hava hizmetinin 1918 Haziran'ında saflarında sadece 2.551 pilotu kalmıştı.

Müttefikler 1918 yazında taarruza geçtiğinde, bunu ezici bir hava üstünlüğüyle yaptılar. Bitap düşmüş olan Alman hava hizmetleri, İngilizlerin 1.799, Amerikalıların 740 ve Fransızların 3.000 uçağına karşılık ancak belli belirsiz bir direniş gösterebildi. Müttefik hava hizmetleri, kısmen düşmanlarından öğrendikleri yer destek yöntemlerini kullanarak ilerledi. Göklerdeki savaş nihayetinde dramatik bir muharebe olmaksızın fakat kısmen Müttefiklerin üstünlüğü, kısmen de İngiliz ablukasının Almanya'da neden olduğu sıkıntılar nedeniyle Alman hava hizmetinin tükenmesiyle sona erdi.

BOMBARDIMAN

Hava araçlarının, düşman hatlarının gerisini stratejik bombardımana tutmak gibi değerli bir rolü olacağı hem Müttefikler hem de Almanlar tarafından fark edilmişti. Bombardıman maksatlı ilk filoyu kuran Fransızlar olsa da, bu gibi çabalarda İngiliz ve Almanlar hızla öne geçti. Başlangıçta oldukça ilkel olan bombardıman çabaları, genellikle yalnız pilotların düşman bölgesinde kokpitlerinden el bombası atmaları şeklinde gerçekleşiyordu. Bombalar çok geçmeden uçakların altına yerleştirilecek ve ciddi bombardımanlar başlayacaktı.

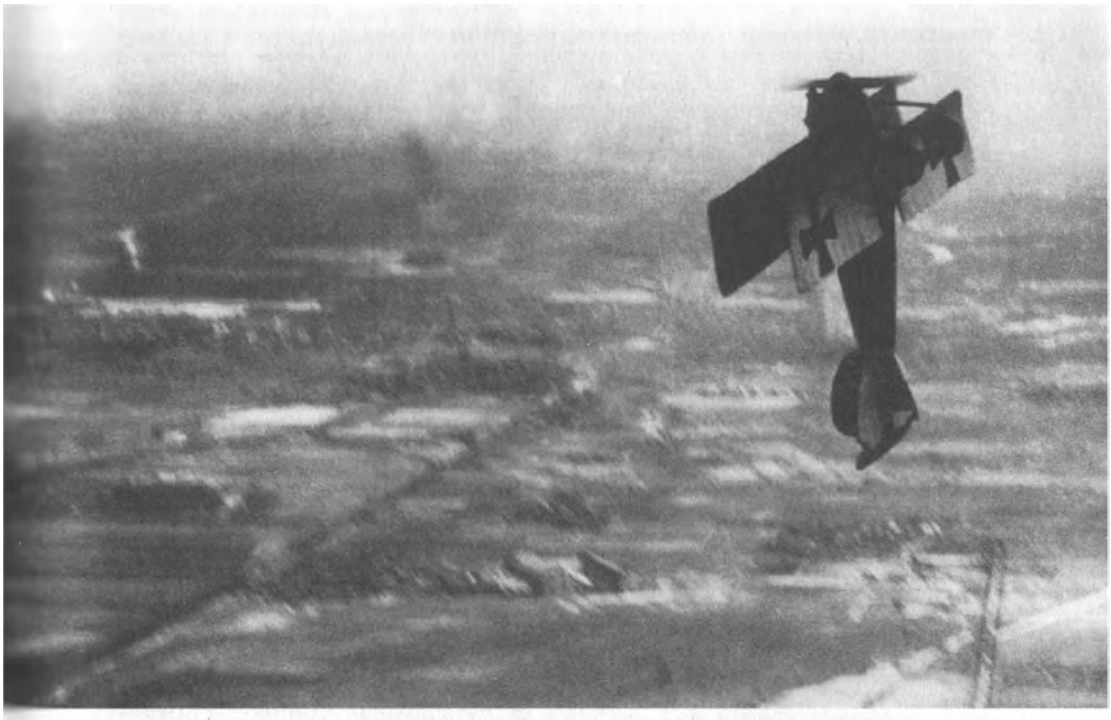

İÇ "LOOP"* YAPARKEN FOTOĞRAFLANAN ALMAN ALBATROS AVCI UÇAĞI.

*Uçak düz uçuştayken kumanda kolu çekilerek yapılan dairesel manevra. (Ç.N.)

Britanya'daki şehir ve kasabaları bombalamak için zeplinleri kullanan Almanlar, sistematik bir stratejik bombardıman çabasına giren ilk ulus oldu. Zeplinler 1915 ve 1918 yılları arasında Londra, Tyneside ve Midlands'e toplamda 53 akın düzenledi. Asgari bir hasara neden olan bu akınlar 556 sivilin ölümüyle sonuçlandı. Hava savunmaları ve avcı uçaklarının nitelikleri arttıkça, son derece yanıcı araçlar olan zeplinlerin zayıflıkları iyice meydana çıktı ve akınların sıklığı azaldı. Lâkin bu akınlar kamuoyunda kimi zaman neredeyse paniğe yol açıyordu. Bu tür sonuçlar, Alman askerî liderlerini Britanya'yı bombalamak için daha etkili yöntemler aramaya teşvik etti.

Takvimler 1917 Mayıs'ını gösterirken Almanlar Gotha GIV ağır bombardıman

Başlangıçta oldukça ilkel olan bombardıman çabaları, genellikle yalnız pilotların düşman bölgesinde kokpitlerinden el bombası atmaları şeklinde gerçekleşiyordu. Bombalar çok geçmeden uçakların altına yerleştirilecek ve ciddi bombardımanlar başlayacaktı.

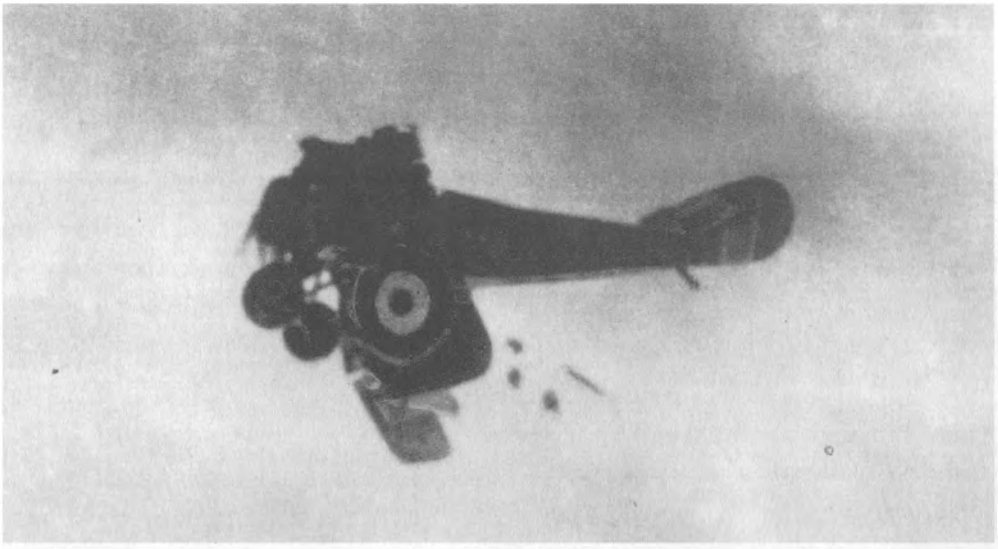

İT DALAŞI SIRASINDA PARÇALANAN BİR BRİTANYA UÇAĞI. BRİTANYALI PİLOTLARIN PARAŞÜTLERİNİN OLMAMASINDAN ÖTÜRÜ BÖYLE DURUMLAR DAİMA ÖLÜMLE SONUÇLANIYORDU.

1918 TEMMUZ'UNDA FOTOĞRAFLANAN BU ALMANLARIN ÖRNEK TEŞKİL ETTİĞİ ÜZERE, İKİ TARAFIN DA PİLOTLARI UÇAKLARINI SÜSLEMEKTEN HOŞLANIYORDU.

uçağını geliştirmiş ve stratejik bombardımanla görevlendirilen "İngiltere Filosu"nu kurmuştu. Almanlar 1917 Mayıs'ıyla 1917 Ağustos'u arasında İngiltere'ye gündüz vakti sekiz "Gotha akını" icra etti. 33.112 kg bomba atılan bu akınlarda 1.364 kişi öldü yahut yaralandı. Britanya'ya bir kez daha panik hâkim olurken, bu da daha iyi savunma ve intikam talepleriyle sonuçlandı.

KRALİYET HAVA KUVVETLERİ'NİN KURULUŞU

Britanya hükûmeti, Alman bombardımanlarının sonuçlarıyla baş etmek için Güney Afrikalı asker ve devlet adamı Jan Christian Smuts başkanlığında bir komisyon kurdu. İşe Britanya'nın hava savunma sistemlerini modernize etmekle başlayan Smuts, imparatorluğun en iyi iki avcı filosunu da yurt savunması için ülkeye kaydırdı. Bu gibi önlemler Almanların akınlarda büyük kayıplar vermesiyle sonuçlanacak ve onları 1918 Mayıs'ına kadar sürdürecekleri gece bombardımanlarına yöneltecekti.

Smuts'un bir diğer arzusu Kraliyet Hava Hizmeti ile Kraliyet Deniz Hava Hizmeti'nin bir çatı altında toplanmasıydı. Böyle bir kuvvet Britanya'nın hava gücünü

ALMAN MAKİNELİ TÜFEK MEVZİNİN ÜSTÜNDEN UÇAN FOKKER D.VIII – 1918.

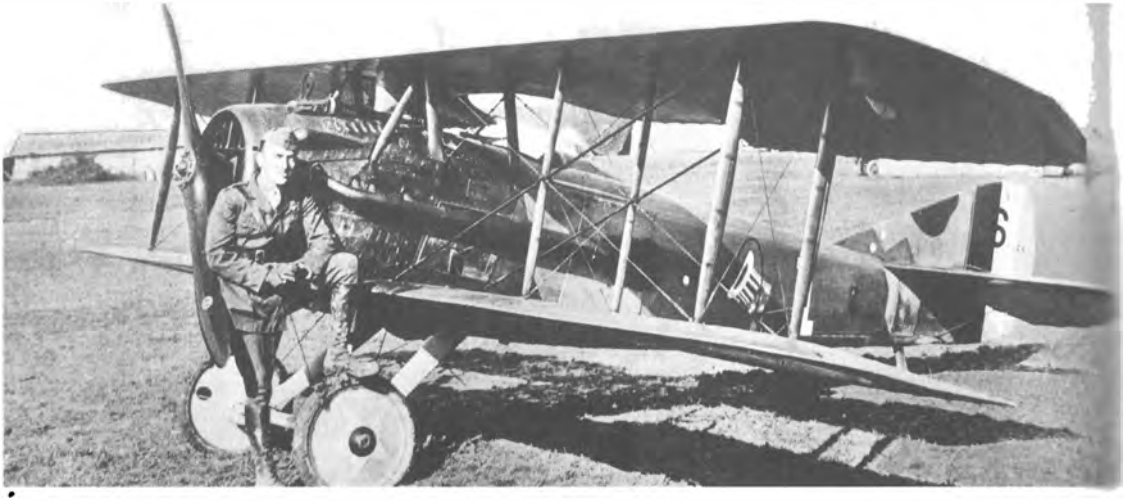

AMERİKA'NIN 22 DÜŞMAN UÇAĞI DÜŞÜREN ÖNDE GELEN AS PİLOTU EDDIE RICKENBACKER, SPAD XIII'ÜYLE BİRLİKTE.

ALMAN HAVA TAARRUZLARININ LONDRA'DA BIRAKTIĞI HASAR. BU AKINLARIN YARATTIĞI TAHRİBAT 1940'TAKİ BLITZ'LERE KIYASLA ÇOK DAHA HAFİFSE DE SİVİL KAYIPLARA NEDEN OLDU.

azami seviyeye çıkaracak ve Almanya'ya yönelik bir stratejik bombardıman harekâtı için gerekli kaynaklar bir araya getirebilecekti. Neticede Britanya 1918 Nisan'ında dünyanın ilk müstakil hava hizmeti olan Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni kurdu. RAF, Almanya'ya yönelik intikam bombardımanları için süratle işe koyuldu. Handley Page bombardıman uçaklarını kullanarak, 1918 ortalarında Almanya içindeki hedefleri vurmaya başladı. Kraliyet Hava Kuvvetleri, savaşın ansızın sona ermesiyle bombardıman harekâtını tamamına erdiremedi. Bombardıman uçakları, harekâtın sonunda Alman hedeflerine yalnızca 543 ton bomba atmıştı. Doğrusu, RAF'ın daha gelişmiş bombardıman uçakları savaş sona ererken Berlin'i vurmaya hazırdı.

SONUÇ

Pilotların birbirlerine tabancalarla ateş ettikleri 1914'ten beri hava savaşında büyük adımlar atıldıysa da, Birinci Dünya Savaşı gökyüzündeki savaş tam olarak olgunlaşamadan sona erdi. Keşif ve

DÜNYANIN İLK MÜSTAKİL HAVA KUVVETİ OLAN KRALİYET HAVA KUVVETLERİ'NİN 1'İNCİ FİLO PERSONELİ **SE 5A** UÇAKLARIYLA – TEMMUZ 1918.

karşı-keşif faaliyetleri, mücadele boyunca hava hizmetlerinin ana görevi olarak kaldı. Avcı uçakları gökyüzünün egemenliği için mücadele verdiyse de hava araçlarının yeni rolleri ancak 1918'de ortaya çıktı.

Gelecek, kara güçleriyle uyum içinde vazife görecek dev hava armadalarınınmış gibi görünüyordu. Bu gibi düşünceler, iki savaş arasındaki yıllarda Alman askerî planlamacılarının hayallerini süsledi. Hava ve kara kuvvetleri arasında kusursuz bir eşgüdüm içeren İkinci Dünya Savaşı'ndaki *Blitzkrieg* (Yıldırım Savaşı) doktrini, önüne çıkan sersemlemiş düşmanları felç edecekti. Ancak Batı'nın ilgisini en çok çeken stratejik bombardıman oldu. Britanyalı sivillerin Birinci Dünya Savaşı'ndaki birkaç Alman akınına verdiği tepkiye bakılırsa, düşman sivil hedeflerine istikrarlı bir bombardıman halkın direncini zayıflatırdı. Böylece düşmanın bombardımanlarla teslime zorlanabileceği düşüncesi doğmuştu ki, bu da İkinci Dünya Savaşı'ndaki 1.000 uçakla icra edilen* hava bombardımanlarına ve hatta Japonya'ya yönelik nükleer saldırılara zemin oluşturdu.

Batı'nın ilgisini en çok çeken stratejik bombardıman oldu. Britanyalı sivillerin Birinci Dünya Savaşı'ndaki birkaç Alman akınına verdiği tepkiye bakılırsa, düşman sivil hedeflerine istikrarlı bir bombardıman halkın direncini zayıflatırdı.

* İng. Thousand-bomber raid: Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin 1942 yazında Köln, Essen ve Bremen'e takribi 1.000 uçakla icra ettiği üç ayrı gece bombardımanına verilen isim. (ç.n.)

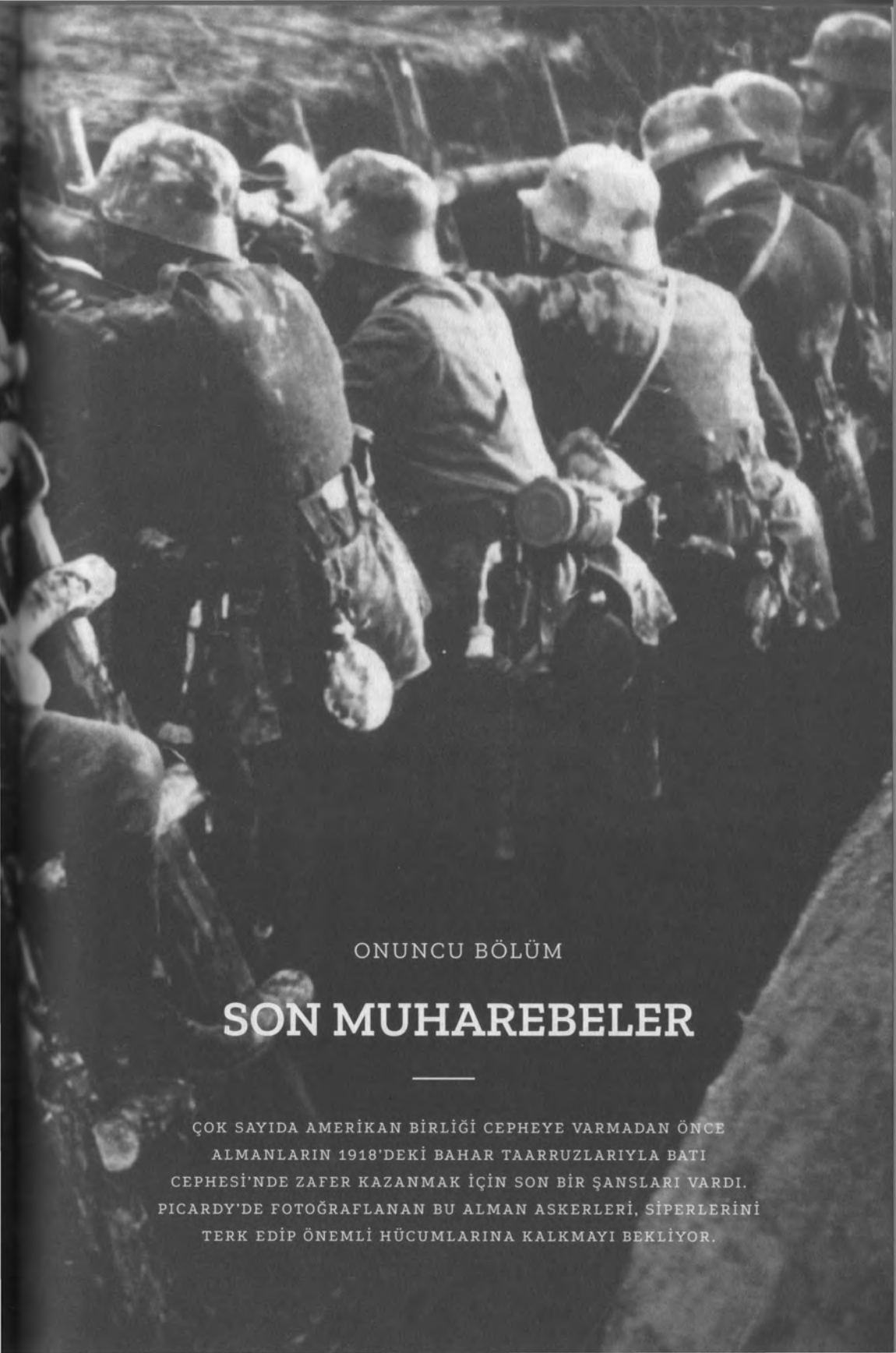

ONUNCU BÖLÜM

SON MUHAREBELER

ÇOK SAYIDA AMERİKAN BİRLİĞİ CEPHEYE VARMADAN ÖNCE ALMANLARIN 1918'DEKİ BAHAR TAARRUZLARIYLA BATI CEPHESİ'NDE ZAFER KAZANMAK İÇİN SON BİR ŞANSLARI VARDI. PICARDY'DE FOTOĞRAFLANAN BU ALMAN ASKERLERİ, SİPERLERİNİ TERK EDİP ÖNEMLİ HÜCUMLARINA KALKMAYI BEKLİYOR.

Alman Genelkurmay Başkanı Hindenburg ve yardımcısı Ludendorff, 1918'de sonucu zamana karşı yarışın belirleyeceğini kavradı. Doğudaki kazanımlarını korurken batıda müzakereli bir barış için zemin yoklama düşüncesini reddeden Almanlar, mutlak zafere odaklanmayı seçti.

Alman Genelkurmay Başkanı Hindenburg ve yardımcısı Ludendorff, 1918'de sonucun zamana karşı bir yarışla belirleneceğini anladı. Doğudaki kazanımlarını korurken batıda müzakereli bir barış için zemin yoklama düşüncesini reddeden Almanlar, mutlak zafere odaklanmayı seçti. Ludendorff, askerlerinin Amerikalılar gerçek bir etken hâline gelmeden önce zafer kazanmaları gerektiğini kavradı. Rusya'nın çöküşü sayesinde 1914'ten beri Batı Cephesi'nde ilk kez sayı üstünlüğü bulunan Almanya'nın bunu başarabileceğini umuyordu. Soru şuydu: Almanlar zafer kazanmak için bu üstünlüğü ne şekilde kullanacaklardı?

Ludendorff, gelecek yılın taarruz planlarını tartışmak için 11 Kasım 1917'de kurmaylarını bir araya topladı. Ludendorff,

RUS CEPHESİ'NDEN YIĞINLAR HÂLİNDE BATIYA KAYDIRILAN ALMAN PİYADELERİNİN BİR KISMI, FRANSA'DA CEPHEYE İNTİKAL EDERKEN VERDİKLERİ BİR MOLADA.

GENEL BAKIŞ

1918'de askerlerini Rusya'dan batıya kaydıran Almanlar, 1914'ten beri ilk kez Batı Cephesi'nde Müttefiklere karşı sayı üstünlüğü sağladı. Müzakereli bir barış olasılığını gündemine almayan Ludendorff, bunun yerine mutlak zafer için kumar masasına oturdu. Ludendorff Almanların zamana karşı yarıştığının farkındaydı: ABD'nin insan gücü savaşın sonucunu belirlemeden önce İngiliz ve Fransızları yenmeleri lazımdı. Almanların çarpıcı yeni taktik gelişmelerden istifade ettikleri bahar taarruzları büyük toprak kazanımları sağladıysa da Müttefik cephesini bozmakta başarılı olamadı. Yaz geldiğinde Alman taarruzları durmuş ve inisiyatif, sayıları günden güne artan Amerikalılarca desteklenen Müttefiklere geçmişti. Batıda bunlar olurken, Mezopotamya ve İtalya'daki Müttefik taarruzları da İttifak Devletleri'nin daha güçsüz uluslarını teker teker barışa zorluyordu. Müttefiklerin Amiens'deki İngilizlerin önderliğinde kesintisiz bir taarruz fırtınası başlattığında Almanya artık yalnız başınaydı. Yere göğe sığdırılamayan Hindenburg Hatti'nın bile birbirini izleyen Müttefik hücumlarına dayanamamasıyla Almanya çaresizlik ve ihtilale gark oldu. Başka bir çıkış yolu bulamayan Kayzer'in tahtından feragat etmesiyle Almanya ateşkes talep etti.

İngilizlerin savaşmak için Fransızlardan daha azimli oldukları inancıyla toplantıda BEF'e taarruz kararı aldı. Şayet İngilizleri mağlup edebilirse – denize dökerse daha da iyiydi – Fransa savaşacak kararlılığı bulamayacak ve teslim olacaktı. Ludendorff, Somme'daki eski muharebe sahasının yakınlarındaki, Fransız ve İngiliz ordularının kesiştiği zayıf noktayı vurmaya karar verdi. Bu, üç ordu ve 78 tümeni barındıracak dev bir taarruz olacaktı. Fakat planın bir zayıflığı vardı: Bölgede stratejik öneme sahip bir hedef yoktu.

Almanların taarruza kalkacağını fark eden Müttefikler buna hazırlanmak için ellerinden gelenin en iyisini yaptı. Taarruzun Flandre'yi hedef alacağına inanan Haig en iyi birliklerini oraya konuşlandırdı. General Gough emrindeki zayıf İngiliz Beşinci Ordusu'nu ise hatalı bir kararla cephenin sakin bir bölgesi olacağını umduğu yere, yani İngiliz ve Fransız ordularının kesişme noktasına mevzilendirdi. Böylelikle Gough, 67.5 kilometrelik bir cephenin müdafaası için emrinde sadece 14 tümenle Alman taarruzunun mihverinde kalmıştı. Daha da kötüsü, Gough'a Almanların Üçüncü Ypres Muharebesi'nde kullandıkları türden karmaşık bir derinlikli savunma düzeni tertiplemesi emredilmişti. Ancak Gough bu sistemi tümüyle kavrayamadığı gibi, Alman hücumundan önce bunu tam olarak uygulamak için zamanı da yoktu. Dolayısıyla Almanlar ile olası zaferleri arasında duran tek şey, cephenin sakin bir noktası olması öngörülen bölgedeki derme çatma mevzilerde konuşlu küçük ve yorgun bir İngiliz kuvvetiydi.

YENİ TAKTİKLER

Hem Almanlar hem de Müttefiklerin 1918'de Batı Cephesi'nde icra ettikleri taarruzlar, 1916'daki yıpratma faaliyetlerinden oldukça farklıydı. Zira teknolojik gelişmeler muharebe meydanlarında bir kez daha değişikliklere yol açmıştı. İki yıl önceki Somme ve Verdun muharebelerinde piyadeler siperlerdeki düşmana karşı neredeyse etkisizken, 1918 yılı piyadeleri yeniden hafife alınmaması gereken bir kuvvet hâline getirdi. Artık, ilerleyen piyadelere daha fazla ateş gücü sağlayan tümüyle taşınabilir makineli tüfekler mevcuttu. Üstelik piyadeler şimdi el bombaları ve havan toplarıyla kendi ateş desteklerine sahipti. Bu silahlar, piyadelerin düşman mukavemet noktaları yahut makineli tüfekleriyle topçu desteği beklemeksizin başa çıkabilmelerini sağladı. Son olarak, 1918'deki piyadeler alev makinesi ve bangalor torpidosu* gibi egzotik silahlar taşıyordu.

Almanlar genellikle yeni teknolojik gelişmelerin gücünü kullanan güncellenmiş piyade taktiklerini deneyen ilk taraf olarak kabul edilir. Onları bir sisteme bağlayanın General Oskar von Hutier olmasından ötürü bu yeni yöntemler "Hutier taktikleri" olarak anılır. Ancak adil olmak gerekirse, daha modern taarruz yöntemleri geliştirmek için tarafların tamamı savaş boyunca çaba gösterdi. Tarihçiler bu süreci "öğrenme eğrisi" olarak adlandırır. Brusilov taarruzu ve Cambrai başta olmak üzere, taktiklerin savaş boyunca nasıl geliştiklerine ilişkin bolca örnek mevcuttur. Ancak bu taktiklere şöhret kazandıran 1918'deki Ludendorff taarruzu oldu. Hutier taktikleri Alman piyadesinin dalgalar hâlinde taarruz etmek yerine mevziden mevziye atılarak ansızın ve şiddetle taarruz etmesini öngörüyordu. Taarruza öncülük eden Almanların seçkin hücum kıtalarıydı. Bunların görevi, ateş güçleri ve hızlarıyla düşman hatlarındaki zayıf noktaları yoklamaktı. Bunları saptadıklarında, hücum kıtaları bu zayıf noktalardan sızıyor ve derinlemesine ilerliyordu. Bu gibi taktiklerin düşman savunmalarını felce uğratması ve bozması umuluyordu ki, bu da Somme'daki dalgalar hâlinde ilerleme yönteminden epey farklıydı. Aslına bakılırsa, Almanlar tanksız bir Blitzkrieg planlıyordu.

---

* Yüksek süratli bir infilâk maddesiyle doldurulmuş madenî kovan yahut boru. Bangalor torpidosu genellikle dikenli tel engelleri yahut mayın tarlaları arasında gedik açmada kullanılır. (Genelkurmay Başkanlığı Özel Talimatname ve Özel Talimatları, Ö/ T320-5-1, *İngilizce – Türkçe Askerî Terimler Sözlüğü*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1971, s. 77.) (ç.n.)

ALMANLARIN BATIYA TAARRUZU

Ludendorff'un Michael Harekâtı, takvimler 21 Mart 1918'i gösterirken saat 05.00'te yıkıcı bir hazırlık bombardımanıyla başladı. Albay Georg Bruchmuller tarafından idare edilen topçu ateşi, kendisinin "ateş valsi" olarak adlandırdığı bir

ÜLKE İÇİNDE EKONOMİK KRİZ YAŞAYAN ALMANLAR, ZAFERİ GÜVENCEYE ALMAK İÇİN AZALAN YİYECEK STOKLARINI DA BATI CEPHESİ'NDEKİ ASKERLERİNE YOLLADI. FOTOĞRAFTAKİ ASKERLER MÜTTEFİKLERDEN ELE GEÇİRDİKLERİ BİR İKMAL VAGONUNDAN FAYDALANIYOR.

BÜYÜK PARİS TOPU

PARİS TOPU

1916'dan beri Paris'i bombalayabilecekleri bir "süper top" üzerinde çalışan Almanlar, sonunda 38 cm'lik bir deniz topunu bu iş için modifiye ettiler. Namlu uzunluğu 39 metreyi, ağırlığı da 142 tonu bulan top sadece özel vagonlarla taşınabiliyordu. 1645 mps'lik namlu çıkış hızı, ateşlenen mermilerin 128 kilometreye kadar uçabilmesini sağlıyordu. Mermi seyir hâlinde 38 kilometre yüksekliğe, yani stratosfere ulaşıyor ve ardından sessizce yere iniyordu. Nihayetinde kendisinden toplamda altı adet hizmete girecek olan dev top, 23 Mart 1918'de Paris'i bombalamaya başladı. Fransızların moralini çökertmek için tasarlanan terör silahı, Paris'e sonuncusu 9 Ağustos'ta düşen 367 mermi ateşledi. Bu bombardımanın sonucunda 256 Parisli ölürken 630 kadarı da yaralandı. Fakat bombardımanın aralıklarla gerçekleşmesi ve etkilerinin sınırlı olması arzu edilen sonucu vermedi. Modern mühendisliğin bir mucizesi olan Paris Topu'nun böylelikle Alman savaş çabalarına somut bir katkısı olmadı. Ancak topun üretimindeki maksat, İkinci Dünya Savaşı'nın ileri safhalarında Britanya'nın moralini ezmek için intikam silahlarına odaklanmayı seçen Hitler tarafından da benimsenecekti.

şekil aldı. Bombardımanın amacı düşmanı imha etmek değildi. Geçmişte pek çok baraj ateşi bunu denemiş ve başarısız olmuştu. Alman baraj ateşinin maksadı İngilizlerin başlarını kaldırmalarına engel olmaktı: Düşmanın sevk ve idaresi ile takviyelerine sekte vurulacak, böylelikle hücum kıtaları süratle ilerleyebilecekti. Alman piyadesi saat 09.40'ta şaşkın İngiliz Beşinci Ordusu'na doğru hücuma kalktı. İngilizlerin hatalarının da yardımcı olduğu Hutier taktikleri değerini hızla kanıtladı. Yoğun sisin içinde gerçekleştirilen taarruz, hâlihazırda sersemlemiş İngilizlerin iyice kafalarını karıştırdı ve hücum kıtaları süratli bir ilerleme kaydetti. Akşam olduğunda Alman kuvvetleri neredeyse 11 kilometre kadar ilerlemişti. Ludendorff'un bu aşamadaki planı kritik bir ulaşım merkezi olan Amiens'i ele geçirmekti. Ancak General Byng'in emrindeki kuzeydeki İngilizler kolay havlu atmadı. Bunun sonucunda planını değiştiren Ludendorff, Hutier'in güneydeki kazanımlarını pekiştirmeyi seçti.

Bitap düşen İngiliz Beşinci Ordusu'na karşı hızlı kazanımlar elde etmeye devam eden Almanlar, 6 Nisan'a gelindiğinde 64 kilometrelik harikulade bir ilerleme kaydetmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı standartlarına göre büyük bir taktik zafer olmakla birlikte, bu taarruz da 1914'teki Alman ilerleyişiyle aynı kaderi paylaştı. Başlangıçta savunmada yaptığı birkaç hatanın ardından bölgeye derhâl takviye yollayan BEF, nihayetinde Alman taarruzunu durdurmayı başardı. Ayrıca, Almanlar harekât sırasında savaştaki generallerin sürekli muzdarip oldukları tipik ikmal ve organizasyon sorunlarıyla karşılaştı. Ludendorff'un Hutier'i güçlendirme tercihi bir hataydı. Almanlar stratejik değeri haiz bir kazanım elde edememiş, yalnızca Müttefik hatları içinde zayıf çıkıntı oluşturmuştu. Büyük ilerlemeleri de kendilerine 200.000'in üstünde kayba mâl olmuştu ki bu, çarpışmalarla geçen beş yılın ardından artık altından kalkamayacakları bir bedeldi.

Michael Harekâtı'nda yenilginin eşiğinden dönmek Müttefikleri mühim bir karara sevk etti. Almanların İngiliz ve Fransız ordularının kesiştiği bölgeyi vurmaları, Müttefik orduları arasında o vakit mevcut olmayan seviyede bir savunma eşgüdümü gerektiriyordu. İngiliz ve Fransızlar askerî hususlarda o zamana değin ekseriyetle ihtilafa düşmüş, savaş çabalarını koordine etmeye yönelik gerçek bir çaba söz konusu olmamıştı. Michael Harekâtı'ndaki koordinasyon eksikliği Müttefiklere neredeyse ölümcül bir bozguna mâl oluyordu. Almanların yeniden hücum edeceğini bilen Müttefikler bu durumun üstesinden gelmek zorundaydı. 26 Mart'ta Doullens'de yapılan toplantıda müşterek komutanlık kuruldu. Haig, BEF'i Müttefik kuvvetler başkomutanlığına getirilen Fransız General Ferdinand Foch'un emrine vererek çarpıcı bir adım attı. Alman baskısı eski düşmanlar Britanya ve Fransa'yı zafer uğrunda bir araya getirmişti.

DEVAM EDEN ALMAN TAARRUZLARI

Michael Harekâtı'nın başarısızlıkla sonuçlanmasının akabinde Ludendorff bu kez daha kuzeydeki Lys kasabası yakınlarında bulunan İngilizlere taarruz etmeyi seçti. İki Alman ordusu Hazebrouck'taki kilit demiryolu merkezini ele geçirmek için 9 Nisan'da hücuma kalktı. Alman kuvvetleri bir kez daha Hutier taktiklerinden istifade etmekle birlikte bu taarruzun daha karmaşık sonuçları oldu. General Ferdinand von Quast komutasındaki Alman Dördüncü Ordu askerleri şanslıydı: Cephenin yorgun ve zayıf iki Portekiz tümenince tutulan kısmına taarruz etmişler, Portekizliler hücumun baskısıyla süratle bozulmuş ve kaçmıştı. Daha kuzeydeki BEF

HÜCUM KITASI TAKTİKLERİNİ GELİŞTİREN VE SİSTEME BAĞLAYAN GENERAL OSKAR VON HUTIER.

inatçı bir direniş gösterdiyse de 1917'deki Flandre taarruzlarında ödediği ağır bedel karşısında aldığı toprakların çoğundan çekilmeye zorlandı. Almanların 12 Nisan'da Hazebrouck'a 8 kilometre kadar yaklaşmalarıyla Haig büyük bir kaygıya kapıldı. Durumun ciddiyetini kavrayan general, sağlam durmaları için askerlerine duygusal bir konuşma yaptı:

Her mevziyi son adama kadar tutmalı, geri çekilmemeliyiz. Sırtımızı duvara vererek ve davamızın haklılığına inanarak her birimiz sonuna kadar savaşmalıyız. Yuvalarımızın güvenliği ve insanlığın özgürlüğü, her birimizin bu kritik andaki davranışına bağlıdır.

FRANSA'DAKİ ALMAN İLERLEYİŞİ SIRASINDA FAALİYETE HAZIRLANAN BİR ALMAN SAHRA TOPU.

İNGİLİZ HATLARINA YÖNELİK BİR TAARRUZ İÇİN YENİ KAZILMIŞ BİR SİPERDE MEVZİ ALAN ALMAN PİYADE YIĞINI.

Müttefiklerdeki komuta değişikliği günü kurtarmaya yardımcı oldu. Foch ufak bir gecikmenin ardından Fransız takviyelerini kriz bölgesine sevk etti. Müttefikleri tarafından desteklenen BEF'in kararlı duruşuyla Ludendorff 29 Nisan'da taarruzu sonlandırmak durumunda kaldı.

1918'DEKİ ALMAN TAARRUZLARI

Almanlar, Michael Harekâtı'ndaki gibi Lys taarruzunda da herhangi bir stratejik kazanım elde edememiş ve 100.000 kayıp karşılığında yalnızca Müttefik hatları içinde zayıf bir çıkıntı oluşturmuştu.

Ludendorff şimdi iki eşgüdümlü taarruz planlıyordu. Chemin des Dames Tepesi yakınlarındaki Fransız hatlarını vuracak, Fransızları oldukları yere çivileyecekti. Akabinde Almanlar bir kez daha Flandre'daki İngilizlere hücum edeceklerdi. 27 Mayıs'ta tepedeki zayıf Fransız mevzilerine taarruz eden 41 Alman tümeni Müttefikleri tümüyle gafil avladı. Buna ilaveten, bölgeyi ondan önce müdafaa eden Gough gibi Fransız komutanı General Duchene de uygun bir savunma tertiplemekte başarısız olmuştu. Taarruzun ilk gününde Alman kuvvetleri tepeyi almış ve 21 kilometre ilerleyerek Fransız hatlarında neredeyse 40 kilometrelik bir gedik açmıştı. Bu büyük başarı Ludendorff'u Flandre'daki taarruzu bir yana bırakıp imkânlarını Paris'e doğru devam edecek bir taarruz için yoğunlaştırmaya sevk etti. Sonraki üç gün boyunca muazzam kazanımlar elde eden Almanlar, 1914'ten beri ilk kez Marne Nehri'ne ulaşmayı dahi başardı. Ludendorff'un orduları artık Paris'ten sadece 88 kilometre uzaklıktaydı.

Fakat taarruz bundan öteye gitmeyecekti. Bir kez daha lojistik zorluklar baş gösterirken, müşterek Müttefik komutanlığı da bölgeye takviyeler

gönderdi. Almanlar yine herhangi bir stratejik kazanım elde etmeksizin 56 kilometre derinliğinde fakat sadece 32 kilometre genişliği mevcut zayıf bir çıkıntı oluşturmuştu. Müttefikler hızla zayıf Alman kanatlarını vurdu. Müttefik karşı taarruzlarından biri 6 Haziran'da Belleau Wood'da

TAARRUZUN İVMESİNİ KORUYABİLMEK İÇİN ELE GEÇİRİLMİŞ BİR DÜŞMAN SİPERİNDE KOŞTURAN ALMAN MAKİNELİ TÜFEKÇİLERİ.

MICHAEL HAREKÂTI SIRASINDA SAHİPSİZ BÖLGEDE HIZLA İLERLEYEN HÜCUM KITASI ASKERLERİ.

MK A ('WHIPPET') ORTA TANKI
BÜYÜK BRİTANYA

Ağırlık: 14 ton
Silahlar: Dört adet 7.7mm Hotchkiss makineli tüfek

icra edildi. Amerikan deniz piyadeleri bu noktada üstün Alman kuvvetlerine karşı altı başarılı taarruz gerçekleştirdikleri gibi taktik önemi bulunan hedeflerini de ele geçirdi. Bu muharebe, Cantigny ve Chateau-Thierry'deki çarpışmalarla birlikte Alman savaş çabası için yaklaşan kıyametin habercisi oldu. Amerikalılar Fransa'ya

Almanlar Batı Cephesi'nde henüz zafer kazanmamışken ulaşıyor, büyük kumar kaybediliyordu.

İNİSİYATİF MÜTTEFİKLERE GEÇİYOR

Montdidier yakınlarında gerçekleştirdiği dördüncü etkisiz hücumun ardından, Ludendorff savaşı kazanmak için yaptığı son bir plana hazırlanmak için taarruz faaliyetlerine yaklaşık bir aylığına ara verdi. Ancak artık çok geçti. Almanların geçmiş taarruzlarda verdiği ve toplamda neredeyse 700.000'i bulan zayiat yıkıcıydı. Ayrıca Almanya'nın kuvvetlerini ikmal etme kabiliyeti, İngiliz ablukasının devam eden etkinliği nedeniyle zayıflıyordu. En önemlisi ise Amerikalıların sayıları gittikçe artan bir şekilde Fransa'ya ulaşıyor olmalarıydı. Fransa kıyılarına sadece Mayıs ve Haziran aylarında General John "Black Jack" Pershing emrinde 500.000 kadar Amerikan askeri çıkmıştı. Amerika sınırsız kaynakları ve insan gücüyle kuvvet dengesini Almanya aleyhine altüst ediyordu. Zafere ulaşmak için üstünlüklerinden yararlanma sırası şimdi Müttefiklerdeydi.

Almanlar 15 Temmuz'da İkinci Marne Muharebesi'yle harpteki son büyük taarruzlarına başladı. 52 Alman tümeni, topların açtığı baraj ateşinin himayesi altında hücuma kalktı. Derslerini almış olan Müttefikler, hava keşfiyle Almanların maksadını öğrenmişti. Müdafilerin azim ve etkinliği karşısında yavaşlayan Almanlar ciddi kayıplar verdi. Ludendorff pek az kazanım elde edebilmiş ve işin doğrusu Foch'un ekmeğine yağ sürmüştü. Müttefik Başkomutanı, Marne çıkıntısının zayıf kanatlarına ve Alman ilerleyişine karşı kendi taarruzunu planlıyordu. Dolayısıyla bu hücum Almanları yalnızca daha fazla tuzağa düşürdü. Başlarını Amerikalıların çektiği Müttefik birlikleri, ilerleyen Almanları 18 Temmuz'da kanatlarından vurdu. 350 tankla desteklenen Müttefikler, taarruzun ilk gününde 8 kilometre ilerleyerek Almanları çıkıntıda çembere alınma tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Tehlikeyi hızla fark eden Ludendorff kuvvetlerine ricat emri verecek ve Marne çıkıntısı Almanların savaştan galip ayrılma umutlarıyla birlikte 4 Ağustos'ta tümüyle ortadan kalkmış olacaktı.

KRALİYET TANK ALAYI PERSONELİ BRİTANYA ERİ – 1918. ZİNCİR ZIRHLI YÜZ MASKESİ, KULLANICISINI ŞARAPNEL PARÇALARINDAN KORUYORDU.

MÜTTEFİKLERİN DOĞUYA HÜCUMU

İngilizler Amiens yakınlarında icra edecekleri bir taarruzla Almanların üstündeki baskıyı sürdürmek istiyordu. Bu görev Rawlinson ve komutasındaki 27 tümene düştü. Somme'daki İngiliz kuvvetlerine komuta etmiş olan Rawlinson'ın, Amiens taarruzunda mazideki hatalarından ders çıkardığı aşikârdı. İngilizler geçmişteki muharebelerde günü kurtarmak için toplara fazlasıyla güvendilerse de bu 1918'de söz konusu olmadı. Haig ve komutanları, yaklaşan muharebeleri tüm silahların benzeri görülmemiş bir eşgüdümle kullanılacakları şekilde planladı. Yeni plan, piyadelerin sızma taktikleri kullanmasını gerektiriyordu. Almanlar elitist bir tutumla ordularının yalnızca küçük bir bölümüne sızma eğitimi vermişken, İngiliz

Somme'da Britanya kuvvetlerine komuta etmiş olan Rawlinson'ın, Amiens taarruzunda geçmişteki hatalarından ders çıkardığı aşikârdı. İngilizler geçmişteki muharebelerde günü kurtarmak için toplara fazlasıyla güvendilerse de bu 1918'de söz konusu olmadı.

piyadelerinin ise tamamı bu hususta talim gördü. Topçunun rolü de değişmişti. Somme'da bütün iş topçunun üstüne kalmıştı. 1918'de topçu çok daha etkiliydi ve daha azını yapması istendi. Artık düşmanı bozguna uğratmakla değil, sadece güçlü piyadeler onların siperlerine ulaşana kadar Almanları zapt etmekle mükelleflerdi.

GENERAL JOHN "BLACK JACK" PERSHING

GENERAL PERSHING

John "Black Jack" Pershing, 1898'deki Küba harekâtında vazife yaptı. 1916'da Meksikalı eşkıya Pancho Villa'nın takibine liderlik eden Pershing, ABD'nin savaşa gireceği 1917'de muharebede sevk ve idare tecrübesine sahip birkaç Amerikan subayından biriydi. Amerikan Sefer Kuvveti'ne komuta etmesi için Başkan Wilson tarafından görevlendirilen sert ve aksi komutan, cephenin ön hatlarını görmek için Fransa'ya gitti. General bu ziyaretinde ABD'nin Avrupa'daki savaşa etki edebilmesi için milyonlarca kişilik bir orduyu eğitmesi ve donatması gerektiğini kavradı. Dev hazırlık sürecine nezaret etmesinin ardından Pershing ordusuyla birlikte Fransa'ya çıktı. Amerikan güçlerinin Britanya ve Fransa kuvvetlerinin emrine verilmesine izin vermeyerek Müttefikler arasında sürtüşmelere neden olan Pershing, Batı Cephesi'nde ona ayrılacak bir bölgede bağımsız olarak görev yapma talebinde diretse de Almanların Fransa'daki Müttefik hatlarını tehdit eden son taarruzlarıyla geri adım attı. Durumun vahametini anlayan general, "Sahip olduğumuz her şey arzu ettiğiniz şekilde kullanmanız için emrinizdedir – ölmek için buradayız," diyerek birliklerini Müttefik Başkomutanı Ferdinand Foch'un emrine verdi. Amerikalıların sunduğu bu taze kan, Alman taarruzunun durdurulmasında önemli bir rol oynadı. Cephede kendi sorumluluğunda bir mıntıkaya sahip olma isteği daha sonra karşılanan Pershing, Meuse-Argonne hücumuyla savaş boyunca icra edeceği en önemli taarruza imza attı. Dört yıldır savaşta olan İngiliz ve Fransızların tecrübelerinden öğrenecek pek az şeyi olduğuna ilişkin yanılgısı, Pershing'in harekâtta askerlerini başarısızlığa uğratmasıyla sonuçlandı. Tarihi geçmiş taktiklerin kullanıldığı Amerikan taarruzunun bedeli ağır olduysa da Pershing, nihayetinde Avrupa'daki kuvvet dengesini değiştiren güce komuta ederek Müttefiklerin Birinci Dünya Savaşı'ndan zaferle ayrılmasına büyük katkıda bulundu.

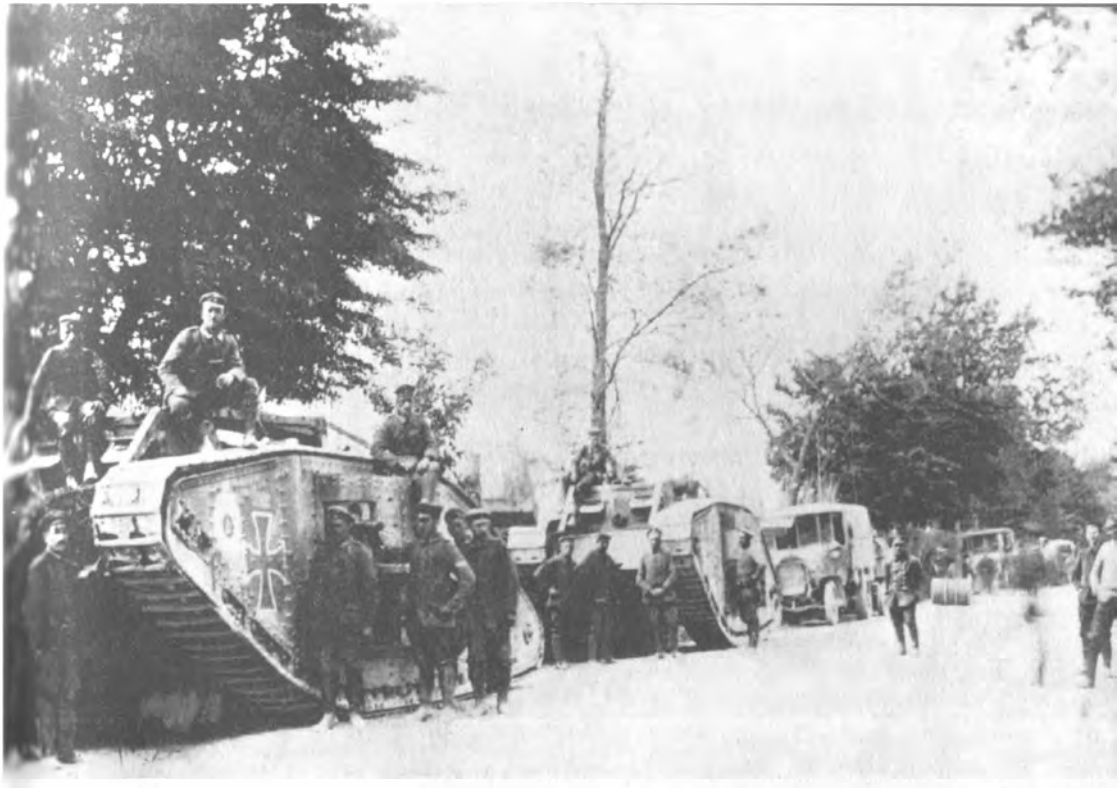

TANKLARIN MUHAREBE MEYDANLARINDAKİ DEĞERİNİ KAVRAYAMAYAN ALMANLAR, BU ZIRHLI SAVAŞ ARAÇLARINDAN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA PEK AZ ÜRETTİ. FOTOĞRAFTA GÖRÜLEN VE ALMANLARCA ELE GEÇİRİLMİŞ BRİTANYA TANKLARI, ESKİ SAHİPLERİNE KARŞI KULLANILMAK ÜZERE YENİDEN BOYANMIŞ.

Ayrıca, İngilizler düşman siperlerinin aşılması ve tabyalar ile makineli tüfek yuvalarının yok edilmesi için tank birlikleri oluşturdu. Son olarak, hava üstünlüğü İngilizlerin muhabere ve hava önleme faaliyetleriyle taarruzu desteklemelerini sağladı.

Hücuma hazırlanan İngilizler, Almanları oyuna getirmek için düzmece bir telsiz trafiği yürütmüştü. Ayrıca, İngiliz topçusu muharebe öncesinde ateş tanzimi yapmadı: Somme'un aksine yaklaşan kıyamete karşı Almanları uyandıracak bir hazırlık bombardımanı olmayacaktı. Son olarak, İngilizler tanklarını cepheye yığarken Müttefik uçakları tankların seslerini perdeleyebilmek için Alman hatlarının üzerinde uçuşlar yaptı.

Gizlilik işe yaramış ve 400 tankın eşlik ettiği İngiliz piyadesi müthiş bir baraj ateş ateşinin himayesi altında 8 Ağustos'ta hücuma kalktığında Almanlar gafil avlanmıştı. Çevik darbe Almanları oldukları yere çivilerken, piyadeler derinlemesine ilerleme için zayıf noktaları buldu ve onlardan istifade etti. Toplar ve hava taarruzları Alman toplarını susturur ve ön siperlere

YENİ MÜTTEFİK KOORDİNASYONUNU YANSITAN BİR KARE: 1918 BAHARI'NDA BATI CEPHESİ'NDE YAŞANAN KRİZİN ARDINDAN İSKAMBİL OYNAYARAK İSTİRAHAT EDEN FRANSIZ VE BRİTANYALILAR.

ilerleyen Alman ihtiyatlarına büyük zayiat verdirirken, yavaş ilerleyen tanklar ise etrafı âdeta birbirine kattı. İngilizler iyi koordine edilmiş bir muharebe kasırgası yaratmış ve Almanlar dağılmıştı. Takvimler 12 Ağustos'u gösterirken İngilizler 24 kilometreden fazla bir mesafe kat ederek Alman müdafilere korkunç kayıplar verdirmişti. Almanların İngilizlerden çok daha fazla zayiat vermesi çok önemli bir gelişmeydi. Tüm avantajların müdafilerden yana olduğu bir savaşta bu son derece çarpıcı bir sonuçtu. Nitekim Ludendorff'un kendisi 8 Ağustos'tan "Alman ordusunun kara günü" olarak bahsetti.

Buna rağmen taarruz üç gün içinde durma noktasına gelmiş ve Birinci Dünya Savaşı'ndaki muharebe gerçekliklerine boyun eğmişti. Stratejik zafer ihtimalinin ortadan kalkmasına rağmen aynı bölgeye saldırmakta ısrar eden Ludendorff'un aksine Haig, Foch'un tüm itirazlarına karşın taarruzu durdurma kararı aldı. Muharebenin neticesi belli olmuş, cephenin tayin edici surette yarılamayacağı anlaşılmıştı. Fakat Haig'in aklında yeni bir plan vardı. Alman tarafında ise Ludendorff sonun yakın olduğunu görmüştü.

SAVAŞI ARKALARINDA BIRAKTIKLARI İÇİN BİR KISMI MUTLU GÖRÜNEN BRİTANYALI ESİRLER.

Yaklaşan yenilginin kabahatini kendi yanlış yönlendirilmiş askerî çabalarından ziyade "provokatörlerde" ve sivil moralin çöküşünde bulan Ludendorff, Kayzer'i Almanya'nın artık savaşı kazanamayacağı hususunda uyararak istifasını verdi. Kayzer bunu reddetti.

İngilizler daha bir hafta geçmeden, yani 18 Ağustos'ta Amiens'in kuzeyinde bir önceki performanslarını aratmayacak bir taarruza kalktı. Amiens'deki Alman takviyeleri bu hücumu göğüslemeleri için derhâl kuzeye sevk edildi. Alman takviyeleri tam güçle bölgeye vardığında Haig taarruzunu sonlandırırken, bu kez Petain komutasındaki Fransızlar daha güneyden hücuma kalkarak Almanları yeniden harekete geçmeye zorladı. Müttefikler yeni taktiklerini

Yaklaşan yenilginin kabahatini kendi yanlış yönlendirilmiş askerî çabalarından ziyade "provokatörlerde" ve sivil moralin çöküşünde bulan Ludendorff, Kayzer'i Almanya'nın artık savaşı kazanamayacağı hususunda uyararak istifasını verdi.

tamamlayacak savaş kazandıran bir strateji bulmuştu. Almanların takviyelerini hızla sevk edebiliyor olmaları nedeniyle cepheyi yarmaları mümkün değildi. Ancak yeni yöntemler, onlar daha karşılık veremeden Alman hatlarından büyük parçalar koparmayı mümkün kılıyordu. Alman hattının dört bir yanına icra edilen taarruzlar, Almanları sürekli tahmin yürütmek durumunda bırakıyordu. Giriştikleri muharebelerin her birinin bir diğerine yol açmasıyla Müttefiklerin "Yüz Gün Taarruzu" olarak adlandırılan ve Almanları Hindenburg Hattı'na çekilmeye zorlayan kesintisiz zaferler zinciri başlamış oldu. Burada kışı atlatmayı uman Almanları artık ancak bir mucize kurtarabilirdi.

ORTADOĞU'DA MÜTTEFİK ZAFERİ

ALMANYA'NIN SAVAŞ ÇABALARI ÜZERİNDEKİ KONTROLÜNÜ UZUN SÜRE ÖNCE YİTİRMİŞ OLAN KAYZER II. WILHELM, CEPHEYİ ZİYARETİ SIRASINDA HAK KAZANAN ASKERLERİ DEMİR HAÇ NİŞANI'YLA TALTİF EDİYOR.

Ortadoğu'daki İngiliz kuvvetlerinin komutanı General Allenby, Kudüs'ü almasından kısa bir süre sonra Şam'ı ele geçirmek için bir taarruz planlamıştı. Ancak

YAKINLARINA FRANSIZLARIN TOP MERMİLERİ DÜŞEN ALMAN MAKİNELİ TÜFEKÇİLERİ SİLAHLARINI SÖKEREK HIZLA GERİ ÇEKİLİYOR.

Batı Cephesi'ndeki Alman taarruzlarının araya girmesi askerlerinin elinden alınmasına neden olmuştu. Allenby ve 69.000 askeri ile Faysal ve T.E. Lawrence komutasındaki Arapların eşgüdümlü bir operasyon başlatabilmeleri için tarihlerin Eylül 1918'i göstermesi gerekti. Alman General Liman von Sanders'ın komutasındaki Türkler yalnızca 44.000 kişi oldukları gibi bir hayli de moralsizlerdi. Allenby, Arapların önemli bir demiryolu merkezi olan Derra'yı ele geçirerek Türklerin ikmal ve ricat çabalarını kesintiye uğratacağı, kendisinin de bu sırada Yafa yakınlarındaki Türk mevzilerine hücum edeceği bir taarruz planladı.

Megiddo Muharebesi olarak bilinen taarruz 19 Eylül'de şiddetli bir topçu ateşiyle başladı. Türk cephe hattının zayıf bir kısmına hücuma kalkan İngilizler düşmanlarını gafil avladı. Morali bozuk Türk Sekizinci Ordusu'nun hatları birkaç saat içerisinde yarıldı ve İngiliz süvarileri açılan gedikten içeri daldı. Savaşın bu en önemli süvari eyleminde Türk hatlarının gerisine sarkan Çöl Süvarileri 36 saatte 112 kilometre mesafe kat etti. Bu cesur manevra Türklerin kuzeye ricat yollarını kesip, onlara sadece İngiliz ve Arap kuvvetlerince bozguna uğratılacakları doğuya çekilme imkânı tanıdı. Megiddo

62'NCİ TÜMEN PERSONELİ İNGİLİZ ASKERLERİ, BOIS DE RHEIMS'IN TOP MERMİLERİYLE HARAP OLMAMIŞ BİR BÖLGESİNDE TAARRUZ HÂLİNDE.

Muharebesi savaşın en büyük zaferlerinden biri oldu. Ortadoğu'daki Türk Ordusu büyük ölçüde imha edilerek muharip bir kuvvet olmaktan çıkmış ve sadece 5.500 zayiat veren İngilizler bunun karşılığında 75.000 kadar esir almıştı. Artık Allenby'yi Şam'a ilerlemekten alıkoyacak hiçbir engel yoktu. Ancak muzaffer İngiliz birlikleri orada durmayarak 25 Ekim'de 320 kilometre kadar kuzeyde bulunan Halep'i aldı. Mezkûr bozgun Osmanlı'yı Ortadoğu'da neredeyse savunmasız bırakmış ve çöküşünü hızlandırmıştı. Ancak, İngilizler ve Arap müttefikleri arasında hâlihazırda güvensizlik vardı; Türk yenilgisinin ganimetleri nasıl paylaşılacaktı?

İngiliz güçleri Mezopotamya'da da zafere doğru ilerledi. 1917'de Bağdat'ı ele geçirmiş olan Sör William Marshall, bu kez gözüne Musul'un petrol yataklarını kestirmişti. Beklenen barış antlaşmasından önce bu hassas bölge üzerindeki Türk etkisinin tümüyle ortadan kaldırılması umuluyordu. 23 Ekim'de Bağdat'tan ayrılan bir Anglo-Hint kuvveti, göstermelik bir direniş karşısında sadece 39 saatte 124 km mesafe kat etti. Sadece 97 kilometre kadar kuzeydeki Şarkat'ta bulunan General İsmail Hakkı Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri durup dövüşecekti. Buna rağmen, Türkler savaşın bittiğinin ve son dakikada direnmenin faydasız olduğunun farkındaydı. Bir günlük çarpışmanın ardından İsmail Hakkı Paşa ve kuvvetlerinin teslim olmasıyla Mezopotamya'daki savaş sona erdi. Önemli petrol yatakları artık güvenli bir şekilde İngilizlerin elindeydi.

BALKANLAR'DAKİ SON ÇARPIŞMALAR

İttifak Devletleri Balkanlar'da sona yaklaşıyordu. Savaş boyunca pek az şey yapmış olmalarına karşın Müttefiklerin Selanik'te 500.000'e yakın askeri vardı. Batı Cephesi'ndeki Alman taarruzunun başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından "Müttefiklerin en büyük toplama kampı" aniden harekete geçti. Makedonya'nın dağlık bir bölgesinde bulunan İngiliz, Fransız ve Sırp askerleri, 14 Eylül 1918'de moralsiz Bulgarlara taarruz etti. O vakte kadar hâlihazırda 250.000 kayıp vermiş olan küçük Bulgar ulusu barışa hazırdı. Bir kez daha, müdafiler kaybedilmiş bir dava uğruna mücadele etmek için pek bir gerekçe göremedi ve Müttefikler hızla cepheyi yardı. Bulgar kuvvetleri 19 Eylül'de ikiye ayrılmış ve bozguna uğratılmıştı. 26 Eylül'de ateşkes isteyen Bulgaristan, İttifak Devletleri arasında havlu atan ilk ülke oldu. Bulgaristan ateşkes çerçevesinde Müttefiklerin Osmanlı İmparatorluğu'na saldırmak için kendi topraklarından geçmelerine izin verdi.

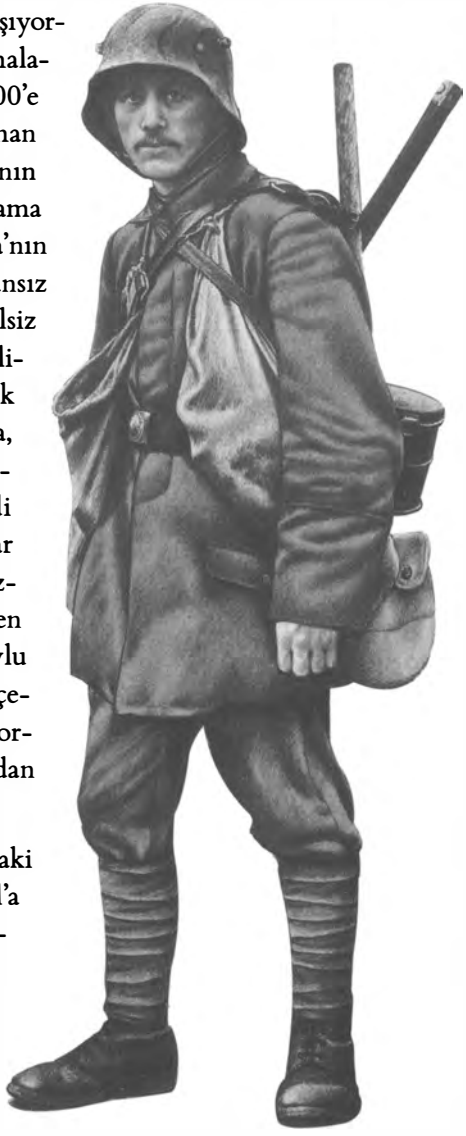

1918 BAHARINDAKİ MICHAEL HAREKÂTI'NDA GÖREV YAPAN BİR HÜCUM KITASI ASKERİ.

Türkler Ortadoğu ve Mezopotamya'daki ağır yenilgilerin ardından şimdi İstanbul'a yürüyen bir Müttefik gücüyle karşı karşıyaydı. İmparatorluktaki giderek artan huzursuzluk dalgası Talat Paşa hükûmetinin devrilmesi ve yeni hükûmetin barış istemesiyle sonuçlandı. – Osmanlı'ya karşı verilen savaşın yükünü Britanya'nın sırtlamış olmasından ötürü – İngiliz yetkililer Ekim'de *Agamemnon* zırhlısında Türklerle Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladı.

Bulgaristan'a karşı kazanılan zafer Müttefiklerin Sırbistan'a girmesine de zemin hazırladı. Vardar Nehri yukarısına ilerleyen

ROLLER DEĞİŞİYOR – BRİTANYALILAR, AMIENS MUHAREBESİ'NDE ESİR ALINAN ALMANLARDAN OLUŞAN BİR KAFİLEYİ CEPHE GERİSİNE NAKLEDİYOR.

Müttefik güçlerine karşı Alman ve Avusturyalıların bölgede zayıf bir mevcudiyeti olması, hâlihazırda güçten düşmüş olan Avusturya'yı bir başka tehditle karşı karşıya bıraktı. Avusturya'daki siyasi durum İmparator Franz Joseph'in 1916 kışındaki ölümünden beri kötüye gidiyordu. Onun yerine tahta çıkan Karl, ülkesini içinde bulunduğu savaştan yıkılmadan çıkarabilmek için Müttefiklerle masaya oturması gerektiği görüşündeydi. Karl barış için 1917'de Müttefiklerin ağzını yoklamış fakat bu çabaları Almanlar tarafından keşfedilmişti. Mahcup olan ve eski müttefikinden büyük baskı gören Karl, 1918 Haziran'ında İtalyanlara karşı son bir büyük taarruz için çabalamayı kabul etti. Moralsiz ve ikmali yetersiz Avusturya ordusu, 140.000 zayiat karşılığında pek az ilerleme kaydedebildi.

Bu yenilgi, Avusturya için bardağı taşıran son damla oldu. Ülkede ihtiyaçlar sıkı bir karnelemeyle dağıtılıyor ve savaşın neden olduğu huzursuzluk artıyordu. İşler o kadar kötüydü ki Avusturya, Müttefikler ile müstakil bir barış yapmak için 14 Eylül 1918'de son bir girişimde bulundu. Fakat

MAKEDONYA'DAKİ BİR ÇARPIŞMA SIRASINDA GAZ MASKESİ KULLANAN BRİTANYA TOPÇULARI

artık çok geçti. Avusturya İmparatorluğu'ndaki azınlıkların çoğu bağımsızlık arzusuyla ülkeyi içeriden parçalıyordu. Çeklerin, Slovakların, Macarların ve Slavların hepsi bağımsızlık talep ediyordu. Ayrıca Müttefikler, Avusturyalıların barış isteği karşısında çeşitli ulusların kendi kendini yönetme taleplerini desteklemekteydi. Görünüşe göre, Avusturya'nın yaşamak için ölmesi gerekecekti.

İtalyanlar 29 Ekim'de Vittorio Veneto Köyü yakınlarında Avusturya hatlarında bir gedik açmayı başarmıştı. Avusturya ordusu bu noktada muharip bir kuvvet olma niteliğini yitirerek bozguna uğradı. Avusturyalı askerler kitleler hâlinde firar etti yahut teslim oldu.

Tam bu sırada İtalyanların Piave Nehri boyunca şiddetli bir taarruza geçmesi Avusturyalılar için işleri daha da kötüleştirdi. General Armando Diaz'ın emrinde 57 tümen ve bolca topçu desteği mevcuttu. Hâlihazırda tökezleyen Avusturyalıların ise karşı koymak için güçsüz, moralsiz ve ikmali yetersiz 52 tümenleri vardı. İtalyanların 23 Ekim'de Trentino cephesinde başlattıkları ilk hücum aslında bir şaşırtma taarruzuydu. Asıl darbe 25 Ekim'de indi. Avusturyalıların başlangıçtaki çetin direnişine rağmen İtalyanlar 29 Ekim'de Vittorio Veneto Köyü yakınlarında Avusturya hatlarında bir gedik açmayı başardı. Avusturya ordusu bu noktada muharip bir kuvvet olma niteliğini yitirerek bozguna uğradı. Avusturyalı

YENİLGİNİN YÜZÜ – DAHA FAZLA DİRENMENİN BEYHUDE OLDUĞUNU ANLAYAN MEZOPOTAMYA'DAKİ TÜRK ASKERLERİ BRİTANYALILARA TESLİM OLURKEN.

askerler kitleler hâlinde firar etti yahut teslim oldu. Tagliamento'ya kadar ilerleyen İtalyan kuvvetlerine 2 Kasım'da ateşkes haberi geldi. Vittorio Veneto Muharebesi mutlak İtalyan zaferiyle sonuçlanmış, 38.000 kayıp veren İtalyanlar müthiş bir sayıya tekabül eden 300.000 Avusturyalıyı esir almıştı. İtalyan cephesinin çöküşü,

PARİS TOPU'NUN 1918'DE ŞEHRİ VURMAYA BAŞLAMASININ ARDINDAN KUM TORBALARIYLA KORUMAYA ALINAN NOTRE DAME KATEDRALİ.

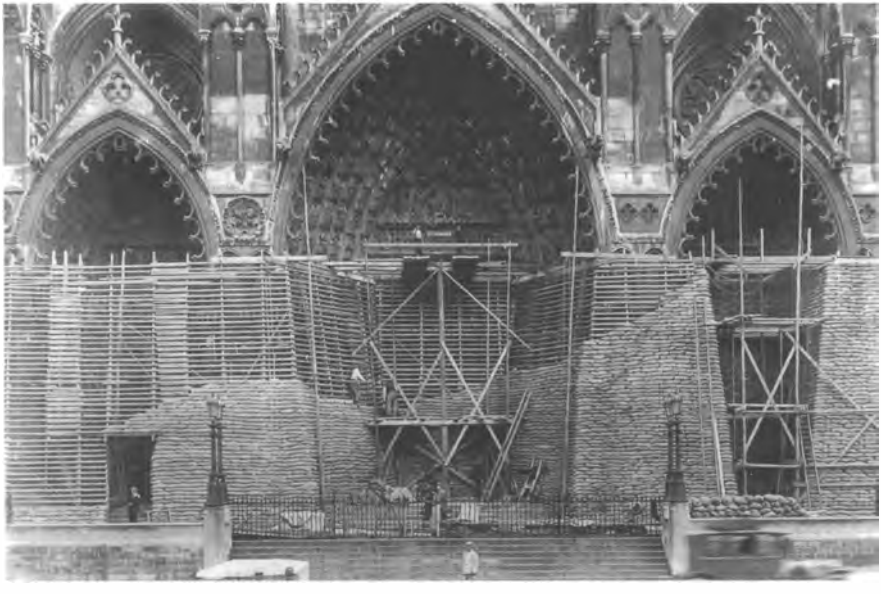

Sırbistan'daki Müttefik ilerleyişiyle beraber Habsburg İmparatorluğu için hikâyenin sonu oldu. 28 Ekim'de hem Çekoslovakya hem de Yugoslavya bağımsızlıklarını ilan etti. Polonya ve Macaristan da onların peşinden giderek gemiyi terk etti. Viyana'da ise Karl Renner'in liderlik ettiği geçici meclis Avusturya Cumhuriyeti'ni ilan etti. Benzer olaylar Budapeşte'deki Habsburg yönetiminin de sonunu getirdi. Avusturya Genelkurmayı 3 Kasım'da ateşkes şartlarını kabul ettiyse de, temsil iddiasında oldukları imparatorluk hâlihazırda ortadan kalkmıştı. İmparator Karl İsviçre'de sürgüne zorlanmış ve çok uluslu Avusturya İmparatorluğu parçalarına ayrılarak yok olmuştu. Avusturya'nın Sırbistan'ı almak için başlattığı savaş hem Avusturya İmparatorluğu'nu hem de eski Habsburg hanedanlığını yok etmişti.

AMERİKAN TAARRUZLARI

Pershing nicedir istediği şeye, yani cephede Amerikalıların sorumlu olacağı bir mıntıkaya Eylül ayında nihayet kavuşmuştu. Amerikan Birinci Ordusu icra edeceği ilk taarruz için plan yapmaya koyuldu. Pershing, Saint Mihiel etrafındaki Alman çıkıntısını daraltmayı önerdi. Çıkıntının son derece zayıf olduğunu fark eden Ludendorff, Amerikan Sefer Kuvveti'nin oraya bir taarruz düzenleyebileceğini sezerek 8 Eylül'de bölgedeki kuvvetlerine ricat emri verdi. 16 Amerikan tümeni 12 Eylül günü çıkıntının iki yanına da taarruz ettiği vakit Alman ricatı henüz sonlanmamıştı. Bazı Alman birlikleri direniş gösterse de ötekiler çıkıntıdan tüm hızlarıyla ayrılmaya çabaladı. Çıkıntı 16 Eylül'de ortadan kalkmış ve Amerikalılar kayda değer bir zafer elde etmişlerdi. Amerikan İç Savaşı'ndan beri icra edilen en büyük Amerikan harekâtında Amerikalılar 7.000 kayıplarına karşılık 15.000 esir almıştı. Nitekim Pershing'e Birinci Dünya Savaşı'nda taarruza kalkmak çok

SON HABSBURG İMPARATORU OLAN I. CHARLES, ISONZO CEPHESİ'NDEKİ AVUSTURYA KUVVETLERİNİN DURUMUNU İNCELİYOR.

HATTIN BİR NOKTASINI AVUSTURYALILARDAN KORUYAN GAZ MASKELİ İTALYAN ASKERLERİ.

da zor değilmiş gibi göründü. Fakat bir sonraki Amerikan taarruzunda, Almanlar yerlerinde kalıp savaşarak Pershing'in fikrini değiştireceklerdi.

Almanların artık cephenin tamamında son derece güçlü mevzilere geçmiş olmaları nedeniyle Foch onları çökertmek için eşgüdümlü dört taarruz planladı. Amerikalılar Fransızlarla birlikte Meuse Nehri'nin Argonne Ormanı yakınlarındaki kısmında bulunan Almanları hedef alacaktı. 48 kilometre uzaklıktaki Sedan'a yönelik bir Amerikan ilerleyişinin daha kuzeydeki Alman hattını bozacağı umuluyordu. Planı onaylayan Pershing, büyük bir çabayla Amerikan kuvvetlerini Saint Mihiel'den kuzeye kaydırdı. Bu hızlı hamle ABD kuvvetlerinin yeni taarruza hazırlanmak için çok az vakitleri olduğu anlamına geliyordu.

189 tankla desteklenen Amerikan ve Fransız güçleri 26 Eylül'de harekete geçti.

FRANSIZ RENAULT TANKLARIYLA BİRLİKTE İNTİKAL EDEN AMERİKAN ASKERLERİ – EYLÜL 1918.

AMERİKAN ORDUSUNDA IRK MESELESİ

ASKERE ALIMDAN ÖNCE MUAYENE EDİLEN SİYAHİLER

ABD'nin 1917'de savaşa katılmasıyla birlikte pek çok Afro-Amerikalı ülkesine hizmet edebilmek için silahlı kuvvetlere akın etti. Birçoğu askerlik hizmetinin beyaz nüfusun onlara daha eşit bakmasını sağlayacağını umduysa da böyle olmayacaktı. ABD ordusu siyahileri başlarında beyaz subaylar bulunan ayrı birliklere yerleştirmeyi tercih etti. Ancak ırkların ayrıştırılmasından yana olan kimileri için silahlı siyahlar tahammül edilemez bir görüntüydü. Houston, Teksas'ta bulunan ve bütünüyle siyahlardan oluşan bir birlik, 1917 Ağustos'unda şehrin katı ırk kanunlarını alenen göz ardı etti. Yerel beyaz nüfus siyahların onlarla birlikte toplu taşımayı kullanmaları ve sinemada bulunmalarından dehşete düşmüştü. Houston polisi siyahi askerlere ibreti âlem olması için 23 Ağustos'ta içlerinden birini tutukladı ve darp etti. Yoldaşlarına yapılan muameleden ötürü hiddetlenen siyahi askerlerin karşılık vermesi, bölge halkından 17 kişi ve iki askerin ölümüyle sonuçlanan büyük bir silahlı çatışmayla sonuçlandı. Bu olayı isyan kapsamında değerlendiren ABD ordusu, birliğin tamamını silahsızlandırıp 100'den fazla mensubunu askerî mahkemeye çıkardı. Bunlardan 13'ü temyize gitmelerine bile fırsat verilmeden idam edildi. Karışıklık sırasında birkaç siyahi lider Başkan Woodrow Wilson'la görüşmeye çabalarken, siyahi bir üniversite profesörü ona, "Siyahlar bu kriz anında sizin ve ülkenin yanında duracak. Peki, siz ve ülke onların yanında duracak mısınız?" diye yazdı. Başkan mektubu yanıtsız bıraktı.

Müttefiklerinin savaş tecrübelerinden yoksun olan Amerikalılar, Almanların etkili "çelik fırtınası" karşısında dalgalar hâlinde ilerleyerek incelikli bir taarruz yürütemedi. İlk iki gündeki kazanımlarına karşın Amerikalıların ödediği bedel çok ağır olmuştu. Ayrıca bölgenin ehemmiyetinin farkında olan Almanlar, Saint Mihiel'in aksine kalıp çarpışmayı seçmiş ve takviye kuvvetler getirmişti. Sonuç olarak, sayı üstünlüklerini kullanan Amerikan kuvvetleri, Somme'u oldukça andıran bir muharebede çetin Alman direnişi karşısında yavaşça ilerleyebildi.

Argonne Ormanı'nın temizlenmesinin ardından Amerikalılar Ekim ayının ilk günlerinde birtakım lojistik problemleri çözmeye çabaladı. Muharebe iyi kötü dinmişti; böylece hatlarını daha da genişletmeleri ve Amerikan İkinci Ordusu'nu oluşturmalarının ardından Amerikalılar 14 Ekim'de yeniden taarruza geçti. İnatçı bir direnişle karşılaşılan bu taarruzda pek az kazanım elde edildi. Amerikan ilerleyişinin ağırlığını fark eden Müttefik saflarındaki bazı isimler Pershing'in komuta kabiliyetini sorgulamaya başladı.

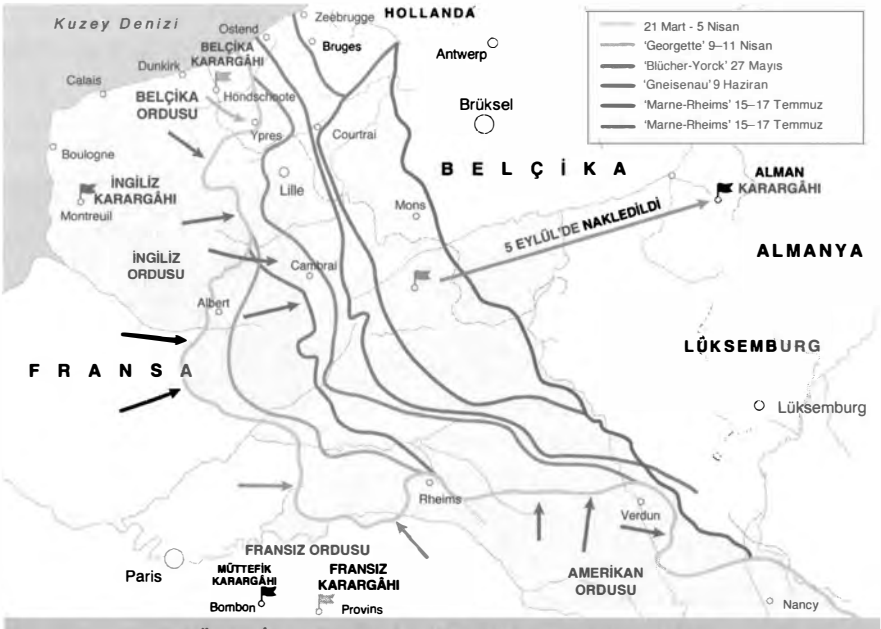

MÜTTEFİK TAARRUZLARI 18 TEMMUZ - 11 KASIM 1918

Ancak ABD kuvvetleri 1 Kasım'da taarruzlarını bir kez daha yenileyecek ve sonuçlar bu kez farklı olacaktı. Sonun yakın olduğunu hisseden Almanların direnişi hafifletmeleriyle Amerikalılar büyük kazanımlar elde etti. Amerikalılar 6 Kasım'da hedefleri olan Sedan'ın eteklerindeyse de Amerikalı General Hunter Liggett meşhur şehri Fransızların kurtarmasına izin verdi.

Başlangıçtaki ilerleyişleri hayal kırıklığı yaratmış olmakla birlikte Amerikan kuvvetlerinin azmi ve cephede kazandıkları tecrübelerle edindikleri eğitim, ses getiren bir zaferle sonuçlandı. Yine de Amerikalılar başlangıçtaki yanlış taktiklerinin bedelini 117.000 zayiatla ödedi.

SON TAARRUZLAR

Daha kuzeyde, kendileri de Mart ayından beri 600.000 kayıp vermiş olan İngilizler, meşhur Hindenburg Hattı'na hücum etti. İngilizlerin önünde Almanların savunmalarına dâhil ettikleri iki heybetli engelin, yani Canal du Nord ve Canal de Saint-Quentin'in bulunması onlar için işleri daha da kötüleştiriyordu. Topçulara şiddetli bir himâye ateşi açtıran General

Henry Horne'un Birinci İngiliz Ordusu 27 Aralık'ta Canal du Nord'u vurdu. Kanada Kolordusu'nun başını çektiği Birinci Ordu engeli zorlayıp büyük kazanımlar elde ederek Hindenburg Hattı'nın ana kısmına girdi. Rawlinson'ın komutasındaki İngiliz Dördüncü Ordusu ise daha güneyde bundan bile büyük başarılar kazandı. Salları ve portatif köprüleri kullanan, hatta bazı askerlerin can yelekleriyle yüzdüğü İngiliz güçleri Canal de Saint-Quentin'i geçmeyi başardı. Bu şaşırtıcı zaferin ardından ilerlemeye devam eden BEF, böylelikle Hindenburg Hattı'nın ilk iki kademesini aşmış oldu.

Rawlinson 4 Ekim'de imkânsızı başararak Hindenburg Hattı'nı tümüyle aşmaya muvaffak oldu. İngiliz zaferi Almanların yazgısını birçok açıdan belirlemişti. Artık kış için belirlenmiş bir savunma hattı boyunca dayanmayı umamazlardı.

Rawlinson 4 Ekim'de imkânsızı başararak Hindenburg Hattı'nı tümüyle aşmaya muvaffak oldu. İngilizlerin zaferi pek çok açıdan Almanların yazgısını belirlemişti. Artık kış için belirlenmiş bir savunma hattı boyunca dayanmayı umamazlardı. Yeni taktikler ve eşgüdümlü stratejilerle baş edemeyen Alman ordusu cephenin tamamı boyunca geri çekilmek durumunda kaldı. Savaşın geri kalanında Müttefikler tüm cephelerde durmaksızın ilerleyecekti. Bazen sert çarpışmalar yaşandı ve Müttefik ilerleyişi yavaşladı. Ancak morali bozuk Almanlar sahada artık tam ve kesin olarak yeniliyordu. Bozgun kötüleştikçe, Alman halkının ve hatta Alman Yüksek Komutanlığı'nın morali yerle bir oldu.

ALMANYA'NIN ÇÖKÜŞÜ

"Alman ordusunun kara günü" olarak adlandırılan 8 Ağustos'tan itibaren Ludendorff Almanya'nın savaşı kazanamayacağı konusunda ikazda bulunarak barış görüşmelerine başlanmasını salık vermişti. Ancak Almanya her şeyin kaybedildiği Eylül ayına kadar bu yönde somut bir adım atmadı. Almanları hızla barışa yönelten birkaç gelişme daha yaşandı. Birincisi yorgun, aç ve moralsiz olan Alman halkı açıkça barış istiyor ve Alman hükûmet sisteminin gözden geçirilerek daha demokratik bir hüviyet almasını talep ediyordu. Hindenburg ve Ludendorff da dâhil birçokları, savaşın bitirilmesine ve siyasi reformlara yönelik gerekli adımların atılmaması hâlinde halkın Rusya'daki gibi bir devrime kalkışabileceğini düşünüyordu. Alman askeriyesi, barış görüşmelerinde ülkelerinin nispeten yumuşak muamele görebileceğini de umuyordu. Başkan Woodrow Wilson, 1918 Ocak'ında bencil bir mahiyeti olmayan ve – diğer Müttefik liderlerin

ALMAN ASKERLERİ BİRAZ DA KAYGIYLA MÜTTEFİKLERE KARŞI TAARRUZA GEÇEN SİLAH ARKADAŞLARINI İZLİYOR – 1918 SONLARI.

canını bir hayli sıkan – savaş hedeflerini alenen ilan etti. Wilson barış planında sert bir intikam talep etmemiş, bilakis kendi kaderini tayin hakkı ve gizli antlaşmaların sonlandırılması gibi idealler için çağrıda bulunmuştu. Almanlar 3 Ekim'de Wilson'a bir "Barış Notu" göndererek savaşın Wilson İlkeleri'ne uygun olarak sonlandırılmasını talep etti. Hatta Ludendorff böyle bir barışla Almanya'nın Alsas-Loren'i muhafaza edebileceğini bile umuyordu. General kesinlikle yanılıyordu.

Müttefik ordularının zafer üstüne zafer kazandıkları ve İttifak Devletleri'nin diğer üyelerinin savaştan çekildiği bu süreçte, Müttefik siyasi liderliği Alman barış teklifini dikkate aldı. Hem Fransa Başbakanı Clemenceau hem de David Lloyd George, Almanya ile bir barış antlaşmasından daha fazlasını istiyordu. Bu anlaşılabilir bir durumdu. Ülkeleri yaklaşık beş yıldan beri savaşıyor ve acı çekiyordu; 1914'teki duruma geri dönülecek bir barış kabul edilemezdi. Dolayısıyla Wilson'ın Almanların barış notuna cevabı oldukça muğlak oldu. Wilson, Almanlardan Fransa'dan çekilmelerini ve anayasal reform yapmalarını talep etti. Başka barış notları da gidip gelmiş fakat bunların hepsini kayıtsız şartsız teslim talebi olarak gören Ludendorff ordusundan sonuna kadar direnmesini istemişti. Kayzer ve diğerleri ise Ludendorff'un cesaret gösterisinin çok ileri gittiğini düşünüyordu; Almanya daha fazla direnmekte ısrarcı olursa mutlak yıkımla karşılaşacaktı.

Kayzer 26 Ekim'de Ludendorff'un istifasını kabul etti. Almanya o gün şansölyeyi Reichstag'a (Alman meclisi) sorumlu kılan bir yasa çıkararak Almanya'yı Büyük Britanya çizgisinde bir meşruti monarşiye dönüştürdü. Fakat bu değişim için çok geç kalınmıştı. Alman Açık Deniz Filosu, İngilizlere kozlarını paylaşacağı bir intihar taarruzuyla şerefini geri kazanmak için denize açılmayı planlıyordu. 1916'daki Jutland Muharebesi'nden beri moralleri bozulan bahriyeliler, hayatlarını beyhude bir cesaret gösterisiyle ziyan etmemeye karar verdi. Pek çok denizci isyan ederken, ayaklanmalar çevre şehirlere de yayıldı. Denizci ve emekçiler, Rusya'yı çöküşe sürükleyen türde devrimci konseyler kurdu: Devrim, yılgın ve karnı aç olan Alman halkını bir yangın gibi sardı. Köln de dâhil birkaç şehirdeki işçilere, durumdan hoşnut olmayan askerler de katıldı. Devrim, sosyalist Kurt Eisner'in liderlik ettiği ve Bavyera monarşisinin sonunu getirecek bir ayaklanmayla 7 Kasım'da uzaktaki Münih'e kadar yayılmıştı. Bundan sadece iki gün sonra akla hayale gelmeyecek şey gerçek oldu: Başkent Berlin'de ihtilal patlak verdi.

BATI CEPHESİ'NDEKİ BİR ÖN SİPERDE FOTOĞRAFLANAN, EL BOMBALARI VE ÇELİK YELEKLERLE TEÇHİZ ALMAN MÜDAFİLER – 1918 SONLARI.

Müttefikler, 4 Kasım'da ateşkes şartlarını Almanya'ya iletti. Almanların Müttefik topraklarından derhâl çekilmelerini ve Ren'in işgalini öngören bu koşulları Almanlar oldukça sert buldu. Ayrıca, Müttefikler Alman filosunun teslim olmasını ve Rusya'yla yapılan Brest-Litovsk Antlaşması'nın feshedilmesini istiyordu. Son olarak, sivillerin uğradığı hasarlar için Almanlardan tazminat isteniyordu. Barış antlaşması için pazarlık yapmayı uman Matthias Erzberger başkanlığındaki Alman heyeti 8 Kasım'da Compiègne'deki Müttefik karargâhına vardı. Mareşal Foch ise onlara görüşmeye lüzum olmadığını, ya Müttefiklerin teklifini kabul edeceklerini ya da savaşmaya devam edeceklerini bildirdi.

RİCAT HÂLİNDEKİ ALMANLARA ATEŞ EDEN 45'İNCİ AVUSTRALYA TABURU ASKERLERİ – BELLENGLISE YAKINLARI, FRANSA, 18 EYLÜL 1918.

Almanya'da olaylar baş döndürücü bir hızla ilerlemişti. Büyüyen devrimin orduyu ele geçirmesi ve Almanya'yı komünizme giden bir yola sokma tehlikesi mevcuttu. Bu durumu atlatmanın yegâne yolu devrimci taleplerin çoğunu karşılayarak hükûmeti tamamen demokratikleştirmek gibi görünüyordu. İlaveten, çoğunluğu hâlâ sadık olan cephedeki ordunun yurda dönüp devrimin radikal unsurlarını yok edebilmesi için savaşa hızla son verilmeliydi. Sosyalistler, kısmen de daha fazla güç peşindeki komünistlerin yolunu kesmek için 9 Kasım'da büyük ve devrimci bir izleyici kitlesinin önünde Reichstag'da Alman Cumhuriyeti'ni ilan etti. Sosyalist Friedrich Ebert yeni Alman şansölyesi oldu. Müttefiklerin Kayzer'le hiçbir zaman görüşmeyeceğinin farkında olan Hindenburg, aynı gece Wilhelm'i Almanya'nın bekası için tahtını bırakmaya ikna etti. Kayzer bu talebi isteksizce onaylayarak ertesi gün Hollanda'ya sürgüne gitti. Böylelikle Romanovlar ve Habsburgların ardından Hohenzollernler de savaş zayiatı oldu.

Almanya her geçen günle daha fazla parçalanırken yeni Ebert Hükûmeti Müttefiklerin ateşkes koşullarına razı oldu. Compiègne'de bir araya gelen heyetler 11 Kasım, saat 05.00'te antlaşmayı imzaladı. Ateşkes aynı gün saat 11.00'de, yani 1918'in on birinci ayının, on birinci gününün, on birinci saatinde yürürlüğe girecekti. Batı Cephesi'ndeki silahların tam o

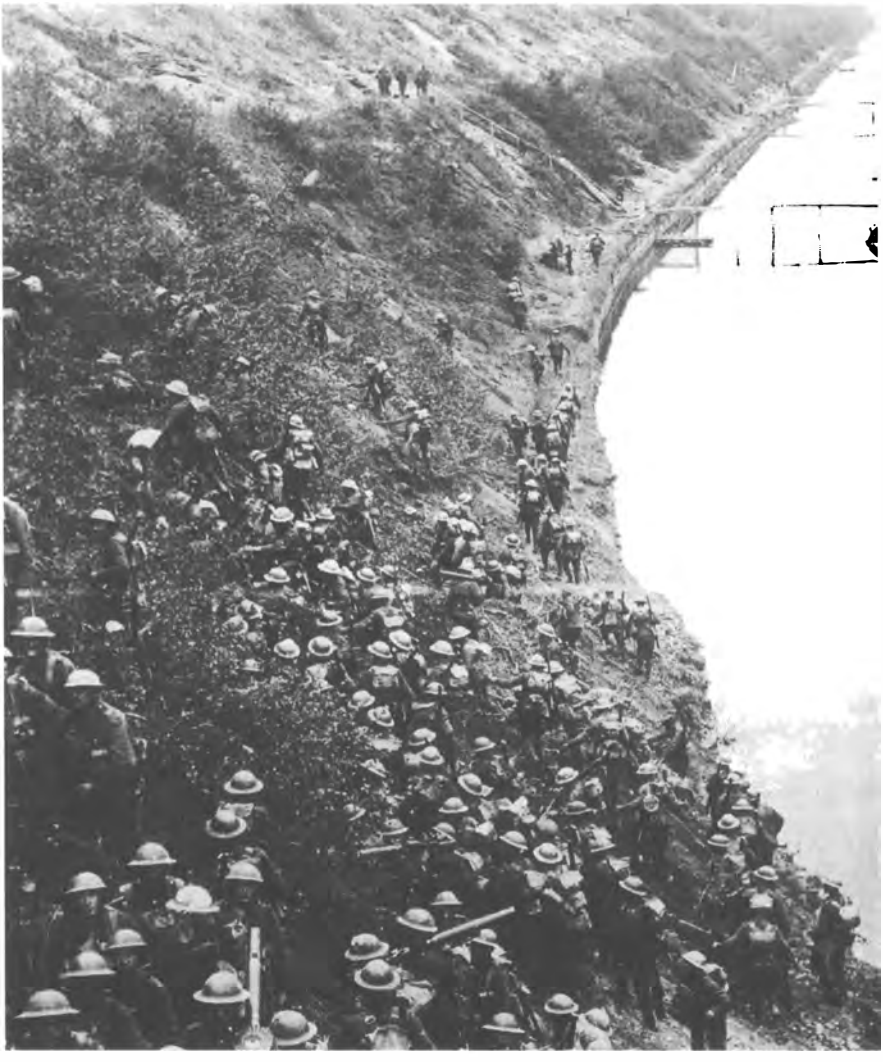

29 EYLÜL 1918'DE CANAL DE SAİNT-QUENTİN GEÇEN 46'NCI TÜMEN ASKERLERİ. SÖZ KONUSU ASKERLER GÜNBATIMINA KADAR 5 KM'LİK BİR ALANI DAHA ELE GEÇİRECEKTİ.

anda susmasıyla "dünyada bir sessizlik duyuldu."

1918 Kasım'ında Batı Cephesi'nde bulunan pek çok kişi için inanılması ve anlaşılması güç bir gelişmeydi bu. Beş yıllık savaşın ardından barış, "sahipsiz bölge"nin iki yanındaki askerlere âdeta bir hayalmiş gibi göründü. Bir sıhhiyeci savaşın bitişini şöyle anımsıyor:

Yazdığım bir ameliyat raporunun henüz yarısına gelmiştim ki her şey ansızın tuhaf bir sessizlik ve dinginliğe büründü – neredeyse huzursuzluk vericiydi. İki aydır hiç durmaksızın ateşlenen, gürültüleri ve sarsıntılarıyla ameliyathanenin rüzgârdaki yaprak misali titremesine neden olan toplar sonsuza değin susmuştu.

Saat dokuza doğru, Almanya'nın antlaşmayı imzaladığı ve ateşkesin saat 11.00 gibi yürürlüğe gireceği söylentilerini duyduk. Fakat bu sırada topçu ateşi giderek şiddetleniyordu. Haberlere pek inanmadık... Yazdığım bir ameliyat raporunun henüz yarısına gelmiştim ki her şey ansızın tuhaf bir sessizlik ve dinginliğe büründü – neredeyse huzursuzluk vericiydi. İki aydır hiç durmaksızın ateşlenen, gümbürtü ve sarsıntılarıyla ameliyathanenin rüzgârdaki bir yaprak misali titremesine yol açan toplar sonsuza değin susmuştu.

1918'DEKİ KASIM DEVRİMİ SIRASINDA REFORM TALEBİYLE TOPLANAN ALMAN VATANDAŞLARI.

SİPERLERDE BARIŞ ZAMANI: SUBAYLARI ATEŞKES İLANINI OKURKEN KUTLAMA YAPAN BRİTANYALILAR – 11 KASIM 1918.

Alman, Fransız, İngiliz ve Amerikalı askerler birbirleriyle tanışmak için cephe hattı boyunca siperlerini terk etti. Askerler dört bir yanda el sıkışıyor, birbirlerine hatıralık eşyalar, fotoğraflar ve adreslerini veriyorlardı. Kimileri düşmanlarından nefret etse de, birçoğu karşısındakileri aynı cehennemi yaşayan saygıdeğer rakipleri olarak görüyordu. Hem galipler hem de mağluplar o gün arkadaşlar olarak bir araya geldi.

> *Sonra oldukça şaşırtıcı bir şey oldu. Önlerindeki tepenin ufuk çizgisi aniden dans eden askerlerle doldu ve Alman askerleri bayırdan inip dikenli telleri geçerek doğrudan Amerikalılara yürüdü. Ellerini uzatarak, ağızları kulaklarında ve sigarayla değiş tokuş etmelik hatıralık eşyalarla geldiler... Savaşın sona ermesinden ne kadar memnun olduklarını, Kayzer'in sırra kadem basmasına ne kadar sevindiklerini, sonunda Almanya'da bir cumhuriyete sahip olacaklarını bilmenin ne kadar güzel olduğunu anlatmaya geldiler.*

Ateşkes haberinin ulaşmasıyla Paris, Londra ve Washington sokaklarında çılgınca, kendiliğinden kutlamalar patlak verdi. Askerler dünyanın kurtarıcıları olarak büyük bir mutlulukla karşılandı. Bununla birlikte, Berlin'den St. Petersburg'a kadar birçok başkentte mutluluk değil, sadece devam eden ihtilaller ve güçlükler vardı. Savaş sona ermişti ve galipler 1914'ten beri görülmemiş bir coşkuyla kutlamalar yaparken, çoğu kişi ise dünyanın gerçekten barışa kavuşabilmesi için daha başarılması gereken pek çok şey olduğunu anladı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

TAZMİNAT

ATEŞKES İLANININ ARDINDAN BIRMINGHAM'DA
ZAFERİ KUTLAYAN ASKER VE SİVİLLER.
SAVAŞ ARTIK BİTMİŞ DE OLSA, AVRUPA'DA KALICI BİR
BARIŞIN İNŞASI İÇİN YAPILMASI GEREKEN ÇOK ŞEY VARDI.

Fransız topraklarının altında yatan selvi boylu, hoş bir İngiliz adam. Hatıralarıma onunla ilgili başka bir espri, başka bir bakış, başka bir kelime daha eklenmeyecek. Defter ebediyen kapandı ve yıllar geçtikçe daha az şey hatırlayacağım ona dair.

İnsanlar savaşın bitişini büyük bir coşkuyla karşıladılarsa da bu acıyla karışık, buruk bir sevinçti. Modern ve endüstriyel savaşların ilki Avrupa'yı lime lime etmiş, en iyilerden ve en parlaklardan oluşan bir neslin neredeyse tamamını yok etmişti. Dolayısıyla hemen hemen herkesin bir aile ferdi yahut arkadaşını kaybettiği bu inanılmaz boyuttaki facianın akabinde Avrupa yastaydı. Bir İngiliz kadın sevgili kardeşinin kaybına duyduğu üzüntüyü şöyle kaleme aldı:

> *Fransız topraklarının altında yatan selvi boylu, hoş bir İngiliz adam. Hatıralarıma onunla ilgili başka bir espri, başka bir bakış, başka bir kelime daha eklenmeyecek. Defter ebediyen kapandı ve yıllar geçtikçe daha az şey hatırlayacağım ona dair; ta ki hayal meyal bir kişilik, basmakalıp bir fotoğraf hâline gelene dek.*

ATEŞ ÇEMBERİNDEN GEÇEN VERDUN KENTİNİN CESUR MÜDAFİLERİ ANISINA İNŞA EDİLEN VERDUN ANITI.

GENEL BAKIŞ

Önünde kolay bir zaferle sonuçlanacak hızlı ve arındırıcı bir mücadele olduğunu düşünen Avrupa, 1914'te savaşa girerken âdeta şen şakraktı. Ancak kıta, tarihin ilk endüstriyel topyekûn savaşından muzdarip oldu. Güçlü ve dayanıklı uluslar neredeyse beş yıl süren ölümcül bir mücadeleye tutuldu. Sonunda milyonlarca insan hayatını kaybetti ve Avrupa'nın ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısı yerle yeksan oldu. Mücadelenin akabinde kargaşaya gömülen Avrupa'yı yeniden şekillendirecek bir barış tertiplemek gibi çok çetin bir işle karşı karşıya olan Müttefikler, Almanya'yı ne kadar ağır cezalandıracakları hususunda ihtilafa düşüp sonunda ortaya tavizkâr bir barış koydu. Versay Antlaşması, Alman halkını aşağılayacak ve intikam hırsıyla dolduracak kadar sert, fakat Almanya'yı öç alabileceği vasıtalarla bırakacak kadar yumuşaktı. Demokratik bir Almanya'nın barış yolunu izleyeceği umulmuştu, fakat savaş sonrasındaki yılların siyasi çalkantı ve ekonomik zorlukları birçok kişinin demokrasiden ümidini keserek daha radikal siyasi çözümlere yönelmesiyle sonuçlandı. Adı neredeyse işitilmemiş bir adam olan Nazi Partisi'nin lideri Adolf Hitler, nihayetinde Almanları nefret edilen Versay Antlaşması'nı yırtıp atarak Almanya'yı eski kudretli günlerine kavuşturabilecek kişinin kendisi olduğuna ikna etti. Böylelikle İkinci Dünya Savaşı'nın tohumları Versay Antlaşması'yla atılmış oldu.

Ölümlerin sonuçları Avrupa'nın dört bir yanında bugün hâlâ görülebiliyor. Neredeyse her İngiliz köyü ya da Fransız kasabasında kayıplar anısına dikilen anıtlar mevcut. Aile fertleri bu anıtları hâlen ziyaret edip çiçeklerle süsler. Büyük muharebe alanlarının yakınlarındaki, şimdilerde barışın hüküm sürdüğü kırsal bölgeler de savaşın yarattığı tahribatın çarpıcı tanıklarıdır. Verdun'daki Ossuary – namı diğer "kemik yığını" – olarak bilinen kasvetli ve tüyler ürpertici yapı, içinde kim oldukları meçhul 100.000 Fransız askerinden geriye kalanlara sahiplik eder. Verdun yakınlarındaki yol işaretleri yolculara 1916'da yok olan köyden geçtiklerini gösterir. Ayrıca topraktan dışarı uzanan tüfek süngülerinin, siper çöktüğünde orada bulunan 137'nci Alay'ın gömüldüğü yeri gösterdiği "Süngüler Siperi" ziyaret edilebilir. Ypres'da savaşırken hayatını kaybeden ve bilinen bir mezarları olmayan İngiliz askerler için duvarlarında 50.000'den fazla ismin yer aldığı Menin Kapısı Anıtı bulunur. Buradaki borazancılar, ölenleri anmak için düzenlenen dokunaklı bir törenle her akşam, "Son Nöbet Yeri" (*Last Post*) isimli parçayı çalar. Somme'da ise yiğit askerlerin savaştıkları ve öldükleri korunmuş siperlere nazır Newfoundland Anıtı yer alır. Anıt, yaşanan muharebenin bedeli için bu küçük bölgeye sunulan sessiz bir hürmet niteliğindedir.

Muharebe alanlarının yakınındaki mezarlıklar kendi hikâyelerini anlatır. Amerikan mezarlıkları, ailelerin ölen sevdiklerini ziyaret etme çabalarına

RUSYA'YA MÜTTEFİK MÜDAHALESİ

Rusya 1918 başlarında savaştan çekildiğinde, Müttefikler Ruslara gönderdikleri ikmal maddelerinin Almanların eline düşebileceğinden kaygılandı. Ayrıca makûl bir güç kullanımının Rusya'daki Bolşevik Devrimi'ni başarısızlığa uğratabileceğini umuyorlardı. Britanya oradaki ikmal maddelerini korumak için Nisan 1918'de Murmansk'a asker gönderdi. Fransız, Çek, Japon ve Amerikalıların da İngilizlerin peşinden gelmeleriyle müdahale birkaç ay içerisinde Arhangelsk ve Vladivostok limanlarını kapsayacak şekilde genişledi. Müttefikler, Almanya'nın Kasım ayındaki çöküşüne değin ikmal maddelerini korumak bahanesiyle karşı devrimci güçlere yardımcı olmaya muvaffak olduysa da, Rusya'daki varlıklarının komünizmle savaşma maksadı taşıdığı bu tarihin ardından gittikçe aşikâr bir hâl aldı. Durumun en kötü olduğu yer Vladivostok, Sibirya'ydı. Buradaki Japonlar güçten düşen Rusya'dan toprak koparmayı, ABD kuvvetleri ise onları durdurmayı umuyordu. Maksatları farklı olmakla birlikte her iki taraf da bölgedeki karşı devrimci lider Amiral Aleksandr Kolçak'a destek verdi. Kolçak ve diğer sözde "Beyaz Rus" liderler Müttefiklerin yardımına rağmen Bolşeviklerle boy ölçüşemedi. Komünist güçler, kıran kırana geçen Rus İç Savaşı'nda yavaşça zafere yürümeye başladı. Bolşevik zaferinin kaçınılmaz olduğunu kavrayan Müttefikler, 1919 Ekim'inde Murmansk ve Arhangelsk'i terk etti. Sibirya'daki durum da kötüleşmişti. Kolçak'ın ele geçirilip kurşuna dizilmesi Amerikalıların 1920 başında bölgeyi tahliye etmeleriyle sonuçlanırken, Japon kuvvetleri ise 1922'ye değin ülkeden ayrılmadı. Müttefiklerin Rusya'ya müdahalesi Birinci Dünya Savaşı standartlarına göre küçük çaplıydı; örneğin Amerikalıların ölü sayısı yalnızca 174'tü. Ancak Bolşevikler müdahaleyi uzun süre boyunca unutmayacak ve Batı'nın yaman düşmanları hâline geleceklerdi.

yardımcı olan, tüm ölüleri tek bir yere gömme konusundaki Amerikan seçimini yansıtan devasa, dokunaklı yerlerdir. Art arda sıralı parıldayan beyaz haçlar, sanki sonsuzluğa uzanıyor gibidir. Alman mezarlıkları ise karanlık ve kasvetlidir. Haçlar koyu kahverengidir ve heykeller galiplerin mezarlarında bulunmayan bir acıyı yansıtır. İngilizlerin mezarlıkları tamamen farklıdır. İngilizler askerlerini öldükleri civara gömmeyi tercih ettiklerinden mezarlıkların çoğu oldukça küçüktür. Ayrıca mezarlıklarını mümkün mertebe İngiliz bahçelerine benzeten İngilizler, evin son ve müessir bir hatırlatıcısı olarak, dört bir yanı çiçek açan güllerle süslediler. Mezar taşlarına yazı ekleyebilmeleri için aile fertlerine izin de verildiğinden, İngilizlerin mezarlıkları dokunaklı bir kendine özgülük barındırır. 1916'da hayatını kaybettiğinde yalnızca 15 yaşında olan V.J. Strudwick'in mezar taşında şöyle yazar: "Ne hatıralardan yittin, ne de sevgiden."

Son olarak, icra edilen devasa bombardımanlardan ötürü savaşın bazı yadigârları diğerlerinden daha uğursuzdur. Bütün savaşlarda olduğu gibi, Birinci Dünya Savaşı'nda ateşlenen mühimmatın da çoğu infilak etmedi ve geride türlü tehlikelerle dolu bir arazi bıraktı. Belçika hükûmeti, 1980'ler gibi yakın bir tarihte bile her yıl 500.000 tonun üzerinde mühimmatı imha etmek durumunda kalmıştır.

Savaş sayısız psikolojik travmaya neden oldu. Siperlerin gaddarlığı ve muharebenin dehşeti, birçok askerin zihnini allak bullak edip bu güçlü adamları ebediyen yaralı bıraktı.

Mezarlık ve anıtların gösterdiği gibi, savaşın bedeli insan hayatı açısından sarsıcıydı. 15 milyona yakın sivil ve asker bu felakette canından oldu. Üstelik savaşın neden olduğu kayıp ve acıların gerçek boyutuna bu sayı tek başına ışık tutmaz. Kaybedilen her asker, kayıptan muzdarip ebeveynler ile büyükanne ve büyükbabaları da temsil eder. Eşler ve çocuklar, bir koca ve babanın ölümüyle kahroldu. Savaşın yarım bıraktığı hayatlar, dünya çapında yüz milyonlarca insanı etkiledi. Birçok insan bir anlamsızlık ve hüsran duygusuna gark oldu. Birinci Dünya Savaşı'ndan yaklaşık 30 milyon kişi de yaralı dönmüş, bunların bir kısmı kalıcı olarak sakat kalmıştı. Tıptaki gelişmeler birçok yaralı askeri hayatta tuttu, ancak bunlar şarapnelle parçalanan yüzleri ve uzuvları onarmakta çoğu zaman yetersiz kaldı. Bu nedenle pek çok gazi – sakat kabul edilmeseler de – hayatlarının geri kalanını savaşın dehşetinin korkunç abideleri olarak geçirdi. Son olarak, savaş saymakla bitmeyecek psikolojik hasara yol açtı. Siperlerin gaddarlığı ve muharebenin dehşeti, pek çok askerin zihnini altüst ederek bu güçlü adamları ebediyen yaralı bıraktı. Dünya travma sonrası stres bozukluğunun vahametini artık kabul ediyorsa da Birinci Dünya Savaşı döneminde durum farklıydı. Cesur adamlar hayatlarının geri kalanını kimsenin onları anlamadığı ruhani bir cehennem içinde sürdürmek zorunda bırakıldı.

Ulusların savaşta ödedikleri ağır bedeller bunlarla sınırlı değildi. Savaşın toplamda 350 milyar doları aşan ekonomik maliyeti neredeyse inanılmazdı. Bu, özellikle de enflasyonun ışığında değerlendirildiğinde, gerçekten sarsıcı bir miktardır. Bir tarihçinin şu sözleri, bu müthiş miktarı daha iyi ifade eder: Birinci Dünya Savaşı'nın maliyeti, "18. yüzyıl sonundan Birinci Dünya Savaşı'nın arifesine değin dünyada biriken tüm ulusal borçların toplamının yaklaşık altı buçuk katıdır." Buna ilaveten, savaşla başlayan enflasyon artışı barışla birlikte düşmedi. Avrupa ekonomileri dağılmış, pazarlarını dünyanın yeni ekonomik güç merkezleri ABD ve Japonya'ya kaptırmıştı. Avrupa'nın dört bir yanından memleketlerine dönen askerler bazı yerlerde

sınırlı istihdam olanakları ve kötü konutlar, diğerlerinde ise toplumsal kargaşa ve ihtilalle karşılaştı. İki savaş arasındaki yılların kaotik tabiatına büyük katkıda bulunan bu ekonomik keşmekeş, savaşı kazanan ulusları bile çöküş tehlikesiyle karşı karşıya getirdi.

İSPANYOL GRİBİ

Kansas'taki Camp Fuston'da bulunan Amerikalı askerler 1918 Mart'ında aralarında bir grip salgını başladığını fark etti. Birleşik Devletler'in alelacele savaşa hazırlandığı bu süreçte, söz konusu askerler ilk önce ülkenin dört bir yanına ve sonrasında dünyaya nakledildi. Neticede, "İspanyol Gribi" olarak anılacak bu hastalık ülkeyi âdeta bir yangın gibi sardı. Çok geçmeden vatandaşlar kitleler hâlinde bu illete yakalanır oldu. Tedbir olarak neredeyse her yerde maske kullanılmaya başlandı. Hastalık nihayet Avrupa'nın kalabalık savaş alanları ve Üçüncü Dünya'nın ücra köşelerine ulaştığında, insanlığı daha

GALLER PRENSİ, 11.000 KİŞİYLE BİRLİKTE MENİN KAPISI'NDAKİ ANMA TÖRENİNDE – YPRES, AĞUSTOS 1928.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAKİ FELAKETİN KALINTILARI GÜNÜMÜZDE HÂLÂ ORTAYA ÇIKMAKTADIR. SOMME YAKINLARINDAKİ THIEPVAL'DE BULUNAN BU PATLAMAMIŞ MERMİ VE DİKENLİ TELLERE 1938'DEKİ BİR ÇALI YANGINI SONRASINDA RASTLANDI.

önce görülmedik bir şiddetle vurup, dünyanın en kötü salgını hâline geldi. Hastalık Avrupa'da Ortaçağ'daki "Kara Veba"dan bile daha çok can aldı. Bununla birlikte, büyük savaşın heyecanlı sonuna denk gelen 1918-1919 tarihli İspanyol Gribi tarihte sıklıkla göz ardı edilmektedir.

22 milyon kişiyi öldürüp bir milyar kadarını da pençesine alan salgın, dünya nüfusunun neredeyse dörtte birini etkiledi. Ölüm oranlarının en yüksek olduğu yerler Avrupa'nın gıda noksanlığından muzdarip, yani insanların direncinin daha düşük olduğu ülkeleriydi. Rusya'da 400.000, Almanya'da ise 300.000 insan öldü. Savaş gayreti nedeniyle zaten büyük yokluklar çekmiş siviller için çatışmanın hafiflediği sırada bu sessiz katilin pençesine düşmek kelimenin tam anlamıyla bir felaketti. Hastalık Londra'yı vurduğunda birkaç hafta içinde 18.000 kişi hayatını kaybetti. Bir kadın dehşeti şöyle aktarıyor:

Burada durum korkunç, bu yeni grip onu tanımladıkları gibi tam bir veba ve insanları sokakta yürürken dahi bir bir alıyor, öyle ki cenaze levazımatçıları tabut yetiştiremiyor yahut insanları yeterince hızlı gömemiyor. Bir evde ölü yatan 6 veya 7 kişilik aileler var. Gerçekten korkunç tatlım ve dışarı çıkmak insanın sinirlerini bozuyor.

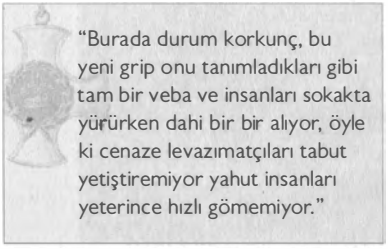

Hastalık askerler için daha da korkunçtu. Ailelerinin memlekette, güven içinde onları beklediklerini bilmeleri, teselli oldukları tek şeydi. Ancak şimdi bu bile ellerinden alınmıştı. Ayrıca grip birçok asker için ironilerin en kederlisiydi: Savaşta yıllar boyu çarpıştıktan ve hayatta kaldıktan sonra, şimdi zafer vaktinde illetin elinde can vereceklerdi. Genç ve zinde askerlerin ölümünü izlemek zorunda kalan BEF personeli bir tabip üzüntüye kapılmıştı: "İngiliz kolonilerinin gözdesi olan o dağ gibi Anzaklar, savaşın tüm tehlikelerini atlatmalarının ardından sinekler gibi ölüyorlardı."

PARİS BARIŞ KONFERANSI

Muzaffer Müttefik devletlerin temsilcileri, savaşla altüst olan dünyaya nizam verecek bir barış antlaşması yapmak için 1919 Ocak'ında Paris'te bir araya geldi. Konferansa 27 ülke katıldıysa da, bazı devletlerin görüşmelerin dışında tutulması dikkat çekiciydi. Mağlup İttifak Devletleri, özellikle de Almanya konferansa çağrılmamıştı. Dolayısıyla Müttefikler Avrupa'nın yenilmiş uluslarına barışı dikte edeceklerdi. Ayrıca Rusya da temsil edilmiyordu. Müttefiklerin hiçbiri Rusya'daki yeni Bolşevik rejimini tanımıyordu; hatta içlerinde Britanya ve ABD'nin de bulunduğu birkaç ulus karşı devrimci güçleri desteklemek için Rusya'ya asker göndermişti. Böylelikle, Paris Barış Konferansı başlangıcından itibaren Avrupa kıtasının en önemli birkaç ulusunu dışlamış oldu.

Konferansın liderleri, Avrupa'yı yeniden inşa etmek ve biçimlendirmek gibi ürkütücü bir işle karşı karşıyaydı. Napolyon Savaşları'nın akabinde yapılan Viyana Kongresi'nden bu yana Avrupa haritasında bu denli köklü bir değişime girişilmemişti. Konferansın başlamasıyla Woodrow Wilson, Lloyd George ve Georges Clemenceau'nun dizginleri ellerine alması neredeyse

bir oldu. Başlangıçta İtalya Başbakanı Orlando da üçlüye katıldı. Bununla birlikte, Orlando esas olarak İtalya'ya savaşa girmesi karşılığında vaat edilen Dalmaçya kıyılarındaki topraklarla ilgiliydi. Wilson'ın başını çektiği Müttefiklerin, İtalya'nın

"ŞEHRİN KIRK BİN EVLADI CANLARINI SİZLER İÇİN VERDİ – 1914-18" – SAVAŞTA ÖLENLERE ADANAN HAMBURG'DAKİ NAZİ ANITI (1935).

toprak taleplerinin çoğunu reddettiğini öğrenen Orlando âdeta beyninden vurulmuşa döndü; 1915'te kendisine vaat edilen topraklara kıyasla çok daha azıyla yetinmesi kararlaştırılan İtalya barış görüşmelerinde önemsenmedi. Dolayısıyla, İtilaf Devletleri'nin savaş yıllarındaki müttefikleri olan İtalya ve Rusya, Versay'ın adaletsiz ve dikte edilmiş bir barış olduğuna inanan Almanya'ya katılarak "Revizyonist Devletler"i oluşturacak ve bu devletler, Versay Antlaşması'ndaki adaletsiz buldukları hususların tanzimi için sık sık işbirliği yapacaktı.

İHTİLAF

Ulusu savaşın yükünden fazla muzdarip olmamış ve birtakım ekonomik kazanımlar elde etmiş olan Wilson, öteki liderlere kıyasla bir hayli idealist olma imkânına sahipti. Amerikan başkanı savaşın gerçekten de dünyayı demokratikleştirmek için yapıldığını zannediyordu.

Wilson, Lloyd George ve Clemenceau'dan oluşan "Büyük Üçlü"nün her bir üyesi, Paris'te masaya birbiriyle uyuşması mümkün olmayan farklı hedeflerle oturdu. Kendi ulusu savaşın yükünü fazla çekmemiş ve birtakım ekonomik kazanımlar elde etmiş olan Wilson, öteki liderlere kıyasla oldukça idealist olma imkânına sahipti. Amerikan başkanı savaşın gerçekten dünyayı demokratikleştirmek için yapıldığına inanıyor, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına dayanan, karşılıklı ithamların olmayacağı bir barış

CERRAHİ, ALDIĞI YARALARIN SURATINDA KORKUNÇ BİR TAHRİBAT YARATTIĞI BU ASKERE DERMAN OLAMADI. ASKER İKİNCİ FOTOĞRAFTA DAHA NORMAL BİR GÖRÜNÜM İÇİN MASKE TAKARKEN GÖRÜLÜYOR.

istiyordu. Demokrasiyi seçen Almanya, savaşın patlak vermesindeki rolü nedeniyle cezalandırılacak fakat bu ağır olmayacak ve sonunda milletler ailesine tekrar kabul edilecekti. Milletler Cemiyeti'nin kurulmasının ardından sağlanacak kolektif güvenlik anlayışı istikbaldeki savaşlara engel olacak, bu örgüt savaşlara son vermek için birlikte çalışan dünya demokrasilerini temsil edecekti.

Clemenceau liderliğindeki Fransızlar ise hoşgörülü bir barış düşüncesini reddediyordu. Fransa savaşta büyük acılar çekmiş, istilacı Almanlar ülkenin büyük bölümünü tahrip etmişti. Fransa genç erkeklerinden oluşan neredeyse tüm bir neslin yıkıcı kaybından muzdarip olmuş ve savaş, Fransız kuvvetleri Alman ulusu ve halkına hak ettikleri cezayı tam olarak veremeden sona ermişti. Kısacası, Clemenceau'nun niyeti savaşı ağır bir barış antlaşmasıyla devam ettirmekti. Almanya'nın toprakları,

RHINELAND'DAKİ İŞGAL KUVVETİNE BAĞLI BİR AMERİKAN PİYADESİ BÖLGE SAKİNİ BİR KADINA KUR YAPIYOR.

GRİP SALGINIYLA MÜCADELE İÇİN AVRUPA'DAKİ HASTANELERE GÖNDERİLMEK ÜZERE KIZIL HAÇ TARAFINDAN TOPLANAN BATTANİYE VE İLAÇLAR.

MÜTAREKENİN İMZALANDIĞI TREN VAGONU

BARIŞ

Ateşkes ilan edildiğini öğrenen bir İngiliz askerinin, barışın onun için ne anlama geldiğine ilişkin yazdıkları:

> Daha fazla katliam yok, daha fazla sakatlık yok, daha fazla çamur ve kan yok, daha fazla cinayet ve atların ve katırların bağırsaklarının dışarı çıkması yok ki katlanmakta en çok güçlük çektiğim budur. Ruhları titreten yağmurlarıyla daha fazla umutsuz şafaklar yok, siper duvarlarına oyulan yetersiz sığınaklarda daha fazla yere çömelmek yok, daha fazla keskin nişancıların mermilerinden kaçmak yok, daha fazla korkunç top ateşi yok. Daha fazla insan parçalarını kürekleyip kum torbalarına doldurmak yok, daha fazla "Sedye-CİLER!" çığlıkları yok, daha fazla o ciğerleri mahveden şeker kokulu gaz maskeleri yok ve daha fazla ölenlerin yakınlarına o korkunç derecede zor mektupları yazmak yok.

Kuzey Denizi'nden İsviçre hudutlarına kadar kilometreler boyunca uzanan uğultulu cephelere şimdi sükût hâkimdi. Ypres'te sessizlik olacaktı, korkunç çıkıntının tüm o lanetli alanlarında şüphesiz tekinsiz bir sessizlik... Savaş tüm o müthiş hengâmesiyle bitmiş, sona ermişti.

refahı, endüstrisi ve askerî gücünün büyük bölümünden mahrum bırakılmasını istiyordu. Almanya'nın 1870 ve 1914'te yaptığı gibi Fransa'ya saldırmak için küllerinden yeniden doğmasına asla izin verilmemeliydi.

Birleşik Krallık Başbakanı David Lloyd George; Wilson ve Clemenceau'nun durduğu aşırı uçlar arasında çok önemli bir orta yolu temsil edebilirdi. Britanya Birinci Dünya Savaşı'nda çok şey kaybetmiş fakat istila görmemişti. Lloyd George gerçekten de Fransızların sert taleplerini yumuşatmaya meyilliydi. Ancak siyaset buna engel oldu. 1918 Kasım'ındaki Britanya seçimlerinin gölgesi barış konferansının üzerine çöktü. Lloyd George, kırılgan koalisyon hükûmetini bir arada tutabilmek için halktaki Alman aleyhtarı duygulara oynayıp, seçmenlere barış konferansında "Almanya'nın gırtlağına çökeceğine" dair söz verdi. Bu politikasıyla eli kolu bağlanmış olmakla birlikte, kendi ifadesiyle "İsa Mesih ve Napolyon Bonapart arasında oturduğundan," orta yolu temsil etmenin zorluğunu kimi zaman omuzlarında hissetti.

Versay Antlaşması, Wilson ve Clemenceau'nun uç talepleri arasında orta yol bulunduğu bir uzlaşmalı barışla sonuçlandı. Aylarca süren tartışma ve anlaşmazlıkların ardından, iki taraf da kritik taleplerinden taviz verdi: Clemenceau'nun Milletler Cemiyeti'nin kurulmasına razı olurken, Wilson da antlaşmanın Almanya'nın sınırları ve gücünü kısıtlayacak hükümlerini kabul etti. Modern tarihin muhtemelen en kötü barış antlaşması işte böyle doğdu. Antlaşma Almanya'da büyük bir rahatsızlığa sebebiyet verecek kadar sertti: Öyle ki, yeni Weimar hükûmeti neredeyse direnişe devam edilmesi lehine onu reddedecekti. Öte yandan ise fazla hafifti: Almanya'yı nüfus ve ekonomi açısından ziyadesiyle güçlü, yani sonunda askerî bir intikam peşine düşebileceği kadar muktedir bırakıyordu.

VERSAY ANTLAŞMASI

İttifak Devletleri mensuplarının beş ayrı antlaşmayla savaştan çekilmesiyle Birinci Dünya Savaşı sona erdi; fakat bunlardan hiçbiri Almanya'yla yapılan Versay Antlaşması kadar önemli değildi. Kusurlu ve tehlikeli antlaşma, Almanya'yı tüm denizaşırı kolonilerinden mahrum bıraktı ve Orta Avrupa'nın haritasında köklü değişiklikler yaptı. Alsas-Loren Fransa'ya veriliyor ve önemli bir Alman maden bölgesi olan Saar 15 yıllığına Milletler Cemiyeti denetimine giriyordu. Clemenceau bununla da yetinmeyip, Fransa ve Almanya arasında bir tampon bölge istedi. Böylece antlaşma Müttefik askerlerinin Rhineland'ı, yani Ren Nehri ile Fransa sınırını arasındaki bölgeyi 15 yıllığına işgalini şart koştu. Hâlâ Almanya sınırları içinde kalacak olmakla birlikte bölge, bu sürenin sonunda kalıcı olarak silahsızlandırılacaktı. En önemli sınır değişiklikleri ise doğuda yaşandı. Almanya ile Rusya'dan alınan topraklarla, Polonya bir anka kuşu misali tarihin küllerinden yeniden doğdu. Almanya, Wilson'ın talebiyle denize açılan "Polonya Koridoru" da dâhil önemli ölçüde toprak kaybetti. Etnik olarak Alman olan bu toprakların Polonya'ya bırakılması, Wilson'ın "kendi kaderini tayin" arzusuna pek uymuyordu. Ancak denize erişim, yeni Polonya devleti için elzem görüldü. Bölgenin tek limanı, büyük ölçüde bir Alman kenti olan Danzig'di. Bu durum meseleyi çetrefilleştiriyordu. Nüfusunun Polonya'nın bir parçası olmak istememesinden ötürü Danzig, Milletler Cemiyeti kontrolündeki bir serbest şehre dönüştürüldü

Almanya ile Rusya'dan alınan topraklarla, Polonya bir anka kuşu misali tarihin küllerinden yeniden doğdu. Almanya, Wilson'ın talebiyle denize açılan "Polonya Koridoru" da dâhil önemli ölçüde toprak kaybetti.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN ARDINDAN BERLİN'E DÖNEN ALMAN ASKERLERİ. HAYALKIRIKLIĞINA UĞRAYAN BU ASKERLERİN PEK ÇOĞU FREIKORPS *(HÜR BİRLİKLER)* GİBİ OLUŞUMLARA YAHUT DAHA SONRA HİTLER'İN HÜCUM KITALARINA KATILDI.

VERSAY ANTLAŞMASI'NIN İLANININ ARDINDAN FRANSA CUMHURBAŞKANI RAYMOND POINCARÉ (SOLDA) VE EŞİ.

ve liman tesisleri Polonya'nın idaresine verildi. Böylece, Almanya bu antlaşma ile – Brest-Litovsk Antlaşması'nda Rusya'dan ele geçirdiğinden çok daha az olmasına rağmen – yüksek miktarda toprak kaybetmişti. Özellikle doğudaki kayıplar Almanların içine dert olup, devam eden bir çekişmenin kaynağı hâline geldi. Ancak bunlar Almanya'yı nüfusundan ve ekonomik kudretinden yoksun bırakmamıştı. Ülke kıtadaki en büyük ekonomik güç olarak kalmaya devam ediyor ve nüfusu Rusya'nın ardından ikinci sırada geliyordu. Böylelikle Almanya gücünün temellerini korumuş oldu.

Fransa, Almanya'nın gücünden arta kalan her şeyi, ülkenin askerî varlığını ezerek yok etmeyi umdu. Dolayısıyla Versay Antlaşması Almanya'yı etkili bir şekilde

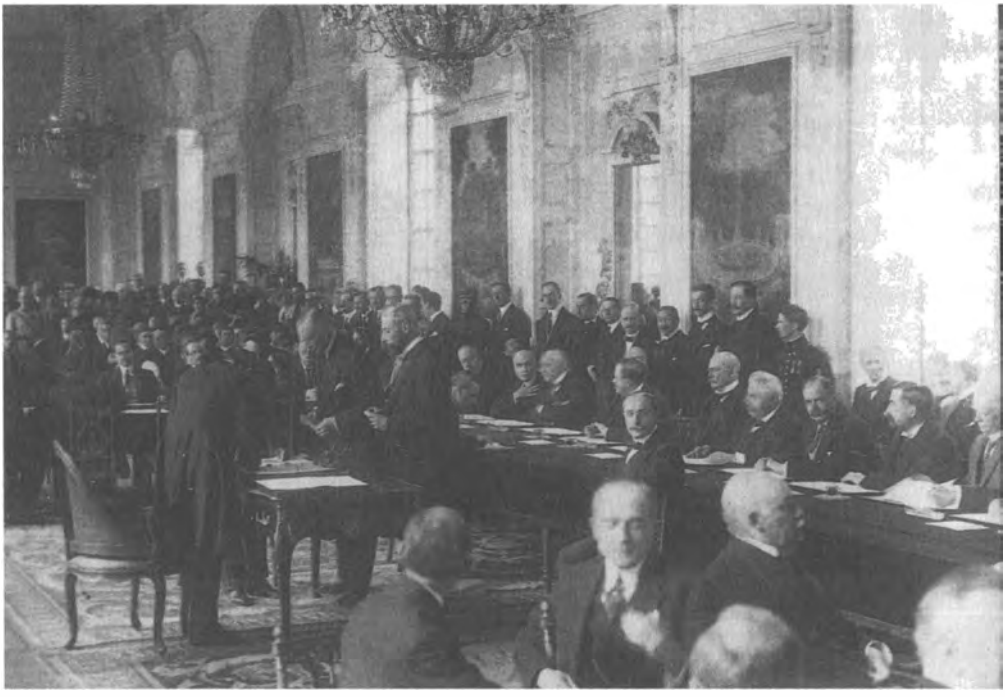

VERSAY ANTLAŞMASI'NIN, VERSAY SARAYI'NDAKİ AYNALAR SALONU'NDA GERÇEKLEŞTİRİLEN İMZA TÖRENİ.

silahsızlandıran birkaç hüküm içeriyordu. Ordunun ihtiyat kuvveti oluşturması ve gençleri silahaltına alması yasaklanıyor, mevcudiyeti ise 100.000 kişiyle sınırlanıyordu ki bu da ihtilalle çalkanan ülkede düzeni muhafaza etmeye ancak yeterdi. Son olarak Almanya'nın genelkurmay, hava kuvveti ve tank bulundurması yasaklandı. Donanma ise hiçbiri denizaltı olamayacak altı gemiyle sınırlandırılmıştı. Böylece Almanya'nın askerî gücü sonlandırılıyor ancak ülkenin yeniden silahlanmasına imkân verebilecek ekonomik ve endüstriyel altyapısı muhafaza ediliyordu. Dolayısıyla Almanların antlaşmanın sınırlarını sınaması ihtimaline karşın Müttefikler sürekli tetikte olmak durumunda kalacaktı.

Son olarak, aynı Almanya'nın Fransa-Prusya Savaşı'nda Fransa'ya ve Brest-Litovsk'un ardından Rusya'ya dikte ettiği gibi, Müttefikler de Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi gerektiğine karar verdi. Bu o kadar çetrefilli bir problemdi ki, Büyük Üçlü bunu 1920'de çözülmek üzere Tazminat Komisyonu'na devretti. Lâkin Müttefik liderler, beş milyar dolarlık nakit ödeme de dâhil Versay Antlaşması'yla Almanya'ya derhâl yerine getirmesi gereken birkaç yükümlülük getirdi.

1921'de çalışmalarını tamamlayan Tazminat Komisyonu, Almanya'nın 33 milyar dolar ödemekle yükümlü olduğuna karar verdi. Bu akıl sır ermez bir miktardı. Buna göre Almanya'nın tahakkuk eden faizlerle birlikte 1987'ye kadar düzenli olarak ödeme yapması gerekiyordu. Tazminatın ağırlığı, Almanya'nın bu gibi heybetli bir faturayı ödeyebileceğinden şüpheli olan ünlü ekonomist John Maynard Keynes gibi birçok ismi dumura uğrattı. Ödemelerin küresel ekonomiyi tümüyle sarsabileceği öne sürüldü. Tazminatlar ne kadar ağır görünse de, en kötüsü bu değildi: Müttefikler tazminatı meşru kılmak için, antlaşmanın 231. maddesindeki meşhur "Savaş Suçu Maddesi"yle savaşın bütün suçunu Almanya'ya yıktı. Almanlar elbette savaşın bütünüyle kendileri yüzünden çıkmadığının farkındaydı: Bu itham, galiplerin onlara yönelik son bir aşağılaması niteliğindeydi. Nitekim Almanya aşağılanmış, zayıflamış, öfkeli ve ihtilalle harap olmuş bir şekilde demokrasiyle ilk deneyine başladı.

ALMANYA'DA KAOS

Alman askerleri barışı hoş karşıladıkları kadar onun yasını da tuttu. Bir asker günlüğüne, "Savaş bitti... Bu ânı ne kadar da beklemiştik; onun hayatımızın en muhteşem ânı olacağını tahayyül etmiştik ve şimdi buradayız, aşağılanmış, parçalanmış ruhlarımız kanayarak, teslim olduğumuzu bilerek. Almanya Antant'a teslim oldu!" diye yazdı. Bu gibi adamlar eve döndüklerinde durumu tahmin ettiklerinden de kötü buldu. Yeni Weimar demokrasisinin eve dönen askerlere zorluklar ve toplumsal güvensizlikten başka sunduğu pek bir şey yoktu. Kırgın, işsiz ve ekseriyetle şiddete meyilli olan eski askerler birbirlerine dayanarak *Freikorps*'u (Hür Birlikler), yani hiçbir yere bağlılığı olmayan fakat genellikle sağ siyasetle saf tutan silahlı grupları kurdu.

Bu sırada, radikal gruplar ülkenin kontrolünü ele geçirmeye çalışırken, çiçeği burnunda Weimar hükûmeti krizden krize sürükleniyordu. "Spartakistler" olarak bilinen komünist bir grup, 1919 Ocak'ında Berlin'de bir ihtilal başlattı. Ayaklanmanın liderleri Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg, askerlerin geçen seneki gibi devrime katılacaklarını umuyordu. Ancak *Freikorps*'tan ciddi bir yardım alan hükûmet güçleri ayaklanmayı büyük bir şiddetle bastırıp iki liderini de öldürdü. *Freikorps* yılın geri kalanı boyunca Almanya'da bu gibi birkaç devrimi daha bastırarak gayrıresmî ve gaddar bir kolluk gücü hâlini aldı. 1919 sonlarına gelindiğinde sol grupların devleti ele geçirme tehdidi yok edilmiş ve *Freikorps* ile diğer sağ gruplar

VERSAY ANTLAŞMASI'NIN KABULÜNÜN ARDINDAN BERLİN POLİSİNİN ZAPT ETMEK DURUMUNDA KALDIĞI KALABALIKLAR.

meşru hükûmetin başlıca rakipleri hâline gelmişti.

Almanya tüm bu kaosun ortasında bile Versay'ın ağırlığını hissediyordu. Toprak kaybı, tazminatlar ve savaş sorumluluğu, bu başarısızlıktan yeni hükûmeti sorumlu tutan çoğu kişi için kabul edilemezdi. Alman ordusu yenilmiş ve devrim sokaklarda kol gezmiş de olsa birçok Almanın düşüncesi, kurnaz sosyalistler tarafından yönetilen yeni hükûmetin cesur Alman savaşçısına ihanet ettiğiydi. Ludendorff da dâhil sağ cenahtan birçok lider ordunun yenilmediğini ve Almanya'nın savaştan sosyalistlerin korkakça "arkadan bıçaklamaları" nedeniyle çekildiğini öne sürdü. Böyle bir akıl yürütme çoğu kişi için oldukça rahatlatıcı ve güven vericiydi: Almanya'nın yenilmediğine, ihanete uğradığına inanabilirlerdi.

Sağ cenahın yarattığı sorunlar büyürken Weimar hükûmeti en zorlu sınavıyla karşılaştı. Almanya savaş sonrasında boğazına kadar enflasyona batmış, 1 dolar üç yıldan kısa bir süre içerisinde 9 Alman markından 191 marka yükselmişti. Zayıf Alman ekonomisinin tazminat ödemelerinde yavaş

VERSAY ANTLAŞMASI UYARINCA FRANKFURT YAKINLARINDAKİ ALMAN TOPRAKLARINI İŞGAL ALTINA ALAN FRANSIZ KUVVETLERİ.

kalmasıyla sorun daha da kötüleşti. Pek bir suiistimal edildiklerini düşünen Fransızlar, mutabık kalınan ödeme planına riayet edilmesini sağlamak umuduyla Ruhr'daki sanayi bölgesini işgal etti. Fakat Alman işçiler grevlerle onlara direnmeyi seçti. Kontrolden çıkan Alman ekonomisi tarihin tanıklık ettiği en kötü enflasyonlardan birine maruz kaldı. 1923 Kasım'ında 1 dolar 4.3 trilyon Alman markı ediyordu. Para pul olmuştu. İnsanlar odundan daha ucuz olduğu için banknotları yakıyordu. Kriz genellikle radikal değişimlere karşı tampon görevi gören orta sınıfı yok etmişti. Birikimler buharlaşmıştı, verilen maaşlar değersizdi ve hayatları boyunca harıl harıl çalışmış milyonlarca insan perişandı. Sonunda hükûmet Müttefiklerden gelen büyük bir yardımla durumu düzeltti ve orta sınıf yavaş bir toparlanma sürecine girdi. Bununla birlikte, bu süreçte pek çok kişi sorunları için hükûmeti suçladı ve radikal örgütleri desteklemek için hükûmete sırtını döndü.

ADOLF HİTLER

ADOLF HITLER (SAĞDA) 1916'DA ASKERKEN.

Adolf Hitler 1889 yılında Avusturya'da, gümrük memuru Alois Hitler ve eşi Klara'nın oğlu olarak dünyaya geldi. 1908'de sanatçı olma hayaliyle Viyana'ya taşındı. Ancak Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nin başvurusunu reddetmesiyle başıboş kalan genç adam, yaptığı resimleri satarak kıt kanaat geçineceği bir hayata başladı. Hitler bu yıllarda Yahudi aleyhtarlığı ile radikal Alman milliyetçiliğinin tuhaf bir karışımına tutuldu. Sanat kariyerini canlandırabilmek için 1913'te Münih'e gitti. Çok geçmeden kendini dünyadaki gelişmelerin etkisinde buldu ve Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasıyla derhâl Alman ordusuna yazıldı. Genç gönüllü, Birinci Ypres Muharebesi'nde gösterdiği cesaretten ötürü 1914 Kasım'ında İkinci Sınıf Demir Haç Nişanı'yla taltif edildi. Bu olay hakkında ev sahibine, "Hayatımın en mutlu günüydü. Gerçek şu ki, bu nişanı hak eden pek çok silah arkadaşım hayatını kaybetmişti," diye yazacaktı. Onbaşılığa terfi eden ve savaşın geri kalanını bu rütbede geçiren Hitler, kimi zaman tehlikeli habercilik görevini ifa ederek harpten güç bela sağ çıktı. Savaşın bitimine yakın, 14 Ekim 1918'de kendini bir kez daha Ypres'da buldu ve bir kimyasal gaz taarruzuyla geçici körlük yaşayıp Pasewalk'taki askerî hastaneye kaldırıldı. Hastanedeyken Almanya'nın yenilgisini öğrenmesi üzerine yüzünü duvardan yana dönüp acı acı ağladı. İyileşmesinin ardından Münih'e gitti ve askerî otoriteler tarafından şehirdeki radikal siyasi akımları araştırmakla görevlendirildi. İncelemekle yükümlü olduğu pek az bilinen Alman İşçi Partisi'nin – antisemitist ve ultra milliyetçi küçük bir grup – onu cezbetmesiyle bir süre sonra partinin yedinci üyesi oldu. Yahudi ve komünistlerin Almanya'ya ihanet ettiğine inanan Hitler, siyasi kariyerinin bu ilk döneminde bile 15.000 kadar Yahudinin "zehirli gaz"a maruz bırakılması gerektiğini ileri sürdü. Hitler coşkulu ve ilham verici bir hatip olduğunu kanıtlayacak ve Weimar dönemindeki Almanlara demokratik hükümete alternatif bir seçenek sunacaktı. Kavgam isimli kitabında tasvir ettiği üzere amacı Almanya'yı eski ihtişamlı günlerine döndürmek ve Avrupa'yı ele geçirmekti.

Bavyera'daki, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi isimli küçük bir sağ parti de Almanya'daki bu siyasi kargaşada neredeyse gözden kaybolacaktı. Büyüleyici bir hatip olan Adolf Hitler tarafından yönetilen ve kitlelerce Nazi Partisi adıyla tanınan bu örgütlenme yavaşça büyüdü ve ilk safhada birkaç hata yaptı. Hitler'in başlangıçtaki düşüncesi, partisinin serpilmekte

BERLİN SOKAKLARINI İŞGAL EDEN SPARTAKİST İSYANCILAR – 1919.

1920 MART'INDAKİ *KAPP PUTSCH* SIRASINDA REICHSTAG'A GİRMEYE ÇALIŞAN İHTİLALCİLER.

olan ve Freikorps'u andıran milis gücü SA ile bir darbe yaparak iktidarı ele geçirmekti. Naziler beyhude bir acemilikle icra ettikleri 1923 tarihli "Birahane Darbesi"yle düşüncelerini teste tabi tuttularsa da partinin bütün önde gelenleri tutuklanarak cezaevine kondu. Hitler Almanya'yı ele

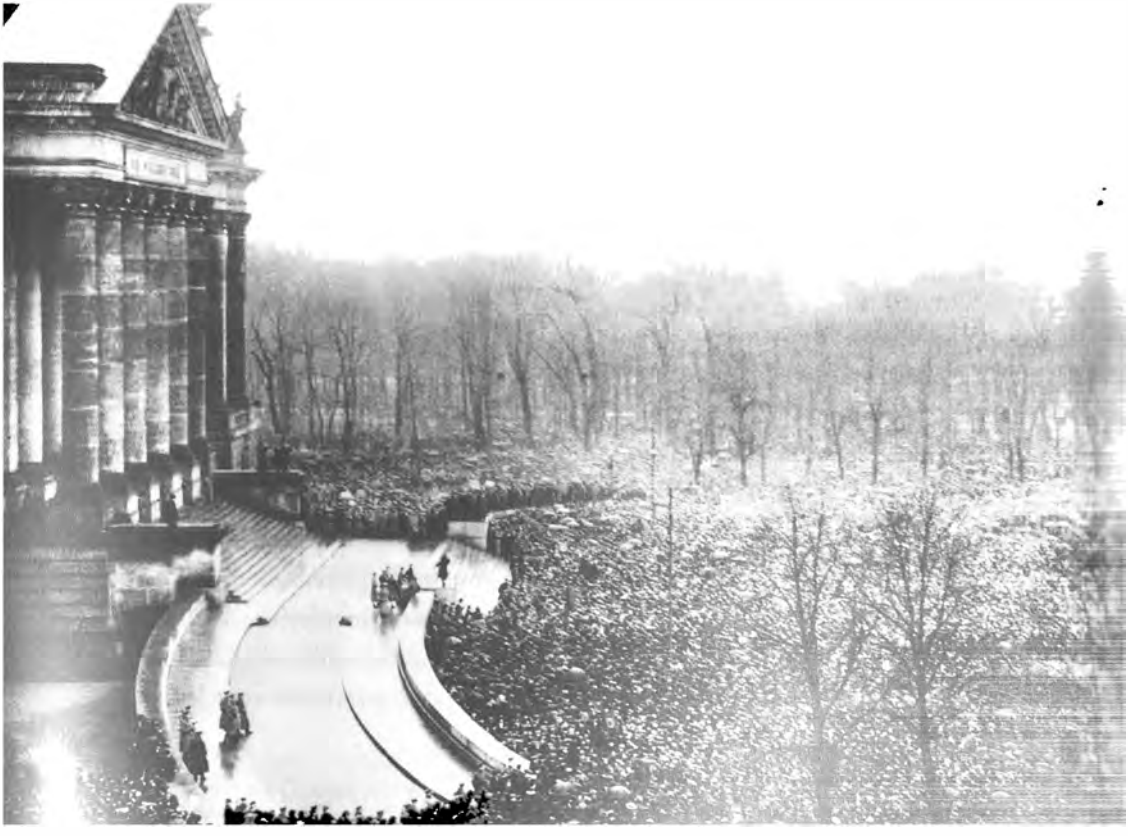

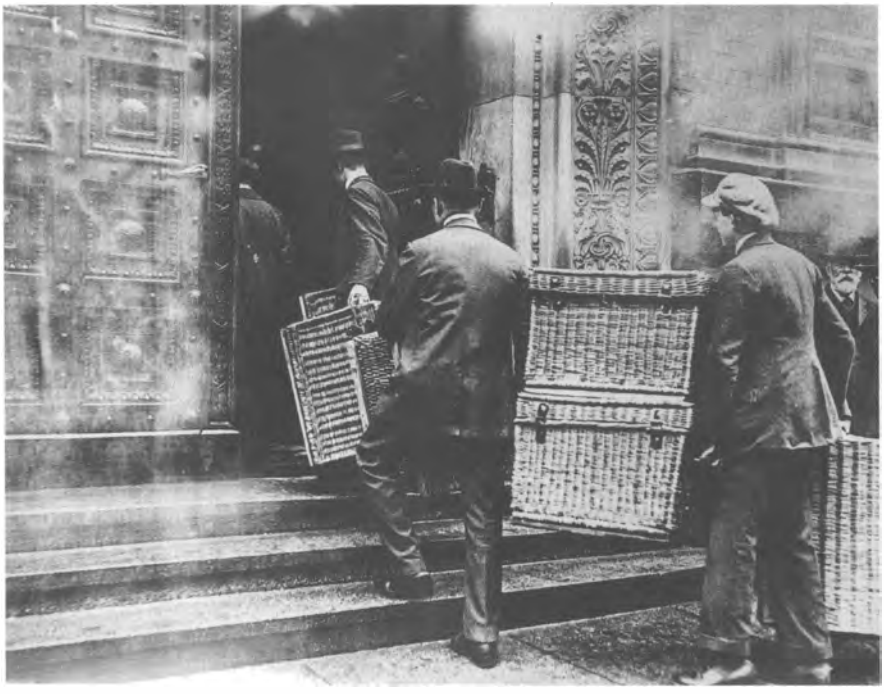

ALMANYA HİPERENFLASYONUN PENÇESİNDE. ALMAN İŞÇİLER ÖDEME OLARAK ALDIKLARI DEĞERSİZ KÂĞIT PARA YIĞINLARINI EVLERİNE TAŞIYABİLMEK İÇİN İŞE ÇAMAŞIR SEPETLERİYLE GELMEK ZORUNDAYDI.

geçirmeye yönelik büyük planını bu dokuz aylık hapis döneminde yapacaktı. Parti'deki gözü dönmüş Yahudi aleyhtarlığını ikinci plana atmayı ve savaş sonrasındaki Almanya'da ses getireceğini bildiği meselelere odaklanmayı seçti. Zayıf demokratik hükûmet ile dalkavuklarının savaşta yenilmemiş olan Alman ordusunu arkasından bıçakladıklarını dile getirdi. Nazilerin ülkeyi çökerten Versay Antlaşması'nı yırtıp atarak Almanya'yı yeniden büyük bir ulus yapacaklarına dair söz verdi: Kaybedilmiş topraklar geri alınacak, ekonomi ve ordu yeniden inşa edilecekti. Sözleri, yorulmak bilmeden peş peşe verdiği söylevler ve üniformalı parti arkadaşlarını çevreleyen o militarist aura, zıpçıktı Nazilere milli bir şöhret ve destek getirdi. Versay'dan tiksinen ve ekonomik güçlüklerle radikalleşen

Kontrolden çıkan Alman ekonomisi tarihin tanıklık ettiği en kötü enflasyonlardan birine maruz kaldı. 1923 Kasım'ında 1 dolar 4,3 trilyon Alman markı ediyordu. Para pul olmuştu.

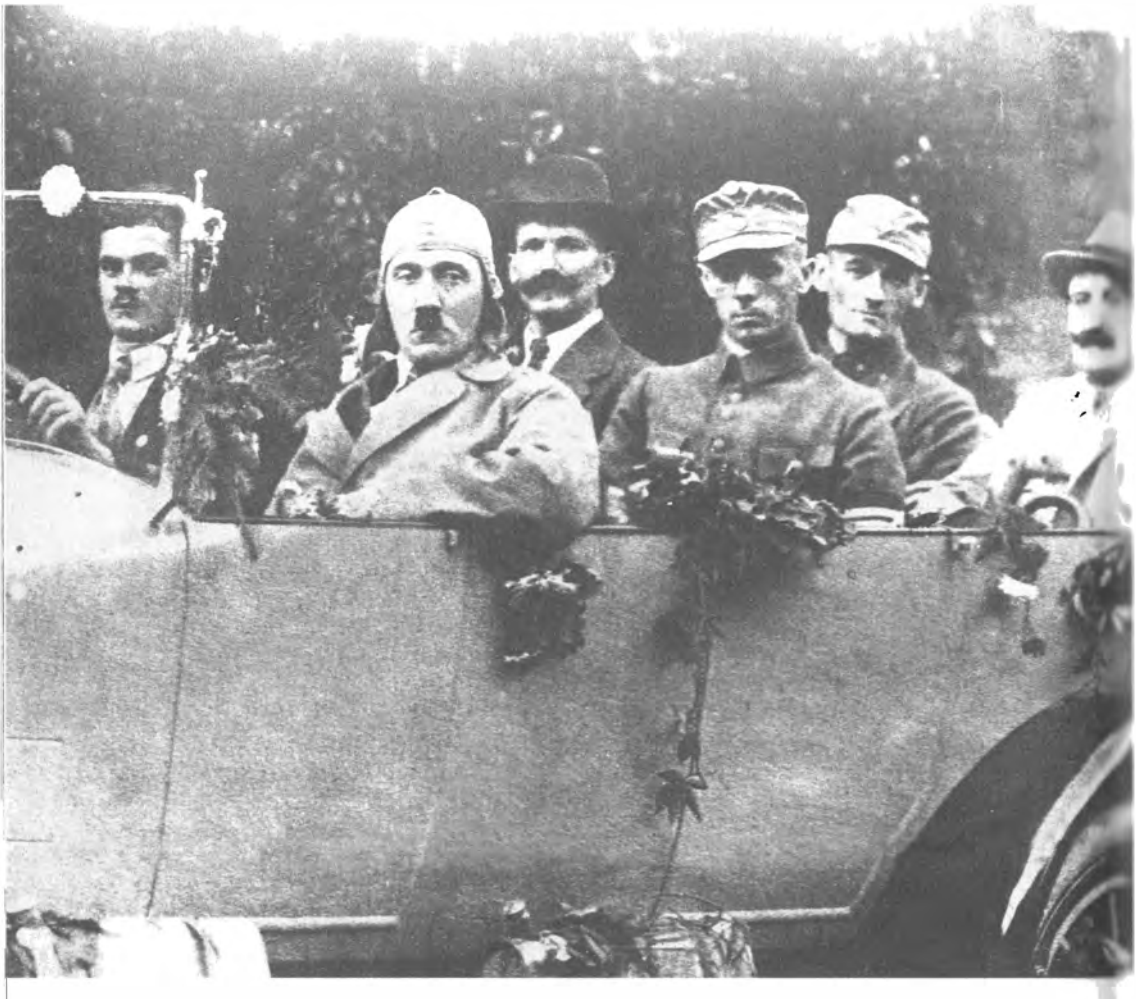

HİTLER'İN 2 EYLÜL 1923'TEKİ "DER DEUTSCHE TAG" (ALMAN GÜNÜ) SIRASINDA ÇEKİLEN BİR FOTOĞRAFI.

Alman ulusu, uygun bir alternatif için yüzünü Hitler'e döndü.

Hitler'in kazandığı büyük şöhrete ve hükûmetin zayıf görünmesine rağmen Almanların çoğu hükûmete ikinci bir şans vermeye istekli gibiydi. Ancak dünya 1929'da büyük bir ekonomik trajediyle, yani "Büyük Buhran"la sarsıldı. Böylelikle Alman orta sınıfı altı yıl içinde ikinci kez yok oldu. Hitler'e verilen destek kuvvetli bir ivme kazanarak Nazileri düzinelerce parti arasında birinci sıraya yerleştirdi. Versay Antlaşması'na karşı duyulan nefretle birleşen ekonomik sorunlar Hitler'i

ESKİ VE YENİ SAVAŞIN YÜZLERİ – YAŞLI CUMHURBAŞKANI HİNDENBURG, YENİ ŞANSÖLYESİ HİTLER VE HERMANN GÖRİNG'LE BİRLİKTE.

iktidarın eşiğine getirmişti. Hitler, Versay Antlaşması'yla gücünün temelini muhafaza etmiş intikamcı bir Almanya'yı, onu "zincirlere vuranları" yok edebilecek ve dünyaya olmasa da tüm Avrupa kıtasına hükmedebilecek bir askerî güce çevirmeye hazırdı.

KRONOLOJİ

1914

28 Haziran – Avusturya-Macaristan Veliahtı Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna'da suikasta uğrar.

6 Temmuz – Kayzer, Sırbistan'a karşı Avusturya-Macaristan'a destek sözü verir.

23 Temmuz – Avusturya-Macaristan, Sırbistan hükûmetine on maddelik ültimatomunu verir.

25 Temmuz – Sırbistan, Avusturya-Macaristan'ı yanıtlar.

28 Temmuz – Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan eder. Birinci Dünya Savaşı başlar.

30 Temmuz – Rusya seferberlik ilan eder.

31 Temmuz – Almanya, Rusya'dan seferberliğe son vermesini talep eder.

1 Ağustos – Almanya, Rusya'ya savaş ilan eder. Almanya seferberlik başlatır. Fransa seferberlik başlatır. İtalya tarafsızlığını ilan eder.

2 Ağustos – Almanya, Lüksemburg'u işgal eder. Alman-Türk antlaşması imzalanır. İngiliz donanması savaş durumuna geçer.

3 Ağustos – Almanya, Fransa'ya savaş ilan eder. Almanya Belçika'yı işgal eder. Britanya Almanya'ya ültimatom verir.

4 Ağustos – Britanya, Almanya'ya savaş ilan eder. Almanya, Belçika'ya savaş ilan eder.

5 Ağustos – Osmanlı, Çanakkale Boğazı'nı kapatır.

6 Ağustos – Avusturya-Macaristan, Rusya'ya savaş ilan eder. Sırbistan, Almanya'ya savaş ilan eder.

7 Ağustos – İngiliz askerleri Fransa'ya varır. Karadağ, Avusturya-Macaristan'a savaş ilan eder.

10 Ağustos – Fransa, Avusturya-Macaristan'a savaş ilan eder. Goeben (Yavuz) ve Breslau* (Midilli) Çanakkale'ye girer.

11 Ağustos – Karadağ, Almanya'ya savaş ilan eder.

12-21 Ağustos – Avusturyalıların Sırbistan'ı istilası Jadar Muharebesi'yle durdurulur.

12 Ağustos – Britanya, Avusturya-Macaristan'a savaş ilan eder.

14-25 Ağustos – Frontiers Muharebesi.

14-22 Ağustos – Lorraine Muharebesi.

16 Ağustos – Liège teslim olur.

17 Ağustos – Rusya, Doğu Prusya'yı istila eder. Stallupönen Muharebesi.

20-25 Ağustos – Ardenler Muharebesi.

20 Ağustos – Gumbinnen Muharebesi. Almanya, Brüksel'i işgal eder.

22-23 Ağustos – Sambre Muharebesi.

23 Ağustos – Almanya, Fransa'yı istila eder. Mons Muharebesi. Namur ele geçirilir. Avusturya-Macaristan Rus Polonyası'nı istila eder. Japonya, Almanya'ya savaş ilan eder.

23-24 Ağustos – Krasnik Muharebesi.

25-27 Ağustos – Le Cateau Muharebesi.

25 Ağustos – Avusturya-Macaristan ve Japonya birbirlerine savaş ilan eder.

26-31 Ağustos – Tannenberg Muharebesi'nde Ruslar bozguna uğrar.

27 Ağustos – Avusturya-Macaristan, Belçika'ya savaş ilan eder.

28 Ağustos – Heligoland Körfezi Muharebesi.

29 Ağustos – Guise Muharebesi.

3-11 Eylül – Avusturyalılar Rava Russka Muharebesi'nde bozguna uğrar.

5-10 Eylül – Marne Muharebesi.

8-17 Eylül – Avusturyalıların Sırbistan'ı ikinci kez istilası durdurulur.

---

* Goeben (Yavuz) ve Breslau (Midilli) 16 Ağustos 1914'te Osmanlı Donanması'na verildi. (ed.n.)

ENDÜSTRİYEL SAVAŞ

Birinci Dünya Savaşı, Endüstri Devrimi'nin ardından gerçekleşen ilk büyük savaştı. Zirai ve sınai gelişmeler, 1914'te büyük orduların donatılması ve sürdürülmesini mümkün kıldı. Geçmişte hiçbir ulus milyonlarca kişilik bir orduyu yaklaşık beş yıl boyunca arazide tutamamıştı. 1914'te böyle bir başarıya imza atabilen yedi ülke oldu. Yeni, sanayileşmiş savaş, orduları değil milletleri karşı karşıya getirdi.

Verdun ve Somme'daki ikiz muharebeler, topyekûn endüstriyel savaşın yeni dönemini gözler önüne serer. Bu iki muharebe toplamda 16 ay sürmüş ve neredeyse 2 milyon zayiata sebep olmuştu. Cephenin geri kalan bölgelerindeki zayiat da buna eklendiğinde 1916 yılında Batı Cephesi'nde verilen kayıplar 2.5 milyona yükselir. Bu iki muharebe sırasında harcanan mühimmat korkunçtur. İki taraf toplamda 35 milyondan fazla top ve 60 milyondan fazla makineli tüfek mermisi ateşlemiştir. Ateşledikleri sayısız mermiden, tükettikleri gıdalara kadar bu askerlerin ikmalini mümkün kılan sanayi gücü olmuştur. 1916'daki muharebelerin maliyeti dünyadaki birçok ülkenin gayrisafi milli hasılasından fazlaydı. Bu muazzam sayılar savaş alanındaki bir diğer devrimi temsil eder. Birinci Dünya Savaşı topyekûn savaşın ilk modern örneğiydi. Taraf ulusların endüstri ve toplumları savaş gayreti için çalışmalı ve fedakârlıkta bulunmalıydı. Avrupa savaşın yeni ve korkunç bir evresine ulaşmıştı.

9-14 Eylül – Birinci Mazurya Gölleri Muharebesi; Ruslar Doğu Prusya'dan çekilir.

14 Eylül – Falkenhayn, Genelkurmay Başkanı olarak Moltke'nin yerine geçer.

15-18 Eylül – Birinci Aisne Muharebesi.

15 Eylül – Avustralyalılar Yeni Gine'yi ele geçirir.

9 Ekim – Almanlar Anvers'i ele geçirir.

9-19 Ekim – Varşova Muharebesi.

18 Ekim-30 Kasım – Yser Muharebesi.

29 Ekim – Osmanlı İmparatorluğu, Almanya'nın yanında savaşa girer. Batı Cephesi'nde siper savaşı başlar. Ekim – Birinci Ypres Muharebesi başlar; çarpışmalar 24 Kasım'da sona erer.

1 Kasım – Coronel Muharebesi. Hindenburg Doğu Cephesi'nin kontrolünü alır.

2 Kasım – Britanya, Almanya ablukasına başlar.

3 Kasım – Karadağ, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan eder.

5 Kasım-15 Aralık – Sırbistan üçüncü Avusturya istilasını püskürtür.

6 Kasım – Fransa, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan eder. Britanya, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan eder. Japonlar Çingdao'ya taarruz eder.

9 Kasım – Emden imha edilir.

11-25 Kasım – Lodz Muharebesi.

3-9 Aralık – Kolubra Nehri Muharebesi.

8 Aralık – Falkland Adaları Muharebesi.

16 Aralık – Alman filosu Scarborough ve Hartlepool'u bombardımana tutar.

20 Aralık – Birinci Champagne Muharebesi başlar ve 10 Mart 1915'te sona erer.

22 Aralık – Sarıkamış Muharebesi başlar ve 6 Ocak 1915'e kadar devam eder.

1915

19 Ocak – Britanya'ya ilk zeplin taarruzu.

23 Ocak – Karpatlar'a Alman ve Avusturyalıların müşterek taarruzu.

24 Ocak – Dogger Bank Muharebesi.

4 Şubat – Almanlar ticaret gemilerine karşı denizaltı savaşını başlatır.

7-21 Şubat – Mazurya Gölleri'ndeki Kış Muharebesi.

19 Şubat – Çanakkale'deki Türk tahkimatlarına İngiliz bombardımanı.

10-14 Mart – Neuve Chapelle Muharebesi.

22 Mart – Przemysl Ruslara teslim olur.

22 Nisan-25 Mayıs – İkinci Ypres Muharebesi.

25 Nisan – Müttefikler Gelibolu'ya çıkar.

26 Nisan – Londra Antlaşması.

2 Mayıs-27 Haziran – Almanlar Gorlice-Tarnow'da cepheyi yarar.

7 Mayıs – Bir Alman U-botu *Lusitania*'yı batırır.

9 Mayıs-30 Haziran – İkinci Artois Muharebesi.

23 Mayıs – İtalya Müttefiklerin yanında savaşa katılır.

22 Haziran – İttifak Devletleri Lemberg'i yeniden ele geçirir.

23 Haziran – İtalya Isonzo cephesindeki operasyonlara başlar.

9 Temmuz – Güneybatı Afrika'daki Alman kuvvetleri teslim olur.

5 Ağustos – Almanlar Varşova'yı Ruslardan alır.

6-21 Ağustos – Gelibolu'daki ikinci Müttefik çıkarmaları da başarısız olur.

21 Ağustos – İtalya, Türkiye'ye savaş ilan eder.

25 Ağustos – Almanlar Brest-Litovsk'u ele geçirir.

1 Eylül – Almanlar sınırsız denizaltı harekâtını sonlandırır.

25 Eylül-6 Kasım – Loose ve Champagne'deki Müttefik taarruzları.

28 Eylül – Müttefik askerleri Kut'ül-Amare'ye girer.

6 Ekim – Sırbistan Almanya, Avusturya ve Bulgaristan tarafından işgal edilir.

9 Ekim – Müttefik askerleri Selanik'e varır.

15 Ekim – Britanya Bulgaristan'a savaş ilan eder.

22 Ekim – Tizpon Muharebesi.

23 Ekim – Müttefikler Gelibolu'yu tahliye etme kararı alır.

27 Kasım – Sırp ordusu çöker ve Korfu'ya çekilir.

3 Aralık – Joffre, Batı Cephesi komutanı olur.

7 Aralık – Kut'ül-Amare Kuşatması başlar.

17 Aralık – Haig, French'in yerine Fransa'daki İngiliz kuvvetleri komutanı olur.

1916

8 Ocak – Karadağ'a Avusturya-Macaristan taarruzu; Karadağ 16 Ocak'ta teslim olur.

11 Ocak – Korfu Sırp ordusuna bir üs teşkil etmesi için Müttefikler tarafından işgal edilir. Kafkaslar'a Rus taarruzu başlar.

24 Ocak – Scheer, Açık Deniz Filosu'nun komutanlığına atanır.

27 Ocak – Askere alım yasasıyla Britanya'da zorunlu hizmet başlar.

21 Şubat-18 Aralık – Verdun Muharebesi.

28 Şubat – Alman Kamerunu teslim olur.

1 Mart – Alman denizaltı savaşının kapsamı genişletilir ve bu uygulamadan 10 Mayıs'ta vazgeçilir.

9 Mart – Almanya, Portekiz'e savaş ilan eder.

18 Mart – Naraç Gölü Muharebesi.

23 Nisan – İrlanda'daki İngilizlere karşı Paskalya Ayaklanması.

29 Nisan – Kut'ül-Amare'deki İngiliz askerleri Türklere teslim olur.

10 Mayıs – Trento'daki Avusturya taarruzu başlar ve 9 Temmuz'da sona erer.

31 Mayıs - 1 Haziran – Jutland Muharebesi.

4 Haziran-20 Eylül – Rus (Brusilov) taarruzu.

5 Haziran – Hicaz'da Arap isyanı başlar. HMS *Hampshire*, Orkney Adaları açıklarında batar; Lord Kitchener'ın ölümü.

24 Haziran-13 Kasım – Somme Muharebesi.

25 Temmuz – Erzincan Muharebesi.

3 Ağustos – Romani Muharebesi.

27 Ağustos – Romanya savaşa girer ve Transilvanya'yı işgal eder. İtalya Almanya'ya savaş ilan eder.

29 Ağustos – Hindenburg genelkurmay başkanı olur; Ludendorff'u yardımcısı olarak atar.

30 Ağustos – Osmanlı İmparatorluğu, Romanya'ya savaş ilan eder.

1 Eylül – Bulgaristan, Romanya'ya savaş ilan eder.

6 Eylül – İttifak Devletleri müşterek komuta merkezi oluşturur.

10 Eylül-19 Kasım – Müttefikler Selanik cephesinde taarruza geçer.

15 Eylül – İngilizler Somme Muharebesi'nde ilk kez tank kullanır.

15 Ekim – Almanya savaş hukuku çerçevesinde U-bot savaşını yeniden başlatır.

24 Ekim – Verdun'daki Douaumont Tahkimatı Fransızlar tarafından yeniden ele geçirilir.

1 Kasım – Müttefikler Manastır'ı ele geçirir.

25 Kasım – Beatty, Jellicoe'nun yerine İngiliz Büyük Filosu'nun başına geçer; Jellicoe donanma bakanı olarak atanır.

3 Aralık – Nivelle, Joffre'nin halefi olur.

6 Aralık – Bükreş ele geçirilir.

7 Aralık – Lloyd George Britanya başbakanı olur.

13 Aralık – Mezopotamya'daki İngiliz taarruzu başlar. Nivelle, Joffre'nin yerine Batı Cephesi komutanlığına atanır.

1917

31 Ocak – Almanya sınırsız U-bot harekâtını yeniden başlatır.

23 Şubat-5 Nisan – Almanlar Hindenburg Hattı'na çekilir.

22-25 Şubat – İngilizler Kut'ül-Amare'yi yeniden ele geçirir.

1 Mart – Zimmermann Telgrafı.

11 Mart – İngilizler Bağdat'a girer.

12 Mart – Birinci Rus Devrimi.

15 Mart – Çar II. Nikola tahtından feragat eder.

6 Nisan – ABD Almanya'ya savaş ilan eder. Batı Cephesi'ndeki Nivelle taarruzu başlar.

9-16 Nisan – Arras'a İngiliz taarruzu.

16-20 Nisan – Nivelle taarruzu başarısızlıkla sonuçlanır.

29 Nisan-20 Mayıs – Fransız ordusu ayaklanmaları.

5-15 Mayıs – Selanik cephesinde Müttefik taarruzu.

10 Mayıs – Britanya konvoy sistemini uygulamaya koyar.

12 Mayıs – Onuncu Isonzo Muharebesi başlar.

15 Mayıs – Petain, Batı Cephesi komutanı olur.

4 Haziran – Brusilov, Alekseyev'in yerine genelkurmay başkanı olur.

7-8 Haziran – İngilizler Messines Tepesi'ni ele geçirir.

12 Haziran – Yunanistan Kralı Konstantin tahtından çekilir.

25 Haziran – Amerikan askerleri Fransa'ya çıkar.

1 Temmuz – İkinci Brusilov taarruzu.

20 Temmuz – Korfu Paktı.

22 Temmuz – Marasti Muharebesi.

31 Temmuz – Üçüncü Ypres Muharebesi başlar ve 10 Kasım'da sona erer.

2 Ağustos – Kornilov, genelkurmay başkanı olarak Brusilov'un yerine geçer.

6-20 Ağustos – Marasesti Muharebesi.

19 Ağustos – On Birinci Isonzo Muharebesi.

1 Eylül – Riga taarruzu.

8 Eylül – Kornilov'un darbe girişimi başarısız olur.

27-28 Eylül – Ramadi Muharebesi.

24 Ekim – İtalyanlar Caporetto'da bozguna uğrar.

4 Kasım – İngiliz kuvvetleri İtalya'ya ulaşır.

5 Kasım – Müttefikler Versay'da Yüksek Harp Şurası'nı kurmak için anlaşır.

7 Kasım – Bolşevikler Rusya'da iktidarı ele geçirir. İngilizler Gazze'yi alır.

19 Kasım – Clemenceau cumhurbaşkanı olur.

20 Kasım – İngiliz tankları Cambrai'de zafer kazanır.

2 Aralık – Doğu Cephesi'ndeki çarpışmalar sona erer.

7 Aralık – ABD, Avusturya-Macaristan'a savaş ilan eder.

9 Aralık – İngiliz güçleri Kudüs'ü Türklerden alır.

15 Aralık – Almanya ve Rusya arasında ateşkes imzalanır.

22 Aralık – Rusya ve İttifak Devletleri Brest-Litovsk'ta barış görüşmelerine başlar.

1918

8 Ocak – Başkan Wilson, on dört maddelik Wilson İlkelerini açıklar.

18 Şubat – Rusya ve Almanya arasındaki çarpışmalar yeniden başlar.

21 Şubat – İngiliz kuvvetleri Eriha'yı ele geçirir.

3 Mart – Rusya ve Almanya Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalar.

21 Mart – Almanlar Somme'da cepheyi yarar.

23 Mart – Paris'e topçu bombardımanı başlar ve 7 Ağustos 1918'de sonlanır.

29 Mart – Foch Batı Cephesi'ndeki yüksek Müttefik başkomutanı olur.

9 Nisan – Almanların Flandre'deki Lys taarruzu.

23 Nisan – Zeebrugge/Östend akını.

7 Mayıs – Romanya ve İttifak Devletleri arasında Bükreş Antlaşması.

27 Mayıs-6 Haziran – Almanların Aisne taarruzu.

28 Mayıs – Cantigny Muharebesi.

9-13 Haziran – Almanlar Noyon-Montdidier taarruzunu başlatır.

15-22 Haziran – İtalyanlar Piave boyunca gelişen Avusturya taarruzunu püskürtür.

13 Temmuz – Türk ordusu Filistin'deki son taarruzunu başlatır.

15-18 Temmuz – İkinci Marne Muharebesi; Almanlar geri çekilmeye başlar.

18 Temmuz-5 Ağustos – Müttefiklerin Aisne-Marne taarruzu.

8 Ağustos – Batı Cephesi'nde Müttefiklerin Amiens taarruzu başarılı olur: "Alman Ordusu'nun Kara Günü"

12-16 Eylül – St Mihiel'de Amerikan taarruzu.

15-29 Eylül – Bulgarlara karşı Müttefik taarruzu.

19-21 Eylül – Megiddo Muharebesi.

25 Eylül – Bulgaristan ateşkes talep eder.

26 Eylül – Foch Batı Cephesi'ndeki son taarruza başlar.

29 Eylül – Bulgaristan'la ateşkes.

1 Ekim – İngiliz güçleri Şam'a girer.

5 Ekim – İngilizler Hindenburg Hattı'nı aşar.

6 Ekim – Almanya ateşkes talep eder.

9 Ekim – Müttefikler Cambrai'yi ele geçirir.

20 Ekim – Almanya denizaltı savaşını yürürlükten kaldırır.

26 Ekim – Groener, Ludendorff'un yerine geçer.

SAVAŞ VE DEĞİŞİM

1919'daki dünya, beş yıl öncekine kıyasla oldukça farklıydı. Savaşın getirdiği değişimler dünyanın birçok kısmını ve özellikle de Avrupa'yı âdeta tanınmaz kıldı. Ortaçağ'dan beri süregelen istikrarlı bir uygarlık hızlı ve vahşi bir şekilde son buldu. Neredeyse 1.000 yıllık kargaşaya direnen ulusların mevcudiyeti sona erdi. Avrupa'yı yüzyıllardır yöneten aileler artık yoktu. Birçok devrime karşı ayakta durmayı başaran siyasi düzenler çökmüş ve Avrupa'da yeni bir yangını körükleyecek deneysel rejimlerle değişmişti. Avrupa'nın küresel egemenliğini pekiştiren ekonomik üstünlüğü yerle bir oldu ve yeni bir küresel süper güçler çağı başladı. Savaşın örgütlü topluma yüklediği sorumluluklarla dünyanın dört bir yanında toplumsal tabular yıkıldı. Şiir ve resim gibi ifade biçimleri bile savaşın ve insanlığın gaddar doğasını yansıtacak şekilde değişmek durumunda kaldı. Modern Avrupa'nın dokusunu yok eden Birinci Dünya Savaşı, toplumu yüzyıllardır süren siyasi ve kültürel istikrardan uzaklaştırdı. Dünya bir daha asla eskisi gibi olmayacaktı.

29 Ekim – Alman Açık Deniz Filosu isyanları. Vittorio Veneto Muharebesi başlar ve 4 Kasım'da sona erer.

30 Ekim – Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanır.

3 Kasım – Avusturya-Macaristan ateşkes imzalar.

4 Kasım – İtalyan cephesinde ateşkes.

9 Kasım – Kayzer II. Wilhelm tahtından feragat eder.

10 Kasım – Avusturya İmparatoru Karl tahtından feragat eder.

11 Kasım – Almanya ateşkes imzalar. Çarpışmalar sona erer.

12 Kasım – Avusturya'da cumhuriyet ilan edilir.

13 Kasım – Macaristan ateşkes imzalar.

14 Kasım – Çekoslovakya'da cumhuriyet ilan edilir. Lettow-Vorbeck Rodezya'da teslim olur. Alman U-botları enterne edilir.

21 Kasım – Alman Açık Deniz Filosu Britanya'ya teslim olur.

27 Kasım – Almanlar Belçika'yı tahliye eder.

1 Aralık – Yugoslavya kurulur.

1919

18 Ocak - Barış konferansı Paris'te toplanır.

21 Haziran – Alman Açık Deniz Filosu Scapa Flow'da kendini batırır.

28 Haziran – Versay Antlaşması.

9 Temmuz – Almanya, Versay Antlaşması'nı onaylar.

21 Temmuz – Britanya, Versay Antlaşması'nı onaylar.

10 Eylül – Müttefikler ve Avusturya arasında St. Germain Antlaşması imzalanır.

19 Kasım – ABD senatosu, Versay Antlaşması'nın onaylanmayı reddeder.

27 Kasım – Bulgaristan ve Müttefikler arasında Neuilly Antlaşması imzalanır.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BEDELİ

	Seferber Edilen İnsan Sayısı	Askeri Ölümler[2]	Askeri Yaralanmalar	Sivil Ölümler[3]	Ekonomik / Finansal Maliyet[4] ($ milyon)
İtilaf Devletleri					
Fransa	8.410.000	1.357.800	4.266.000	40.000	49.877
Britanya İmparatorluğu	8.904.467	908:371	2.090.212	30.633[5]	51.975
Rusya	12.000.000	1.700.000	4.950.000	2.000.000[6]	25.600
İtalya	5.615.000	462.391	953.886	[7]	18.143
Birleşik Devletler	4.355.000	50.585	205.690	[7]	32.320
Belçika	267.000	13.715	44.686	30.000	10.195
Sırbistan	707.343	45.000[8]	133.148	650.000	2.400
Karadağ	50.000	3.000	10.000	[7]	[7]
Romanya	750.000	335.706	120.000	275.000	2.601
Yunanistan	230.000	5.000	21.000	132.000	556
Portekiz	100.000	7.222	13.751	[7]	[7]
Japonya	800.000	300	907	[7]	[7]
Toplam	42.188.810	4.888.891	12.809.280	3.157.633	193.899
İttifak Devletleri					
Almanya	11.000.000	1.808.546	4.247.143	760.000[9]	58.072
Avusturya-Macaristan	7.800.000	922.500	3.620.000	300.00[10]	23.706
Türkiye	2.850.000	325.000	400.000	2.150.000[11]	3.445
Bulgaristan	1.200.000	75.84[12]	152.390	275.000	1.015
Toplam	22.850.000	3.131.889	8.419.533	3.485.000	86.238
Tarafsız Uluslara Maliyeti					1.750
Genel Toplam	65.038.810	8.020.780	21.228.813	6.642.633	281.887

[1] Bu rakamların çoğu (çeşitli kaynaklardan derlenmiştir) yaklaşık değerler veya tahminlere dayanır.

[2] Sadece muharebede hayatını kaybeden ya da yaralarından dolayı ölenleri içerir.

[3] Sivil ölümlere ilişkin sayılar büyük değişiklik gösterir; muhtemelen tümüyle savaşla alakalı olmayan, salgın hastalık ve yetersiz beslenme kaynaklı ölümler kimi durumlarda dahil edilirken, diğerlerinde ise dahil edilmemektedir. Aşağıdaki hususi notlara bakınız.

[4] Savaş harcamaları, mülk ve ticaret gemisi kayıplarını içerir.

[5] Bu sayıların üçte ikisi U-botların, gerisi ise deniz ve hava bombardımanlarının sebep olduğu kayıplardır.

[6] Yaklaşık 500.000 Polonyalı ve Litvanyalıyı da içerir.

[7] Elde güvenilir sayılar olmasa da kayıplar görece küçüktür.

[8] Ayrıca yaklaşık 80.000 kadar tifüs, grip, donma ve yetersiz beslenme kaynaklı muharebe dışı ölüm söz konusudur.

[9] Alman kaynakları tarafından 1919'a kadar Müttefik ablukası nedeniyle olduğu iddia edildi; Müttefik hava saldırıları nedeniyle bir avuç ölüm meydana geldi.

[10] Bunların en az üçte ikisi Polonyalıydı; kalanların çoğu Müttefik ablukasına atfedildi.

[11] Bunların yarısından fazlası Ermeni, kalanların çoğu Suriyeli yahut Iraklıydı. [Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı için seferberlik ilan ettiğinde bazı Ermeniler, Rus birliklerine katılarak Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmış, bazı Ermeniler ise firar etmiştir. Osmanlı Devleti, bu durum karşısında 27 Mayıs 1915'te Sevk ve İskân Kanunu'nu çıkararak Ermenilerin tehcirine karar vermiştir. Bazı Ermeniler tehcirden muaf tutulmuştur ki muaf tutulanların sayıları yaklaşık 300.000-

350.000 arasındadır. 8 Şubat 1916 tarihli Amerika'nın Halep Konsolosluğu'nun raporunda şöyle belirtilir: "Halep ve civar bölgelerdeki ve Fırat Nehri'nin aşağısından Deyr-i Zor'a kadar olan bölgedeki kamplara gelen Ermenilerin yaklaşık 500.000 kişi olduğunu göstermektedir." Bu rakamları Bogos Nubar Paşa'nın rakamlarıyla yan yana koyduğumuzda anlamlı bir tablo ortaya çıkar. Bogos Nubar Paşa 1919'da Paris Barış Konferansı'nda "tehcir edilenlerin sayısının 600-700.000 arasında olduğunu" söylemiştir. Bogos Nubar Paşa ayrıca Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesinin ardından 250.000 Osmanlı Ermenisi'nin gönüllü olarak Rusya'ya gittiğini, 40.000 kadarının da İran'a doğru yola çıktığını yazmıştır. Murat Bardakçı tarafından yayımlanan belgelerden birinde sevk edilen Ermeni sayısı 924.158 olarak görülmektedir. Sevk olunan Ermenilerin hepsinin kayıp veya ölü olarak sayılması yanlıştır. Kaldı ki İstanbul'daki İngiliz Konsolosluğu'nun ve Near East Relief temsilcilerinin Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki nüfus durumuyla ilgili hazırladıkları istatistikler de ortadadır. Bu istatistiklerden birisinde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan Ermeni mültecilerin sayısının 817.873 kişi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla tehcirin ilk zamanlarında 1.000.000 kişinin öldüğü iddiası gerçekçi değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şakir Batmaz, Serdar Sakin, a.g.e, s. 72-74. (ed.n.)]

[12] En az 25.000 muharebe dışı ölüm de mevcuttur.

EKONOMİK DEĞİŞİM

Savaşın cephane ve insana duyduğu o bitmez tükenmez iştah, taraf ulusların ekonomilerini daha önce görülmemiş bir üretime zorluyordu. Neticede oluşan ekonomik baskının öngörülemeyen sayısız etkisi oldu. Rusya ve daha ufak bir ölçüde Almanya, ekonomik çöküşün eşiğine gelerek ihtilale gark oldu. Ekonomik gerilim, Müttefik devletler arasında daha az göze çarpan ama aynı derecede önemli sonuçlara yol açtı. Dünyanın ekonomik gücü olan Büyük Britanya'da, hükûmetin serbest piyasa üzerinde pek az denetimi olduğu klasik ekonomik liberalizm vardı. İngiliz liderler olağan bir arz-talep ekonomisinin savaş zamanındaki üretim ihtiyaçlarına yeteceğini umdu. Lâkin savaş çığırından çıktıkça, Britanya'nın da diğer taraf uluslar gibi ekonomiyi devlet kontrolüne geçirmesi gerektiği anlaşıldı. Hükûmet fabrikaları, ulaşımı ve hatta içkili mekânların çalışma saatlerini bile kontrolüne aldı. Liberalizmin çöktüğünün başlıca göstergesi, zorunlu askere alım uygulamasının yürürlüğe konmasıydı. Hükûmet, insanların hayatlarını daha önce hiç olmadığı kadar düzenledi. Savaşın sonunda, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için bütün uluslar bir tür savaş sosyalizmine geçmiş, daha önce tahayyül edilemez olan şey beş yılda norm hâline gelmişti. 1918'den sonra hükûmetler daha geleneksel ekonomik rejimlere dönmeye çalıştılar. Ancak devlet müdahalesinin gücü bir kez ortaya çıkmıştı. Avrupa ve Amerika'daki halkların, devletten ekonomik gücünü onların yararına kullanmalarını talep etmesiyle Refah Devleti doğdu. Savaşın ekonomik sonuçları Avrupa'nın küresel egemenliğinin sonunun gelmesinde de etkili oldu. Avrupa'nın küçük fakat gelişmiş ulusları ekonomik ve endüstriyel güçlerini dünyanın büyük bir kısmını zapt etmek için kullanmış, neticede dünyanın zenginlikleri Avrupa'ya akarak kıtanın üstünlüğünü sürekli kılmıştı. Ancak Avrupa, asırlardır biriktirilen zenginliği, kıtanın yazgısını kimin belirleyeceği sorusuna nihai bir cevap verme teşebbüsünde harcadı. Güçlü ekonomiler dağılmıştı. Avrupa savaşırken, başıboş bırakılan kârlı pazarlarda hak iddia etmek için yeni uluslar öne çıktı. ABD ve Japonya ekonomik süper güçler olarak dünya sahnesine adım attı. Şu basit gerçek, Avrupa'daki ekonomik felaketin boyutlarına en iyi şekilde ışık tutar: Büyük Britanya 1914'ten önce dünyanın önde gelen kreditörüyken (borç veren), savaşın sonunda ise yalnızca ABD'ye borcu olan bir diğer ulustu.

TOPLUMSAL DEĞİŞİM

Birinci Dünya Savaşı'ndaki siyasi ve ekonomik güçlükler tüm dünyada birtakım önemli toplumsal değişiklikleri körükledi. Batı dünyasındaki kadınlar eşitlik ve oy hakkı için nicedir mücadele ediyor ancak pek az mesafe kat edebiliyordu. Savaş mevcut bariyerleri dağıtarak çok az kişinin umduğu bir dönüşümü beraberinde getirdi. Savaşta insan gücüne duyulan bitmez tükenmez ihtiyaç, Avrupa'nın birçok ulusunu çöküşün eşiğine getirdi. Açılan bu gedikten ise kararlı ve vatansever kadınlar geçecekti. Alt sınıflara mensup kadınlar için evleri dışında yoğun bir çalışma hayatı yeni bir husus değildi. Bununla birlikte, savaş öncesinin tipik orta sınıf kadını, Viktoryen ahlakın kimi zaman boğucu düzeni altında yaşadı. Kadınlar çocuk yapmalı ve onları yetiştirmeli, bunun yanı sıra kocalarına yardımcı olmalıydılar. Fakat kadınların savaş döneminde iş hayatına katılımıyla Viktoryen kalıplar kırıldı. Kadınlar, sekreterlik işleri de dâhil olmak üzere, daha önce erkeklerin görevi olan yeni işleri üstlendiler. İlk kez maaş alan birçok kadın, bu sayede gelen özgürlüğün tadını çıkardı. Kendisine refakat edilmeyen yalnız kadınlar sinemalarda ve barlarda boy gösterdi, sigara içti, saçlarını kısa kestirdi ve hatta pantolon giydi ki bunlar daha önce görülmemiş ve duyulmamış davranışlardı. Birçok tarihçi, orta sınıf kadınların çoğunun işlerini savaşın sonunda ülkelerine geri dönen askerlere kaptırdığını söyler. Elbette bu doğrudur fakat kadınlara karşı tutum değişmişti. En önemlisi de kadınların kendilerine karşı tutumu değişmişti. Bu yeni gerçekliğin en belirgin tezahürü, savaştan sonra çoğu batı ülkesinde kadınlara oy hakkı tanınmasıydı.

Amerika Birleşik Devletleri 1917'de savaşa katıldığında Amerikan hükûmetinin vermesi gereken çok önemli bir karar vardı. Silahlı kuvvetler siyah askerlerini kullanmalı mıydı? Güneyli yasa koyucular, siyah askerlerin Avrupa'da daha fazla eşitlik deneyimleyebileceğinden endişe ederek bunu reddetti. Ancak Güneylilerin itirazlarına rağmen ABD siyahi askerlerini – her ne kadar muharebe dışı görevler için de olsa – ülke dışına göndermeyi onayladı. İngilizler bu askerleri "*niggerlar*" değil "*Yankeeler*" olarak adlandırılırken, Fransa'da ise diğer askerler gibi davranabiliyor ve hatta beyaz kadınlarla bile dans edebiliyorlardı. Kısacası, siyahi askerler evlerinde uzun süredir mahrum kaldıkları değer ve saygıya Avrupa'da sahip olmuşlardı. Üniformalı siyahlar, pek az şeyin değiştiği Güney'e savaştan sonra geri döndüler. Güneyli beyazlar, denizaşırı ülkelerde edindikleri uygunsuz fikirler nedeniyle geri dönen siyahları tehlikeli buluyordu. Birkaç siyahi asker, sadece üniformalarını toplum içinde giydiklerinden ötürü linç edildi. Siyahi askerler, Güney'deki mevcut sisteme bir alternatif olduğunu görmüş olmakla birlikte Güney'in değişmeye henüz hazır olmadığını biliyordu. Böylece Amerikan tarihinde ilk kez bir siyahi göçü başladı ve binlerce siyah, Chicago'nun "vaat edilmiş toprakları" ile kuzeydeki toplumsal açıdan daha liberal ve kentleşmiş bölgelere gitmek üzere Güney'den kaçtı. Sivil Haklar Hareketi'nin ilk tohumları atılmıştı.

BİBLİYOGRAFYA

Asprey, Robert, *The German High Command at War.* William Morrow: New York, 1991.

Bidwell, Shelford and Graham, Dominick, *Fire-Power.* Allen and Unwin: Boston, 1982.

Blake, Robert, *The Private Papers of Douglas Haig.* Eyre and Spottiswoode: London, 1952.

Bourne, J.M., *Britain and the Great War.* Edward Arnold: London, 1989.

Bruce, Anthony, *An Illustrated Companion to the First World War.* Michael Joseph: London, 1989.

Churchill, Winston, *The World Crisis.* Scribner's: New York, 1992.

Clark, Alan, *Aces High.* Weidenfeld and Nicholson: London, 1973.

Cruttwell, C.R.M.F., *A History of the Great War.* Clarendon: London, 1936.

Dunn, Captain J.C., *The War the Infantry Knew.* Abacus: London, 1994.

Farwell, Byron, *The Great War in Africa.* Norton: New York, 1986.

Ferguson, Niall, *The Pity of War.* Allen Lane: London, 1998.

Fridenson, Patrick, *The French Home Front.* Berg: Providence, 1992.

Gilbert, Martin, *First World War.* Weidenfeld and Nicolson: London, 1994.

Griffith, Paddy, *Battle Tactics of the Western Front.* Yale: London, 1994.

Griffith, Paddy, *British Fighting Methods in the Great War.* Frank Cass: London, 1996.

Harris, J.P., *Amiens to the Armistice.* Brassey's: London, 1998.

Herrmann, David, *The Arming of Europe and the Making of the First World War.* Princeton:Princeton, 1996.

Herwig, Holger, *The First World War.* Arnold: London, 1997.

Higonnet, Margaret, *Behind the Lines.* Yale: London, 1987.

Horne, Alistair, *The Price of Glory.* St. Martin's: New York, 1963.

Hough, Richard, *The Great War at Sea.* Oxford: New York, 1983.

Jensen, Geoffrey and Wiest, Andrew, *War in the Age of Technology.* New York University Press: New York, 2000.

Johnson, Hubert, *Breakthrough.* Presido: San Marin, 1994.

Junger, Ernst, *The Storm of Steel.* Zimmerman: New York, 1985.

Lewis, C. Day, ed., *The Collected Poems of Wilfred Owen.* Chatto and Windus: London, 1963.

Liddle, Peter, *Passchendaele in Perspective.* Leo Cooper: London, 1997.

Lyons, Michael, *World War I.* Prentice Hall: New York, 1999.

Manning, Frederic, *The Middle Parts of Fortune.* Penguin: London, 1990.

McCarthy, Chris, *Passchendaele, The Day by Day Account.* Arms and Armour: London, 1995.

Middlebrook, Martin, *The First Day on the Somme.* Allen Lane: London, 1971.

Middlebrook, Martin, *The Kaiser's Battle.* Allen Lane: London, 1978.

Moorehead, Alan, *Gallipoli.* Ballantine: New York, 1956.

Morrow, John, *The Great War in the Air.* Smithsonian: Washington, 1993.

Moyer, Laurence, *Victory Must be Ours.* Hippocrene: New York, 1995.

Prior, Robin and Wilson, Trevor, *Command on the Western Front.* Blackwell: Oxford, 1992.

Sassoon, Siegfried, *Memoirs of an Infantry Officer.* Faber and Faber: London, 1965.

Shaffer, Ronald, *America in the Great War.* Oxford: New York, 1991.

Simkins, Peter, *Kitchener's Army.* Manchester: Manchester, 1988.

Simpson, Andy, *The Evolution of Victory.* Tom Donovan: London, 1995.

Stone, Norman, *The Eastern Front.* Scribner's: New York, 1975.

Terraine, John, *The Road to Passchendaele.* Leo Cooper: London, 1977.

Terraine, John, *White Heat.* Guild: London, 1982.

Travers, Tim, *The Killing Ground.* Unwin Hynan: London, 1987.

Tuchman, Barbara, *The Guns of August.* Macmillan: New York, 1962.

Weintraub, Stanley, *A Stillness Heard Round the World.* Oxford: New York, 1985.

Winter, Denis, *Death's Men.* Allen Lane: London, 1978.

Winter, Denis, *Haig's Command.* Viking: London, 1991.

Wiest, Andrew, *Passchendaele and the Royal Navy.* Greenwood: Westport, 1995.

Wilson, Trevor, *The Myriad Faces of War.* Polity: Cambridge, 1988.

DİZİN

A

Açık Deniz Filosu 11, 16, 174, 175, 178, 179, 180, 181, 192, 193, 195, 285, 316, 319

AEG G IV, Almanya 243

Afrika 13, 18, 108, 109, 110, 111, 176, 316

Alman kolonileri 108, 133

Afrika'daki Deniz Muharebeleri 110

Agamemnon Zırhlısı 275

Airco D.H.2, Büyük Britanya 241

Aisne 34, 43, 48, 51, 90, 198, 202, 204, 244, 315, 318

Aisne Nehri 48, 198, 202, 204

Albatros avcı uçakları 247

Albert, Belçika Kralı 33

Albert (Fransız kasabası) 149, 153, 264, 282

Aleksandra, Çariçe 102

Alev makineleri 146, 258

Allenby, General Edmund. 67, 201, 227

Alman Açık Deniz Filosu 16, 174, 175, 179, 180, 181, 192, 193, 194, 195, 285

Alman askerleri 36, 50, 93, 139, 148, 289, 306

Alman Doğu Afrikası 108, 109, 110, 111

Alman Güneybatı Afrikası 108, 109, 110

Alman koloni askerleri 111

1918'deki Alman taarruzları 259-266

Almanya 5, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 42, 47, 54, 55, 56, 60, 66, 68, 72, 75, 76, 77, 81, 108, 110, 111, 112, 113, 116, 157, 164, 174, 183, 186, 187, 188, 189, 192, 195, 198, 199, 207, 223, 225, 226, 229, 230, 235, 239, 248, 252, 256, 257, 266, 271, 283, 284, 285, 286, 288, 289, 293, 294, 297, 298, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321

Alsas-Loren 8, 30, 31, 32, 33, 39, 48, 284, 303

Amerika Birleşik Devletleri 322

Amerika Birleşik Devletleri Ordusu 228-229

Amerikan askerleri 317

Amerikan taarruzları 279

Amiens, Britanya taarruzu 119, 218, 257, 260, 264, 267, 268, 271, 276, 318

Anafartalar 124, 126

Antant 9, 18, 19, 22, 306

ANZAK bkz. Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu

Akabe 169, 170

Arabic, yolcu gemisi 188

Arap İsyanı 167, 169

Argonne Ormanı 280, 281

Arnavutluk 133

Arnim, General Friedrich Sixt von 211

Arras 90, 198, 211, 244, 245,

Hava çarpışmaları 201, 202, 209, 246, 317

Artois 87, 96, 102, 316

Asquith, Herbert 26, 127

"ateş valsi" 259

Ateşkes 50, 110, 257, 275, 278, 279, 285, 286, 318, 319
Aubers Tepesi 87, 88, 89, 96, 97
Augustow Ormanı 98
Avcı birlikleri (Jagdstaffeln veya "Jastalar") 243
Avcı uçağı, gelişimi 238, 243, 249
Avcı grubu (Jadgdeschwader) 244, 246, 248
Avustralya 108, 112, 114, 117, 119, 239
Avustralya Taburu askerleri 286
Avustralya ve Yeni Zelanda Kolordusu. 114, 117, 119
Avusturya 9, 11, 19, 22, 23, 24, 25, 54, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 98, 99, 100, 127, 129, 130, 131, 157, 159, 162, 164, 199, 276, 277, 279, 309, 314, 315, 316, 318, 319, 320
Polonya'yı işgal 72-77
ve Almanya 9, 10, 47, 55, 60, 72, 81, 110, 188, 229, 235, 252, 286, 303, 307, 318
ve Sırbistan 71, 132
Avusturya askerleri 131
Avusturya-Macaristan Ordusu 68, 320

B

Bağdat 135, 136, 137, 228, 274, 317
Balfour, Arthur 170
Balkan krizi 22
Balkanlar 9, 21, 22, 23, 54, 275
Ball, Yüzbaşı Albert 240
Barış 14, 33, 60, 75, 191, 223, 225, 226, 228, 229, 256, 257, 274, 275, 276, 277, 283, 284, 287, 293, 298, 300, 301, 302, 303, 318
Barnsley Pals 103
Batı Cephesi 41, 48, 51, 63, 66, 75, 76, 80, 81, 84, 87, 88, 91, 102, 115, 119, 122, 123, 127, 135, 140, 145, 146, 157, 194, 195, 198, 199, 202, 204, 214, 230, 235, 237, 239, 244, 246, 248, 256, 257, 258, 266, 268, 273, 275, 286, 287, 315, 316, 317, 318
Beatty, Amiral David 174
Beaumont-Hamel 153
BEF *bakınız* Britanya Yurtdışı Sefer Kuvveti
Belçika 26, 27, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 40, 49, 83, 108, 210, 295, 314, 319, 320
Belgrad'ın düşüşü 71
Below, General Otto von 218
Bethmann-Hollweg, Şansölye 27
"Birahane Darbesi" 310
Birdwood, General William 118
Birinci Fas Krizi 19
Birinci Isonzo Muharebesi 130, 218, 318
Birinci Marne Muharebesi 43
Birinci Ypres Muharebesi 80, 82, 309, 315
Birmingham, HMS 183
Bismarck, Otto von 8, 10, 218
Blériot, Louis 234
Blériot XI 234
Blokaj gemileri 190
Blücher, Alman gemisi 179, 180
Boelcke, Oswald 239, 240
Boer ayaklanması 109
Boer Savaşı 9, 14, 108, 109
Bois de Caures 142, 143
Bojna, General Svetozar Boroevich von 130
Bolşevik Devrimi 294
Bolşevikler 225, 294, 318

Bombardıman 98, 149, 239, 248, 249, 252, 253, 315
Botha, Louis 108
Bourlon Wood 217
Breithaupt, Joachim 237
Breslau, Alman muharebe kruvazörü 57, 314
Brest-Litovsk 59, 100, 223, 226, 285, 304, 305, 316, 318
Brest-Litovsk Antlaşması 226, 285, 304, 318
Britanya 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 30, 37, 39, 42, 50, 51, 81, 83, 92, 94, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 124, 125, 127, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 195, 201, 202, 207, 208, 210, 211, 213, 214, 217, 227, 228, 234, 235, 236, 249, 250, 251, 252, 260, 261, 268, 275, 285, 294, 298, 302, 314, 315, 316, 317, 319, 320, 321
Askere alım 82, 103, 104, 321
Askerî eğitim 105
ve Antant 12-18
Britanya askerleri 37
Broodseinde 90, 213
Bruchmüller, Albay Georg 259
Brudermann, General von 73
Brusati, General Roberto 158
Brusilov, General Aleksey 162
Brusilov Taarruzu 162, 163, 223
Bulgaristan 108, 131, 275, 316, 317, 318, 319, 320
Bulow, von 34, 37, 43, 44, 46
"Büyük Bertha" 34, 143
Büyük Buhran 312
Byng, General Julian 214

C-Ç

Cadorna, General Luigi 130, 218, 219
Cambrai 198, 214, 217, 258, 282, 318
Canal de Saint-Quentin 282, 283
Canal Du Nord 282, 283
Capello, General Luigi 219
Caporetto 129, 198, 218, 219, 220, 221, 318
Carden, Amiral Sackville 115
Cezayirli birlikler 94
Champagne 102, 315, 316
Chanderl, Er Harry 93
Char d'assaut Schneider, Fransa 217
Charles, İmparator 279
Chemin des Dames Tepesi 203, 204, 264
Churchill, Winston 80, 156, 323
Clemenceau, Georges 298
Conrad von Hotzendorf, Kont Franz 67
Cornwallis, HMS 126
Coronel 176, 315
Craddock, Amiral Christopher 176
Curragh Ayaklanması 15
Çanakkale Harekâtı 115
Çin 16, 111, 175

D

Danilov, General 54
Dankl, General von 73
Denizaltılar 187, 190, 191
Ayrıca bakınız U-botlar 183, 187, 190, 192
Deniz kuvvetleri ve planlama 174

"Denize Hücum" 33
Derfflinger, muharebe kruvazörü 182
Derra 273
Deventer, General van 111
Devrimci konseyler 195, 285
Diaz, General Armando 221, 277
Dicle Nehri 135
Drina Nehri 70
D.III Albatros 239, 244
Dogger Bank 178, 179, 180, 181, 316
Doğu Afrika 108, 110
Doğu Cephesi 5, 30, 40, 54, 58, 60, 66, 77, 98, 99, 115, 162, 239, 315, 318
Douaumont Tahkimatı 148, 317
Dreadnought, HMS 12, 19
Dresden, hafif kruvazör 177
Driant, Albay 143

E

Ebert, Friedrich 286
Edward VII 9
Eisner, Kurt 285
El Ariş 165
El Vecih 169
Erzberger, Matthias 285
Escadrilles de Chasse 246
Evert, General Aleksey 161, 162

F

Falkenhayn, General Erich von 47
Falkland Adaları 176, 315
Fas 18, 19, 21, 22
Faysal, Emir 169
F.E.2D 242
Ferdinand, Bulgaristan Kralı 131
Ferdinand, Romanya Kralı 164
Fırat Nehri 321
Filistin 115, 165, 169, 170, 318
Fisher, Amiral 12
Flandre 208, 210, 257, 262, 264, 318
Foch, General Ferdinand 261
Fokker, Anthony 235, 238
Fokker D.VII 251
Fokker Eindecker 238, 240, 241
Frankfurt Antlaşması 8, 11
Fransa 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 36, 39, 40, 42, 46, 47, 51, 54, 55, 58, 60, 69, 80, 81, 87, 98, 132, 140, 154, 170, 228, 230, 234, 235, 257, 261, 266, 268, 284, 301, 302, 303, 304, 305, 314, 315, 316, 317, 320, 322
Fransa-Prusya Savaşı 8, 9, 30, 39, 40, 305
Fransız askerleri 97, 102, 148, 204, 205
Fransız Ordusu Ayaklanmaları 204
Fransız sömürge güçleri 97, 108, 209
Franz Ferdinand, Arşidük 9, 23, 314
  suikast 23
Franz Joseph, Avusturya İmparatoru 23
Freikorps (hür birlikler) 306, 310
French, Sör John 31
Fuller, Yarbay J.F.C. 214

G

Galiçya 54, 72, 73, 74, 75, 77, 98, 99, 224
Gallieni 42, 45
Garros, Roland 238
Gazze 136, 166, 227, 228, 318
Gelibolu 116, 117, 119, 120, 121, 122, 124
Gewehr 98, Almanya 63

Gneisenau, zırhlı kruvazör 175, 264, 282
Goeben, muharebe kruvazörü 113, 314
Göring, Hermann 313
Gorizia 129, 130
Gotha GIV ağır bombardıman uçağı 249
Gough, General Hubert 210
Grey, Edward 26, 27
Grip salgını 296
Gumbinnen 56, 57, 59, 314
Güney Afrika 13, 108, 109, 110, 111
Güney Amerika, deniz harekâtı 174, 175, 176
Güney cephesi 218

H

Haig, Douglas 50, 88, 98, 208, 218, 323
Hamburg, Nazi anıtı 299
Hamilton, General Ian 117, 112, 125, 126
Handley Page bombardıman uçakları 252
Harp Esirleri 49
Hatıralık 289
Hava muharebesi 240
Heligoland Körfezi 178, 314
Hentsch, Richard 30, 46
Hicaz 168, 317
Hindenburg, Feldmareşal Paul von 54, 58, 60, 61, 63, 65, 66, 75, 76, 77, 80, 98, 100, 147, 156, 189, 190, 199, 200, 256, 286, 313
  komuta heyetine atanması 58, 147
Hindenburg Hattı 119, 157, 199, 200, 201, 202, 204, 214, 216, 257, 272, 282, 283, 317, 318
Hint askerleri 89
Hint Kolordusu 89
Hipper, Amiral Franz von 178, 180,
Hitler, Adolf 60, 293, 309
Hoeppner, General Ernst Wilhelm von 244
Hoffmann, General 55
Horne, General Henry 282
Hunter-Weston, General Aylmer 117
Hutier, General Oskar von 258
Hutier taktikleri 258, 260
Hüseyin, Bin Ali 168

I-İ

Immelmann, Max 240
Indefatigable, HMS 181
Ingenohl, Amiral Friedrich 174
Iron Duke, HMS 175
"Isır ve Tut" Taarruzları 88, 93, 208, 212
Isonzo 279
  Zayiatlar 131, 160
Ivanov, General Nikolay 72
İkili İttifak (1894) 10
İkinci Fas Krizi 22
İkinci Ypres Muharebesi 93
İngiliz Büyük Filosu 12, 174, 175, 185, 317
İngiliz Sefer Kuvveti (BEF) 31, 32
  Le Cateau 42
  Michael Harekâtı 259-266
  Neuve Chapelle 87
  Somme 146, 148-153, 154, 155, 156, 157, 171, 214, 267
İngiltere'ye "Gotha akını" 246, 250
İrlanda 18, 164
İtalya 9, 11, 19, 26, 108, 127, 128, 129, 131, 157, 160, 163, 218, 219,

221, 257, 299, 300, 314, 316, 317, 318, 320
İtalya Cephesi (harita) 129
İtalyan askerleri 128, 130, 131, 157, 158, 159, 160, 218, 220, 221, 277, 278

J

Jagdgeschwader (avcı filosu) 239
Jagdgeschwader 1
Jagdstaffel 2 239
Jagdstaffeln (*Jastalar*) (*avcı birlikleri*) 243
Japonya16, 112, 230, 253, 295, 314, 320, 321
Jellicoe, Amiral John 174, 175
Joffre, General Joseph 31, 39
Jutland 175, 179, 184, 186, 195, 285, 316

K

Kafkaslar 115, 316
Kamerun 108, 316
Kamuflaj, U-botlara karşı 188
Kanadalı askerler 95
Kapp Putsch 310
Karpat Dağları 99, 315
Kemal, Mustafa 116, 118, 122, 125
Kerenski, Aleksandr 223
Keşif uçağı 236, 238
Keyes, Amiral Roger 193
Kızıl Baron (Manfred von Richtofen) 239
Kimyasal Savaş 82
Kitchener 103, 104, 105, 115, 117, 118, 124, 149, 156, 317, 323
Kitchener Ordusu 103, 105, 149, 156
Kluck, General Alexander von 34, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 237
Knobelsdorf, General 144
Koloni kuvvetleri 114
Konvoy sistemi 191, 192
"kömürleme" (gemilere yakıt ikmali) 177
Königsberg, Alman hafif kruvazörü 110
Kraliyet Deniz Hava Hizmetleri 251
Kraliyet Hava Filosu 240
Kraliyet Hava Kuvvetleri 251, 253
Kraliyet Koşulu Topçu Birliği 42, 45
Kudüs 166, 167, 198, 227, 228, 272, 318
Kut'ül-Amare 135, 136, 137, 316, 317
Kuzey Denizi muharebeleri 178
Kuzey Denizi operasyonları (harita) 185
La Voie Sacrée 144

L

Lanrezac, General 37, 39
Lawrence, T.E. (Arabistanlı Lawrence) 169, 170, 171, 273
Le Cateau 42
le Mort Homme 145
Lee-Enfield (SMLE), Büyük Britanya 158
Lemberg (günümüzde Lvov şehri) 59, 73, 100, 223, 316
Lenin, Vladimir 223
Lens 223
Lettow-Vorbeck, Paul von 110
Liebknecht, Karl 306
Liege 33, 34, 35, 36
Liggett, General Hunter 282
Lloyd George, David 80, 167, 227, 284, 302
Loos 90, 102, 105, 316
Lublin 73, 223
Ludendorff, Erich von 58

Lusitania 186, 188, 228, 316
Luxemburg, Rosa 306
Lys, Alman taarruzu 261-264
LZ38 235

M

M-Gerät ("Büyük Bertha") 34
Mackensen, General von 99, 132
Mahan, A. T. 11
Makedonya 275
Makineli tüfekçiler (Alman) 203
Makva'da sivillerin asılması 68
Marne 30, 32, 34, 44, 45, 46, 47, 81, 90, 237, 264, 267, 282, 314, 318
Marne Nehri 32, 264
"Marne Taksileri" 45
Marshall, Sör William 274
Maude, General Stanley 137
Maunoury, General 42, 44, 45, 46
Mayın temizleme 117
Mazurya Göller 64, 65, 66, 98, 315, 316
Megiddo 273, 318
Menin Yolu Tepesi 213
"Mermi Krizi" 97
Messines 198, 208, 209, 211, 212, 317
Meuse-Argonne Taarruzu 280
Meuse Nehri 145, 280
Mezarlıklar 293
Mezopotamya 115, 137, 257, 274, 275, 317
Mezopotamya Cephesi 115, 137, 257, 274, 275, 278, 317
Michael Harekâtı 259, 261, 264
Milletler Cemiyeti 301, 303
MK A ("tazı") orta tank 266
Moltke, Helmuth von 30
Monro, General Charles 126
Mons 32, 34, 37, 39, 264, 282, 314
Montdidier.266, 318
Moore, Amiral 179
Mozambik 111, 133
Muhabere 57, 89, 179, 269
Murray, General Archibald 165
Müttefik planlaması 198
Müttefik taarruzları, 18 Temmuz – 11 Kasım 1918, harita 282
Mülteciler 321

N

Naraç Gölü 316
Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi 309
Nazi Partisi 293, 309
Neuve Chapelle 87, 88, 89, 91, 92, 93, 97, 316
New Zealand, HMS 179
Nieuport avcı uçakları 239
Nikola, Çar II. 101, 222, 317
Nikola, Grandük 55, 102
Nivelle, General Robert 146
Nivelle taarruzu 204, 205
Nixon, General John 134
Noel Ateşkesi (1914) 50
Nottingham, HMS 183

O-Ö

Obüsler 36
Orlando, V. E. 299, 300
Ortadoğu 165, 227, 272

P

Paris 32, 34, 40, 42, 43, 44, 48, 90, 237, 260, 264, 282, 289, 298, 300, 318, 319, 321
Paris Barış Konferansı 298

Paris Topu 260, 278
Passchendaele Tepesi 212
Paşa, General Enver 117
Pershing, General John ("Black Jack") 229, 230, 266, 268, 279, 280
Petain, General Henri 96, 144
Piave Nehri 220, 277
Piazza, Yüzbaşı 234
Piyade 59, 154, 162, 215, 258
Plan 17 31, 36, 39, 40
Plan 19 54
"Plan R" 69, 72
Plumer, General Herbert 208
Poincaré, Raymond 304
Polonya 56, 72, 98, 99, 100, 226, 279, 303, 304, 314
Polygon Wood 213
Potiorek, General 69
Princip, Gavrilo 23
Prittwitz, General 55
Przemysl 59, 74, 76, 99, 223, 316
Putnik, General Radomir 69

R

Rasputin 55, 102
Rawlinson, General Henry 88, 149
Raynal, Binbaşı Sylvain-Eugene 146
Redmond, John 27
Rennenkampf, General 55
Renner, Karl 279
Rhodes, Cecil 13
Richthofen, Manfred von 239, 243, 246
Rickenbacker, Eddie 252
River Clyde 121
Rolls Royce zırhlı araç 92
Romanya 18, 163, 168, 223
Rupprecht, Prens 39
1887 Rus-Alman Antlaşması 9
Rusya 9, 10, 14, 16, 18, 22, 24, 25, 54, 55, 60, 66, 68, 69, 73, 80, 101, 113, 116, 131, 136, 163, 195, 198, 219, 221, 223, 225, 226, 231, 256, 257, 283, 285, 294, 297, 298, 300, 303, 304, 305, 314, 318, 320, 321
Rusya'ya karşı savaş 25
Rus Cephesi 98, 160, 256
Rus İç Savaşı 226, 294
Rus-Japon Savaşı 14, 16
Rus Ordusu 25, 54, 55, 56, 66, 224, 225

S

Sahra topu, Alman 262
Saint Mihiel, Amerikan taarruzu 279, 280, 281
Salandra, Antonio 127
Samsonov, General 55
Sanders, General Liman von 118, 273
"savaş bunalımı" 199
Savaşın bedeli 292
Savunma mevzi, Doğu Prusya 58
Scarnhorst, zırhlı kruvazör 175
Scheer, Amiral Reinhard 179
Schlastalar, (hava birimleri) 248
Schlieffen, Kont Alfred von 25
Schlieffen Planı 25, 30, 32, 34, 39, 40, 42, 43, 47, 55, 67, 72
SE 5A uçağı 253
Sedan 280, 282
Sedyeciler 158
Selanik 132, 133, 134, 136, 275, 316, 317
Sırbistan 22, 23, 24, 25, 68, 69, 70, 71,

72, 77, 131, 132, 133, 275, 279, 314, 315, 316, 320
Silezya 76
Sina Çölü 165
Sinn Fein 164, 165
Siper savaşı 315
Siperlerin inşa ve muhafazası 83
Skoda Modell 14, Avusturya-Macaristan 131
Smith-Dorrien, General 42
Smuts, General Jan Christian 15
Somme 85, 90, 103, 119, 139, 140, 146, 148, 149, 153, 154, 155, 156, 157, 171, 199, 214, 217, 218, 239, 257, 258, 267, 268, 269, 281, 293, 315, 317, 318, 323
Sopwith Camel 246
Souchon, Amiral Wilhelm 114

Spad avcı uçakları 239
Spad XIII 246
Spartakistler 306
Spee, Amiral Graf Maximillian von 175, 176, 177
St. Petersburg Sovyeti 223
Stopford, General Frederick 124
Stratejik İhtilaf 80
Sturdee, Amiral Doveton 176
Su altı bombaları 192
Süvariler 149, 239
Süveyş Kanalı 114, 115, 136, 165
Sykes-Picot Antlaşması 170

T

Taarruz Kültü 30, 31
Tank 156, 198, 214, 215, 216, 217, 218, 269, 305, 317
Tannenberg 59, 60, 63, 64, 65, 80, 223, 314
Tazminat Komisyonu 305, 306
Tirpitz, Amiral Alfred von 17
Togoland 108
Topçu/Toplar
Townshend, General Charles 135
Transilvanya 164, 165, 317
Travma sonrası stres bozukluğu 295
Trenchard, General Hugh 244
Trentino 129, 277
Trieste 127, 129, 130
Troçki, Leon 225
Türk askerleri 120
Türkiye 2, 112, 114, 116, 118, 137, 316, 320
Tyrwhitt, Komodor Reginald 178

U-Ü

U-botlar 228, 320
U-19 Sınıfı, Almanya 189
"Uçan Sirk" 239
Uzak Doğu, Alman kolonileri 108
Üçlü İttifak 11, 127
Üçüncü Ypres Muharebesi 57, 198, 213, 214, 257, 317

V

Vardar Nehri 275
Varşova 59, 75, 100, 223, 315, 316
Verdun 34, 60, 90, 102, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 154, 157, 158, 160, 198, 204, 205, 258, 282, 292, 293, 315, 316, 317
Verdun Anıtı 292
Versay Antlaşması 293, 300, 303, 304, 305, 311, 312, 313, 319

Vimy Tepesi 96, 97, 102, 201
Vindictive, HMS 191
Vistül Nehri 58, 75
Vittorio Veneto 129, 277, 278, 319

W

Weimar hükûmeti 303, 306, 307
Wells, H. G. 234
Wilhelm, Veliaht Prens 141
Wilhelm II, Kayzer 9, 10, 319
Wilson, Woodrow 186, 188, 228, 230, 281, 283, 298
Wilson İlkeleri 284

Y

"Yaklaşma Barajı" tekniği 148
"Yaşlı Sefiller" 31
Yeni Zelanda 112, 115, 117, 119
Yerli (askari) birlikler 108, 109
Ypres. 47, 48, 49, 51, 57, 80, 83, 93, 94, 95, 96, 119, 208, 210, 213, 214, 217,
Yunanistan 81, 131, 132, 133, 134, 317, 320

Z

Zeplinler 235, 236, 249
Zhilinski, General 55
"Zimmerman Telgrafı" 229, 230

Q

Q-Gemileri 183, 187
Qingdao 175
Quats, General Ferdinand von 261
Queen Mary, HMS 181

28 Haziran 1914. Kara El Örgütü üyesi Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'in yarı otomatik Browning'inden çıkan kurşunların uğursuz çınlaması Saraybosna'da duyulduğunda, bunun – kimi tarihçilere göre – tarihin ilk topyekûn harbiyle sonuçlanacağını pek az kişi öngörebilirdi. Ancak Avusturya-Macaristan Veliahdı Arşidük Franz Ferdinand ve eşi Prenses Sophie'nin ölümleri, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki Fransa-Prusya Savaşı'ndan beri âdeta cadı kazanına dönmüş olan Avrupa'yı kıyamete sürükledi. Avusturya-Macaristan ve Alman İmparatorlukları çok geçmeden İngiltere, Fransa ve Rusya'dan müteşekkil İtilaf Devletleri'yle savaşa tutuştu. Birçok kişi, savaşın 1870-71'deki gibi bir manevra harbiyle süratle sona ereceğini, hatta askerlerin Noel'den önce evlerine döneceğini düşünüyordu. Ancak mücadele, kimi zaman birkaç kilometrelik kazanımlar için yüz binlerce askerin toprağa düşeceği, Manş Denizi'nden İsviçre'ye kadar uzanan çamurlu siperlerde durağan bir mevzi savaşı hâlini aldı. Nihayetinde 30'dan fazla ülkeyi içine çekerek 4 yıldan daha uzun süren Birinci Dünya Savaşı; kara, hava ve denizdeki çarpışmalarla yaklaşık 20 milyon insanın canına mâl oldu. İmparatorlukların tarihe karıştığı, büyük sosyoekonomik dönüşümlerin yaşandığı ve dünya haritasında köklü değişikliklerin ortaya çıktığı bu süreç, tarihin en büyük trajedisi olan İkinci Dünya Savaşı'na zemin hazırlayarak günümüz dünyasının da temellerini attı.

Andrew Wiest'in *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, dünyanın dört bir yanında gerçekleşen askerî, siyasi ve toplumsal hadiseleri 250'den fazla fotoğrafla, yalın bir dille aktarıyor. Kara, hava ve denizde gerçekleşen muhtelif muharebeler haritalar eşliğinde okuyucuya sunulurken, tankların ilk kez tarih sahnesine çıkışı gibi mühim gelişmeler ile önemli kişilere ilişkin bilgiler de hususi kutucuklarla açıklanıyor. Andrew Wiest'in *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, dünyanın küresel ölçekteki ilk modern savaşını, zengin görseller ve sürükleyici bir anlatımla çarpıcı bir okuma tecrübesine dönüştürüyor.

THG 0673329 UFL

Kronik
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-8431-92-6
9 786258 431926